

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

İNŞACI KURAM BAĞLAMINDA AFRİKA’NIN SİYASAL DÖNÜŞÜMÜNDE MEDYA:
GÜNEY AFRİKA

Doktora Tezi

MELİH DİNÇER

NİSAN 2021

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

İNŞACI KURAM BAĞLAMINDA AFRİKA’NIN SİYASAL DÖNÜŞÜMÜNDE MEDYA:
GÜNEY AFRİKA

Doktora Tezi

MELİH DİNÇER

DANIŞMAN

PROF. DR. ÖZDEN ZEYNEP OKTAV

İKİNCİ DANIŞMAN

PROF. DR. AHMET KAVAS

NİSAN 2021

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Melih Dinçer

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Prof. Dr. Özden Zeynep Oktav

İMZA SAYFASI

Melih Dinçer tarafından hazırlanan “İnşacı Kuram Bağlamında Afrika’nın Siyasal Dönüşümünde Medya: Güney Afrika” başlıklı bu doktora tezi İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

[Prof. Dr. Özden Zeynep Oktav]

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

[Prof. Dr. Giray Gözgör]

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

[Dr. Öğr. Üyesi Fatih Bayram]

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

[Prof. Dr. Emel Poyraz]

.....

Kurumu: Marmara Üniversitesi

[Dr. Öğr. Üyesi Mayada Kamal Eldeen]

.....

Kurumu: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 05 / 04 / 2021

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasını yaparken benden desteklerini esirgemeyen aileme çok teşekkür ediyorum. Babam Mehmet Dinçer her zaman akademik çalışmalarımda bana tam destek olmuş ve iyi bir akademisyen olmanın gerçek bir ilim insanı olmaktan geçtiğini ifade etmiştir. Annem Hülya Dinçer varlığıyla her zaman çalışmalarımın en büyük destekçisi olmuştur. Abim Semih Dinçer bana her zaman çalışmanın karşılığının alındığını söyleyerek moral verip destek olmuştur. Hepsine minnettarım.

Birinci danışmanım Prof. Dr. Özden Zeynep Oktav hocama ve ikinci danışmanım Prof. Dr. Ahmet Kavas hocama şükranlarımı sunuyorum. Prof. Dr. Zeynep hocam tüm yoğunluğuna rağmen Afrika çalışmalarında bana destek vermiştir. Prof. Dr. Ahmet Kavas hocam Senegal Büyükelçiliği döneminde vakit ayırıp tezime ilgilenmiş ve ilmi desteğini benden esirgememiştir. Sayın Prof. Dr. Giray Gözgör ve Prof. Dr. Emel Poyraz hocalarım bana tez izleme süreçleri başta olmak üzere büyük ilmi destek vermişlerdir, onlara saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum. Prof. Dr. Giray Gözgör hocam veri seçimi ve argümana destek olacak endeksleri kullanmam noktasında çok kıymetli önerilerde bulunmuş, Prof. Dr. Emel Poyraz hocam ise çalışmanın iletişim ve medya boyutunun güçlendirilmesi için çok değerli öneriler vermiştir.

Ayrıca Dr. Öğr. Üyesi Mayada Kamal Eldeen ve Dr. Öğr. Üyesi Fatih Bayram hocalarıma tez savunmama katılıp değerli tecrübelerini paylaştıkları için teşekkür ediyorum. Bu akademik çalışmada Güney Afrika'nın Apartheid rejimi dönemindeki siyaseti, iktidardaki Ulusal Parti'nin medya ve insan hakları alanındaki ihlâl ve müdahaleleri ile ülkenin 1990'lardaki siyasal dönüşümü sonrasında demokrasiye geçişi neticesinde medyanın özgür bir ortam elde ettiği açıklanarak analiz edilmektedir. Uluslararası ilişkilerde değer, kimlik ve normların karşılıklı ilişkiler aracılığıyla sosyal bir gerçeklik olarak inşa edildiğini ifade eden inşacı kuram ana kuram olarak, postyapısalcı yaklaşımsa yardımcı kuram olarak seçilmiştir. Güney Afrika siyasal dönüşüm sonrasında yeni bir ulusal kimlik inşası gerçekleştirmiş, demokratik yeni bir anayasa yapmış ve herkesin oy kullanabildiği çok partili demokrasiye geçmiştir. Medya üzerindeki baskılar kalkmış ve özgür bir basın ortamı doğmuştur.

Çalışmanın yapılması sırasında yaşanan zorluklar içerisinde Güney Afrika'da konuşulan ve literatürün biriktiği dillerden birisi olan Afrikaanca dilinin öğrenilmesinin zorluğu bulunmaktadır. Güney Afrika hakkında araştırma yapmak için İngilizce her ne kadar yeterli olsa da Afrikaanca dilinin bilinmesi bilhassa medya alanında daha farklı görüşlere yer vermek için yararlı olacaktır. Ayrıca basın bölümünün yazılması için çok kuvvetli bir akademik literatür olsa da, ulusal basında faaliyet gösteren gazetelerin daha eski yüzyıllardaki yayınlarını ele almak adına arşivlere erişimin internet üzerinden mümkün olmaması Güney Afrika basınına çalışmayı

zorlaştırmaktadır. Akademik kaynaklarla birlikte siyaset ve medya araçlarının dışa açık bir bilgilendirme politikası izlemesi araştırmaların daha verimli olması için en önemli önceliktir. 20.yüzyılda İngilizce basının daha demokrat ve Afrikaanca basının daha Apartheid yanlısı olduğunu bildiğimiz Güney Afrika’da bilançoyu anlamak için ise çok yararlı bir literatür mevcuttur.

Melih DİNÇER

İstanbul, 2021

ÖZET

İNŞACI KURAM BAĞLAMINDA AFRIKA’NIN SİYASAL DÖNÜŞÜMÜNDE MEDYA: GÜNEY AFRIKA

DİNÇER, MELİH

Doktora Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Özden Zeynep Oktav

İkinci Danışman: Prof. Dr. Ahmet Kavas

Nisan 2021, 278 Sayfa

Bu araştırmada Güney Afrika’nın siyasal dönüşümü ve medyası çalışılmıştır. Tezin amacı siyasal dönüşüm sonrasında medyanın özgürleştiğini öne sürmektir. Apartheid rejimi özellikleriyle anlatılmıştır. Literatürde konu hakkında yapılan çalışmaların eksikliği bu araştırmayı önemli kılar. Çalışmada tarihselci-gelenekselci yöntem kullanılmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuca göre, Apartheid döneminde medya iktidardaki Ulusal Parti tarafından propaganda yapmak amacıyla kontrol edilirken siyasal dönüşüm sonrasında tüm medya araçlarının özgürleştiği görülmüştür.

Güney Afrika’da basın sömürgecilik döneminde ortaya çıkmıştır. Afrikanerler ve İngilizlerin hâkim olduğu basın alanında misyonerler çalışmışlardır. Hristiyan broşürleri yayınlamışlardır. Radyo ve televizyon tarihsel süreç içerisinde beyaz elitlere ve beyaz halka hizmet vermek için kullanılmıştır. 1936 yılında kurulan Güney Afrika Yayın Kurumu 1980’lerin ortalarına kadar radyo ve televizyon alanında ülkede tekel olmuştur. Ulusal Parti tarafından kontrol edildiği için apartheid uygulamalarına uyumlu bir şekilde ırkçı bir tutum sergilemiştir. Apartheid döneminde basın, radyo ve televizyon iktidardaki Ulusal Parti’nin kontrolünde faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Ayrıca Afrikaner Broederbond bir kardeşlik örgütü olarak medyada ve siyasette en etkin pozisyonları kontrol etmiştir.

1990’larda yaşanan siyasal dönüşüm neticesinde bu durum tamamen değişmiş ve medya üzerinde hükümet kontrolü ortadan kalkmıştır. Basın özgürlüğü konusunda büyük ilerleme kaydedilmiş ve apartheid rejiminin çözülme yıllarında kullanılmaya başlayan internet özgür bir ortama doğmuştur. 1993 yılında Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası çıkarılmıştır. Bu yasaya göre, yayın sektörü kamu, özel ve topluluk olmak üzere 3’e ayrılmıştır. Topluluk radyoları yasal zeminde yaşam alanı bulmuş ve toplumdan dışlanan siyahların fikirlerinin duyulmasına yardımcı olmuştur. Bölgesel gelişim konusunda yayınlar aracılığıyla fayda sağlamıştır.

Güney Afrika'da apartheid rejiminden sonra yeni ulusal kimlik inşası gerçekleştirilmiştir. Yeni ulusal bayrak, yeni milli marş ve yeni devlet arması oluşturulmuştur. Böylece siyahlar ile beyazların milliyetçilik duygularıyla bağlanacakları yeni bir ulusal kimlik inşa edilmiştir. 2010 FIFA Dünya Kupası gibi spor organizasyonlarına ev sahipliği yapılmış ve Charlize Theron gibi alanında ön plana çıkan ünlülerin başarıları sahiplenilmiştir. Afrika Ulusal Kongresi 1990'lardan sonra yeni ve demokratik bir Güney Afrika inşa etmiştir.

Bu yeni Güney Afrika'nın medya özgürlüğü noktasında gelişmiş ülkelerin standardında olduğu argümanı öne sürülebilir. Siyasal dönüşüm Güney Afrika'yı demokratikleştirirken ülke medyasını özgürleştirmiştir. Uluslararası endekslere bakıldığında Güney Afrika'nın demokratik ve özgür bir medyaya sahip olduğu görülür. Endeksler Afrika'nın güney ucundaki bu ülkenin medya alanında gelişmiş ülkeler kadar özgür ve demokratik olduğunu göstermektedir. Bu sebeple postyapısalcı bir perspektifle Afrika'nın özgürlük potansiyeli ele alınmalı ve kıtayla ilgili batı merkezci söylemlerden kaçınılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Güney Afrika, Apartheid, Siyasal Dönüşüm, Basın, Radyo, İnternet, Televizyon.

ABSTRACT

MEDIA IN THE POLITICAL TRANSFORMATION OF AFRICA IN THE FRAMEWORK OF CONSTRUCTIVIST THEORY: SOUTH AFRICA

DİNÇER, MELİH

PhD Dissertation, Department of International Relations

Supervisor: Prof. Dr. Özden Zeynep Oktav

Second Supervisor: Prof. Dr. Ahmet Kavas

April 2021, 278 Pages

In this research, political transformation and the media of South Africa were studied. The purpose of the thesis is to put forward that the media were free after the political transformation. Apartheid regime was described with its features. Lack of studies in literature makes this research important. Traditionalist method was used in the study. According to result of the research, while in Apartheid period the media were being controlled by the National Party, leading the government with aims of propaganda, after political transformation it is seen that all the media tools were free.

In South Africa, press emerged in colonization period. Missionaries worked in press field which Afrikaners and the English dominated. They published Christian brochures. In historical process, radio and television were used to serve white people and white elites. South African Broadcasting Corporation, established in 1936, has been monopoly in radio and television in the country until 1980s. It was controlled by National Party, so it struck a racist attitude in accordance with activities of apartheid. Press, radio and television did activities under the control of National Party government in apartheid period. Furthermore, as a brotherhood organization Afrikaner Broederbond controlled the most effective positions in media and politics.

As a result of political transformation during the 1990s, this situation changed completely and government control on media was removed. Press freedom advanced and internet, which has been used since disengagement years of apartheid regime, was born in a free environment. Independent Broadcasting Authority Act was passed in 1993. According to this law, broadcasting sector was divided into three as public, private and community. Community radios found its habitat in legal ground and helped isolated blacks say their opinions. It contributed to regional development through broadcasts.

In South Africa after apartheid regime, construction of new national identity was realized. New national flag, new national anthem and new coat of arms were created so that a new national identity, to which blacks and whites would be committed with nationalist feelings, was constructed. Sports events were hosted such as 2010 FIFA World Cup and successes of prominent celebrities such as Charlize Theron were appreciated. African National Congress constructed a new and democratic South Africa after 1990s.

It can be argued that this new South Africa is in class of developed countries at the point of freedoms. Political transformation freed country's media by democratizing South Africa. When we analyze international indexes, it can be seen that South Africa has democratic and free media. Indexes show that this country, which is in southern tip of Africa, is as democratic and free as developed countries in the media field. Therefore, democratic potential of Africa should be taken into consideration with a poststructuralist perspective and we should avoid from west centrist discourses.

Keywords: South Africa, Apartheid, Political Transformation, Press, Radio, Internet, Television.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	I
İMZA SAYFASI	II
ÖNSÖZ	III
ÖZET	V
ABSTRACT	VII
KISALTMALAR	XIII
TABLolar	XV
ŞEKİLLER	XVI
1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Konusu	5
1.2.Ana Problem	7
1.3.Teorik Arka Plan ve Yöntem	8
1.4.Analiz Seviyesi	10
1.5.Araştırmanın Amaçları	14
2.BÖLÜM: GÜNEY AFRİKA'DA APARTHEİD REJİMİ VE SİYASAL DÖNÜŞÜM	15
2.1.Apartheid Rejimi	15
2.1.1.Apartheid Rejiminin Mimarı: Daniel François Malan	15
2.1.2.Apartheid Yasaları	16
2.1.3.Apartheid Rejiminin Gelişimi (1948 – 1960)	18
2.1.4.Apartheid Rejiminin Zirvede Olduğu Yıllar (1960 – 1980)	22
2.1.5.Apartheid Rejiminin Çözülme Yılları (1980 – 1990)	27
2.1.6.Apartheid Rejiminin Çöküşü (1990 – 1994)	29
2.1.7.Demokratik Güney Afrika: 1996 Anayasası	38
2.2.Siyasal Dönüşümün Sebepleri	40
2.2.1.Apartheid Rejimine Uluslararası Toplumun Tepkisi	40
2.2.2.Apartheid Rejiminin Ekonomik Sorunları	42
2.2.3.Afrika Ulusal Kongresi'nin Silahlı Mücadelesi	44
2.3.Siyasal Dönüşüm Sonrasında Yeni Politikalar	46
2.3.1.Nelson Mandela'nın Devlet Başkanlığında İç Politika (1994 – 1999)	47
2.3.2.Nelson Mandela Döneminde Dış Politika: Dış Politika İlkeleri	54
2.3.2.1.Kimlik İnşasında Yeni Dış Politika	55
2.3.3.Thabo Mbeki'nin Devlet Başkanlığı (1999 – 2008)	58
2.3.4.Jacob Zuma'nın Devlet Başkanlığı (2009 – 2018)	59
2.4.Değerlendirme	62
3.BÖLÜM: GÜNEY AFRİKA'DA YAZILI BASIN	64

3.1.Basın Tarihi.....	64
3.1.1.Tarihsel Miras: Sömürgecilik.....	64
3.1.2.Matbaanın ve Basının Doğuşu	65
3.1.3.Ticari Basına Doğru	66
3.1.4.Öncü Basın	67
3.1.5.Siyah Basın	68
3.1.6.Alternatif Basın	69
3.1.7.Sektördeki Ana Oyuncular	70
3.1.8.Günümüzde Yazılı Basının Ekonomi Politikası	71
3.2.Apartheid Rejiminde Basın.....	76
3.2.1.Basının Yasalarla Baskı Altına Alınması	76
3.2.2.Tutuklu Gazeteciler.....	77
3.2.3.Basın Konseyi ve Otosansür	80
3.2.4.Soweto Katliamı ve Artan Baskı.....	83
3.2.5.Muldergate Skandalı ve Basın	84
3.2.6.Steyn Komisyonu ve Üç Basın Tarzı	85
3.2.7.Siyahların Basınına Etkileyen Adam: Stephen Biko	88
3.2.8.Sam Nzima ve Hector Pieterse Fotoğrafı.....	89
3.2.9.Demokrasi Mücadelesindeki Gazeteler.....	91
3.2.9.1.Sowetan.....	91
3.2.9.2.Weekly Mail	94
3.2.9.3.Die Suid – Afrikaans	98
3.3.Demokrasiyle Gelen Değişim ve Sonrası	101
3.4.Güney Afrika'nın Günümüzde Basın Özgürlüğü Açısından Değerlendirilmesi	103
3.5.Değerlendirme	110
4.BÖLÜM: GÜNEY AFRİKA'DA TOPLULUK RADYOLARI	111
4.1.Radyonun Tarihi	111
4.1.1.Amatör Yayıncılar	112
4.1.2.İlk Deneyisel Yayınlar.....	112
4.1.3.Afrika Yayın Şirketi (African Broadcasting Company)	113
4.1.4.Güney Afrika Yayın Kurumu'nun (SABC) Kuruluşu.....	114
4.1.5.Haber Servislerinin Hizmete Girişi	114
4.1.6.SABC'nin Ticarileştirilmesi.....	115
4.1.7.SABC Tarafından FM Hizmetinin Kullanılmaya Başlanması	115
4.1.8.Bağımsız Radyoların Ortaya Çıkışı.....	116
4.1.9.Radyo Yayıncılığının Demokratikleştirilmesi ve Yeni Reformlar	117

4.2.Topluluk Radyoları ve Vatandaş Gazeteciliği	117
4.3.Topluluk Radyosu Kategorileri	119
4.4.Apartheid Karşıtı Retorik	119
4.5.Topluluk Radyoları: Apartheid Sonrasında Katılımcı İletişim	119
4.5.1.Apartheid Sonrasında Radyo Yayıncılık Kategorileri.....	120
4.5.1.1.Kamu Radyosu Yayıncılığı	122
4.5.1.2.Ticari Radyo Yayıncılığı	122
4.5.1.3.Topluluk Radyosu Yayıncılığı.....	122
4.5.2.Katılımcı İletişim: Bush Radio ve Radio Zibonele.....	123
4.5.3.Güney Afrika Yayın Yasası (1999).....	127
4.5.4.Güney Afrika Bağımsız İletişim Otoritesi Yasası (2000).....	128
4.6.Topluluk Radyolarının Sorunları.....	128
4.7.İnternet ve Topluluk Radyoları	130
4.8.Değerlendirme	131
5.BÖLÜM: GÜNEY AFRİKA'DA TELEVİZYON VE İNTERNET	133
5.1.Televizyon.....	133
5.1.1.Televizyonun Ülkeye Gelişi.....	133
5.1.2.Afrikaner Broederbond Örgütü.....	138
5.1.3.SABC ve Irk Ayrımı.....	139
5.1.4.Cosby Show ve Toplumsal Etkisi.....	141
5.1.5.Toplumsal Uzlaşma Aracı Televizyon ve Ulusun Kanalı SABC.....	142
5.1.6.Sektörün Liberalleşmesi ve Günümüzdeki Yayıncılık.....	146
5.2.İnternet	148
5.2.1.İnternetin Tarihi	150
5.2.2.İnternetin Yasal Düzenlemesi	151
5.2.3.İnternete Erişim	154
5.2.4.Sosyal Medya Kullanımı	157
5.2.5.İnternette Özgürlük: Güney Afrika'nın Kıta İçin Önemi.....	159
5.2.6.Dördüncü Sanayi Devrimi ve Afrika	161
5.3.Değerlendirme	163
6.BÖLÜM: ULUSLARARASI ENDEKSLERDE GÜNEY AFRİKA: POSTYAPISALCI BİR ANALİZ	165
6.1.Dünyada Demokrasinin Krizi	166
6.2.Güney Afrika'da Demokrasi ve Sorunlar	170
6.3.Uluslararası Endekslerde Güney Afrika: Postyapısalcı Bir Analiz.....	173
6.3.1.Sosyal Küreselleşme Endeksinde Güney Afrika	180

6.4.BRICS İçinde Basın ve İnternet Özgürlüğü	181
6.4.1.Rusya	182
6.4.2.Çin.....	185
6.4.3.Hindistan	188
6.4.4.Brezilya	191
6.5.Değerlendirme	194
7.BÖLÜM: GÜNEY AFRİKA'NIN YENİ ULUSAL KİMLİK İNŞASI VE MEDYA	196
7.1.Uluslararası İlişkilerde İnşacı Yaklaşım	197
7.1.1.Entelektüel Temeller	200
7.1.2.Kimlik	202
7.1.3.Normlar	203
7.2.Kalkınma Politikaları ve Yeni Ulus İnşası Çalışmaları	205
7.3.Yeni Ulusal Kimlik İnşası	208
7.3.1.Yeni Ulusal Arma.....	210
7.3.2.Yeni Ulusal Bayrak	211
7.3.3.Yeni Milli Marş	212
7.4.Spor Etkinlikleriyle Kimlik İnşası	213
7.4.1.Rugby Dünya Kupası (1995)	214
7.4.2.Kriket Dünya Kupası (2003) ve Olimpiyat Oyunları (2004) Adaylığı	215
7.4.3.FIFA Dünya Kupası (2010)	216
7.5.Kimlik İnşasında Ünlü Kullanımı	218
7.5.1.Mark Shuttleworth	219
7.5.2.Sibusiso Vilane	220
7.5.3.Charlize Theron.....	221
7.6.Değerlendirme	222
8.SONUÇ	225
KAYNAKLAR.....	233
ÖZGEÇMİŞ	259

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ANC: Afrika Ulusal Kongresi (African National Congress)

BBC: Britanya Yayın Kurumu (British Broadcasting Corporation)

BM: Birleşmiş Milletler

CODESA: Demokratik Bir Güney Afrika İçin Kongre (Convention for a Democratic South Africa)

COSATU: Güney Afrika Ticaret Birlikleri Kongresi (Congress of South African Trade Unions)

DSTV: Dijital Uydu Televizyonu (Digital Satellite Television)

FIFA: Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (Fédération Internationale de Football Association)

FM: Frekans Modülasyonu (Frequency Modulation)

IBA: Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası (Independent Broadcasting Authority Act)

ICANN: İnternet Tahsisli Sayılar ve İsimler Kurumu (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers)

IDASA: Güney Afrika'da Demokratik Alternatif Enstitüsü (the Institute for Democratic Alternative in South Africa)

IFP: Inkatha Özgürlük Partisi (Inkatha Freedom Party)

M-Net: Elektronik Medya Ağı (Electronic Media Network)

MWASA: Güney Afrika Medya Çalışanları Derneği (Media Workers Association of South Africa)

NASA: Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (National Aeronautics and Space Administration)

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)

NPU: Gazete Basın Birliği (Newspaper Press Union)

OR: Oliver Tambo

PAC: Pan Afrikanist Kongre (Pan – Africanist Congress)

PAL: Faz Değiştirme Hattı (Phase Alternating Line)

SABC: Güney Afrika Yayın Kurumu (South African Broadcasting Corporation)

SAPA: Güney Afrika Basın Derneği (South African Press Association)

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

UP: Birleşik Parti (United Party)

UWUSA: Güney Afrika Birleşik İşçi Birliği (United Workers' Union of South Africa)

VPN: Sanal Özel Ağlar (Virtual Private Network)

TABLÖLAR

Tablo 1: 1994 Genel Seçimlerinde En Çok Oyu Alan Üç Parti	38
Tablo 2: Media24'ün Sahibi Olduğu Gazeteler	72
Tablo 3: Lebashe Yatırım Grubu'nun Gazeteleri	73
Tablo 4: Independent Media Şirketinin Sahibi Olduğu Gazeteler	75
Tablo 5: Bölgelere Göre 2019 Yılında İnternete Erişimi Olan Hanelerin Yüzdeleri	130
Tablo 6: Güney Afrika'da Twitter Hesabı Olan Bazı Topluluk Radyoları	131
Tablo 7: Güney Afrika'da Yıllara Göre İnternete Erişimi Olan Hanelerin Yüzdesi	155
Tablo 8: Güney Afrika'da En Çok Ziyaret Edilen İnternet Siteleri	158
Tablo 9: Güney Afrika'nın 2019 Yılında Dünyada İnternet Özgürlüğündeki Durumu	160
Tablo 10: Güney Afrika'nın Yıllara Göre İnternet Özgürlüğündeki Durumu	161
Tablo 11: 2019 Yılında Kişi Başına Düşen Milli Gelir Açısından Benzer Ülkeler ve Güney Afrika (4,500 – 34,000 Dolar)	176
Tablo 12: Güney Afrika ve Diğer Ülkelerin İnternet Özgürlüğü (2019 Yılında)	177
Tablo 13: Yüksek İnsani Gelişim Endeksindeki Ülkeler ve Basın Özgürlüğü	178
Tablo 14: Liberal Demokrasiler İçinde Güney Afrika	178
Tablo 15: Batı Avrupa Ülkeleri ve Güney Afrika	179
Tablo 16: Rusya'nın Yıllara Göre Özgürlük Durumu	183
Tablo 17: Rusya'nın Yıllara Göre Demokrasi Durumu	184
Tablo 18: Rusya'nın Yıllara Göre İnternet Özgürlüğündeki Durumu	184
Tablo 19: Çin'in Yıllara Göre Özgürlük Durumu	187
Tablo 20: Çin'in Yıllara Göre İnternet Özgürlüğündeki Durumu	187
Tablo 21: Hindistan'ın Son Üç Yıldaki Basın Özgürlüğü Sırası	189
Tablo 22: Hindistan'ın Son Dört Yıldaki Özgürlük Durumu	190
Tablo 23: Hindistan'ın Son Beş Yıldaki İnternet Özgürlüğü Durumu	191
Tablo 24: Brezilya'nın Son Dört Yıldaki Özgürlük Durumu	192
Tablo 25: Brezilya'nın Son Üç Yıldaki Basın Özgürlüğü Sıralaması	192
Tablo 26: Brezilya'nın Son Beş Yıldaki İnternet Özgürlüğü Durumu	193
Tablo 27: Alexander Wendt, Anarşinin Üç Kültürü	199
Tablo 28: Afrika Ulusal Kongresi'nin Ulus İnşası Politikaları	206

ŞEKİLLER

Şekil 1: Afrikaner Direniş Hareketi'nin Bayrağı	36
Şekil 2: Güney Afrika'da Farklı Dönemlerde Ortalama Eğitim Süresi	49
Şekil 3: Rand Daily Mail Gazetesinin Langa Katliamı'nı Yayınlaması	82
Şekil 4: Weekly Mail Gazetesinin 20 Haziran 1986 Tarihli Sayısı	96
Şekil 5: Bush Radio Yayın Hayatına Başlıyor	124
Şekil 6: Güney Afrika'da Nüfusun İçinde Elektriğe Erişimi Olanların Yüzdesi.....	129
Şekil 7: Güney Afrika'da Eyaletlerin İnternete Erişim Oranları - 2018	156
Şekil 8: Güney Afrika ve Dünyada Sosyal Küreselleşme Endeksi.....	181
Şekil 9: Claude Elwood Shannon'ın Matematiksel İletişim Modeli.....	195
Şekil 10: Güney Afrika Cumhuriyeti Devlet Arması	210
Şekil 11: Güney Afrika'nın Yeni Bayrağı	211
Şekil 12: Güney Afrika Milli Marşı Etnasındaki Duruş Pozisyonu	213
Şekil 13: Yeni Ulusal Kimliğin Özellikleri.....	223

1.GİRİŞ

Afrika kıtasının Avrupa devletleri tarafından büyük bir sömürge hâline getirildiği 20.yüzyılın ikinci yarısında bağımsız devletlerin ortaya çıkışına kadar kıtanın sosyal, siyasal ve ekonomik kaynaklarının Avrupalılar tarafından kullanıldığı ifade edilebilir. Tıpkı diğer Afrika ülkeleri gibi Güney Afrika da uzun süren bir sömürgecilik geçmişine sahiptir. Avrupalıların bu coğrafyayı keşfetmesinden önce bölgede sadece yerli halk kabileler hâlinde yaşamaktadır. 1487’de Bartolomeu Dias’ın Ümit Burnu’na çıkmasıyla Güney Afrikalılar Avrupalılarla karşılaşmıştır¹. 15.yüzyılın ilk yarısında başlayan coğrafi keşifler dönemi Güney Afrika’nın sömürge hâline getirilmesinin başlangıcını oluşturur. Dias’ın Ümit Burnu’nu keşfi daha sonra yaşanacak olanların bir ön hazırlığı mahiyetinde olup ülkenin ekonomik kaynaklarıyla birlikte tamamen Avrupalı devletlerin kontrolüne girmesinin ilk adımıdır.

1497 yılında Vasco da Gama, Saint Helena ve Mossel körfezlerine ulaşmıştır. Keşif çabaları 16.yüzyılda devam etmiş ve Sir Francis Drake Ümit Burnu’nu geçmiştir. Yeni ticaret yolları ve doğal kaynaklar bulmak için yapılan bu seferler Güney Afrika’da kalıcı bir Avrupalı yerleşiminin ilk hazırlıkları olarak değerlendirilebilir. Güney Afrika’ya Avrupalıların yerleşmesi Hollandalılarla başlamıştır. 1602 yılında Hollanda Doğu Hindistan Şirketi kurulmuş ve başka coğrafyalardan ekonomik kaynak sağlamayı temel hedeflerinden birisi olarak belirlemiştir. 1652 yılında koloni yöneticiliği de yapan denizci Jan van Riebeeck komutasındaki geminin Güney Afrika’ya gelmesiyle ilk Avrupalı yerleşimi başlamıştır².

İngilizlerin 1795 yılında Hollandalıları (Afrikanerleri) yenmesiyle Güney Afrika’da İngiliz sömürgeciliği dönemi başlamıştır. Afrikanerlerin sahillerden yukarıya iç kesimlere *Great Trek* denilen göç hareketini yapmasının temel sebepleri arasında bu mağlubiyet önemli bir yer tutar. Bu göç hareketi yeni yaşam alanı ve yurt bulmak için gerçekleştirilmiştir. Güney Afrika tarihi savaş, sömürgecilik ve Batılıların mücadelesine tanıklık etmiştir. Uluslararası ilişkilerin ve siyasetin parçası olan birçok önemli isim ülkenin tarihinde yer almıştır. Bunlardan birisi İkinci Dünya Savaşı’nda siyasetiyle öne çıkan ve Birleşik Krallık’ın Başbakanı olarak görev yapan Winston Churchill’dir. 1899 yılının Eylül ayında Morning Post gazetesi için Güney Afrika’ya muhabir olarak gitmesi kendisine teklif edildiğinde kabul etmiştir. Gidişinin sebebi İngiliz-Boer Savaşı’dır. Cephede olan biten hakkında haber ve bilgi toplaması istenmiştir. Gazetecilik için gittiği Güney Afrika’da hiç tahmin etmediği şeyler başına gelmiştir.

¹ C. W. Domville – Fife (Ed.), The Encyclopedia of the British Empire, s.24.

² Domville – Fife (Ed.), s.24-25.

Doğum gününden iki hafta önce bindiği trenin Boer güçleri tarafından pusuya düşürülmesiyle 15 Kasım tarihinde bir kaza geçirmiştir³. Bu kaza sonucunda esir düşerek bir kampa götürülmüştür. Gazeteci olmasına rağmen serbest bırakılmamıştır. 12 Aralık 1899 tarihinde esir tutulduğu yerden kaçarak Portekiz Doğu Afrika'sına ulaşmıştır⁴. Churchill'e ek olarak Mahatma Gandhi de Güney Afrika'ya giden siyaset ve düşünce adamları arasında yer alır. Gerçek anlamda insan hakları için fikir mücadelesi veren bir liderdir. Güney Afrika'da geçirdiği süre içinde beyazların başta siyahlar olmak üzere Asyalılara yönelik aşağılayıcı davranışları ve idari uygulamaları Gandhi'yi insan hakları aktivistine dönüştürmüştür. Nisan 1893 tarihinde Gandhi iş gereği Güney Afrika'da bulunan Durban kentine gitmek için yola çıkmıştır. Afrika'nın güney ucuna gerçekleştirdiği iş seyahati onu tam anlamıyla bir insan hakları aktivistine dönüştürecektir. Gittiği yer Britanya İmparatorluğu'nun yönetimi altında bulunan bir sömürge coğrafyasıdır. Nüfusun büyük bölümünü siyahlar oluşturmalarına rağmen neredeyse yok denecek kadar az bir siyasal hakka sahiptirler. Britanyalı beyazlar siyasal ve toplumsal sistemin tepesinde bulunmaktadır⁵. Güney Afrika'da insanları örgütlemekten savaşa katılmaya kadar birçok faaliyet gerçekleştirmiştir. Gandhi, Boer Savaşı'nda sedye taşıyıcısı olarak cepheye gitmiştir⁶.

En önemli adımlarından birisini 1906 yılında atmıştır. Transvaal yasama meclisi Hintlileri de kapsayan ve Asyalıların kaydının tutulmasını içeren bir yasa çalışmasına başladığı zaman Gandhi buna karşı büyük bir tepki göstermiştir. 9 Eylül 1906 tarihinde Gandhi Johannesburg'da bulunan Hamidiya İslam Cemaatine yaptığı konuşmada bu kanunu 'black act' kara yasa olarak nitelendirmiş ve şiddetle eleştirmiştir. Sıkı bir duruş sergilenirse hükümetin yapacağı şeylerin sınırlı olduğunu söylemiştir. Bu konuşmadan iki gün sonra büyük bir toplantı düzenlemiş ve Hintlilerin sıkı sıkıya birbirlerine bağlı olmasının gerekliliğinden bahsetmiştir. Yaptığı bu girişimle kendisi adına *satyagraha* devriminin temellerini atmıştır. Bu felsefe ahlâki açıdan doğru olan şeylere sıkı sıkıya bağlı olmayı ön plana çıkarmaktadır⁷. Sadece siyaset dünyasının önemli isimleri değil, aynı zamanda düşünce adamlarının da Güney Afrika'ya gittiği görülmektedir. Bunların en önemlilerinden birisi uluslararası ilişkiler teorisi içerisinde önemli bir yeri bulunan John Hobson'dur.

Boer Savaşı'na the Manchester Guardian gazetesinin muhabiri olarak katılan John Hobson savaşların finans kuruluşları ve imparatorluklar tarafından medya desteği alınarak kapitalist

³ Paris-Midi, "La Vie de M. Churchill", 16 Ağustos 1939, s.2.

⁴ Martin Gilbert (Ed), *Churchill: the Power of Words*, London: Bantam Press, 2012, s.28-30.

⁵ Anne Schraff, *Mahatma Gandhi*, Irvine, CA: Saddleback Educational Publishing, 2008, s.24-25.

⁶ National Archives of British Government, the South African War,

<http://www.nationalarchives.gov.uk/pathways/census/events/britain5.htm> [Erişim: 7 Nisan 2021].

⁷ Stanley Wolpert, *Gandhi's Passion: the Life and Legacy of Mahatma Gandhi*, Oxford: Oxford University Press, 2001.

amaçlar için çıkarıldığı tezini öne sürer. Bu fikri geliştirmesini sağlayan düşünce yapısı hem katıldığı savaştan hem de yetiştiği Britanya'nın ekonomik şartlarından gelir. Savaşın amacının tamamen ekonomik olduğunu düşünür. İnsanların yanlış yönlendirilerek savaşlarda ahlâki sebep aradıklarını öne sürer⁸. Hobson'a göre, Büyük Britanya gibi gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerin askeri güç kullanarak yeni pazarlar bulması olağan bir politikadır⁹. Uluslararası ilişkiler disiplininin çıkabilecek savaşları engellemek üzerine kurulu bir alan olduğu düşünüldüğü zaman Hobson'un öne sürdüğü tezin kıymeti artar. Güney Afrika tarihi önemli olayları barındırdığı gibi önemli isimleri de savaş ve sömürgecilik ekseninde bir bakıma yetiştirmiştir. Güney Afrika'da bu insanlar tecrübelerini artırırken aynı zamanda 20.yüzyılın başlarında ülke siyaseti derinden değişmiştir.

1910 yılında Güney Afrika Birliği kurulmuş ve İngiliz sömürgeciliği dönemi sona ermiştir. Apartheid döneminde yaşanacak olan ırksal ayrımcılığın temeli Güney Afrika Birliği döneminde atılmıştır. 1948 yılında Ulusal Parti'nin (Nasionale Party) iktidara gelişiyle Apartheid dönemi başlamıştır. Ulusal Parti 1994 yılına kadar iktidarda kalmış ve Apartheid rejimini sürdürmüştür. Daniel François Malan'ın Başbakanlığı döneminde büyüüp gelişen Apartheid sistemi sosyal, ekonomik ve siyasal alandaki ırksal ayrımcılığa dayanır. Ekonominin tüm alanları ırksal ayrımcılık prensibine göre düzenlenirken medya da Afrikaner siyasetçilerin müdahale alanı hâline gelmiştir.

Güney Afrika'da Apartheid rejimi basını, televizyonu ve radyoyu siyasi amaçlarına ulaşmak ve enformasyon aracı olarak kullanmak için kontrol altında tutmuştur. 1990'larda yaşanan siyasal dönüşümle birlikte medya personeli yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet fonksiyonuna sahip olmak ve demokrasinin sacayaklarından birini oluşturmak için gerekli ortamı yakalamıştır. Siyasal dönüşüm süreci ülkeyi demokratikleştirmiş ve medyayı da özgürleştirmiştir.

Güney Afrika'da ve kıtanın genelinde medya birbirinden farklı görevleri yerine getirmiştir. Medyanın Afrika kıtasında tarihsel süreç içinde nasıl bir fonksiyona sahip olduğunu görmek önemlidir. Afrika kıtası incelendiğinde sömürgecilik döneminde ve sonrasında medyanın fonksiyonlarının farklılaştığı görülür. Sömürgecilik döneminde kıtadaki medya sömürge yönetimi ve misyonerler tarafından yönetilmiştir. Sömürgeciliğin yayılması, sömürge yönetimiyle ilgili haberlerin halka aktarılması, kapitalist yayılcılığın desteklenmesi, misyoner

⁸ BBC, Great British Ideas: JA Hobson, Lenin and Anti-Imperialism, <https://www.bbc.co.uk/sounds/play/b00z612d> [Erişim: 7 Nisan 2021].

⁹ John Hobson, *Imperialism: a Study*, New York: Cosimo Classics, 2005, s.71.

aktivitelerinin haberleştirilmesi ve ortaya çıkması muhtemel Afrika kaynaklı milliyetçilik hareketlerinin engellenmesi medyanın fonksiyonları arasında sayılabilir.

Siyah Afrika basınının kolonizasyon döneminde ve sonrasında en hızlı şekilde gelişebildiği yerler Britanya Batı Afrika'sındaki Nijerya ve Gana'nın (eski adıyla Altın Sahili) topraklarıdır. Bunun sebepleri iki ülkedeki Avrupalı nüfusun azlığının güçlü bir sömürge basınının oluşumunu engellemesi, gazetelerin hükümet kontrolünden büyük oranda bağımsız bir şekilde faaliyet göstermesi, yerel sermayenin gelişebilmesi için ekonomik fırsatların mevcudiyeti ve gazetecilik mesleğinin Avrupalılar tarafından tekelleştirilmemesidir. Avrupalılarla birlikte bu ülkelerdeki Afrikalılar da medya alanında görev almışlardır.

Sömürgecilerin medyayı kontrol etmesi kitle iletişim alanındaki bağımsızlığı ortadan kaldırmıştır. Medya genellikle sömürge valilerinin ve misyoner Hristiyanların kontrolü altında faaliyet göstermiştir. Örneğin, 1859 yılında misyonerler Nijerya'nın Abeokuta kentinde Yoruba dilinde Iwe Ihorin gazetesini çıkarmışlardır. Bu gazetenin daha sonra İngilizce – Yoruba olmak üzere iki dilli formu yayınlanmaya başlamıştır. Misyoner medyası dini içerikli yayınlar yapmış ve sömürge yönetiminin amaçlarına destek olmuştur¹⁰.

Sömürgecilik sonrasında Afrika medyasının fonksiyonlarının değiştiği görülür. Ulus inşası, ulusal birliği sağlamak, kitleleri eğitmek ve inşacı eleştiriler getirmek sömürge sonrası Afrika medyasının temel fonksiyonlarıdır. Medyanın birinci fonksiyonu ulus inşa etmektir. Afrika'da ulusalcı siyasetçilerin ulus inşa etmek için medyaya ihtiyaçları vardır. Kabile bağlılıkları ve inançlarıyla birbirlerinden farklılaşmış insanların ulus olma bilincini kazanmaları sorumluluk sahibi bir basın anlayışıyla mümkündür. İnşa edilen yeni toplumun değerlerinin yaygınlaştırılması, Afrika'da yaygın olan bireysel tarım gibi ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi ve ulusal değerlerde birleşmek için kitle iletişim araçları büyük bir öneme sahiptir.

Medyanın ikinci fonksiyonu ulusal birliği sağlamaktır. Bunu sağlamak için tüm halkın desteklediği ortak bir ulusal kimliğe ihtiyaç vardır. Örneğin, Kenya Devlet Başkanı Jomo Kenyatta basının izole etmek yerine birleştirmesi gerektiğine ve ulusun ilerlemesi için farklı kültürleri benimsemesinin bir elzem olduğuna inanmıştır. Medyanın bu siyasal ve ideolojik katkısı bir ulusun kimliğinin inşası için oldukça önemlidir. Medyanın bu noktada gücü eğitici ve öğretici niteliğinden gelir. Kenya'da medyanın gücünden yararlanılarak bağımsızlık sonrası yeni bir ulus inşa etmek için basın organlarında *Harambee* kavramının kullanılması kitle iletişiminin ulusal birliği sağlamadaki önemine iyi bir örnek oluşturur.

¹⁰ Pieter Jacobus Fourie (Ed.), *Media Studies: Media History, Media and Society*, Cape Town: JUTA, 2007, s.65-66.

Afrika kıtasında sömürgecilik sonrası medyanın üçüncü fonksiyonu kitleleri eğitmektir. Avrupalıların baskısını tecrübe etmiş ve bu anlamda beşeri kaynak eksikliği yaşamış ülkelerde eğitim ciddi bir problem olarak görülür. Bu problemin yansıması eğitim için kullanılabilecek sermaye ve istihdam edilecek öğretmen eksikliğidir. Sorunun üstesinden gelmek için hükümet tarafından kontrol edilen ve yönetilen medyanın kitleleri eğitmede kullanılacak en kapsayıcı araç olduğu sonucuna varılır. Özellikle radyo bu amaca çok iyi bir şekilde hizmet etmiştir. Okuma – yazma bilmeyi gerektirmemesi hitap ettiği kitlelerin hacmini büyötmüştür.

Afrika’da medyanın sömürgecilik sonrasındaki dördüncü fonksiyonu eleştirirken inşacı olabilmektir. Bu duruma eleştirirken sorumluluk sahibi olabilmek denir. Afrika’nın bazı ülkelerinde tıpkı başka kıtalardaki ülkelerde olduğu gibi yönetici elitlerin eleştiriye kapalı olduğu görülür. Bu durum bazen liderlerin medya özgürlüğüne saygı duymamalarına yol açabilmektedir. Ulusal birliği sağlama ve sürdürme çabası eleştirinin önünü kapatabilmektedir¹¹. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde araştırmanın konusu, ana problem, teorik arka plan ve yöntem, analiz seviyesi açıklanacaktır.

1.1.Araştırmanın Konusu

Bu araştırmada Apartheid dönemi ve sonrasındaki medya çalışılmıştır. Medyanın Apartheid döneminde yasalarla baskı altına alındığı ifade edilmiştir. Bunun aksine siyasal dönüşüm sonrasında medya özgürleşmiştir. Apartheid rejiminin çöküşünden sonra inşa edilen yeni ulusal kimlik açıklanmış ve medyanın bu kimliğe katkısı analiz edilmiştir. Bu katkı basındaki ünlülerin başarılarının sahiplenilerek çağdaş bir ulus kimliğinin oluşturulmasıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu’nun toplantılarının Güney Afrika Yayın Kurumu (South African Broadcasting Corporation – SABC) tarafından belgesel olarak yayınlanması toplumda çeşitlilik içinde birliğe saygı duyulmasının önemini göstermiştir. Burada kastedilen çeşitlilik içinde birlik farklı dil ve topluluklardan insanların birbirlerine saygı çerçevesinde aynı toplumda eşit haklarla yaşamasını ifade eder. Güney Afrika’da çok sayıda farklı topluluğa ait insan bulunmakla birlikte bu insanların farklı yerel dilleri konuştukları görülür. Siyasal dönüşüm sonrası iktidara gelen Afrika Ulusal Kongresi bu insanları ortak bir ulusal kimlik altında bir araya getirmeye çalışmıştır. Ayrıca Güney Afrika’nın ev sahipliği yaptığı dünya çapındaki spor organizasyonlarının ulusal basında yer bulması çağdaş ve başarılı bir ulus kimliğine katkı sağlamıştır. Ulusal basında Güney Afrikalı siyasetçilerin söylemleriyle ülkenin yetiştirdiği ünlülerin başarıları sahiplenilerek bütün bir ulusun heyecanlanması amaçlanmıştır. Böylece ulusal aidiyet oluşturulacaktır. Bunların dışında yeni ulusal devlet arması, yeni ulusal

¹¹ Jacobus Fourie (Ed.), s.71-73.

bayrak ve yeni milli marş üretilmiştir. Böylece Apartheid döneminde toplumdan izole edilen siyahlar başta olmak üzere Asyalılar ve başka toplulukların da kendilerini milliyetçilik duygularıyla ait hissedebilecekleri bir devlet tasarlanmıştır. Yeni ulusal kimlik demokrasi, yenilikçilik, Afrika kıtasının liderliği, özgürlük, çağdaşlık ve çeşitliliklere saygı üzerine inşa edilmiştir.

Apartheid dönemi devlet kimliğinin ırkçı ve ayrımcı politikalara dayandığı ifade edilmektedir. 1990'larda başlayan siyasal dönüşüm sonrasındaysa devlet kimliği demokratik bir niteliğe kavuşmuştur. Bununla birlikte demokrasiyi benimsemiş, uzlaşmış ve özgürlükçü bir ulusal kimlik inşa edilmiştir. Yeni inşa edilen ulusal kimlik sadece bu özelliklere dayanmamış, aynı zamanda Afrika kıtasının liderliği, yenilikçilik, çağdaşlık, başarı ve çeşitlilik içinde birlik bu yeni kimliğin özelliklerini oluşturmuştur. Apartheid döneminde demokrasinin olmamasına ek olarak medya da iktidardaki Ulusal Parti'nin kontrolü altında olmuştur. Fakat siyasal dönüşümle birlikte demokratik bir devlet yapısı inşa edilirken medya özgürleştirilmiştir.

Güney Afrika Yayın Kurumu'nun Afrikaner kültürüne ve politikacılarına olan bağımlılığı ortadan kaldırılmıştır. 1996 Anayasası yapılmış ve medyada ifade özgürlüğü garanti altına alınmıştır. Anayasanın getirdiği en önemli yenilik ifade özgürlüğünü sadece Afrikanerlere özel bir hak olmaktan çıkarıp aynı zamanda Güney Afrika'da yaşayan herkesin ortak bir hakkı olarak kabul etmesidir. Anayasa Güney Afrika'yı demokratik bir devlet olarak tanımlamaktadır. İnsan hak ve özgürlükleri, hukukun üstünlüğü ve eşitlik gibi unsurlar artık temel değerler hâline gelmiştir. Tek bir ortak vatandaşlık vardır ve bu, Güney Afrika vatandaşlığıdır. Herkes hak ve yükümlülükleri bakımından eşittir. Sepedi, Sesotho, Setswana, SiSwati, Tshivenda, Xitsonga, Afrikaanca, İngilizce, IsiNdebele, IsiXhosa ve IsiZulu ülkenin resmi dilleri arasındadır. Böylece İngilizce ve Afrikaanca'nın dışında yerel dillerin resmi dil olması sağlanmıştır. Geniş kapsamlı bir dil hürriyeti getirilmiştir. Herkesin ana dilinde eğitim alma hakkı vardır. Irkı ne olursa olsun artık vatandaşlar eski rejimin uygulamalarından kurtulmuşlardır. Yeni anayasa kimseye işkence edilemeyeceğini ve insanlık dışı muamele yapılamayacağını ifade eder. Sorguya alınan insanların sessiz kalma hakkı vardır¹². Sorgu işkenceleri ortadan kalkmıştır.

Siyasal dönüşümle birlikte çok partili adil seçimlerin yapıldığı demokrasiye geçen Güney Afrika'da herkesin milliyetçilik duygularıyla bağlı olduğu bir ulus ve devlet oluşturulmaya çalışılmıştır. Beyazlara ek olarak siyahlarla birlikte Güney Afrika'daki diğer vatandaşların da kendilerini ait hissedebilecekleri yeni ulusal semboller belirlenmiştir. Yeni ulusal devlet arması, yeni milli marş ve yeni ulusal bayrak oluşturulmuştur. Alanında dünyada başarılı olmuş Güney Afrikalıların başarıları Afrika Ulusal Kongresi tarafından sahiplenilerek bütün bir ulus tarafından

¹² South African Government, the Constitution of the Republic of South Africa, 1996.

benimsenmesi amaçlanmıştır. Önemli spor etkinliklerine ev sahipliği yapılarak ülke markalaması açısından gelişim kaydedilmiştir. Bu spor etkinliklerinin düzenlenmesi sadece Güney Afrika için değil aynı zamanda bütün Afrika kıtası için yeni bir uyanış olarak değerlendirilmiştir. Bunların içinde en bilineni 2010 FIFA Dünya Kupası'dır. Güney Afrika'da düzenlenen kupa dünyanın en çok izleyici çeken spor etkinliği olması sebebiyle önemli bir iletişim fırsatı sunmaktadır. Kupa için yapılan Shakira tarafından söylenen Waka Waka (This Time for Africa – Bu Kez Afrika için) şarkısı bütün dünyada milyonlarca insan tarafından dinlenmiştir. Şarkının klibinde Afrikalı gençler de rol almıştır. Dünya Kupası sayesinde Güney Afrika için ülke markalaması açısından önemli bir fırsat oluşmuştur.

1.2.Ana Problem

Güney Afrika'da Apartheid rejimi döneminde yazılı basın, televizyon ve radyo hükümetler tarafından yasalarla denetim altında tutulmuş ve ifade özgürlüğü engellenmiştir. Güney Afrika Yayın Kurumu devlet tekeli olarak iktidardaki Ulusal Parti'nin politikalarının sözcüsü konumunda faaliyet göstermiştir. 1990'larla birlikte yaşanan deregülasyon ve siyasal dönüşüm sürecinden sonra bu durum değişmiş, sonucunda daha özgür bir medya doğmuştur.

1993 geçici anayasası ve 1996 anayasası hazırlanmış ve kabul edilmiştir. İfade ve medya özgürlüğü anayasal garanti altına alınmıştır. Bütün bu adımlar Güney Afrika'da yeni bir medyanın doğuşuna yol açmıştır. Ayrıca siyah ekonomik güçlendirme programı çerçevesinde siyahların ekonomik hayatta yer almasına izin verilmiş ve boyun eğen sıradan halk durumundaki bu insanlar devlet başkanı olabilecek duruma gelmiştir. Bir toplumun yaşayabileceği en büyük değişimlerden birisi Güney Afrika'da yaşanmıştır.

Siyasal dönüşüm sonrasında demokratik bir yönetimin tesis edilmesiyle birlikte medyadaki ifade özgürlüğünde nasıl bir değişim gerçekleşmiştir? Çalışmanın ana sorusu bu değişimi kapsamlı bir şekilde açıklamak üzerine kuruludur. Bu çalışmada öne sürülen argüman 1990'larda Güney Afrika'nın önemli bir siyasal dönüşüm yaşadığı ve demokratikleşerek medyasını da özgürleştirdiğidir. Buna bağlı olarak ülkede yeni bir ulusal kimlik inşa edilmiştir. Yeni ulusal kimliğin özellikleri başarı, çağdaşlık, yenilikçilik, çeşitliliklere saygı içinde bir bütün olabilmek, Afrika kıtasının liderliği, demokrasi ve özgürlüktür.

Siyasal dönüşüm sonrası iktidara Afrika Ulusal Kongresi gelmiş ve Nelson Mandela'nın devlet başkanlığı döneminde yeni bir yönetim anlayışı benimsenmiştir. Toplumsal kalkınma projeleri uygulanmıştır. Daha sonra gelen hükümetler döneminde yozlaşma ve yolsuzluk olsa da rotadan büyük oranda bir sapma olmamıştır. Marikana Katliamı ile demokratikleşme dalgası kesintiye uğramış ve Apartheid uygulamalarını hatırlatır nitelikte kötü bir olay yaşanmıştır.

Ancak bu olaya basın büyük bir tepki göstermiş ve özgür bir şekilde karşı çıkmıştır. Günümüzde uluslararası endekslerde Güney Afrika medya özgürlüğü konusunda çok itibarlı bir konumdadır ve özgür ülkeler sınıfında gösterilir. İnşa edilen yeni kimliğin özelliklerine saygı gösterilir ve sahip çıkılırsa bu yolda gelişim kaydedileceği öne sürülebilir.

1.3. Teorik Arka Plan ve Yöntem

Bu çalışmada uluslararası ilişkiler teorilerinden inşacılık ana teori ve postyapısalcılık ise yardımcı teori olarak kullanılmıştır. Ayrıca matematiksel iletişim modelinden yararlanılmıştır. Birden fazla teoriden yararlanılmasının sebebi çalışmanın konusunu ve perspektifini derinleştirmektir. İnşacı kuram yeni bir ulusal kimliğin inşa edildiğini ifade etmekte yardımcı olmuştur. Güney Afrika'da Apartheid sonrasında Afrika Ulusal Kongresi yeni bir kimlik inşa etmiş ve bu kimliğin içinde hem siyalara hem de beyazlara kapılarını açmıştır. Geçmişten gelen sorunlarını halletmiş, demokratik ve çağdaş bir yönetim anlayışı benimsenmiştir. Bu ulusun içinde siyahlar ve beyazlar birlikte resmin ortak birer parçasıdır.

Postyapısalcılık ise uluslararası endekslerde Güney Afrika'nın bulunduğu yeri açıklamak için kullanılmıştır. Batının liberal demokrasilerinde batı dışı dünyayı dışlamak ve birçok ülkeyi diktatörlük veya sorunlu demokrasi olarak görmek gibi ciddi bir problem vardır. Bu sorunun kaynağı batı merkezlikten gelir. Postyapısalcılık yaklaşımından yararlanılarak çifte okuma yapılması gerektiği ve bu söylemlerin içindeki çelişkileri bularak aslında batı merkezci söylemlerden kaçınılmasının önemli olduğu ifade edilmiştir. Birinci okumayla batı merkezci söylem ortaya çıkarılırken, herhangi bir metnin veya söylemin ikinci okumasında istatistik veriler ve literatürden yararlanılarak söylemdeki çelişkiler bulunur. Basın ve internet özgürlüğünü ölçen endekslerden yararlanılarak Güney Afrika'nın liberal batı demokrasileri kadar özgür bir basına sahip olduğu öne sürülmüştür. Ayrıca basın ve internet özgürlüğünde gelişmiş bir batılı devlet kadar özgür olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Yararlanılan teorilerde olduğu gibi yöntem konusunda da araştırmanın ana problemini açıklamada kolaylık sağlayacak bir yöntem seçilmiştir. Yöntem, uluslararası ilişkilerde epistemolojinin konuları içerisindedir. Uluslararası ilişkiler disiplininde epistemolojik tartışma 1960'larda disiplinin ikinci büyük tartışması olarak başlamıştır. Bu tartışmada uluslararası ilişkilerde geleneksel anlayışla bilimsel anlayış karşı karşıya gelmiştir. Bu tartışma gelenekselcilik – davranışsalcılık tartışmasıdır. Tartışmanın sonunda bu bölümde, araştırmada neden gelenekselci görüşün tercih edildiği açıklanacaktır. Gelenekselcilik – davranışsalcılık tartışması Hedley Bull tarafından geleneksel görüşün savunulup davranışsalci görüşün eleştirilmesiyle başlar. Bull, davranışsalcılığın uluslararası politikayı anlama noktasında

yetersiz kaldığını ve katkısından çok zararının olduğunu ileri sürer. Bull, ABD'deki akademilerde davranışsalcılığın yaygın olduğunu ileri sürerken Britanya'da bu yaklaşımın etkili olmadığını ve hâliyle gelenekselciliğin kabul gördüğünü ifade eder¹³.

Hedley Bull, üç ana argüman öne sürer. Birincisi, mantıksal doğrulamaya ve matematiksel kanıtlara dayanan bilim uluslararası politikanın ana sorunlarına hitap edememektedir. İkincisi, doğa bilimlerinin aksine uluslararası ilişkilerde akümülatif bilgiyi sağlamak çok zordur. Bunun birkaç sebebi vardır: Birincisi, uluslararası ilişkilerde devlet davranışı üzerine genel bir teori oluşturmak için çok sayıda değişken kullanılmalıdır, bu durum başlı başına akademik analizleri zor hale sokmaktadır. İkincisi, politika kategorize edilmesi zor bir konudur, çünkü kontrollü deneyler doğa bilimlerinde olduğu gibi uygulanamamaktadır. Üçüncüsü, bilimsel yaklaşım Bull'a göre, karmaşık ve soyut modeller geliştirdiği için gerçek dünyayla olan bağlantısını kaybedebilmektedir¹⁴. Sonuç olarak, uluslararası ilişkiler disiplini tarihi ve felsefesinden ayırmak ve laboratuvar çalışmalarındakine benzer bir mantıkla ele almak bu disipline hizmet etmez¹⁵.

Morton Kaplan ve David Singer, Hedley Bull tarafından öne sürülen fikirlere eleştiriler getirmiş ve bilimsel yaklaşımı savunmuşlardır. Singer, uluslararası politikadaki analiz eksikliklerinin sebebinin değerlerin eksikliğinden değil aksine deneysel gerçekler hakkındaki bilgi eksikliklerinden geldiğini ifade eder. Bu nedenle, bilimsel yaklaşım Bull tarafından öne sürülen fikirlerin aksine uluslararası politikayı akümülatif bilgi aracılığıyla anlamayı kolaylaştıracaktır¹⁶. Kaplan da aynı şekilde bilimsel yaklaşımı savunmaktadır. Ona göre, biyolojik ve sosyal sistemler aynı şekilde bilimsel olarak analiz edilebilirler.

Singer'a göre, Bull çok fazla karamsardır ve onun söylediklerinin aksine modern istatistik metodları birçok değişkeni aynı anda ele alıp analiz yapabilir. Bu sebeple, akümülatif bilgi kolaylıkla uluslararası ilişkiler disipliniinde biriktirilebilir. Kaplan da bu minvalde doğa bilimleriyle sosyal bilimler arasındaki benzerliklere vurgu yapar. Ona göre, karmaşa ve beklenmedik olaylar sadece uluslararası politikada görülmez fizikte de görülürler. Ayrıca gerçeğe teorinin karıştırılması bilimsel yaklaşımda daha zordur. Çünkü bilimsel yaklaşımda varsayımlar daha belirgin ve açık şekilde ortaya konur¹⁷. Kaplan ve Singer davranışsalcılığın takip edilerek uluslararası ilişkilerde bilimsel ilerlemenin sağlanabileceğine inanmakta ve akümülatif bilginin

¹³ Hedley Bull, "International Theory: The Case for a Classical Approach", Klaus Knorr ve James Rosenau (Ed.), *Contending Approaches to International Politics* (20-39), New Jersey: Princeton University Press, 1969, s.20-39.

¹⁴ Bull, s.20-39.

¹⁵ Rainer Baumann, Peter Mayer ve Bernhard Zangl (Ed.), *International Relations: The Great Debates Volume I*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2011, s.xxi-xxiii.

¹⁶ David Singer, "The Incomplete Theorist: Insight Without Evidence", Klaus Knorr ve James Rosenau (Ed.), *Contending Approaches to International Politics* (62-87), New Jersey: Princeton University Press, 1969, s.62-87.

¹⁷ Baumann, Mayer ve Zangl (Ed.), s.xxii-xxiii.

elde edilebileceğine olanak tanımaktadır¹⁸. Onların aksine Raymond Aron gelenekselciliği savunmuştur. Aron'a göre, uluslararası ilişkiler ait olduğu bağlamdan ayrı düşünülemez. Uluslararası ilişkilerde teoriler felsefidir ve bildiğimiz anlamda katı bir şekilde bilimsel olamazlar¹⁹.

Gelenekselcilik uluslararası ilişkiler teorilerinden eleştirel teorilerin kullandığı bir yöntem iken, davranışsalcılık realizm ve liberalizm gibi ana akım uluslararası ilişkiler teorilerinin kullandığı yöntemlerin içinde yer alır. Bu çalışmada teorik çerçeve olarak inşacılık ve yardımcı kuram olarak postyapısalcılık seçilmiştir. Kimliklerin sorgulanması, yeni kimlik inşası, tarihsel bağların ve sebep – sonuç ilişkilerinin ortaya çıkarılması gelenekselciliğin temel özelliklerindendir. Güney Afrika'da sömürgeciliğin medyayı nasıl etkilediği ve bu durumun tarihsel süreç içinde yaşadığı gelişimi açıklayarak Apartheid rejiminin yıkılmasıyla siyasal dönüşüm neticesinde ortaya çıkan özgür medyanın özelliklerini tarif edebilmek için gelenekselci – tarihselci yaklaşım yöntem olarak belirlenmiştir. Hâkim Batı söylemlerinin aksine Afrika'nın yerel gazete ve kitle iletişim araçlarının da çalışılması gerektiği fikri üzerinden Güney Afrika'nın Batı kadar medyada ifade özgürlüğüne sahip olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

1.4. Analiz Seviyesi

Uluslararası ilişkiler alanında teorik arka plan ve yöntem kadar öneme sahip bir diğer konu da disiplin içerisinde yapılan çalışmalarda tercih edilecek analiz düzeyidir. Analiz düzeyi uluslararası ilişkiler çalışmalarında hangi birim düzeyinde analiz yapılacağını ifade eder. Uluslararası ilişkiler disiplininde analiz düzeyiyle ilgili tartışmalar literatüre 1960'larda girmiştir. Analiz düzeyinin ele alınmasının ilk aşamasını Mario Bunge tarafından 1960 yılında yayınlanan makale oluşturmuştur. Bunge, yayınladığı makalesinde akademik çalışmalarda belli bir analiz düzeyinde çalışma yapmanın daha gerçekçi ve kapsamlı sonuçlara ulaşılmasını kolaylaştıracağını ifade etmiştir²⁰.

Yine aynı yıllarda Kenneth Waltz *Man, the State and War* kitabını yayınlamış ve kayda değer öneriler geliştirmiştir. Waltz, savaşın sebeplerini anlattığı kitabında birey, devlet ve sistem düzeyinde analizlerin yapılabileceğini ifade etmiştir. Daha sonra David Singer analiz düzeyi konusu üzerine kilometre taşı olan makalesini 1961 yılında yayınlamıştır²¹. Singer'a göre,

¹⁸ Morton Kaplan, "The New Great Debate: Traditionalism vs. Science in International Relations", *World Politics*, Cilt.19, Sayı.1, 1-20, (1966), s.1-20.

¹⁹ Raymond Aron, "What is a Theory of International Relations?", *Journal of International Affairs*, Cilt.21, Sayı.2, 185-206, (1967), s.186-194.

²⁰ Mario Bunge, "Levels: A Semantical Preliminary", *The Review of Metaphysics*, Cilt.13, Sayı.3, 396-406, (1960), s.406.

²¹ Tatiana Romanova, "The Partnership for Modernisation Through the Three Level-of-Analysis Perspectives", *European Politics and Society*, Cilt.16, Sayı.1, 45–61, (2015), s.46.

analiz düzeyleri kullanılırken sistem düzeyinde ve birey seviyesinde çalışmalar gerçekleştirilebilir²². Uluslararası ilişkiler disiplininde analiz düzeyleri üzerine çalışan Richard Little, Jaap de Wilde, Barry Buzan ve Ole Wæver yaptıkları çalışmalarda beş analiz düzeyinin²³ akademik araştırmalarda kullanılabileceğini öne sürmüşlerdir²⁴:

- Uluslararası Sistemler: En kapsamlı sistemleri ifade eder. Kapsamı itibarıyla kendisinin üstünde başka herhangi bir sistem ve yapı yoktur. Tüm varlık âlemini içine alan sistemdir.
- Uluslararası Alt Sistemler: Birbirinden nitelikleri açısından farklı olan yapıları kastetmektedir. Bu yapılar etkileşim halinde çalışmalarına devam edebilirler. Bunlara örnek olarak Avrupa Birliği veya Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü gösterilebilir. Uluslararası alt sistemler siyasi veya ekonomik olabilirler. Bütün yapı içinde faaliyet gösteren ve birbirleriyle işbirliği yapabilen sistemlerdir.
- Birimler: Topluluklar, halklar, uluslar, devletler veya uluslararası ticari ve siyasi kuruluşlar birimleri oluştururlar.
- Alt Birimler: Örnek olarak bürokratik yapılanmalar ve lobiler verilebilir. Kendisinden bir üst katmanda olan birimlerin içerisinde olup bu birimlerin davranışlarını, karar alma süreçlerini ve stratejilerini etkisi altına almaya çalışan sistematik grupları ve araçları ifade eder.
- Bireyler: Sosyal hayattaki bireyleri kasteder. Bireyler sosyal bilimlerde analize konu olan temel aktörlerdir.

Bu analiz düzeyleri uluslararası ilişkiler çalışmalarında perspektif sunmak için kullanılır. Yukarıdaki analiz düzeylerinden herhangi biri akademik araştırmalar için seçilebilir. Bunların dışında kimlik gibi bir bireyin veya ulusun davranışlarını ve politikalarını belirleyen önemli bir faktör analiz düzeyi olarak tercih edilebilir. Bu çalışmada kimlik analiz düzeyi olarak seçilmiştir. Güney Afrika'da Apartheid rejiminin çökmesinden sonra yeni bir ulusal kimlik inşa edildiği öne sürülebilir.

Ted Hopf kimliğin bir devletin ve ulusun tercihlerini ve bunların sonucu olan eylemlerini belirlediğini ifade eder. Bir ulus başka bir ulusu ona attığı kimlikle anlar ve değerlendirir. Bunu yaparken kendi kimliğini de güçlendirir. İnşacılık, kimliği tarihsel süreç içindeki değişimleriyle değerlendirirken neorealizm devletlerin kimliklerini belirleyen tek faktörün ulusal

²² J. David Singer, "The Level-of-Analysis Problem in International Relations", *World Politics*, Cilt. 14, Sayı. 1, 77-92, (1961), s.77-92.

²³ Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis* (Colorado: Lynne Rienner Publishers, 1998), s.5-6.

²⁴ Barry Buzan ve Richard Little, "The Idea of "International System": Theory Meets History", *International Political Science Review / Revue internationale de science politique*, Cilt. 15, Sayı.3, 231-255 (1994), s.231-254.

çıkarları olduğunu öne sürer. Devlet kimliklerinin zaman ile mekândan bağımsız olarak sonsuz ve değişmeyen bir nitelikte olduğunu savunur. Bunun aksine inşacılık, kimliklerin tarihsel süreç içinde kültürel, siyasal ve sosyal değişimlere uğrayabileceğini öne sürer²⁵.

Güney Afrika'da Apartheid döneminde ulus kimliğinin başat aktörü Afrikaner kültürüdür. Devletin tüm organları yürütmenin başı olan iktidardaki Ulusal Parti tarafından kontrol edilmektedir. Bu dönem için devletin kimliğinin ırkçı ve ayrımcı olduğu ifade edilebilir. Beyaz ırkın üstünlüğüne dayanan bir ulusal kimlik inşa edilmiştir. Bunu yaparken Ulusal Parti'nin yürütme gücünü elinde tutması ve yıllardır süren sömürgeciliğin etkileri kolaylaştırıcı faktör olmuştur.

Afrikaner kültürü ve Afrikaanca dili ülkenin hem eğitiminde hem de basınında etkin olmuştur. Apartheid rejiminin dünya görüşü olarak Hobbesçu bir kültürü benimsediği dilini toplum hayatının içinde başat özellik yapmak için silahlı güce başvurmasından anlaşılır. Hobbesçu kültür sonuca giden yolları mübah gören bir anlayıştır. Asker ve polis güçlerinin güvenlik başta olmak üzere ülke politikalarında sorun çözücü bir araç olarak kullanılması bu durumu doğrular. 1974 yılında Afrikaanca dilinin Bantustan okullarında okuyan siyahlar için zorunlu eğitim dili yapılması halk tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Afrikaanca dilinde eğitim almak istemeyen siyah öğrencilerin yaptığı protestoyu, rejimin 16 Haziran 1976 tarihinde ateşli silahlarla engellemesi siyahların basit bir muhalefetinin bile şiddetle bastırıldığını gösterir. Gösteriler sonucunda çok sayıda çocuk Güney Afrika polisi tarafından öldürülmüştür. Rejimin ötekilerle ilişkiler bakımından Lockçu bir kültürü benimsediği ileri sürülebilir. Sınırlı oranda rakip olarak gördüklerine şiddet uygular. Yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere Apartheid sistemine muhalefet edilmesi halinde bunun cezalandırılması şiddetle olmaktadır. Fakat rejimin uygulamalarına muhalefet edilmeden uyulması halinde siyahların bu şekilde katı bir uygulamayla karşılaşmadığı ifade edilebilir. Bu durum işbirliği halinde rejimin ırkçı politikalarının kabul edildiğini ve aynı zamanda güvenli bir hayat sürmenin mümkün olabileceğini gösterir. Fakat işbirliği yapılması toplumun sosyal, siyasal ve ekonomik bütün kaynaklarının Avrupalı beyazların kontrolüne girmesinin kabullenilmesi demektir. Bu tercih Afrika Ulusal Kongresi için söz konusu olmamış, Apartheid rejimine karşı mücadele yolu seçilmiştir.

Ancak siyasal dönüşüm sonrasında bu kimlik değişmiştir. 1996 Anayasası ile İngilizce ve Afrikaanca'nın dışında Güney Afrika'da halkın yerel dilleri de resmi dil statüsüne kavuşmuştur. Ayrıca Afrikaner kültürü dışındaki farklı kültürlerin gelişimine imkân tanınmıştır. Afrika Ulusal

²⁵ Ted Hopf, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", *International Security*, Cilt.23, Sayı.1, 171-200, (1998), s.175-176.

Kongresi'nin Nelson Mandela liderliğinde yürütme gücünün başına geçmesi ve yeni bir anayasa ile özgürlüklerin garanti altına alınması yeni bir ulusal kimlik inşa etmek için önemli fırsatları sunmuştur. Afrika Ulusal Kongresi demokratik Güney Afrika'yı kurarken hukukun üstünlüğü ve şiddetin sona erdirilmesi prensiplerine bağlı bir yönetim anlayışını benimsemiştir. Devletin ve ulusun kimliği demokrasi üzerine inşa edilmiştir.

Apartheid sisteminin böldüğü halkı yeni bir ulusal kimlik altında birleştirmek ülkenin bütünlüğünü korumak için gerekli olmuştur. Ulusal kimliğin oluşturulabilmesi için Güney Afrika ulusuna aidiyet duygusunun Apartheid rejiminde dışlanan kesimlerde hissedilmesi gerekir. Ernest Gellner'ın ifade ettiği gibi iki insan ancak aynı ulusa ait olduklarına inandıkları zaman aynı ulusun birer üyesi olurlar²⁶. Siyahların, beyazların üyesi oldukları ulusa kendilerini ait hissetmeleri için toplumun sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarından dışlanmamaları gereklidir. Toplumda bunun sağlanabilmesi için sosyal adalet çok önemlidir ve uygulanmalıdır. Nelson Mandela 17 Kasım 1998 tarihinde Tanzanya ziyaretinde yaptığı konuşmasında *"Afrika'nın özgürlüğü için birleştığımız bu yeni dönemde yoksulluğu, açlığı, evsizliği ve okuma yazma bilmemeyi ortadan kaldırmak için birlikte çalışmak üstümüze düşen bir görevdir. Afrika'nın yeniden doğuşu için birlikte çalışabiliriz"*²⁷ demiştir. Bu açıklamasından anlaşıldığı üzere Mandela sosyal ve ekonomik sorunların çözümüne önem vermiştir. Eğer Afrika'nın yeniden doğuşundan söz edilecekse yoksulluğun bitirilmesi çok önemlidir.

Zeynep Oktav inşacılık teorisine göre kimliklerin oluşması için bir 'diğere' veya 'ötekine' ihtiyaç olduğunu ifade eder²⁸. Apartheid rejimi devlet kimliğini ırkçılık üzerine inşa ederken siyahları 'öteki' olarak belirlemiştir. Apartheid rejiminden sonra yeni ulusal kimlik inşası demokrasi kültürü üzerinden yapılmıştır. Güney Afrika'nın yeni ulusal kimliğinde Afrika'nın uyanışının liderliği rolü benimsenmiştir. Güney Afrika toprakları tarihsel anavatan, sömürgecilik ortak hafıza ve demokrasi ortak kültür olarak belirlenmiştir. Aynı hak ve yükümlülükler çerçevesinde adil bir ekonomi düzeni planlanmıştır²⁹. Hukuksal açıdan farklı ırkların eşit olması için reformlar yapılmış, Güney Afrika Anayasa Mahkemesi kurulmuştur. Ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi için yeni ekonomi programı belirlenmiştir. Buna Siyah Ekonomik Güçlendirme (Black Economic

²⁶ Ernest Gellner, *Nations and Nationalism*, Cornell University Press, 1983, s.7.

²⁷ Nelson Mandela Foundation, Address by President Mandela at a Public Rally in Dar Es Salaam, http://db.nelsonmandela.org/speeches/pub_view.asp?pg=item&ItemID=NMS654&txtstr=white [Erişim: 21 Ocak 2021].

²⁸ Özden Zeynep Oktav, *Basra Körfezi'nin Değişen Dinamikleri: İran-ABD-Suudi Arabistan İlişkileri*, İstanbul: BETA Yayıncılık, 2011, s.141.

²⁹ Ulusal kimlik ortak bir ana vatan, ortak bir tarihsel hafıza, ortak kültür, aynı hak ve yükümlülükler çerçevesinde bir ekonomik model üzerine inşa edilir. Detaylı bilgi için bkz. Anthony D. Smith, *National Identity*, London: Penguin Books, 1991, s.14.

Empowerment) denir. Yeni ulusal kimliğin ögeleri arasında demokrasi, özgürlük ve çağdaşlık kültürü bulunmaktadır.

1.5.Araştırmanın Amaçları

Araştırmanın temel amacı Apartheid döneminde Güney Afrika medyasının siyaset baskısı altında olduğunu ancak siyasal dönüşüm sonrasında özgürleştiğini ifade etmektir. Medya başta basın organları ve televizyon olmak üzere siyasal dönüşümün akabinde ifade özgürlüğü çerçevesinde çalışmalarına devam etme imkânı bulmuştur. Bu ortam medyayı demokrasinin yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvveti hâline getirmiştir. Günümüzde Güney Afrika'da basın organları incelendiğinde siyasilerin hatalarının veya skandallarının kolaylıkla haber yapıldığı görülür. Ayrıca çalışmanın amaçları arasında Güney Afrika medyasının tarihsel gelişimini göstermek ve bu süreçte siyasetle olan ilişkisini ele almak bulunmaktadır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde sırasıyla Apartheid rejimi ve siyasal dönüşüm, yazılı basın, topluluk radyoları ve radyonun kısa bir tarihçesi, internet, televizyon, yeni ulusal kimlik inşası ve uluslararası endekslerde Güney Afrika'nın liberal demokrasiler ve gelişmekte olan ülkelerle kıyaslanması anlatılacaktır. Güney Afrika önce siyasetiyle sonra da dönüşen ve demokratikleşen sistemin neticesinde ortaya çıkan özgür medyasıyla ele alınacaktır. Güney Afrika'da medya Apartheid rejimi altında baskı görürken siyasal dönüşüm süreci neticesinde özgürleşmiştir. Günümüzde Güney Afrika yoksulluk, yolsuzluk ve demokrasi konusundaki sorunlarını tam olarak çözmemiş olsa da medya alanında ifade özgürlüğünün olduğu ve korunduğu ifade edilebilir.

2.BÖLÜM: GÜNEY AFRİKA'DA APARTHEİD REJİMİ VE SİYASAL DÖNÜŞÜM

Apartheid beyazların üstünlüğüne ve ırk ayrımcılığına dayalı bir sistemdir. 1948 yılında yapılan seçimleri kazanan Ulusal Parti'nin politikalarıyla Apartheid rejimi başlamıştır. Partinin o dönemdeki lideri Daniel François Malan, Güney Afrika'nın 1948 – 1954 arasında başbakanlığını yapmıştır. Onun döneminde çıkan yasalar ile apartheid şekillenmeye başlamıştır. Apartheid rejiminin temel amacı beyazların üstünlüğünü bütün ülkede hâkim kılıp sürdürmektir. Ulusal Parti'nin politikaları Hristiyan Avrupa ırkının başka halklarla ve özellikle siyahlarla karışmasını önlemeyi amaçlamıştır. Ayrıca parti politikalarıyla Güney Afrika'nın anti-komünizmin kalesi olması istenmiştir.

2.1.Apartheid Rejimi

Başbakan Daniel François Malan Apartheid rejiminin mimarıdır. Sistematiik bir şekilde ırklar ayrımı politikasını uygulamış ve desteklemiştir. Ayrı toplumsal gelişim sağlanırsa bütün ırkların karakteri ve geleceğinin korunacağını savunmuştur. Bütün ırkların tamamen eşit olmasının ulus için yararlı olmayacağını öne sürmüştür. Sömürgecilik mirasının üstüne attığı temeller Apartheid sisteminin başlangıcını oluşturur.

2.1.1.Apartheid Rejiminin Mimarı: Daniel François Malan

Apartheid felsefesinin daha iyi anlaşılması için 1948 seçimleriyle iktidara gelen Daniel François Malan'ın seçimlerden iki ay önce 29 Mart gününde yaptığı kampanya konuşmasının analiz edilmesi gerekir. Malan, Güney Afrika'da Avrupalı olmayan toplulukları etkileyen politikaların iki yüzünün olduğunu ifade eder. Bunlardan birisi eşitliktir. Eşitlik politikaları ülkede yaşayan herkese siyasal eşitliği vaat etmektedir. Diğer yüzüyse ülkenin Avrupalı nüfusunun tecrübelerinden elde edilen ayrılık (Apartheid) politikasıdır. Ayrılık politikası Hristiyan prensiplerine dayanır. Bu politikanın amacı ülkenin Avrupalı nüfusunun saf bir beyaz ırk olarak korunması ve devamıdır. Bu süreçte yerli gruplar ayrı topluluklar halinde yaşamlarını sürdüreceklendir.

Malan, ülkenin önünde izlenecek bir yol haritası olduğunu ve bunun için iki ihtimalin bulunduğunu ifade etmiştir. Birinci ihtimal eşitlik yolunu seçmektir. Bu yol seçilirse ortaya çıkacak sonuç beyaz ırk için ulusal bir intihar olacaktır. Ayrı gelişim (apartheid) yolu seçilirse bütün ırkların karakteri ve geleceği korunacaktır. Malan bu sebeple Ulusal Parti'nin beyaz ırkı korumayı seçtiğini ifade eder. Ayrıca Malan, Ulusal Parti'nin Avrupalı olmayanların haklarının

Avrupalılar tarafından çalınmasını da reddettiğini söylemiştir. Beyaz ırkla beyaz olmayan ırkın ayrı ayrı sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda gelişimi ülkede bütün ırkların geleceğini garanti altına alacaktır. Avrupalı olmayanlar kendi yaşam alanlarında tam anlamıyla gelişme imkânı bulabilecektir³⁰. Bu yaklaşım ifade edildiği gibi farklı ırklara gelişim imkânı tanımamış, aksine ülkenin büyük bir kesiminin yoksulluk içinde yaşamasına sebep olmuştur. Malan'ın Apartheid politikası daha sonraki yıllarda çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine yol açacaktır.

2.1.2.Apartheid Yasaları

Güney Afrika'da apartheid rejiminin oluşmasını sağlayan birçok yasa çıkarılmıştır. 1949 yılında çıkarılan Karma Evliliklerin Yasaklanması Yasası ile Avrupalılarla Avrupalı olmayanların evlenmesi yasaklanmıştır. 1950 yılında çıkarılan Ahlâksızlık Yasası ile Avrupalılarla Avrupalı olmayanların aralarında ilişki kurmaları yasaklanmıştır. Aynı yılda çıkarılan birkaç yasayla apartheid rejiminin temelleri sağlamlaştırılmıştır. Nüfus Kayıt Yasası ile Güney Afrika'daki insanlar beyaz, renkli veya yerli olacak şekilde kayıt altına alınmıştır³¹. Grup Alanları Yasası ile insanlar ülke içinde beyaz, renkli ve yerli alanları olmak üzere farklı yaşam bölgelerine ayrılmıştır. Beyazların yaşam alanlarına diğer insanların gelmemesi ve ırkların birbirlerinden ayrılması için herkese ayrı yerlerde yaşaması yönünde baskı yapılmıştır.

İzni olmayan kişiler farklı bölgelerde taşınmaz alamıyorlardı ve bu şekilde yapılacak satın alma işlemleri yasaktı³². Komünizmin Yasaklanması Yasası ile Güney Afrika Komünist Partisi yasa dışı ilan edilmiştir. Bununla birlikte Komünist faaliyetler yasaklanmıştır. Yasa, komünizm ile Lenin ve Troçki tarafından öne sürülen Marksist sosyalist doktrini kastetmektedir³³. 1951 yılında çıkarılan İlegal Gecekondulaşmanın Engellenmesi Yasası ile kamu veya özele ait topraklar üzerinde gecekondulaşma yasaklanmıştır³⁴. 1953 yılında çıkarılan Ayrı Olanaklar Yasası neticesinde kamuya açık alanlar beyazlar ile siyahlar arasında paylaştırılmıştır. Beyazların kullanabildiği veya girebildiği mekânlara siyahlar girememektedir³⁵. 1954 yılında çıkarılan Yerliler Yeniden Yerleşim Yasası ile Johannesburg'un bazı ilçelerinden yerlilerin çıkarılması yasal zemine oturtulmuştur. 1956 yılında çıkarılan Kontrolsüz Toplanmalar Yasası ile kamuya açık alanlarda halkın bir araya gelip toplanması yasaklanmıştır³⁶. Bu yasanın temel amacı rejimin protesto edilmesini imkânsız hale getirmektir.

³⁰ Martha Evans, *Speeches that Shaped South Africa: From Malan to Malema*, Cape Town: Penguin Books, 2017, E kitap.

³¹ Parliament of South Africa, Population Registration Act, Kanun Numarası: 30, Kanun Yılı: 1950.

³² Parliament of South Africa, Group Areas Act, Kanun Numarası: 41, Kanun Yılı: 1950.

³³ Parliament of South Africa, Suppression of Communism Act, Kanun Numarası: 44, Kanun Yılı: 1950.

³⁴ Parliament of South Africa, Prevention of Illegal Squatting Act, Kanun Numarası: 52, Kanun Yılı: 1951.

³⁵ Parliament of South Africa, Reservation of Separate Amenities Act, Kanun Numarası: 49, Kanun Yılı: 1953.

³⁶ Parliament of South Africa, Riotous Assemblies Act, Kanun Numarası: 17, Kanun Yılı: 1956.

1959 yılında çıkarılan Üniversite Eğitimine Ek Yasa'ya göre, Güney Afrika parlamentosu tarafından yasayla kurulan üniversitelere beyaz olmayanlar öğrenci olarak kayıt yapamaz. Kayıt olabilmeleri için beyaz olmayanların resmi yazılı izin alması gereklidir³⁷. Siyahların beyazların üniversitelere izinsiz kayıt yapması engellenmiş ve yükseköğretimde ırksal ayırım kurulmuştur³⁸. 1960 yılında çıkarılan Kanunsuz Örgütler Yasası Pan Afrikanist Kongresi, Afrika Ulusal Kongresi ve başka bazı parti ve örgütlerin halkın güvenliğini ve kamu düzenini korumak için yasa dışı olduğu hakkında karar verilebileceğini ifade etmiştir³⁹. 1963 yılında çıkarılan Genel Hukuk Yasası siyasi olarak yasaklanmış parti faaliyeti yapanların doksan günlüğüne gözaltına alınarak sorgulanmasına imkân vermiştir.

1982 yılında çıkarılan İç Güvenlik Yasası ile yasa dışı parti veya örgütlerin üyesi olmak yasaklanmıştır. Yasa dışı ilan edilen örgüt ve partilere doğrudan veya dolaylı olarak katkı sağlamak yasaktır. Yasa dışı partilerin gösterilerine ve eylemlerine katılmak yasaktır. Bu partileri savunmak kesinlikle hukuksuzdur. Yasa dışı örgütlerin veya bunlarla ilişkili olan insanların mülkleri Adalet Bakanlığı'nın yetki vereceği bir kişiye devredilebilir. Bunlara ek olarak yasa çok tehlikeli ve adaletsiz maddeler getirmiştir. Eğer bir kişinin devlet, hukuk ve kamu düzeninin sağlığını bozacak faaliyetlere katıldığına yönelik inanca sahip olunursa bu kişi gözaltına alınabilmektedir⁴⁰.

Güney Afrika'da 1948 – 1994 arasında hüküm süren apartheid rejimi ırkçı bir yönetim anlayışına dayanır. İnsanları ayırma, bölme ve sınıfsal bir hiyerarşi oluşturma gayesiyle hareket eden rejim çıkardığı yasalar ile siyahları ülkenin marjinal, dışlanmış ve dezavantajlı kesimi haline getirmiştir. Bunlarla yetinmemiş 1986 yılında tam olarak kaldırılana kadar, dolaşım özgürlüğünü yasaklayan iç pasaport uygulamalarıyla insanların seyahat etme hürriyetini kısıtlamıştır. Geçiş Yasaları olarak adlandırılan bu iç pasaport sistemi insanların hem ekonomik hem de sosyal anlamda toplumdan izole olmasına yol açmıştır. Bütün çıkarılan yasalar göz önüne alındığı zaman beyazların siyahlar ve toplumun diğer üyeleri üzerinde kurduğu ırkçı bir rejim görülmektedir. Rejimin temellerinin ırk ayrımı, insan hakları ihlâli, basın özgürlüğünün kısıtlanması ve insanların doğuştan seçemediği özellikleriyle yargılanmasına dayandığı görülür.

³⁷ Parliament of South Africa, Extension of University Education Act, Kanun Numarası: 45, Kanun Yılı: 1959.

³⁸ John Davies, "The State and the South African University System under Apartheid", *Comparative Education*, Cilt.32, Sayı.3, 319-332, (1996), s.322.

³⁹ Parliament of South Africa, Unlawful Organizations Act, Kanun Numarası: 34, Kanun Yılı: 1960.

⁴⁰ Parliament of South Africa, Internal Security Act, Kanun Numarası: 74, Kanun Yılı: 1982.

2.1.3.Apartheid Rejiminin Gelişimi (1948 – 1960)

İkinci Dünya Savaşı'nın 1945 yılında bitişinden sonra dünya siyaseti yeni bir fenomenle tanışmıştır: Dekolonizasyon. Geçmiş yüzyıllarda Büyük Britanya ve diğer Avrupa ülkeleri başka coğrafyalardaki ülkelerde insanlar ve doğal kaynaklar üzerinde kontrol kurma arzusu göstermişlerdir. Özellikle Afrika ve Asya'da kurulan koloniler bu isteğin siyasetteki yansımaları olmuştur. Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu siyaset tersine dönmüş, kolonilerin devamlılığını sağlamak oldukça maliyetli bir hâle geldiği için terk edilmiştir. Elbette dünya siyasetinde var olan değişiklikler ve bu halkların özgürlük için mücadele etmesi de bu durumda önemli rol oynamıştır. Nazi rejiminin beyaz ırkın üstünlüğü üzerine kurduğu tezin Adolf Hitler'in ve kurmay kadrosunun yenilmesi Avrupa'da destekçilerini biraz olsun kaybetmesine yol açmıştır. Bu durum sömürgecilikte beyaz ırkın üstünlüğü tezinin desteklenen bir siyaset olmamasına sebep olmuştur. Ancak Avrupa uluslarının aksine Güney Afrika uluslararası ilişkilerde gelişen bu yeni siyaseti takip etmemiştir. Aksine İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ırkçılığı siyasetinin temeline oturtmuştur. Irkçılık Güney Afrika siyasetinin ve ekonomisinin temelini oluşturmuştur. Bunun sonucu olarak, istikrarsız ve adaletsiz bir toplum yapısı oluşmuştur.

İkinci Dünya Savaşı döneminde Güney Afrika'da ulusal siyaset Jan Smuts tarafından yönetilen Birleşik Parti'nin (United Party – UP) hâkimiyeti altındadır. Britanya kökenli beyazlar ve Afrikanerlerin bir kısmı Birleşik Parti'yi desteklemektedir. Ancak 1940'larla birlikte birtakım Afrikaner kökenli insanlar partiye verdiği desteği kesmiştir. Afrikaner kökenli halk savaş sonrasında desteğini Yeniden Birleşmiş Ulusal Parti'ye (Reunited National Party) yönlendirmiştir. Bu parti daha sonra Apartheid dönemi boyunca Güney Afrika'yı yöneten Ulusal Parti (National Party) adını almıştır. Bu dönemde birçok milliyetçi Birleşik Parti'nin siyah çoğunlukla mücadele etme noktasında fazla liberal kaldığını düşünmüştür. Özellikle siyahların kentlere göç etmek istemesi ve belli bir oranda bu göçlere izin verilmesi radikal sağcı Ulusal Parti'nin beyaz halk arasındaki desteğini artırmasına yol açmıştır.

1946 yılında maden işçilerinin gerçekleştirdiği grevlere tepki vermek açısından Başbakan Smuts'un zayıf kaldığı düşüncesi beyazların Ulusal Parti'ye olan desteğini artırmıştır. Beyaz halkta oluşan korku üzerine Ulusal Parti, Sauer Raporu'nu yayınlamıştır. Buna göre, toplumda tam anlamıyla ırklar arasında bir ayrımcılık gerçekleştirilecek ve hükümet bunu ideal bir hedef olarak belirlemelidir. Buna bütüncül ayrılma (total segregation) denilir. Stratejiye göre, kentlerde siyah Afrikalıların sadece erkek işçi olanları ikamet edebileceklerdir. Özel hükümet büroları kurulacak ve bu işçilerin takibi yapılacaktır. Tüm Afrikalı siyah kadın ve çocuklar hükümetin belirleyeceği kırsal yerlerde yaşamak zorunda bırakılacaktır. Buna karşılık, Birleşik

Parti'ye Fagan Raporu'nu yayınlamıştır. Kentleşme alanında yeni çözümler sunan rapor, siyah işçiler için herhangi bir yeni hüküm getirmemiştir. Buna ek olarak, Birleşik Parti bütüncül ayrılmanın mümkün olmadığına yönelik bir tutum sergilemiştir. Siyah işçilerin kentlerde bulunmasının engellenemeyeceğini savunmuştur. Birleşik Parti'nin bu siyasetine karşılık 1948 yılındaki seçimleri kazanmak için Ulusal Parti Apartheid sistemini önermiştir. Buna göre, Güney Afrika'da beyaz ve beyaz olmayanların tamamının refahı için sistematik bir şekilde toplumda yaşam alanları ve tüm sosyal aktiviteler birbirinden ayrılmalıdır. Beyaz ırkın korunması aynı zamanda siyahlar ve diğer renkliler için de refah kapısını aralayacaktır. Topluma gelen yeni düzen beyazların olduğu kadar siyahların da ve diğer renkli veya Asyalıların da refahını ve sosyo – ekonomik şartlarını iyileştirecektir⁴¹.

1948 yılında gerçekleştirilen parlamenter seçimler Ulusal Parti'nin vaatlerinin beyazlar arasında desteklendiğini göstermiştir. Ulusal Parti seçim sonuçlarına göre mecliste en çok sandalye kazanan siyasal parti olmuştur. Daha fazla koltuk kazandığı için hükümeti Ulusal Parti kurmuştur. Daniel François Malan Güney Afrika Başbakanı seçilmiştir. Malan'ın başbakan olduktan sonraki ilk işi yasamayı kullanarak Apartheid rejimini ülkede sistematik olarak kurumsallaştırmak olmuştur. Seçimlerden sonra Smuts, Ulusal Parti'nin zıttı bir düşünce sergilemiştir. Ona göre, Apartheid sistemi çökmeye mahkûmdur. Bunun temel sebebi siyah işçileri topluma entegre etmek istememesi ve buna yönelik bir girişim de yapmamasıdır. Hâlbuki Afrikalı işçiler ekonomi için çok önemlidir. Bu işçiler kesinlikle Güney Afrika ekonomisine ve toplumuna entegre edilmelidirler⁴². Siyah işçilerin ekonomide gerektiği gibi istihdam edilmemesi ileride daha büyük sorunlara sebep olmuştur⁴³. Bunların başında eleman ihtiyacının yeterli personelle karşılanamaması gelir⁴⁴.

Ulusal Parti yönetimi altındaki Güney Afrika'da Apartheid rejiminin 10 Aralık 1948 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne önem vermediği

⁴¹ Liz Sonneborn, *The End of Apartheid in South Africa*, New York: Chelsea House Publishers, 2010, s.43-45.

⁴² Margaret Cornell, "The Statutory Background of Apartheid: A Chronological Survey of South African Legislation", *The World Today*, Cilt.16, Sayı.5, 181-194, (1960), s.184.

Aslında ırk ayrımcılığı Ulusal Parti'nin 1948'de iktidara gelmesinden daha önce uygulanıyordu. Örneğin, 1946 yılında çıkarılan Hintli Toprak Kullanım Hakkı ve Hintli Temsil Yasası ile Hintlilerin Güney Afrika'daki yaşam alanları ve mülkiyet hakları daraltılmıştır. Sadece belli bölgelerde yaşamalarına izin verilmiştir. Hintlilere yapılan baskı uluslararası arenada tepkiyle karşılanmıştır. 22 Haziran 1946 tarihinde Hindistan hükümeti Güney Afrika Birliği'ndeki Hintlilere uygulanan ırkçı ve ayrımcı politikaların BM Genel Kurulu'nun gündemine gelmesini talep etmiştir. Haziran 1948 tarihinde Hindistan hükümeti Güney Afrika'daki ırkçı politikaları yeniden BM Genel Kurulu'nun gündemine getirir. Güney Afrika'da Hintlilerin gördükleri muamelenin temel insan haklarına aykırı olduğu düşünülür. Güney Afrika'daki beyaz hükümetlerinin bu dönemdeki bakış açısıysa olup bitenlerin ülkenin iç sorunu olduğu ve buna Birleşmiş Milletler'in müdahale edemeyeceğidir.

⁴³ United Nations Regional Information Centre for Western Europe, UN and Apartheid, <https://www.unric.org/en/nelson-mandela-day/26991-un-and-apartheid-from-1946-to-mandela-day> [Erişim: 30 Temmuz 2019].

⁴⁴ R. R. Parihar, "India's Crusade Against Colonialism and Racism: An Appraisal", *The Indian Journal of Political Science*, Cilt.25, Sayı.2, 57- 67, (1964), s.63.

görlür. Çıkarılan yasalar ve siyahlara uygulanan izolasyon oldukça rahatsız edicidir. Muhafif partiler Başbakan Malan'ın yaklaşımının engellenmesi gerektiğini düşünsele de henüz siyaset dışı bir mücadeleye karar verilmemiştir. Bu ortamda Afrika Ulusal Kongresi'nin Aralık 1949'da yaptığı büyük kongresinde partinin Gençlik Birliğı üyelerinden Peter Mda, Oliver Tambo, Nelson Mandela ve Walter Sisulu gibi isimlerin mücadelelerinin kıymetli olduğı ve hükümete karşı toplumsal bir düzensizliğe sebep olacak silahlı mücadelenin içine girmenin henüz doğru olmayacağı düşünölmüştür. Partinin liderlerinden Alfred Bitini Xuma zaten 1950'lerde silahlı mücadeleye sıcak bakmamaktadır⁴⁵.

Ulusal Parti'nin iktidara geldikten sonra yasalarla kurumsallaştırdığı apartheid rejiminin sadece ekonomi ve siyaset üzerinde etkisi olmamış, aynı zamanda eğitim alanında da çok olumsuz sonuçları görölmüştür. 1953 yılında Bantu Eğitim Yasası (Bantu Education Act of 1953) kabul edilmiştir. Güney Afrika'da bu yasadan önce eğitim alan siyah çocukların çoğı dini gruplar tarafından kontrol edilen misyon okullarına gönderiliyordu. Ancak bu yeni yasa misyon okullarına verilen fonları durdurmuştur. Misyon okullarının kalitesinin düşmesi üzerine aileler çocuklarını artık hükümet tarafından kontrol edilen okullara göndermek zorunda kalmıştır. Siyahların gitmesi için seçilen okullar sadece teknik ekipman ve tesis eksikliği çekmemekte, aynı zamanda onların kültürel geçmişlerine uygun olmayan bir eğitim vermektedir.

Çocuklara talepkâr olmamaları öğretilmekte ve okullarda eğitim vermekten çok geleceğın sorgulamayan ve boyun eğen işçileri yetiştirilmektedir. 1959 yılında çıkarılan ikinci bir yasayla üniversite sisteminde de bazı farklılıklar gerçekleştirilmiştir. Beyazların gittiğı üniversiteye kaydolabilmek için siyahların hükümetten izin alması zorunluluğı getirilmiştir. Bu eğitim reformları dönemin Yerli İlişkileri Bakanı olan Hendrik Frensch Verwoerd'un ürünüdür. Siyahların beyaz ırktan statü olarak daha aşağıda olması gerektiğine inanan Verwoerd, bunun ancak onlara durmaları gereken yeri hatırlatan ve beyaz entelektüellerin eşiti olmadıklarını söyleyen bir eğitim sistemiyle mümkün olduğuna inanmıştır. Verwoerd'un inandığı fikirler Hollanda Reform Kilisesi tarafından açıklanan bir deklarasyonda desteklenmiştir. Deklarasyon yerliler, renkliler ve Avrupalılar arasında bir eşitliğin olduğı fikrinin yanlış bir değerlendirmeden ibaret olduğunu söylemektedir. Ulusal Parti bu siyasetiyle 1953 ve 1958 yılında gerçekleştirilen parlamenter seçimlerden de zaferle çıkmıştır. Bazı Britanya kökenli iş insanları da Ulusal Parti'yi desteklemeye başlamıştır. Bunun sebebi Apartheid sisteminin endüstride ucuz ve istikrarlı iş gücünü oluşturmasıdır⁴⁶.

⁴⁵ Corrie Gerald Haines, "The United Nations Challenge to Racial Discrimination in South Africa 1946–1950", *African Studies*, Cilt.60, Sayı.2, 185-204, (2001), s.193-199.

⁴⁶ Sonneborn, s.45-49.

Apartheid siyah Güney Afrikalılar için tam anlamıyla bir felakettir. Apartheid sistemi onları yoksulluk içinde bırakmıştır. İyi eğitim alamayan siyahlar aynı zamanda her şeyi kontrol etmek isteyen bir Apartheid hükümetiyle

Muhallif hareketler ayrı ayrı mücadelenin rejimin etkinliğini zayıflatmadığını görünce birleşme kararı almışlardır. Beyazların hâkimiyetine karşı içinde birbirinden farklı grupları barındıran bir muhalefet, Kongre İttifakı (Congress Alliance) kurulmuş ve özgürlük şartı kabul edilmiştir. Apartheid rejimine karşı hazırlanan özgürlük şartında ırk, dil, din ve cinsiyet fark etmeksizin bütün insanlara sosyal, siyasal ve ekonomik hakların eşit bir şekilde verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kongre İttifakı dünyadaki en idealist insan hakları savunucusu olan örgüt olarak nitelenebilir. İçinde farklı dil, din ve inançtan insan bulunmakla beraber ulusal çapta bir harekettir. Kongre İttifakı uluslararası alanda da ilgi görmüş ve insan hakları alanında verdiği şiddeti içermeyen siyasal mücadeleden ötürü ittifakın lideri Albert John Lutuli daha sonra Nobel Barış Ödülü'nü almıştır⁴⁷.

Kongre İttifakı'nın kurulması rejime karşı muhalefeti büyötmüştür. Haziran 1955 tarihinde Soweto kentinde binlerce aktivistin bir araya gelmesiyle Halkın Kongresi (Congress of the People) toplantısı yapılmıştır. Afrika Ulusal Kongresi ve Güney Afrika Hindistan Kongresi'ne (South African Indian Congress) ek olarak başka birçok topluluktan insan ve örgüt bu toplantıya katılmıştır. Özgürlüklere vurgu yapılmış ve yukarıda adı geçen Kongre İttifakı'nın özgürlük şartı okunmuştur. Bütün ırkların eşit olduğı bir devlet yapısının önemi vurgulanmıştır⁴⁸.

Halkın Kongresi toplantısından yaklaşık olarak bir yıl sonra hükümet, apartheid karşıtı mücadelede yer alan 156 kişiyi tutuklamıştır. Onları komünizm propagandası yapmakla

karşı karşıyadırlar. Ülkenin ırkçı yasalarına karşı gelenler şiddet kullanmayı alışkanlık haline getirmiş polis güçleri tarafından infaz edilmekte veya hapsedilmektedir. Bütün bu tehditlere rağmen birçok Güney Afrikalı Apartheid sistemine karşı mücadele etmek için hayatını riske atmıştır. 1948 seçimlerinden önce beyazların üstünlüğüne karşı en iyi mücadeleyi veren siyahlardan oluşan grup 1912 yılında kurulan Afrika Ulusal Kongresi olmuştur. Ancak Apartheid sistemi kurumsallaştırılmaya başladığı zaman içlerinde partinin bir dalı olan Kongre Genç Ligi'nden (Congress Youth League – CYL) bazı üyeler Afrika Ulusal Kongresi'nin yeterince agresif davranmadığını öne sürerek partinin sivil itaatsizlik yapması gerektiğini düşünmeye başlamışlardır. Hindistanlı siyasal ve ruhani lider Mahatma Gandhi'nin 1906 yılında Smuts hükümetine karşı Güney Afrika'daki Hintli nüfusunu şiddet içermeyen sivil itaatsizliğe yönlendirmesinden ilham almışlardır. Kongre Genç Ligi, 1949 yılında hedeflerini beyazların hâkimiyetinden kurtularak siyasal özgürlük elde etmek ve Apartheid sisteminin yıkılması olarak belirlemişlerdir. Hükümet ise bu tutuma karşı 1950 yılında Komünizmin Bastırılması Yasası'nı kabul ederek karşılık vermiştir. Yasa kapsamı açısından geniş yazıldığı için hükümeti eleştiren herkesin komünist propagandasıyla suçlanması söz konusu olmuştur. Afrika Ulusal Kongresi ile Güney Afrika Hindistan Kongresi (South African Indian Congress – SAIC) arasında kurulan ittifakla Apartheid karşıtı siyasal mücadele başlatılmıştır.

⁴⁷ Haines, s.200.

Corrie Gerald Haines, 1950'lerde Apartheid rejimine karşı kurulan ve Afrika Ulusal Kongresi tarafından yönetilen Kongre İttifakı'nın (Congress Alliance) Apartheid uygulamalarına karşı verdiği politik savaşıta Haksız Yasalara Karşı Mücadele Kampanyası (Defiance Campaign against Unjust Laws) oluşturduğunu ve Özgürlük Şartı hazırladığını söyler. 1952 yılında başlatılan kampanya insanları çok sayıda kitlesel protestoya teşvik etmiştir. Yılın sonuna gelindiğı zaman hükümet 8,500 civarında insanı tutuklamıştır. Protestolar Afrika Ulusal Kongresi'nin üyelerinin sayısında artışa katkı vermiştir.

⁴⁸ Sonneborn, s.49-54.

1955 yılında kabul edilen Özgürlük Şartı Güney Afrika'nın, içinde yaşayan herkese ait olduğunu ifade etmiştir. Siyahlar ve beyazlar Güney Afrika'nın sahipleri arasında bulunur. Hiçbir hükümet halkın tamamının rızasına dayanmayan otorite iddiasında bulunamaz. Sadece herkesin rızasına dayanan demokratik hükümet şekli bütün halkın doğuştan gelen haklarını inanç, cinsiyet, ırk ve renk ayrımı gözetmeksizin garanti edebilir. Siyah ve beyazlar eşit bir şekilde Güney Afrika'nın insanları olarak bu Özgürlük Şartı'nı kabul ederler.

suçlamıştır. Güney Afrikalılar apartheid rejimini protesto etmeye devam etmişlerdir. Güney Afrika Kadınlar Federasyonu (South African Women Federation) 1956'da kadınların vilayetlerarası geçiş sorunlarıyla ilgili gösteriler yapmak için Pretorya kentinin sokaklarında bir araya gelmişlerdir. Afrika Ulusal Kongresi'nin rejimin apartheid sistemine dönük çalışmalarını değiştirme noktasında başarısız olduğuna dair hisse kapılan parti üyeleri Afrika Ulusal Kongresi'nden ayrılarak daha sert muhalefet yapmak için 1959 yılında Pan - Afrikanist Kongre'yi (Pan – Africanist Congress – PAC) kurmuşlardır.

Yeni kurulan Pan - Afrikanist Kongre geçiş yasalarını (pass laws) eleştirmek için bir protesto yürüyüşü düzenlemiştir. Sharpeville kentinde gerçekleştirilen yürüyüş polis güçlerinin silahlı güç kullanması sonucunda çok sayıda insanın hayatını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Fran Lisa Buntman, bu olayın ülkenin kaderini değiştirdiğini ifade eder. 21 Mart 1960 tarihinde gerçekleşen bu olay tarihe Sharpeville Katliamı olarak geçmiştir. En az 69 kişinin öldüğü olay muhalefetin yöntemlerini değiştirmiştir. Olayın sonrasında Afrika Ulusal Kongresi ve Pan Afrikanist Kongre yasaklanmıştır. Bu partiler de karşılığında apartheid rejimiyle silahlı mücadelenin yapılmasına karar vermişlerdir⁴⁹. Sharpeville Katliamı rejim karşıtlarının silahlı mücadele yapmasına sebep olmuştur. Afrika Ulusal Kongresi'nin silahlı kanadı olan Umkhonto we Sizwe ile Pan - Afrikanist Kongre'yle ilişkili olan Poqo örgütleri kullanılarak rejimle silahlı mücadele içerisine girilmiştir⁵⁰. Ulusal Parti gerekli gördüğü zaman güç kullanmak çekinmeyen bir politika anlayışını benimsemiştir. 1960'lardan itibaren Apartheid rejimi toplum üzerindeki etkisini artırmıştır.

2.1.4.Apartheid Rejiminin Zirvede Olduğu Yıllar (1960 – 1980)

Sharpeville Katliamı'ndan bir yıl sonra 1961'de gerçekleştirilen Güney Afrika genel seçimlerini Ulusal Parti (National Party) kazanmıştır. Seçimden büyük bir zaferle çıkan ve Apartheid rejiminin kurucusu olan Ulusal Parti en yakın rakibi Birleşik Parti'ye (United Party) büyük fark atmış ve parlamentoda iki katından fazla koltuk kazanmıştır. En yakın rakibinin koltuk sayısının iki katını aşması, Ulusal Parti'nin beyazlar arasında aldığı desteğin net bir kanıtıdır. Seçimlerde birçok İngiliz kökenli beyaz Güney Afrikalı insan sandıktaki tercihini Ulusal Parti'den yana kullanmıştır. Bunun temel sebebi ulusal ekonomideki Apartheid etkisinden memnun olmalarıdır. Ülkenin ekonomik kaynakları beyazların kontrolü altındadır. Johannesburg gibi gelişmiş kentlerde beyazlar yaşamaktadır. Ulusal Parti'nin Afrikaner kültürünü benimsemiş olması bile onları destek vermekten alıkoymamıştır. Ayrıca işçi ücretlerini düşük tutan Ulusal

⁴⁹ Sonneborn, s.54-57.

⁵⁰ Fran Lisa Buntman, *Robben Island and Prisoner Resistance to Apartheid*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s.14-18.

Parti yabancı yatırımcıların Güney Afrika'ya gelmesi için çekici bir ekonomik ortam oluşturmuştur. Ancak işçilerin yaşam şartları da buna paralel olarak kötüleşmiştir.

1961 seçiminden sonra ülkenin siyasetini yönlendirecek olan Başbakan Hendrik Frensch Verwoerd Apartheid karşıtı hareketlerin tam anlamıyla yıkılmasını savunmuştur. Bu görevinde Adalet Bakanı John Vorster tarafından büyük destek görmüştür. Vorster, inançlı bir Afrikaner olarak apartheid rejiminin destekçisi olmuş ve her zaman Afrikaner halkının üstünlüğüne inanmıştır⁵¹. 1963 yılında Güney Afrika parlamentosu Genel Yasalarda Düzeltme Kanunu (General Laws Amendment Act) adını taşıyan yasayı kabul etmiştir. Bu yasaya göre, ortada bir kişinin aleyhine bir kanıt olmasa da Güney Afrika polisi insanları doksan günlüğüne gözaltına alabilir. Bu süreç tekrar doksan günlüğüne uzatılabilir ve serbest kalana kadar sürekli olarak uygulanabilir. Adalet Bakanı John Vorster ve kurmayları tarafından uygun bulunan kişiler serbest bırakılmaktadır. Bu yasa Verwoerd hükümetinin eleştiriden tamamen muafiyet kazanmasını sağlamıştır. Çünkü eleştiri yasa kapsamında gözaltına alınmaya sebep olur.

Apartheid rejiminin yasalarla baskı altında tuttuğu ve uygulamalarını sertleştirdiği ortamda Afrika Ulusal Kongresi de farklı taktikler benimsemeye başlamıştır. 1960 yılında gerçekleşen Sharpeville Katliamı sonrası Nelson Mandela ve Afrika Ulusal Kongresi'nin yetkilileri silahlı mücadele yapmaya karar vermişlerdir. Afrika Ulusal Kongresi'nin yasaklanması zaten siyasi mücadele yapmayı imkânsız kılmıştır. Böylece Mandela Afrika Ulusal Kongresi'nin silahlı kolu olan Umkhonto we Sizwe'nin liderlerinden birisi olmuştur. 'Ulusun mızrağı' anlamına gelen Umkhonto we Sizwe hükümeti ve ona ilişkin yapıları hedef almıştır. Polis karakolları veya hükümet binaları bombalanmıştır. Bu silahlı eylemler Nelson Mandela'nın da dâhil olduğu büyük bir yakalama operasyonuna yol açmış ve Umkhonto we Sizwe'nin liderleri 1963 yılında tutuklanmıştır. Johannesburg yakınlarında bulunan Rivonia kasabasındaki bir çiftlik evinde gözaltına alınmışlardır. Bu dönemin en önemli olayı olan Rivonia Davası uzun sürmüş ve bu davada Umkhonto we Sizwe ile ilişkisi olan Afrika Ulusal Kongresi liderleri yargılanmıştır. 1963'ün sonuna doğru başlayan dava 12 Haziran 1964 tarihinde tamamlanmıştır. Nelson Mandela, Walter Sisulu, Raymond Mhlaba, Govan Mbeki, Ahmed Kathrada, Andrew Mlangeni, Elias Motsoaledi ve Dennis Goldberg hayat boyu hapis cezasına çarptırılmışlar ve hapsedilmek üzere Robben Adası'na gönderilmişlerdir. Bu ada apartheid döneminde siyasal suçluların tutulduğu hapisane olarak bilinmektedir⁵².

Bu ada Fransız Devrimi'nde basılan Bastille Hapishanesi gibi rejimin siyasal suçluları hapsedmek için kullandığı yer haline gelmiştir. Buraya gönderilen siyasal suçluların çoğu

⁵¹ İkinci Dünya Savaşı döneminde John Vorster, hükümetin İngiltere'ye olan sadakatini protesto etmek amacıyla terörist eylemler gerçekleştiren Afrikaner bir gruba katılımından ötürü hapisaneye bile atılmıştır.

⁵² Sonneborn, s.58-60.

siyahlardan oluşuyordu⁵³. 1963 ve 1964 yıllarında ülkenin her tarafından yüzlerce insan Robben Adası'na gönderilmiştir. Tutuklanma sebepleri yasaklı Afrika Ulusal Kongresi ve Pan - Afrikanist Kongre'nin amaçlarını ve ideallerini yaymaya çalışmaktır. Rivonia Davası Apartheid karşıtlarının direncini ve öfkesini artırırken, rejim apartheid karşıtlarına yaşam alanı bırakmak istememektedir. Apartheid rejimi siyahların kötü şartlarda çalıştırılarak beyazlara hizmet etmesini savunurken aynı zamanda onların aşağı ırk olduğu argümanından yola çıkarak toplumun her alanında ırkların birbirinden ayrılması stratejisini uygulamıştır⁵⁴. Bunun için siyahlar anavatan olarak bilinen bantustanlara yerleştirilmiş ve burada büyük yoksulluk içinde yaşamışlardır⁵⁵.

1973 yılının Ocak ayında Durban kentindeki duvar işlerinde çalışan işçiler herhangi bir sendikanın uygulaması ve desteği olmaksızın grev başlatmışlardır. Grevin temel sebebi enflasyon ve düşük maaşlar olduğu için direkt olarak Apartheid ekonomisiyle ilgilidir. Bu olay ülke çapında başka işçileri de cesaretlendirmiş ve böylece Güney Afrika'nın çoğu yerinde 60,000 işçinin katıldığı grevler düzenlenmiştir. Bu işçiler arasında yaptıkları işlerde uzmanlaşmış insanlar da bulundukları için işten çıkarıp yerine yeni eleman almak kolay olmamıştır. Bu durumun üzerine Güney Afrika parlamentosu Bantustan İş İlişkileri Düzenlemelerini İyileştirme Kanunu'nu (Bantu Labour Relations Regulations Amendment Act) kabul etmiştir.

Buna göre, işle ilgili sorunlarda işçilere grev yapma ve kendilerini temsil etmesi için komiteler kurma hakkı verilmiştir. Bu yasa apartheid karşıtları için tam anlamıyla bir zafer olarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda siyah işçilerin Güney Afrika ekonomisi için ne kadar önemli olduklarının bir kanıtıdır. İşçiler birlikte hareket ederek rejimden kazanımlar elde edeceklerini anlarken, Afrikalı öğrencilere de örnek olmuşlardır. 1970'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde patlak veren siyah aktivistliğini kendisine örnek alan Afrikalı öğrenciler, bu yıllarda rejime karşı adım atmaya başlamışlardır.

Siyahlar 1970'lerde ABD'de kendilerini temsil edecek yeni bir sistem için çağrı yapmıştır. Bu olay Güney Afrika'nın okul kampüslerinde Siyah Bilinç Hareketi (Black Consciousness Movement) denilen yeni bir felsefenin doğuşuna yol açmıştır. Hareketin kurucusu ve önderi Stephen Biko'dur. Uzun yıllardır süren Apartheid rejiminin etkisiyle Biko, siyahların artık kendilerinden nefret etmesinin onlara beyin yıkama yöntemiyle öğretildiğini düşünür. Siyahlar, beyazlardan daha aşağı bir ırk oldukları yönünde uzun süreli bir propagandaya maruz

⁵³ Buntman, s.15-18.

⁵⁴ Arianna Lissoni ve Shireen Ally, "Bantustan States", *African Historical Review*, Cilt.50, Sayı.1-2, 1-3, (2018), s.1.

⁵⁵ Sonneborn, s.60-62.

birakılmışlardır⁵⁶. Siyahlar kendi kimliklerine saygı duymadan tam anlamıyla özgürlüklerini alamayacaklardır. Siyah olmak bir ırk meselesi değildir, aksine beyaz Avrupalı azınlık hükümeti tarafından yönetilen bir toplumsal kategoridir⁵⁷. Stephen Biko'nun fikirleri genç Afrikalılar ve öğrenciler üzerinde oldukça etkili olmuştur. Bunu patlak veren Soweto olaylarında görmek mümkündür.

Biko tarafından kurulan Güney Afrika Öğrenciler Örgütü (South African Students' Organisation) Apartheid karşıtı hareketleri canlandırmıştır. 1972 yılında organizasyon çok sayıda sınıf

⁵⁶ 1951 yılında Bantu Otoriteleri Yasası ile (Bantu Authorities Act) siyahların yaşaması için kurulan on bantustan (ana vatan) üzerine kurulu yeni bağımsız alanlar oluşturulmuştur. 1959 yılında Bantustan Kendi Kendine Yönetim Yasası (Bantu Self-Government Act) kabul edilmiştir. Bantustan bölgeleri kırsal alanlardan oluşmakta ve genelde yoksul halkın yaşadığı yerlerdir. Bu yasalarla siyahların beyazlardan farklı ve kırsal alanlarda yaşamaları sağlanmıştır. Bantustan bölgelerinin kuruluş mantığı siyahların kendi doğal yaşam alanlarına dönüş argümanıdır. Kentleşme onları yozlaştırmadan doğal yaşam alanlarına dönmeleri gereklidir. Siyahlar bu bantustanlara gönüllü olarak gitmemişlerdir. Hepsini yaşam alanlarından zorla çıkarılmış, sadece yanlarına özel eşyalarını alarak bantustanlara yerleştirilmişlerdir. Bu insanlar uluslararası hukuk diliyle yerinden edilmiş (displaced) halk sınıfındadır. Buldozerler eski mahallelerini ve evlerini yerle bir etmişlerdir. 1950'lerin ortalarından itibaren 1980'lerin ortalarına kadar yaklaşık olarak 3,5 milyon siyah bantustanlara yerleştirilmiştir. Bantustanlara yerleştirilen Afrikalılar hayatlarını yeniden kurmak ve inşa etmek zorunda kalmıştır. Ekonomik sorunların başı çektiği ortamda yoksulluk en büyük problem olarak bu insanların karşısına çıkmıştır. Bantustanlara yerleştirilen Afrikalılar elektrik, temiz su ve hastane gibi hizmetlere ulaşamamıştır. 1970'lere gelindiğinde Apartheid sisteminin bu ırkçı ve ayrılıkçı politikalarının ortaya çıkardığı ekonomik durumun iyi bir tablo sunmadığı ortaya çıkmıştır. Apartheid sistemi sosyal ve ekonomik olarak sürdürülebilir değildir. Siyahlar Güney Afrika şirketlerinin ürettiği ürünleri almak için yeterli ekonomik güce sahip değildiler. Bu durum şirketlerin kâr ve büyüme oranlarını olumsuz etkilemiştir. Siyah işçilerin sendika kurup yönetmeleri yasak olduğu için patronlar işçilerin talep ve isteklerinden kaynaklanan sorunları çözme noktasında sorunlar yaşamıştır. Bu durum yasal olmayan grevlere ve üretimde aksaklıklara sebep olur. Aynı zamanda Güney Afrika'nın eğitim politikaları istenmeyen sonuçlar üretmiştir. Siyahların eğitimi hakkı kısıtlanmış ve sadece patronlarının istediklerini yapacak şekilde köleleştirici bir eğitim sistemini sürdüren okullara gönderilmişlerdir. Ancak Afrikalılar rejimin onların beynini yıkadığının farkındadır. Sürekli olarak beyazların siyahlardan üstün olduğu vurgulanır. Bu durum eğitim sistemiyle birleştiği zaman gençler Apartheid rejimine karşı öfkeyle dolmaktadır.

⁵⁷ Sonneborn, s.62-67.

Stephen Biko siyah bilinç hareketinin en önemli lideridir. 18 Aralık 1946 tarihinde King William's Town'da doğan Biko, iyi bir eğitim alması için babası tarafından sürekli teşvik edilmiştir. Ancak Biko'nun gençliğinde Güney Afrika'daki Apartheid rejimi Bantustan Eğitim Kanunu'nu (Bantu Education Act) kabul etmiştir. Bu yasa siyah Güney Afrikalıların eğitim imkânlarını kısıtlamıştır. Biko, bu durumu kendi okulunda protesto edince siyasal aktivist olduğu yönünde oluşan şüphe üzerine polis tarafından sorguya alınmış ve okuldan atılmıştır. Daha sonra serbest bırakılıp okula dönmüş ve Natal Üniversitesi'ne tıp okumak için kaydolmuştur. Üniversitede Apartheid karşıtı hareketlere katılmıştır. Güney Afrika Ulusal Öğrenciler Birliği'ne (the National Union of South African Students – NUSAS) katılmıştır. Ancak zamanla grubun beyaz liderlerinin siyah öğrencilerin sorunlarına yeterince ilgi göstermediği gerekçesiyle grupla ideolojik olarak sorunlar yaşamıştır. Biko, 1968 yılında Güney Afrika Ulusal Öğrenciler Birliği'nden ayrılarak Güney Afrika Öğrenciler Organizasyonu'nu (South African Students' Organisation - SASO) kurmaya karar vermiştir. Biko, Güney Afrika Öğrenciler Örgütü'nü 1969 yılında kurmuştur. Organizasyon, Siyah Bilinç Hareketi'nin temellerini oluşturmuştur. Bu harekete göre, siyah Güney Afrikalılara kendilerinden nefret etmeleri ve beyazlardan daha aşağı bir ırk oldukları öğretilmiştir. Gerçek anlamda sosyal ve siyasal değişim ancak siyahlar kendilerinin ve kimliklerinin değerli olduğunun farkında olursa hayata geçirilebilir. Siyahlar kendi özgürlüklerini Apartheid rejiminden yine kendileri alacaklardır. Siyah Bilinç Hareketi geliştikçe Apartheid rejimi Biko'yu susturmaya karar vermiştir. Biko, halka konuşma yapmaktan ve okullara gitmekten yasaklanmıştır. Ancak tüm öğrenciler ve özellikle 1976 Soweto gösterilerine katılanlar arasında Biko'nun ideolojik etkisi hissedilmiştir. Soweto gösterileri sonrası polis baskısı toplumda iyice artmış, çok sayıda öğrenci gözaltına alınmıştır. Biko, 101 gün gözaltında tutulmuş ancak daha sonra herhangi bir suçlama olmadan serbest bırakılmıştır. 18 Ağustos 1977 tarihinde yeniden gözaltına alınmıştır. 12 Eylül tarihinde gözaltındayken başına aldığı bir darbe neticesinde hayatını kaybetmiştir. Cenazesi tam anlamıyla siyasal bir havada geçmiştir. Polis cenazesine katılmak için yollara düşen yüz binlerce insanı silah zoruyla durdurmuştur. Uluslararası toplum adil bir sorgulamayla suçluların bulunmasını istemiştir. Ancak bu durum Apartheid döneminde tam anlamıyla açıklığa kavuşmamıştır. Polis öncelikle açlık greviden öldüğünü söylemiştir. Daha sonra istenmeyen bir kaza olduğunu açıklamıştır. Ancak 1997 yılında Hakikât ve Uzlaşma Komisyonu cinayeti açıklığa kavuşturmuştur. Günümüzde, Güney Afrika'da hâlen Stephen Biko'nun ölüm yıl dönümünde anma törenleri gerçekleştirilmektedir.

boykotu düzenleyerek öğrenciler arasında Apartheid rejimine karşı gösteriler düzenlenmesini sağlamıştır. Buna karşın rejim çok sayıda öğrenciyi tutuklamıştır. Bununla da yetinmeyerek öğrencilerin sömürgecilikle aynı anlama gelen Afrikaanca dilinde eğitim almalarının önünü açmıştır. 1974 yılında Bantustan Eğitim Bakanı okullarda Afrikaanca dilinin eğitim ve öğretimde kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum sadece öğrencileri değil, aynı zamanda okul yöneticilerini de rahatsız etmiştir. Bunun temel sebebi bütün okullarda Afrikaanca bilen öğretmen ve bu dilde hazırlanmış yeterli kaynak kitabın bulunmamasıdır, kararın siyasi amaçlarla alındığı açıktır.

Siyah Bilinç Hareketi'ni destekleyen gençler arasında Afrikaanca dilinin anlamı sömürgecilikle eşdeğerdir. Sömürgecilerin anadili olan bu dilde eğitim yapmak istememektedirler. Bu yeni kararı protesto etmek için Güney Afrika Öğrenciler Örgütü Johannesburg yakınlarında bulunan Soweto kentinde eğitim gören birçok öğrenciyi organize etmiştir. 16 Haziran 1976 tarihinde yaklaşık olarak 10,000 ile 15,000 arasında öğrenci sokaklarda kararı protesto etmek için yürüyüş yapmaya başlamıştır. Dersleri boykot eden öğrenciler bu kararın iptal edilmesini istemiştirler. Ancak bölgeye Güney Afrika polis güçleri gelince gösteri kanlı bitmiştir. Gaz bombalarıyla başlayan saldırı öğrencilerin ve kalabalıkların üzerine açılan ateşle tamamlanmıştır. Polisin kullandığı orantısız güç sonrasında çok sayıda öğrenci hayatını kaybetmiştir. 13 yaşındaki Hector Pieterse ölen öğrenciler arasındadır. Onun ölmüş halini gösteren fotoğrafı tüm dünyada Apartheid rejimine karşı büyük bir nefreti körüklemiştir⁵⁸.

Soweto olaylarının çıkmasında uluslararası ilişkilerdeki gelişmelerin iç politikadaki etkisinden de bahsedilebilir. 1975 yılında Mozambik'in bağımsız olması Güney Afrika Öğrenci Örgütü gibi gruplarda rejime karşı isyan hareketlerini beslemiştir. Siyah Bilinç Hareketi, öğrencilere ve gençlere yönelik bilgilendirme faaliyeti yaparak insan hakları alanında rejimin ihlallerine karşı çıkılması gerektiği yönünde uyarılarda bulunmuştur⁵⁹. Mozambik'in bağımsızlığı Apartheid rejimine karşı benzeri bir girişimin iç siyasette yaşanabileceği konusunda muhalefeti umutlandırmış olabilir⁶⁰.

⁵⁸ Sonneborn, s.67-71.

Mark Mathabane tarafından yazılan ve best – seller olan *Kaffir Boy* (1986) başlıklı kitap Soweto gösterilerinde polisin kullandığı kuvvet konusunda bazı fikirler verebilir. Mark Mathabane gençliğini Apartheid Güney Afrika'sında yaşamış bir yazardır. Apartheid sisteminin tüm aşağılamalarını tecrübe etmiştir. Kitabında Soweto'daki polis ateşini şöyle anlatır: *"16 Haziran 1976 Çarşamba öğleden sonra ilk patlama Soweto'da yaşandı. Yaklaşık olarak 10,000 öğrenci Afrikaanca kararını protesto etmek için Soweto sokaklarında yürüyordu. Gaz bombaları ve silahlarla donatılmış polisler protestoculara yaklaştı ve caddeleri barikatlarla kapattı. Daha sonra aniden polisler halkın üzerine ateş açtılar. Göstericiler mermilerin plastik olduğunu zannettikleri için tam anlamıyla bir tepki vermediler. Ancak bazı küçük çocuklar kanlar içinde yere düştüklerinde üniformaları kan gölüne döndü"*.

⁵⁹ Buntman, s.18-25.

⁶⁰ Johannes Seroto, "Analysing the Presentation of the 1976 Soweto Uprising in Grade 9 History Textbooks", *Africa Education Review*, Cilt.15, Sayı.4, 1–19, (2018), s.5.

2.1.5.Apartheid Rejiminin Çözölme Yılları (1980 – 1990)

John Vorster'in başbakanlık döneminde yaşanan Soweto Katliamı onu Apartheid döneminin kötü şöhretli siyasetçilerinden yapmıştır. Aslında onun Apartheid sistemine olan inancı düşünüldüğünde Soweto'da yaşananlar şaşırtıcı değildir. 1978 yılında yaşanan finansal bir skandal ile biten başbakanlık dönemi gelecek için bir belirsizliğe sebep olmuştur. Güney Afrika politikasının aşına olduğu Pieter Willem Botha belirsizlik içinde başbakanlık görevini devralmıştır. Ulusal Parti'ye ve politikalarına tam anlamıyla inanmakla birlikte Savunma Bakanlığı görevinde bulunmuştur. Botha'nın göreve geldikten sonraki ilk adımı işadamlarının Güney Afrika'ya olan güvenini yeniden kazanmak olmuştur. Birçok iş insanı Soweto Katliamı'ndan sonra ülkenin istikrarsızlığına dair şüpheler göstermiştir. İşgücünü oluşturan halk kesimiyle rejim arasındaki huzursuzluklar iş dünyasını tedirgin etmiştir. Sorun sadece iş dünyasıyla kalmamakta, aynı zamanda 1975 yılında Mozambik ve Angola, Portekiz'den bağımsızlıklarını almışlardır. Bu ülkelerde yeni kurulan ve siyahların hâkimiyetinde olan hükümetler Apartheid rejimine muhalif olmakla birlikte aynı zamanda Afrika Ulusal Kongresi'nin silahlı kolu olan Umkhonto we Sizwe'nin sınırları içerisinde eğitim kampları kurmalarına izin vermişlerdir. Bu kamplarda Soweto olayı sonrasında Güney Afrika'dan kaçan gençler eğitilmiştir. Burada eğitilen gençlerin amacı Apartheid rejimine karşı silahlı gerilla saldırıları düzenlemektir⁶¹.

Kötü ekonomik şartlar, sosyal kaos ortamı ve Afrika Ulusal Kongresi'ne destek veren komşu devletlerin varlığıyla karşılaşan Botha, yeni bir model geliştirerek bütüncül strateji (total strategy) adını verdiği bir sistem geliştirmiştir. Botha, bir dizi reform planlayarak Afrikalı siyahların ve muhaliflerin öfkelerini yatıştıracak girişimlerde bulunmuştur. Reformların bütün sistemi değiştirmese de önemli sorunları çözdüğü ifade edilebilir. Bazı kamusal alanlara ırka göre giriş ayrımı kaldırılmıştır. Irklararası evlilik yasakları kalkmıştır. Siyahların eğitim aldıkları okullara ayrılan fonlar artırılmıştır. En önemli reform hareketiyse işçi hakları konusunda gerçekleştirilmiştir. Hükümet Güney Afrika işgücünün geliştirilmesi için Wiehahn Komisyonu'nu kurmuştur. Komisyon Botha'nın görev süresi içinde raporunu yayınlamıştır. Beyaz nüfus azalmakta ve bu sebeple ülkedeki bütün kalifiye işler için yeterli eleman bulunamamaktadır. Bundan ötürü siyahların kalifiye işler için eğitilmesi gerektiği öne sürülür. Rapor ayrıca, patronlarla işçilerin sorunlarını daha kolay çözebilmek ve uzlaşma ortamını sağlamak için aracı kuruluşlara ihtiyaç olduğunu söyler. Wiehahn Komisyonu tarafından sunulan rapor göz önüne

⁶¹ Sonneborn, s.72-75.

olarak, Botha hükümeti siyahların da yüksek maaşlı işlerde çalışmasının engellenmemesi gerektiğini savunmaya başlamıştır.

Apartheid rejiminin uluslararası toplum tarafından eleştirilmesini engellemek için Botha hükümeti önemli bir adım atmıştır. Siyahların yaşadığı bantustanlara bağımsızlık verilmiştir. Bu minvalde 1976 – 1981 yılları arasında dört anavatan – Transkei, Bophuthatswana, Venda ve Ciskei – bağımsızlık almıştır. Bütün olumlu reformların yanı sıra Botha hükümeti Apartheid karşıtı insanları susturmaya devam etmiştir. Reformlar ile halk yumuşatılmaya çalışılırken aynı zamanda rejime karşı devrim yapmayı amaçlayan insanlar susturulmaya çalışılmıştır. Botha hükümetinin güvenlik güçleri Güney Afrika Komünist Partisi'nin lideri olan Chris Hani'ye başarısız üç suikast girişiminde bulunmuştur. En bilinen kurbanların başında Ruth First gelir. Apartheid karşıtı yazar ve aktivist First, 17 Ağustos 1982 tarihinde bombalı bir saldırı sonucunda hayatını kaybetmiştir. Suikastların yanı sıra Güney Afrika hükümeti, siyahlar tarafından kontrol edilen komşu devletlere karşı çalışan silahlı grupları desteklemiştir. Güney Afrika güvenlik güçleri Afrika Ulusal Kongresi'nin Lesotho, Svaziland, Zimbabve, Botsvana ve Mozambik'te bulunan üslerine baskınlar düzenlemiştir⁶².

Şiddet kullanmaktan çekinmeyen Botha siyasal reformlara da devam etmiştir. 1983 yılında kabul edilen yeni anayasa ile hükümetin yapısı değişmiştir. Yeni anayasaya göre, başbakanlık lağvedilmiş ve hükümetin başına devlet başkanı gelmiştir. Parlamento üçlü bir yapıda (tricameral parliament) organize edilmiştir. Buna göre, en büyük parlamento organı beyazları temsil eder. Diğer küçük iki organsa Asyalıları ve renkli sınıfa giren halkı temsil etmektedir. Siyahlar bu anayasada mecliste temsil edilmemektedir. Onlar bantustanlarda temsil edilirler⁶³.

Ulusal yasama organında Asyalılara ve renklilere söz hakkı verilmesi Ulusal Parti içindeki radikal sağcılar rahatsız etmiştir. Aşırı sağcıların başta gelen isimlerinden olan Andries Petrus Treurnicht, Ulusal Parti'den ayrılarak Muhafazakâr Parti'yi (Conservative Party) kurmuştur. Bu yeni partinin ideolojisi Afrikaner ve beyaz milliyetçiliğidir. Radikal sağcılarının dışında muhalifler de anayasa değişikliğinden rahatsız olmuşlardır. Anayasa reformuna karşı durmak için siyahlar başta olmak üzere içlerinde toplumun farklı katmanlarından gelen çok sayıda insanın bulunduğu Birleşik Demokratik Cephe (United Democratic Front) kurulmuştur. Ayrıca, 1985 yılında işçi haklarının daha iyi savunulması için üyelerinin çoğu, siyahların üye olduğu sendikalardan oluşan Güney Afrika Ticaret Birlikleri Kongresi (Congress of South African Trade Unions - COSATU) kurulmuştur. Kurulduktan kısa bir süre sonra 500,000'den fazla siyah işçiyi temsil eden birlik, önemli bir kamuoyu gücü oluşturmuştur.

⁶² Sonneborn, s.72-77.

⁶³ South African Government, Republic of South Africa Constitution Act 110 of 1983.

1980'lerin ortalarında başlayan büyük gösteri dalgası rejimi derinden sarsmıştır. Afrika Ulusal Kongresi'nin marşları söylenmiş ve Zimbabwe'de bulunan gerilla kamplarında yapılan danslar sembolik bir muhalefet olarak Güney Afrika sokaklarında aynen tatbik edilmiştir. Nelson Mandela bir kahraman olarak tasvir edilmiş ve kalabalıklar kendisine destek vermiştir. Protestolar polis ile göstericiler arasında kanlı çarpışmaya dönüşmüş, polis karakolları bombalanmış ve Botha hükümeti artık gösterileri durduramayacağı korkusuyla Mandela'ya şiddeti durdurma karşılığında serbest kalmayı teklif etmiştir. Ancak Mandela teklifi reddetmiştir, bunun temel sebebi kendisinin ve onu destekleyen halkın özgür olmadığı bir ortamda zaten yaşanamayacağını düşünmesidir. Düşüncesini Soweto'da bulunan kızı Birleşik Demokratik Cephe'nin mitinginde açıklamıştır. Aşağıda Mandela'nın kendi sözleriyle teklifi reddetmesinin sebepleri görülebilmektedir:

"Bana sunulan nasıl bir özgürlüktür, halkın organizasyonu yasaklıyken? Bana sunulan nasıl bir özgürlüktür, bir geçiş ihlâlinde tutuklanacaksam? Bana sunulan nasıl bir özgürlüktür, bir kentte yaşamak için izin almak zorunda kalacaksam? Bana sunulan nasıl bir özgürlüktür, benim Güney Afrika vatandaşlığıma saygı duyulmayacaksa?"⁶⁴.

Botha büyüyen gösterileri durdurmak ve tansiyonu düşürebilmek için 21 Temmuz 1985 tarihinde Olağanüstü Hâl ilan etmiştir. Bu Sharpeville Katliamı'ndan bu yana başvurulmuş nadir uygulamalardan birisidir. Olağanüstü Hâl altındayken polise herhangi bir suçlama olmadan birini tutuklama hakkı verilmiştir. Ayrıca basının polisin aşırılıklarını haber yapması yasaklanmıştır. Basın birçok kez insanların isimlerinin bile üstünü çizip sansürleyerek gündeme dair haberler yapmıştır. Hakkında haber yapılması yasaklı kişilerin isimleri gazetelerde direkt olarak yayınlanamıyordu. Birleşik Demokratik Cephe'nin binlerce üyesi gözaltına alınmıştır. Sorgulamalarda düzenli olarak sanıklar işkenceye maruz kalmıştır. Sadece 1985 yılı boyunca Güney Afrika polisi 500'den fazla insanı öldürmüştür. Bu durum Botha hükümetinin korkulu rüyasının başına gelmesine sebep olmuştur. Sosyal karmaşa yatırımları riske attığı için 1984 ve 1985 senelerinde yaklaşık olarak doksan Amerikan şirketi Güney Afrika'da iş yapmayı bırakmıştır⁶⁵. Apartheid sistemi yavaş yavaş çöküşe gitmektedir.

2.1.6.Apartheid Rejiminin Çöküşü (1990 – 1994)

Apartheid sisteminin çöküş döneminde devletin hem dış hem de iç politikasında değişiklikler yaşanmıştır. 22 Aralık 1988 tarihinde Güney Afrika, Küba ve Angola arasında imzalanan Üçlü

⁶⁴ Sonneborn, s.77-79.

⁶⁵ Sonneborn, s.79-83.

Anlaşma⁶⁶ ile BM Güvenlik Konseyi'nin 435 sayılı 1978 tarihli kararı⁶⁷ referans alınarak Güney Afrika Cumhuriyeti'nin tüm askeri kuvvetlerinin Namibya'dan ayrılması kararlaştırılmıştır. Angola ve Güney Afrika BM Genel Sekreteri ile işbirliği içerisinde adil ve özgür seçimlerle Namibya'nın bağımsızlığını garanti edeceklerdir. Anlaşma ayrıca Angola'dan Küba'nın bütün askerlerinin çekilmesini öngörmüştür. Anlaşmaya göre taraflar BM Şartı ile uyumlu olarak güç kullanmayacaklar veya kuvvet kullanma tehdidi yapmayacaklardır. Topraklarını bölgedeki başka bir devletin aleyhine olacak şekilde savaş amacıyla kullanmayacaklardır. Taraflar Afrika'nın güneybatısındaki devletlerin içişlerine karışmayacaklardır⁶⁸. Namibya'nın Güney Afrika'dan bağımsızlığı için atılmış önemli adımlardan birisidir. Böylece Apartheid rejiminin yayılmacı dış politikasında bir yumuşama olmuştur. Dış politikayla birlikte iç politikada da değişiklikler olmuştur. Apartheid sistemi çözülme yoluna girmiştir. Dönüşümün en önemli sebepleri uluslararası toplumun baskısı, ekonomik sorunlar ve silahlı muhalefet hareketidir.

Güney Afrika'nın siyasal dönüşümü yolunda 21 Ağustos 1989 tarihinde ilan edilen Harare Deklarasyonu'na değinmek gerekir. Afrika Birliği Örgütü'nün Afrika'nın güneyindeki sorunları üzerine çalışan alt komitesi tarafından Zimbabve'de kabul edilmiştir. Deklarasyon Güney Afrika'daki Apartheid uygulamalarına son verecek bir takvime acilen geçilmesi gerektiğini ve demokratik prensiplere dayalı yeni bir anayasal düzenin oluşturulmasının elzem olduğunu ifade etmiştir. Deklarasyonun Güney Afrika için çizdiği yola bakıldığında ülkenin yararına olduğu görülür. Deklarasyon birleşik, demokratik ve ırk ayrımının olmadığı bir Güney Afrika devletinin oluşturulması gerektiğini savunur. Bütün insanlar renk, cinsiyet, din ve ırk ayrımı olmaksızın eşit vatandaşlar olarak kabul edilmelidirler. Herkes hükümete ve devlet yönetimine eşit haklarla katılabilmelidir. Genel oy hakkı herkese tanınmalıdır. Siyasal parti kurma ve herhangi bir siyasal partiye katılmak serbest olmalıdır.

İnsan hakları, özgürlükler ve temel hak ve hürriyetler herkese eşit bir şekilde uygulanmalıdır. Yeni bir yasal sistem oluşturulmalı ve herkesin kanun önünde eşitliği kabul edilmelidir. Bağımsız ve ırk ayrımı yapmayan bir yargı sistemi kurulmalıdır. Yeni kurulacak ekonomik sistemin ırk ayrımı yapmadan bütün Güney Afrikalıları kapsamaması gerekir. Demokratik Güney Afrika bütün ülkelerin egemenlik haklarına saygı duyacaktır⁶⁹. Siyasi tarih açısından Afrika Birliği Örgütü bünyesinde kabul edilen Harare Deklarasyonu'nu 20 Ekim 1991 tarihinde İngiliz Milletler Topluluğu tarafından kabul edilen Harare Deklarasyonu'yla karıştırmamak gerekir.

⁶⁶ Thula Simpson, "Toyi-Toyi-ing to Freedom: The Endgame in the ANC's Armed Struggle, 1989–1990", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.35, Sayı.2, 507-521, (2009), s.507.

⁶⁷ Güvenlik Konseyi tarafından alınan karar Güney Afrika'nın Namibya'daki yönetiminin bitirilmesini ve otoritenin Namibya halkına teslim edilmesini öngörmüştür.

⁶⁸ United Nations Peacemaker, Tripartite Agreement, 22 Aralık 1988, s.2-3.

⁶⁹ United Nations Peacemaker, Harare Declaration, 21 Ağustos 1989.

İngiliz Milletler Topluluğu tarafından kabul edilen versiyonunda da demokrasi ve insan haklarına vurgu vardır, ancak ikisi farklı deklarasyonlardır. Her ikisinin de dünyada insan hakları için kamuoyu oluşturduğu ve yararlı olduğu söylenebilir.

Lisa Buntman Batılı ülkelerin Apartheid rejimine karşı olduğunu ancak yine onlar tarafından aynı zamanda rejimin önemli bir anti-komünist müttefik olarak görüldüğünü de ifade eder. Buntman, apartheid rejiminin çökmesinin en önemli sebebi olarak içeride siyahların ve onlara destek verenlerin gösterdiği direnci öne sürmektedir. Elbette siyahların ve muhalefetin verdiği mücadelenin kıymeti büyüktür. Ancak uluslararası toplumdan gelen baskılar ve ekonomik sorunlar da Apartheid rejiminin çöküşünde önemli rol oynamıştır.

2 Şubat 1990 tarihinde Güney Afrika Devlet Başkanı Frederik Willem de Klerk'in parlamentoda yaptığı konuşmayla Güney Afrika'da yeni bir dönemin başlangıcının en önemli işaretleri verilmiştir⁷⁰. Buna göre, yasaklı olan 34 siyasi parti ve örgütün engelleri kaldırılacaktır. Bunların içinde Afrika Ulusal Kongresi ve Pan - Afrikanist Kongre bulunmaktadır. Ayrıca Nelson Mandela'nın ve siyasi suçluların serbest bırakılacağını açıklamıştır. De Klerk'in Güney Afrika'nın siyasi tarihinde Apartheid rejiminin bitişindeki rolü önemle vurgulanmalıdır. Bu konuşma reform sürecinin başlangıcı ve en önemli adımı olarak kabul edilir⁷¹.

⁷⁰ Mail & Guardian, The Mahlabatini Declaration forty years on, <https://mg.co.za/article/2014-01-30-the-mahlabatini-declaration-fourty-years-on> [Erişim: 6 Ağustos 2019].

Güney Afrika'nın demokratik dönüşümü için ilk adımlar aslında daha eski bir tarihte atılmıştır. Amerika'daki elçilik görevinden Güney Afrika'da muhalefet liderliğine kadar birçok görevi yerine getiren Harry Schwarz ve politikacı kimliğiyle birlikte Zulu kabile lideri olan Mangosuthu Buthelezi arasında 1974 yılında yapılan görüşmelerden sonra Mahlabatini Deklarasyonu ilan edilmiştir. Bu deklarasyon Güney Afrika'da yaşayan insanların tamamı için eşitlik vaat etmiştir. Fakat deklarasyonun vaat ettiği eşitlik gibi Güney Afrika'ya siyasi barışı getirecek konular 1974 yılından sonra devlet başkanlığı yapan Jacobus Johannes Fouché, Johannes de Klerk, Nico Diederichs ve Marais Viljoen gibi isimler tarafından dikkate alınmadığı ve hayata geçirilmediği için bu deklarasyon ve vaat ettiği eşitlik sadece bir proje olarak kalmıştır. 1976 yılında Soweto olaylarının yaşanması ve rejimin uygulamalarından geri dönmemesi uzlaşma zemininin oluşturulamamasına yol açmıştır.

⁷¹ Adrian Guelke, *Rethinking the Rise and Fall of Apartheid*, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2005, s.155-156.

Adrian Guelke bu konuşmanın Güney Afrika'nın siyasi sisteminin liberalleştiği tarihi bir an olduğunu söyler. De Klerk döneminde gerçekleştirilen reformların temellerinin Botha'nın zamanında atıldığını telaffuz eder. Botha yetkililere 1986 yılında Afrika Ulusal Kongresi liderleriyle görüşme izni vermiştir. Kasım 1987 tarihinde Afrika Ulusal Kongresi'nin önemli figürlerinden olan Govan Mbeki koşulsuz bir şekilde serbest bırakılmıştır. Temmuz 1989 tarihinde Botha, Mandela ile bir toplantı yapmıştır. Botha'nın devlet başkanlığı döneminde Güney Afrika, Küba ve Angola arasında Üçlü Anlaşma yapılmıştır. Botha döneminde devletin gerek dış politikasında gerekse de iç politikasında mecburiyetlere ve baskılara bağlı olarak eski katı Apartheid uygulamalarına oranla bir yumuşamanın olduğu görülür. Siyasal dönüşüm sürecinin gerçek anlamda Frederik Willem de Klerk'in 20 Eylül 1989 tarihinde Güney Afrika Devlet Başkanı olmasıyla başladığı ifade edilebilir. Yaptığı ilk olumlu işlerden biri kendisinden önceki devlet başkanları tarafından uygulanan olağanüstü hâl uygulamalarıyla taçlanan güvenlik odaklı politikayı terk etmesi olmuştur. İçinde Walter Sisulu gibi Mandela'nın yakın çalışma arkadaşlarının bulunduğu sekiz siyasi tutukluyu 15 Ekim 1989 günü serbest bırakması siyasal dönüşümün işaretleriydi. Bu girişimler De Klerk tarafından gerçekleştirilen 2 Şubat 1990 tarihli konuşmanın gölgesinde kalmıştır. Konuşmasında De Klerk Afrika Ulusal Kongresi, Pan-Afrikanist Kongre, Güney Afrika Komünist Partisi ve başka birçok organizasyonun yasaklarının kalkacağını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra en önemli konu olan Mandela'nın esaretine dair konuşmuştur. Mandela'nın serbest bırakılacağını ifade etmiştir. Bu konuşmanın üzerine 11 Şubat 1990 tarihinde Nelson Mandela serbest bırakılmıştır. Serbest kaldıktan sonra kendisini bekleyen halka yaptığı konuşmasında ulusal uluslararası topluluğa seslenerek Apartheid rejimine yönelik izolasyon politikalarının devam etmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca siyasi haklarının verilmesinin sürecin barış içinde devam etmesi için elzem olduğunu ifade etmiştir.

Bu tarihi konuşmadan kısa bir süre sonra Nelson Mandela serbest bırakılmış, 4 Mayıs 1990 tarihinde gerçekleştirilen toplantı neticesinde Afrika Ulusal Kongresi ve hükümet Groote Schuur Minute deklarasyonunu yayınlamıştır⁷². Buna göre, ülkedeki şiddet iklimine bir son verilecek ve barışçıl bir şekilde yeni Güney Afrika'nın kurulması için görüşmelere başlanacaktır⁷³. Bir diğer önemli görüşme 6 Ağustos 1990 tarihinde yapılan Pretoria Minute toplantısıdır. Toplantıda hem hükümet hem de Afrika Ulusal Kongresi Groote Schuur Minute toplantısında kabul edilen kurallara uyacaklarını taahhüt etmişlerdir. Bu toplantıdan önemli birtakım kararlar çıkmıştır. Hükümet İç Güvenlik Yasası'nın komünizm ile ilgili kısımları dâhil olmak üzere kaldırılmasını sağlayacaktır. Bölgesel ve ulusal seviyede yeni görüşmeler planlanmalıdır. Afrika Ulusal Kongresi silahlı mücadelesine son vermiştir. Bundan böyle Afrika Ulusal Kongresi ve onun silahlı kolu Umkhonto we Sizwe tarafından silahlı eylem yapılmayacaktır⁷⁴.

14 Eylül 1991 günü 40'tan fazla örgüt, parti ve organizasyon tarafından imzalanan Ulusal Barış Anlaşması Güney Afrika'nın siyasal dönüşümünün en az 1996 Anayasası kadar net bir göstergesidir. Direniş hareketleri ile Ulusal Parti bir bakıma barışmıştır. Anlaşmayla Güney Afrika'da çok partili demokrasinin kurulması ortak hedef olarak belirlenmiştir. Demokrasiyi kurmak korku ve şiddet ikliminde mümkün değildir. Demokrasinin Güney Afrika'da yerleşmesi için bazı temel hakların korunması ve garanti edilmesi şarttır. Her vatandaşın düşünce, konuşma ve ifade, barışçıl toplanma, dolaşım ve barışçıl şekilde siyasal eylemlere katılma özgürlüğüne hakkı vardır. Burada ifade edilen koşullar çok partili ve genel oy hakkının sunulduğu seçimlerle birleştirildiği zaman tam anlamıyla demokrasi kurulmuş olacaktır.

Güney Afrika'da vatandaşlar kendilerini yönetecek olanları seçebilecek ve onları yanlışlarından ötürü sorumlu tutabileceklerdir. Vatandaşların siyasal partilerin ve medyanın tamamen hür bir şekilde çalıştığını bilmesi ve bunun farkında olması gerekir. Farklı çıkar gruplarının içinde bulunduğu sivil toplumun Güney Afrika'da gelişmesi elzemdir. Siyasal partiler ve her türlü organizasyon şiddete başvurmaktan kaçınacaktır. Güney Afrika'nın yeniden yapılanmasına ve geliştirilmesine yönelik bütün projeler Apartheid döneminin dezavantajlarını yaşayan toplulukları da kapsayacaktır. Şiddetin nedenleri üzerine araştırmalar

⁷² United Nations Peacemaker, Groote Schuur Minute, 4 Mayıs 1990.

Siyasal dönüşüm süreci ele alındığında Güney Afrika hükümetiyle Afrika Ulusal Kongresi arasında gerçekleşen birtakım toplantılara şahit olunur. 1990'larla birlikte gelen dönüşüm sürecinin ilk önemli görüşmesi 4 Mayıs 1990 günü yapılan Groote Schuur Minute toplantısıdır. Bu toplantıda Güney Afrika hükümeti ve Afrika Ulusal Kongresi siyasal suçlular ve siyasal suçun tanımı üzerine araştırmalar yapacak bir çalışma grubunun kurulması hakkında anlaşmışlardır. Afrika Ulusal Kongresi'nin üyeleri için siyasal suçlarından ötürü dokunulmazlık uygulamasına karar verilmiştir. Böylece üyelerin barışçıl bir şekilde görüşmelere katılımı sağlanacaktır.

⁷³ The UN Peacemaker, Groote Schuur Minute,

https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ZA_900504_Groote%20Schoor%20Minute.pdf [Erişim: 29 Haziran 2020].

⁷⁴ United Nations Peacemaker, Pretoria Minute, 6 Ağustos 1990.

yapılacak ve bir daha gerçekleşmemesi için ilkeler elde edilecektir. Siyasal partiler demokratik bir ülkede farklı fikir ve çıkarların ifade edilmesini sağlarken aynı zamanda uzlaştırılmasını, farklı fikirlerin kanunlara çevrilerek ülkenin tamamına hitap edilmesinin gerçekleştirilmesini ve bunları yaparken birbirlerinin siyasal aktivitelerine saygı duyan bir siyasal atmosferin kurulmasını garanti eden kurumlardır.

Bütün siyasal partiler demokratik bir iklimin kurulmasına katkı vereceklerdir. Hiçbir parti öldürmeyecek, yaralamayacak veya bir vatandaşı siyasal fikirlerinden ötürü tehdit etmeyecektir. Ulusal Barış Anlaşması aynı zamanda güvenlik güçleri için de kurallar getirmiştir. Polis hiçbir şekilde halk arasında ayırım yapamaz. Polis güçleri ırk, din, cinsiyet ve etnik köken ayırımı olmaksızın Güney Afrika'nın bütün insanlarını her türlü suçtan koruyacaktır.

Bu anlaşma aynı zamanda ekonomik ve sosyal yeniden dirilişin de başlangıç noktasını oluşturur. Bilindiği gibi Apartheid beyaz olmayanları yoksullaştırmıştır. Bu sebeple anlaşma yeniden yapılanma ve gelişim programlarının özellikle Apartheid sürecinden etkilenen toplulukları hedef kitesine alması gerektiğini savunur. Ulusal Barış Komitesi ve Bölgesel Uyuşmazlıkların Çözümü Komiteleri yeniden yapılanma ve gelişim için alt komiteler kuracaklar ve bu alt komiteler barışçıl bir ortamda yeniden yapılanmanın ve gelişimin yardımcısı olacaklardır. Yerinden çıkarılan insanlar tekrardan topluluklarına ve bölgelerine yerleştirileceklerdir. Hasar görmüş mülkler yeniden tamir edilecek ve altyapı yatırımları Apartheid uygulamalarından etkilenen insanları kapsayacak şekilde genişletilecektir⁷⁵.

1991 yılının Aralık ayında Ulusal Parti ve Afrika Ulusal Kongresi yetkilileri CODESA toplantıları (Convention for a Democratic South Africa) için bir araya gelmişlerdir. İki partinin yetkilileri siyasal dönüşüm yolunda önemli adımlar atmış olsalar bile birbirlerine güvenmedikleri bir ortamda yeni bir anayasa için koşulları görüşmeye başlamışlardır. Şüpheler güven sorununu da aşmaktaydı. Afrika Ulusal Kongresi yetkilileri ve Mandela, De Klerk'in hükümetinin Inkatha Özgürlük Partisi (Inkatha Freedom Party – IFP) ile olan gizli ilişkilerinden şüphe etmekteydi. Inkatha Özgürlük Partisi, Afrika Ulusal Kongresi'nin siyasi rakiplerinden biriydi. Afrika Ulusal Kongresi'nin üyelerine karşı yapılan silahlı saldırıların planlayıcısı konumundaydı.

Afrika Ulusal Kongresi'nin üyeleri ve destekçileri Güney Afrika hükümetinin Inkatha hareketini kendilerini zayıflatmak için desteklediğini düşünüyordu. 17 Haziran 1992 tarihinde Inkatha hareketinin destekçileri Boipatong köyüne baskın düzenlemiş ve çoğu kadınlarla çocuklardan oluşan köylüleri katletmiştir. Bu köyün Afrika Ulusal Kongresi'ni desteklediği bilinmektedir. Bu baskın hükümetin sorumluları araştırma ve kamuoyunun önüne çıkarma noktasındaki

⁷⁵ United Nations Peacemaker, National Peace Accord, 14 Eylül 1991.

ihmâleriyle birleşince Afrika Ulusal Kongresi bu durumdan hükümeti suçlamış ve Nelson Mandela CODESA toplantılarını terk etmiştir⁷⁶. Afrika Ulusal Kongresi ayrıca bu olayın üzerine 48 saatlik bir ulusal grev çağrısında bulunmuş ve çoğu işçi olan Afrikalı destekçilerinin katılımıyla hükümetin ekonomisini durma noktasına getirmiştir.

Daha sonra, 7 Eylül 1992 tarihinde Apartheid rejimini eleştiren ve bantustanların birleşmesini savunan, içlerinde Afrika Ulusal Kongresi'nin üyelerini de barındıran büyük bir kalabalığın Ciskei bantustanına girmesi ve gösteri yapması sonucunda Ciskei savunma güçlerinin açtığı ateş sonucunda çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Ölenlerin içerisinde Afrika Ulusal Kongresi üyeleri de vardır. Şiddet ikliminin ortadan kaldırılması için De Klerk ve Mandela her şeye rağmen görüşmelere devam etme kararı almıştır. Özellikle Ciskei'de öldürülen insanlardan sonra De Klerk tıpkı Mandela gibi Güney Afrika'nın tamamını kapsayacak bir genel seçimin yapılması yönünde ikna olmuştur. Demokratik bir seçimin yapılmasının şiddetin önüne geçmenin en önemli koşul olduğu düşünülmüştür. Bu genel seçim sadece demokrasiyi tesis etmeyecek, aynı zamanda bütün Güney Afrika'nın birleşmesine de katkıda bulunacaktır⁷⁷. Gerçek anlamda siyasal dönüşümün tepe noktası olacaktır⁷⁸.

Güney Afrika'da Apartheid rejiminin terk edilmesi, yeni ve demokratik bir yapının kurulması için 1993 yılında Geçici Anayasa ve 1996 Anayasası yapılmıştır. Geçici Anayasa'nın amacı demokratik dönüşüm sürecinde izlenecek demokratikleşme sürecinin ana hatlarını belirlemektir. 1996 yılında hazırlanan anayasa bugün halen geçerliliğini korumaktadır. Siyasal dönüşüm sürecinin uzlaşma neticesinde gerçekleşmesi gerektiği inancı müzakerecilerde mevcuttur. 1993 Geçici Anayasası müzakere sürecinin ve uzlaşmanın ürünüdür. Geçici Anayasa'nın yapılması için müzakerelere katılan siyasi parti sayısı 26 olmuştur. Güney Afrika'nın siyasal dönüşümü sürecinde ele alınan en temel konular Apartheid sonrasında ülkenin siyasal hayatının nasıl düzeltilileceği, hangi demokrasi formunun adapte edileceği ve siyasal kurumların nasıl organize edileceği üzerine kuruludur.

⁷⁶ United Nations Peacemaker, CODESA Declaration of Intent, 21 Aralık 1991.

Siyasal dönüşüm sürecinde CODESA I ve II toplantıları demokratikleşmenin önemli sacayaklarından olmuştur. CODESA II'den netice alınamasa da CODESA I toplantısı önemli sonuçlar vermiştir. CODESA I sonucunda 21 Aralık 1991 günü onay niyet beyânı kabul edilmiştir. Bu beyâna bakıldığında Güney Afrika'nın birleşik, demokratik, cinsiyet ve ırk ayrımı yapmayan bir devlet olacağı ifade edilmektedir. Çok partili demokrasiye geçilecektir. Güney Afrika'nın dil, din ve kültür çeşitliliğine saygı duyulacaktır. Evrensel olarak kabul edilen insan haklarından tüm vatandaşlar yararlanacaktır. Niyet beyânını Güney Afrika hükümeti başta olmak üzere Güney Afrika Komünist Partisi, Afrika Ulusal Kongresi ve Inkatha Özgürlük Partisi gibi çok sayıda siyasal parti imzalamıştır.

⁷⁷ Sonneborn, s.84-87.

⁷⁸ Buntman, s.25-32.

Afrika Ulusal Kongresi'nin meşru kabul edilmiş olması, Nelson Mandela'nın serbest bırakılması ve 27 Nisan 1994 tarihinde yapılan ilk demokratik seçimler ülkenin siyasal dönüşümü adına en önemli olayları teşkil etmiştir. Nelson Mandela devlet başkanı seçilmiş ve 1994 – 1999 arasında bu görevi icra etmiştir.

Siyasal dönüşüm sürecinde 1993 Geçici Anayasası'nın dikkate değer özelliklerinden birisi daha sonraki hukuksal düzenlemeler için bir temel teşkil etmesidir. Geçici Anayasa'nın Ek 4 başlıklı kısmı anayasal prensipleri ifade etmektedir. Bu bölüm Güney Afrika'nın demokratikleşmesi için çok önemli maddeleri ihtiva eder⁷⁹. Buna göre, tüm ırklardan kadın ve erkekler demokratik hükümet sistemini tercih eden Güney Afrika'da eşittirler. Herkes evrensel olarak kabul edilmiş temel insan haklarından ve sivil özgürlüklerden yararlanacaktır. Anayasa ırk ve cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasakladığı gibi ırk ve cinsiyet eşitliğini savunur. Herkes adaletle yönetilen devlette kanun önünde eşittir. Yasama, yürütme ve yargı arasında güçler ayrılığı vardır. Demokratik Güney Afrika'da hükümet genel oy hakkı ve çok partili demokrasiye dayanacaktır. Dil ve kültür çeşitliliği korunacak ve geliştirilmesi teşvik edilecektir. Kültürel, dini ve edebi alanlarda sivil toplum kuruluşlarını kurmak, bunlara katılmak ve bunların devamını sağlamak mümkündür⁸⁰.

Deegan, 1993 Geçici Anayasası'nın sistemik bir analizini yapar. Anayasanın liberal demokratik değerleri yansıttığını ve bunun dışında bir tercihin sistem gereği zaten mümkün olamayacağını ifade eder. Özellikle SSCB'nin 1991 yılında dağılmasıyla Doğu bloğunun ve değerlerinin önemini kaybettiğini ve dünyada ABD'nin temsilcisi olduğu liberal değerlerin anayasada hâkim kılındığını açıklar. Apartheid rejimindeki yönetim tarzı zaten siyasal dönüşüm sürecinde müzakerecilerin kaçındığı bir mantığa, otoriterliğe dayanmaktadır. 1993 Geçici Anayasası tam olarak otoriterliğin reddi anlamına gelir. Ayrıca bu anayasa ile Güney Afrika Anayasa Mahkemesi'nin kurulması çok önemlidir. Topluma güven vermiş olmakla beraber yargı sisteminin değiştiğini gösterir. Güney Afrika'da Apartheid rejiminin uygulamalarının bir parçası olan mahkemelere siyasal dönüşüm döneminde güven oldukça azdır. Özellikle siyahlar için devletin çoğu organı apartheid rejiminin temsilcisidir. Siyasal dönüşüm döneminde yargı üyeleri ağırlıklı olarak beyaz erkeklerden oluşmaktaydı⁸¹. Bu yüzden halkın haklarının güvencesi olacak Anayasa Mahkemesi'nin kurulması yargı alanında önemli bir reformdur.

Afrika Ulusal Kongresi Anayasa Mahkemesi'nin kurulmasını en gerekli reformlardan biri olarak görmüştür. Anayasa Mahkemesi, doğası Güney Afrika Anayasası'ndan kaynaklanan konularda yargı yetkisine sahiptir. Siyasal dönüşüm süreci Güney Afrika'da hukukun değiştiği ve siyasetin bilindik Apartheid rejiminin temsilcilerinin yerine yeni aktörlerin meşru bir şekilde ortaya çıktığı bir dönem olmuştur.

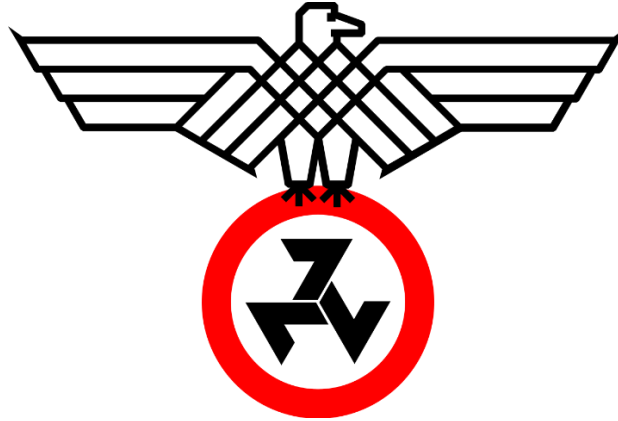
⁷⁹ Heather Deegan, *South Africa reborn: Building a new democracy*, Routledge, 2005, s.15-17.

⁸⁰ Parliament of South Africa, Constitution of the Republic of South Africa Act, Kanun Numarası: 200, Kanun Yılı: 1993.

⁸¹ Constitutional Court of South Africa, About us, <https://www.concourt.org.za/index.php/about-us/history> [Erişim: 28 Temmuz 2019].

Siyasal dönüşüm süreci Güney Afrika'yı iç savaşın eşiğinden döndürmüştür. Ancak buna rağmen Afrikaner radikal sağcılar bu süreci desteklememişlerdir. Bürokraside görev alanlar Apartheid rejiminin sonunun yaklaştığını gördükçe rejimin bulaştığı suçlardan ötürü kendilerine ceza verilir korkusuyla resmi evrakları yok etmeye kalkıştılar. Ayrıca, siyasal dönüşüm sonrasında siyahların hâkimiyetinde olacak bir Güney Afrika'da Apartheid karşıtı hareketin kahramanlaştırılmasını engellemek için kanıtları ortadan kaldırmaya çalıştılar. Afrikaner milliyetçisi olan aşırı sağcı gruplar siyasal dönüşüm sürecini desteklememiş ve hükümetin gelecekteki alacağı şekli şiddetle eleştirmişlerdir. Bu grupların başında Afrikaner Direniş Hareketi (Afrikaner Weerstandsbeweging) gelir. Aşırı sağcı olan grubun kullandığı amblem ve üyelerinin giydiği üniformalara bakıldığında İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'yı yöneten Nazi Partisine özendikleri ve benzemeye çalıştıkları anlaşılır. Günümüzde çalışmalarını devam ettiren örgüt Hristiyan milliyetçiliği, Afrikaner milliyetçiliği, İngiliz karşıtlığı ve neo – nazi ideolojilerini benimsemiştir. Partinin nazilere hayranlık duyduğu açıkça sembollerinden anlaşılır.

Şekil 1: Afrikaner Direniş Hareketi'nin Bayrağı

Kaynak: Afrikaner Weerstandsbeweging, <http://awb.co.za/> [Erişim: 30 Haziran 2020].

Afrikaner Direniş Hareketi Güney Afrika'da beyaz Afrikanerlerden oluşan bir anavatan kurmak için seçim zamanında bantustanları kullanarak darbe yapacaklarını söylediler. Seçimlere bir ay kala 1994 yılının Mart ayında Bophuthatswana krizinin çıkışı harekete aradığı fırsatı vermiştir. Bophuthatswana anavatanının hükümetinin başında bulunan Lucas Mangope Apartheid sonrasında inşa edilecek Güney Afrika'ya katılmak istememiştir. Bunun akabinde bantustandaki halk Mangope'ye karşı ayaklanmıştır. Çıkan çatışmalara Güney Afrika Savunma Kuvvetleri (South African Defence Forces) müdahale etmiş ve Bophuthatswana'yı Güney Afrika'ya katmıştır. Afrikaner Direniş Hareketi bölgede sorunu büyötmeye çalışarak silahlı müdahalede bulunsa da, savunma kuvvetleri üstün gelmiş ve kriz sonlandırılmıştır.

Afrikaner sağcılar kendileri de ayrı bir anavatan kurmak istedikleri için Mangope'yi desteklemişler, ancak başarıya ulaşamamışlardır.

Dönüşüm sürecinin kayda değer niteliklerinden birisi Ulusal Birlik Hükümeti'nin (Government of National Unity – GNU) kurulması ve beş yıl görev yapmasıdır. 27 Nisan 1994 yılında yapılan ve Güney Afrika'daki ilk demokratik genel seçim olarak nitelendirilen seçimler sonucunda Afrika Ulusal Kongresi oyların %62'sini alırken Ulusal Parti %20 kadar oy almıştır. Inkatha Özgürlük Partisi ise oyların %10'unu alabilmiştir. Nelson Mandela Afrika Ulusal Kongresi ile zafere ulaşmış ve 1999 yılına kadar Güney Afrika'nın Devlet Başkanı olarak görev yapmıştır. Seçimlerden sonra Ulusal Birlik Hükümeti kurulmuş ve Ulusal Parti'den Frederik Willem de Klerk 1996 yılında görevinden ayrılana kadar başkan yardımcısı olarak çalışmıştır. Ulusal Birlik Hükümeti Güney Afrika'da farklı eğilimden gelen insanların uzlaşma kültürü içerisinde attıkları bir adım olmuştur⁸².

Seçimi protesto etmek için Afrikaner Direniş Hareketi ve Inkatha Hareketi tarafından desteklenen bazı şiddet olayları yaşansa da genel olarak seçim huzurlu bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Büyük oranda seçmen sahtekârlığına, gözdağı veya tehdit gibi eylemlere rastlanmamıştır. Siyahların da tıpkı beyazlar gibi özgürce oy kullanabildiği bu seçimde 19 milyon insan sandık başına gitmiştir. Güney Afrika'daki siyahlar oylarına ve kendilerine ilk defa verilen bu hakka sahip çıkmıştır. Bazıları kilometrelerce yol yürüyerek oyunu kullanmıştır. Seçimlerin ardından 9 Mayıs 1994 tarihinde parlamento Nelson Mandela'yı devlet başkanı seçmiştir⁸³. Nelson Mandela, Güney Afrika'nın ilk siyah devlet başkanı olmuştur⁸⁴.

⁸² Deegan, s.18-19.

⁸³ Sonneborn, s.87-94.

⁸⁴ Detaylı bilgi için bkz. The New York Times, Nelson Mandela Chosen South Africa's First Black President, <https://learning.blogs.nytimes.com/2012/05/09/may-9-1994-nelson-mandela-chosen-south-africas-first-black-president/> [Erişim: 30 Haziran 2020]. Haberde 342 yıl önce Afrika'nın burnuna yerleşen beyazlara ait olan gücün, artık dünyanın herhangi bir yerinde çeşitlilik arz edecek kadar geniş kapsamlı bir parlamentoya ait olduğuna vurgu yapılmaktadır. Apartheid sonrasında hayatta kalan gururlu insanların Nelson Mandela'yı Güney Afrika'nın ilk siyah devlet başkanı olması için seçmesinin önemine referans vererek durum açıklanabilir. Mandela, Apartheid sistemine karşı verilen mücadelenin en önemli lideri konumundadır. Apartheid, 1948 yılında beyazların azınlık hükümetiyle başlayan ve ırkçılığa dayanan bir siyaseti temel alır. Afrika Ulusal Kongresi'nin lideri olarak Apartheid rejimine karşı her zaman şiddet içermeyen yöntemleri savunan Mandela, 1960 yılında gerçekleştirilen Sharpeville Katliamı'nın akabinde Afrika Ulusal Kongresi'nin yasaklanmasıyla birlikte yer altına çekilmiş ve ırkçı rejimi değiştirmek için şiddet içeren taktiklerin kullanılabileceğine karar vermiştir. Hükümet hedeflerine bombalı saldırılar düzenleyen Afrika Ulusal Kongresi'nin silahlı kanadını kontrolü altına almıştır. 1964 yılında ömür boyu hapis cezası alan Mandela, Robben Adası'na gönderilmiş ve Afrika Ulusal Kongresi'nin genç üyeleri için bir sembol haline gelmiştir. Yakın arkadaşları Oliver Tambo onun serbest bırakılması için uluslararası bir kampanya başlatmıştır. Bu kampanya sayesinde uluslararası ünü ve hikâyesi dünyanın her yerinde duyulmuştur. Apartheid rejimine karşı verilen mücadelenin siyasi sembolü haline gelmiştir. 1985 yılında Güney Afrika devlet başkanı Pieter Willem Botha, Mandela'ya şiddetli bir silah olarak kullanmayı bırakması karşılığında serbest bırakmayı teklif etmiştir. Mandela teklifi reddetmiştir. Çünkü ona göre, sadece özgür insanlar müzakere yapabilirler. 4 yıl sonra Frederik Willem de Klerk, Botha'nın yerine devlet başkanı olmuştur. 1990 yılının Şubat ayında Mandela'yı serbest bırakmış ve Afrika Ulusal Kongresi üzerindeki siyasi yasağı kaldırmıştır. Daha sonra Mandela ve De Klerk gerçekleştirdikleri müzakerelerle her ırkın saygı gördüğü ve özgür insanların yaşadığı Güney Afrika'yı yeniden inşa etmiştir. 27 Nisan 1994 tarihinde yapılan ilk demokratik genel seçimlerde siyahlar da oy kullanmış ve Afrika Ulusal Kongresi seçimlerden zaferle çıkmıştır. 9 Mayıs 1994 tarihinde parlamento Nelson Mandela'yı devlet başkanı seçmiştir.

Tablo 1: 1994 Genel Seçimlerinde En Çok Oyu Alan Üç Parti

Partiler	Oy Oranları
Afrika Ulusal Kongresi	%62
Ulusal Parti	%20
Inkatha Özgürlük Partisi	%10

Üç asırlık azınlık beyaz yönetiminden sonra Nelson Mandela Güney Afrika'nın ilk siyah devlet başkanı olmuştur. Başkanlık seremonisi Pretorya kentindeki devlet başkanlığına ev sahipliği yapan Birlik Binaları'nın amfi tiyatrosunda gerçekleştirilmiştir. Dünyanın 140 ülkesinden siyasetçi düzeyinde katılım sağlanmıştır. Seremonide konuşan Mandela, Güney Afrika'nın geleceği için önemli konulara değinmiştir. Her zaman uzlaşmacı kültüre bağlı kalacağını ifade etmiştir.

Mandela tarihi bir konuşma yapmıştır. *“Burada Güney Afrika Cumhuriyeti'ne bağlı kalacağıma ve samimi bir şekilde cumhuriyeti geliştirecek her şeyi sağlayacağıma yemin ederim. Cumhuriyete zarar verecek her şeye karşı duracağım. Kendimi cumhuriyetin ve halkın refahına adayacağım”*. De Klerk için siyasal dönüşümdeki rolünden ötürü çok büyük bir başarıya imza attığını da söyler. Afrikaanca *“Wat is verby verby”* (geçmişte kalan geçmiştir) diyerek farklı dil ve etnik kökenden gelen insanları da kucaklayacağını işaretini vermiştir. Özellikle Afrikaner kökenlilere güven vermeye çalışmıştır⁸⁵. Çok partili ve adil seçimlerin yapıldığı 27 Nisan 1994 tarihinden⁸⁶ sonra hukuk devletinin ve demokrasinin garantörü olacak yeni bir anayasa yapılmıştır.

2.1.7. Demokratik Güney Afrika: 1996 Anayasası

Siyasal dönüşüm sürecinde bu çalışmada ele alınacak son, fakat en önemli olay yeni bir anayasanın yazılmasıdır. 1996 yılında hazırlanan anayasa 1997 yılında yürürlüğe girmiştir. İçeriği itibarıyla Apartheid rejiminin tam anlamıyla terk edilmesidir. Güney Afrika devletinin kimliğini yeniden inşa etmiştir. 1996 anayasasına göre Güney Afrika Cumhuriyeti egemenlik haklarına sahip demokratik bir devlettir. İnsan hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi, hukukun üstünlüğü, ırkçı ve ayrımcı olmamak ve eşitliği başarmak temel değerlerdir. 1996 anayasası Güney Afrika'daki en üstün hukuk metnidir. Bununla uyuşmayan kanunlar geçersizdir. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde tek bir ortak vatandaşlık vardır. Herkes ırkı, dini, dili ve cinsiyeti ne olursa olsun Güney Afrika vatandaşlığı altında birleşmektedir. Bütün vatandaşlar eşit haklara sahiptir. Herkes vatandaşlık sorumlulukları ve görevleri açısından eşittir. Bu anayasa farklı dilleri konuşan insanları Güney Afrikalı üst kimliği altında bir araya getirmiştir. Vatandaşların

⁸⁵ BBC, 1994: Mandela becomes SA's first black president, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/may/10/newsid_2661000/2661503.stm [Erişim: 30 Haziran 2020].

⁸⁶ 27 Nisan 1994 tarihi günümüzde Güney Afrika'da özgürlük günü olarak kutlanmaktadır. Güney Afrika'da ulusal kimliğin önemli bir parçasıdır.

farklı alt kimlikleri olabilir, fakat herkes Güney Afrikalı kimliği etrafında bir bütünlük arz edecektir.

Cumhuriyet'in resmi dilleri Sepedi, Sesotho, Setswana, SiSwati, Tshivenda, Xitsonga, Afrikaanca, İngilizce, IsiNdebele, IsiXhosa ve IsiZulu'dur. Çok sayıda dile resmi dil statüsü verilmiş, böylece dil hürriyeti açısından eşitlik sağlanmıştır. Pan Güney Afrika Dil Kurulu tüm resmi dillerin, Khoi, Nama ve San dillerinin ve işaret dilinin kullanılması ve geliştirilmesi için gerekli şartları oluşturacaktır. Ayrıca Güney Afrika'da ortak bir şekilde kullanılan Almanca, Rumca, Urduca, Portekizce, Teluguca, Tamilce ve Guceratça gibi dillere saygı gösterecektir. Bu kurum Arapça, İbranice ve Sanskrit dili gibi dini amaçlarla kullanılan dillerin saygı görmesi için çalışacaktır. Görüldüğü üzere 1996 anayasası dil hürriyeti konusunda oldukça geniş kapsamlıdır.

Anayasanın Apartheid uygulamaları düşünüldüğünde en önemli bölümü hak ve özgürlükleri düzenleyen kısımdır. İnsanların temel hak ve özgürlükleri Güney Afrika'nın demokratik yapısının ve anayasasının temel taşıdır. Devlet insanların temel hak ve özgürlüklerini korumalı, ilerletmeli ve onlara saygı duymalıdır. Anayasaya göre herkes Güney Afrika'da hukuk önünde eşittir. Hukukun her şartından eşit şekilde yararlanabilirler. Herkesin haysiyeti vardır ve bu haysiyete saygı duyulması hakkına sahiptir. Her vatandaşın yaşama hakkı vardır. Herkes güvenlik ve özgürlük hakkına sahiptir. İşkence edilemez, şiddetin her türüsünden muafiyet vardır ve insanlık dışı muamele yapılamaz. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve köleliğe mecbur edilemez. Herkes gizlilik hakkına sahiptir. Herkes din, düşünce ve inanç özgürlüğüne sahiptir. Bütün vatandaşların ifade özgürlüğü vardır. Bu özgürlük basın ve başka medya alanlarındaki hürriyeti, bilgi ve fikir alışverişini, sanatsal yaratıcılık özgürlüğünü, akademik ve bilimsel araştırma yapma hürriyetini kapsar. Fakat savaş propagandası ve şiddete teşvik ifade hürriyeti içerisinde değerlendirilemez.

Herkesin barışçıl gösteri yapma hakkı mevcuttur. Örgütlenme özgürlüğü vardır ve siyasal parti kurmak, siyasal partinin faaliyetlerine katılmak ve siyasal partiler için kampanya yapmak serbesttir. Ülkenin tamamında dolaşım serbestliği herkes için geçerlidir. Herkes mesleğini hürriyet içerisinde seçebilir. Hiç kimse mülkünden mahrum bırakılamaz. Herkesin temel eğitim almaya hakkı vardır. Anadilde eğitim alma hakkı mevcuttur. Sorguya alınan herkesin sessiz kalma hakkı vardır. Ayrıca gözaltına alınma sebebi hakkında bilgilendirilme hakkı da mevcuttur⁸⁷.

⁸⁷ The Constitution of the Republic of South Africa, 1996.

Bu anayasayla ayrıca anayasal demokrasiyi destekleyen devlet kurumları oluşturulmuştur. Demokrasiyi destekleyen bu kurumlar Kamu Koruyucusu, Güney Afrika İnsan Hakları Komisyonu, Kültürel, Dini ve Dil Topluluklarının Korunması ve Geliştirilmesi Komisyonu, Cinsiyet Eşitliği Komisyonu, Genel Denetçi ve Seçim Komisyonu'dur. Bu kurumlar bağımsızdırlar, korku, kayırmacılık ve önyargı olmadan çalışırlar. Devletin diğer organları bu kurumların bağımsızlığını korumalarına yardımcı olacaklardır. Herhangi bir parti veya devlet organlarının hiçbirisi bu kurumların işleyişine müdahale etmeyecektir. Bu kurumlar Ulusal Meclis'e karşı sorumludur ve yılda en az bir kez faaliyetleriyle ilgili Meclis'e rapor verirler⁸⁸.

1996 anayasası Güney Afrika'daki siyasal dönüşümün zirvesidir. İnsan haklarının ve her dile, dine, kültüre ve inanca saygının yazılı hale getirilmesidir. Jonathan Klaaren Apartheid rejimine karşı verilen mücadelenin hem insan hakları hem de demokrasi için verilen bir savaş olduğunu söyler⁸⁹. Bu mücadelenin en üst noktası Güney Afrika'daki insanların tamamının haklarını garanti altına alan 1996 anayasası olmuştur. De Klerk dönemiyle başlayan ve tamamlanan siyasal dönüşüm süreci Afrika Ulusal Kongresi ve Apartheid rejimine karşı koyan tüm ırklardan insanların başarısıdır. Bu bir başarı olarak ele alınabilir çünkü Apartheid rejimi ırk ayrımı yapan ve bu yüzden toplumsal tansiyonun yükselmesi neticesinde sert önlemler alarak insanların ölümüne sebep olan bir rejimdir. Apartheid rejiminin çöküşü bölgesel güç iddialarıyla büyüyen yeni bir Güney Afrika'nın ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır.

2.2.Siyasal Dönüşümün Sebepleri

Güney Afrika'da siyasal dönüşümün sebepleri arasında uluslararası toplumun Apartheid rejiminden ötürü ülkeyi izole etmesi, rejimin uyguladığı ırk ayrımına dayalı sistemin ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri ve Afrika Ulusal Kongresi'nin silahlı mücadelesi sayılabilir. Siyasal dönüşüm sayesinde çok kanlı bir iç savaşın eşiğinde olan Güney Afrika tekrardan birleştirilmiş ve demokrasi tesis edilmiştir.

2.2.1.Apartheid Rejimine Uluslararası Toplumun Tepkisi

Yaptırımları sadece devletler uygulamaz, aynı zamanda uluslararası örgütler de aktörlerin enternasyonal normlara uymaları için yaptırımları bir araç olarak kullanabilir⁹⁰. BM gibi örgütlerin insan hakları ihlalleri yapan devletlere gösterdiği tepkiler alınan kararlarla ve

⁸⁸ The Constitution of the Republic of South Africa, 1996.

⁸⁹ Jonathan Klaaren, "Structures of Government in the 1996 South African Constitution: Putting Democracy Back Into Human Rights", *South African Journal on Human Rights*, Cilt.13, Sayı.1, 3-27, (1997), s.4.

⁹⁰ Jo-Ansie van Wyk, "Sanctions and summits: Sanctioned African leaders and EU-Africa summits", *South African Journal of International Affairs*, Cilt.25, Sayı.4, 497-515, (2018), s.502.

uygulanan yaptırımlarla ortaya konur. Apartheid rejimi insan hakları ihlallerinden ötürü BM'nin çeşitli kararlarında eleştirilere maruz kalmış ve hakkında yaptırım kararları alınmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 2 Aralık 1950 tarihli 395 sayılı kararıyla Apartheid politikalarının ırk ayrımcılığı yaptığını ve ırk ayrımı doktrinine dayandığını ifade etmiştir⁹¹. Güvenlik Konseyi 1 Nisan 1960 tarihli 134 sayılı kararında Sharpeville Katliamı'nda ölen insanların sorumlusunun Güney Afrika rejiminin ırkçı politikaları olduğunu söylemiştir. Ayrıca bu politikaların uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye atacağı ifade edilmiştir. Son olarak Güney Afrika rejimine eşitlik temeline dayalı yeni politikalar üretmesi çağrısında bulunmuştur⁹². Güvenlik Konseyi 7 Ağustos 1963 tarihli 181 sayılı kararıyla bütün devletleri Güney Afrika'ya silah ambargosu uygulamaya çağırmıştır. Bütün devletlerin silah satışını durdurmasını istemiştir⁹³.

Silah ambargosu 4 Kasım 1977 tarihinde zorunlu hale getirilmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 13 Kasım 1963 tarihli ve 1899 sayılı kararıyla bütün devletleri Güney Afrika'ya petrol satmaktan kaçınmaya çağırmıştır⁹⁴. 2 Aralık 1968 tarihinde BM Genel Kurulu bütün devletleri Güney Afrika'yla kültür, spor ve eğitim alanlarında ilişkilerini askıya almaya çağırmıştır. Birleşmiş Milletler en önemli adımını 30 Kasım 1973 tarihli ve 3068 sayılı kararıyla atmıştır. Bu karar Genel Kurul tarafından alınmıştır ve bununla Apartheid Suçunun Cezalandırılması ve Bastırılması Uluslararası Sözleşmesi kabul edilmiştir. Sözleşme 1976 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme Apartheid uygulamalarını insanlığa karşı suç olarak kabul etmiştir⁹⁵.

12 Kasım 1974 tarihinde BM Genel Kurulu Güney Afrika'yı çalışmalarına katılma hususunda askıya almıştır. Tekrar katılma hakkı 1994 yılında Güney Afrika'nın demokrasiye geçmesiyle birlikte verilmiştir. 1 Ocak 1976 tarihinde Apartheid'e Karşı Birleşmiş Milletler Merkezi kurulmuştur. 14 Aralık 1989 tarihinde BM Genel Kurulu Güney Afrika'ya demokrasiye geçme konusunda çağrı yapmıştır. 17 Ağustos 1992 tarihinde Güney Afrika'da BM Güvenlik Konseyi tarafından BM Gözlemci Misyonu kurulmuştur. Ülkenin demokratikleşme yoluna girmesiyle 8 Ekim 1993 tarihinde BM Genel Kurulu tüm devletlere tekrardan Güney Afrika ile ekonomik ilişkilerini düzeltme ve petrol ambargosuna son verme çağrısında bulunmuştur⁹⁶. Görüldüğü gibi Apartheid rejimi yüzünden Güney Afrika uluslararası toplumdan dışlanmıştır. Ancak sadece uluslararası toplumun tepkisi değil aynı zamanda ulusal dinamikler de rejimin çöküşünü hazırlamıştır.

⁹¹ Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı, Karar Numarası: 395, Karar Tarihi: 2 Aralık 1950.

⁹² Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, Karar Numarası: 134, Karar Tarihi: 1 Nisan 1960.

⁹³ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, Karar Numarası: 181, Karar Tarihi: 7 Ağustos 1963.

⁹⁴ Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı, Karar Numarası: 1899, Karar Tarihi: 13 Kasım 1963.

⁹⁵ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararı, Karar Numarası: 3068, Karar Tarihi: 30 Kasım 1973.

⁹⁶ United Nations, Key Dates, https://www.un.org/en/events/mandeladay/un_against_apartheid.shtml [Erişim: 7 Ağustos 2019].

2.2.2.Apartheid Rejiminin Ekonomik Sorunları

Anton Lowenberg Apartheid rejiminin çöküşünün ekonomik sebeplerini analiz ettiği makalesinde dönemin hükümetlerinin bu sistemin ekonomik olarak oldukça maliyetli olmasından ötürü reform hareketlerine giriştiğini ve ekonomik sorunların demokrasiye geçişin hazırlayıcı sebeplerinden birisi olduğunu ifade eder. Apartheid sisteminin çekirdeğini siyahların ve beyazların birbirlerinin yaşam alanlarında mülk edinmelerini yasaklamak ve siyahlar ile beyazlar arasında işgücü piyasasındaki rekabeti ortadan kaldırmak oluşturur. Siyahların ülkede iç pasaport uygulamasıyla şehirlerarası geçiş yapmasının kısıtlanması ve beyazların alanlarına girememeleri onların çalışma alanlarını azaltmıştır. Bu durum gelirlerini düşürmüş ve işgücü piyasasında özel bir yeteneği veya eğitimi olmayan beyazların istihdam edilmesine yol açmıştır.

Martine Mariotti'nin verdiği bilgilere göre tüm Güney Afrika içinde beyazların nitelikli işlerdeki istihdam oranı 1969'daki %16,7'den 1985 yılında %25,55'e çıkmıştır. 1969 yılında yarı vasıflı eleman aranan 37,924 pozisyonun %86,3'ü beyazlar tarafından doldurulurken 1981 yılında aynı vasıfta 117,092 boş pozisyonun %62,7'si beyazlarla doldurulmuştur⁹⁷. Bu sayılar toplumun nitelikli işlerinde beyazların tercih edildiğini gösterir. Siyahların vasıflı işlerin dışında kalan pozisyonlarda istihdam edildiği anlaşılır.

Anton Lowenberg Apartheid rejiminin ekonomik olarak sürdürülebilir olmamasının ikinci sebebinin beyazlar ve siyahlar için ayrı eğitim programlarının uygulanması olduğunu söyler. Siyahlara verilen eğitim beyazlara oranla daha kalitesiz olduğu için beyazların işgücü piyasasında istihdamı garanti altına alınmaktaydı. Fakat bu durum işgücü piyasasında yetenekli çalışan darboğazı oluşturmuştur. İmalat sektörünün 1970'lerden itibaren nitelikli işgücüne ihtiyaç duyması ve beyazların beyaz yakalı statüsünde istihdamıyla birlikte işgücü açığı oluşmuştur. Şirketler devlete siyahların eğitim süreçlerinin daha kaliteli hale getirilmesi yönünde baskı yapmışlardır. Siyahların iyi bir eğitim almaması ve çalışma alanlarının kısıtlanması şirketlerin yeterince eleman bulamamasına yol açmıştır⁹⁸.

Geoffrey Schneider ekonomik gelişimle Apartheid uygulamalarının birlikte ilerleyemediğini söyler. Özellikle geçiş yasaları ve iç pasaport uygulamaları yüzünden siyahların ülke çapında yaygın bir şekilde istihdam edilememesi imalat şirketlerinin geçiş yasalarına muhalefet

⁹⁷ Martine Mariotti, "Labour markets during apartheid in South Africa", *Economic History Review*, Cilt.65, Sayı.3, 1100–1122, (2012), s.1105.

⁹⁸ Anton Lowenberg, "Why South Africa's Apartheid Economy Failed", *Contemporary Economic Policy*, Cilt.15, Sayı.3, 62-72, (1997), s.62-64.

etmesine yol açmıştır⁹⁹. Bununla birlikte Lowenberg, Apartheid döneminde korumacı politikaların ekonomiyi kötü etkilediğini ifade eder. Siyahların iç pasaport uygulamasına bağlı olması işgücü piyasasını olumsuz etkilediğinden verimlilik düşüktür. Bunun üzerine ithal ikâmecî sanayileşmenin uygulanması verimsiz bir sanayiyle birlikte eldeki ürünlerin artışında bir yavaşlamaya sebep olmuştur. İmalat üretiminin ortalama yıllık büyüme oranı 1947 – 1974 dilimindeki %7,4'den 1975 – 1992 arasında ortalama %1,3'e inmiştir. 1985 yılından itibaren uluslararası finansal kredilerin Güney Afrika'ya verilmemesi ülkenin ödemeler dengesini olumsuz etkilemiştir.

Nisan 1990 tarihinde Ulusal Parti hükümeti Genel İhracat Teşvik Şeması adı altında bir proje başlatmıştır. Amaç imalat ürünlerinin ihracatını gerçekleştirmek için fon desteği sağlamaktır. Buna ek olarak sermaye yoğun endüstrilerin Güney Afrika'da en büyük problemi ölçek ekonomilerine ihtiyaç duymalarıdır. Fakat Güney Afrika pazarı siyahların gelirlerinin düşük olmasından ötürü küçüktür. Bu yüzden sermaye sahipleri Apartheid uygulamalarının liberalleşmesini istemişlerdir. 1946 ile 1974 arasında Güney Afrika'ya sermaye girişi doğrudan yabancı yatırım şeklinde olmuştur. Fakat 1975 – 1984 arasında ülkeye para girişi kamu ve özel banka sektörüne kısa vadeli krediler şeklinde olmuştur. Bu yıllardaki kısa vadeli kredi borçlanması dünya genelinde yaygın bir trend olarak göze çarpıyordu. Fakat bu durum Güney Afrika'nın ırk politikaları ve özellikle Soğuk Savaş'ın sonuna doğru Batı ülkeleriyle ilişkilerinin bozulması yüzünden olumsuz yönde etki etmiştir. 1985 yılında yabancı bankalar Güney Afrika'nın bundan sonra siyasi istikrarının olmayacağı düşüncesinde olduklarından daha fazla kredi vermeme kararı almışlardır. Bu durum 1985'in sonuna doğru Güney Afrika'nın kısmi moratoryum ilan etmesine sebep olmuştur¹⁰⁰.

Apartheid rejiminin ekonomik olarak sürdürülebilir olmayışının bir diğer önemli sebebi yönetim ve savunma maliyetlerinin yüksek oluşudur. Örneğin, 1983 yılında savunma harcamaları Güney Afrika'da ulusal hükümetin bütçesinin %14'üne ulaşmıştır. Bu değer gayri safi millî hasılanın 1983 yılında yaklaşık olarak %4'üne karşılık gelmektedir. Bu durum Apartheid ekonomisi için çok büyük bir yük oluşturur. Günümüzde büyük devletlerin bile bu oranda pay ayırmadığı düşünülürse Apartheid rejiminin savunma harcamalarının çok yüksek olduğu söylenebilir. Buna ek olarak ayrı gelişim alanları kurmanın maliyeti de Apartheid rejimini olumsuz etkileyen faktörlerden birisidir. Ekonomik sorunların yanında uluslararası baskı Apartheid rejiminin zayıflamasının ve çökmesinin temel sebeplerinden birisidir.

⁹⁹ Geoffrey Schneider, "Neoliberalism and economic justice in South Africa: revisiting the debate on economic apartheid", *Review of Social Economy*, Cilt.61, Sayı.1, 23-50, (2003), s.28.

¹⁰⁰ Moratoryum: Bir devletin ödeme gücünü kaybetmesi sonucunda borçlarını ödeyemeyeceğini ilan etmesidir. Böyle durumlarda genelde borçları erteleme veya yeniden yapılandırma yolu tercih edilir.

Özellikle Portekiz'in Angola ve Mozambik'e 1975 yılında bağımsızlık vermesiyle birlikte Güney Afrika'daki Afrika milliyetçiliğinin etkilerine Apartheid rejimi açık hale gelmiştir. 1976 yılında Soweto İsyanı yaşanmış, bu durum yerli ve yabancı yatırımcının Apartheid sisteminin geleceği hakkında şüpheye düşmesine sebep olmuştur. Bunun direkt sonucu sermayenin Güney Afrika'dan kaçmasıdır. Bu durum 1980 – 1985 arasında işsizliğin ekonomik olarak aktif nüfusta %30,6'dan %37'ye çıkmasına sebep olmuştur. 1985 yılında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve 1986 yılında tekrar uzatılmıştır. Bunların neticesi uluslararası sermaye için Güney Afrika'nın güven kaybetmesi olmuştur¹⁰¹.

Anton Lowenberg ekonomik analizlerine sistemik bir analiz ekleyerek Güney Afrika'daki siyasal değişimin önemli sebeplerinden birisini Berlin Duvarı'nın çökmesi ve SSCB'nin dağılması olarak görür. Soğuk Savaş'ın bitişi Nelson Mandela'nın serbest bırakılmasının ve Afrika Ulusal Kongresi'nin yeniden meşru bir parti olarak kabul edilmesinin önemli bir sebebidir. SSCB dağıldığı için artık Afrika Ulusal Kongresi'nin özgürlük mücadelesine destek veremeyecektir. Bu durum devlet başkanı Frederik Willem de Klerk tarafından Afrika Ulusal Kongresi'nin uzlaşma için uygun bir noktaya çekilebileceği yönünde yorumlanmıştır. Lowenberg bütün bu hususların bir araya toplandığında Apartheid uygulamalarının çok maliyetli olduğunu ifade eder. Apartheid rejiminin ekonomik boyutu sürdürülebilir değildir. Bu duruma uluslararası toplumdan gelen baskı ve yaptırımlar eklenince rejimin devamı imkânsız bir hâle gelmiştir¹⁰².

Bunlara ek olarak gelirin paylaşımında Güney Afrika'da adaletin olmadığı görülür. Dünya Bankası'nın verilerine göre, Güney Afrika'da gini katsayısı 1993 yılında %59'dur¹⁰³. Gini katsayısı gelir eşitsizliğini ölçmek için kullanılır. Her ülke 0 ile 1 arasında bir değer alır. 0 değeri tam eşitliği ifade ederken 1 tam eşitsizlik anlamına gelir. Güney Afrika 1993 yılında görüldüğü üzere 0.59 değerinde bir eşitsizliğe sahiptir. Bu değer ekonomik eşitsizliğin çok yüksek olduğunu gösterir. Ekonomik eşitsizlik tarihte her zaman devrim hareketlerinin sebeplerinden birisi olmuştur. Güney Afrika'da Apartheid rejimine karşı girişilen muhalif hareketlerin üzerinde etkisi olduğu kolaylıkla söylenebilir. Ekonomik eşitsizlik günümüzde bile Apartheid sisteminin etkilerinin kötü bir miras olarak devam ettiği alandır.

2.2.3.Afrika Ulusal Kongresi'nin Silahlı Mücadelesi

Apartheid rejimine karşı silahlı mücadelenin başlaması Sharpeville Katliamı neticesinde olmuştur. Silahlı mücadele Afrika Ulusal Kongresi'nin silahlı kolu olan Umkhonto we Sizwe

¹⁰¹ Lowenberg, s.64-68.

¹⁰² Lowenberg, s.68-71.

¹⁰³ The World Bank, Gini index (World Bank estimate) - South Africa.

örgütünün kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Silahlı mücadelenin niteliği gerilla tarzı savaş yöntemidir. Apartheid sistemini yıkmak için Güney Afrika'nın güvenlik güçlerine saldırılar düzenlenmiştir. Bu yapılırken çok sayıda sivil hayatını kaybettiği için Afrika Ulusal Kongresi'nin Apartheid döneminde sivil – silahlı ayrımı yapmadığı ifade edilebilir. Özgürlük mücadelesi için yapılmış olsa da sivillerin zarar görmesi hiçbir şekilde Afrika Ulusal Kongresi'nin mücadele yöntemini haklı göstermemelidir. Günümüzde bu mücadele şekli terörizm olarak görülmektedir.

Bu silahlı mücadeleye bazı saldırılar örnek verilebilir. 20 Mayıs 1983 tarihinde Umkhonto we Sizwe tarafından gerçekleştirilen Kilise Caddesi Saldırısı (Church Street Attack) bunun önemli bir örneğini oluşturur. 40 kilogram patlayıcıyla dolu bir otomobil Güney Afrika Hava Kuvvetleri Karargâhı'nın yakınına yerleştirilmiştir. Patlamada 19 kişi ölmüş ve 200'den fazla insan yaralanmıştır. Umkhonto we Sizwe'nin eski komutanlarından olan Aboobaker Ismail, Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu'na yaptığı itirafta saldırının amacını anlatmıştır. Kilise Caddesi Saldırısı'nı idare eden Ismail, Afrika Ulusal Kongresi'nin politikası gereği birkaç sivilin hayatı için Apartheid rejimine saldırma noktasında geri adım atmadıklarını itiraf etmiştir. Sivillerin ölümünden ötürü üzgün olduğunu ancak partinin politikasının böyle şekillendiğini söylemiştir. Ismail askeri birlikten ayrılan Güney Afrika Hava Kuvvetleri personelinin asıl hedef olduğunu ancak caddenin kentin merkezi yerlerinden birisi olduğu için siviller için de bir tehdit olacağını bildiklerini söylemiştir. Asla direkt olarak sivilleri hedef almadıklarını açıklamıştır¹⁰⁴. Saldırının emrini Afrika Ulusal Kongresi liderlerinden olan Oliver Tambo (OR) vermiştir¹⁰⁵. 6 Mayıs 1998 tarihinde Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu'nun yaptığı toplantıda Aboobaker Ismail tarafından söylenenler aslında Apartheid rejimiyle Afrika Ulusal Kongresi ve destekçileri arasındaki mücadelenin niteliğini gösterir.

“Sayın Başkan, anlaşılmalıdır ki Apartheid devletiyle Afrika Ulusal Kongresi arasında bir mücadele vardır. İkisi eşit değildir. Anlaşılması gereken şey Apartheid devleti olmasaydı mücadelenin olmayacağıdır. Bu ülkedeki çile ve dert nedir? Bu Apartheid sistemidir. İnsanların baskı görmesidir. Buna referans vermeden bütün bunları analiz etmeye kalkılırsa ne hakkında konuştuğumuzu sorgulamaya başlarız. Savaşta olan iki ülkeden bahsetmiyoruz. Kendisiyle savaşta olan bir ülkeden bahsediyoruz. Apartheid ve uluslararası alanda lanetlenmiş ırkçı ideoloji temelinde parçalanmış bir ulustan söz ediyoruz. Bu ülkedeki özgürlük savaşına haklı bir mücadele olarak kabul edilmiştir¹⁰⁶.”

¹⁰⁴ South African Press Association (SAPA), ANC MASTERMIND CAMPAIGN JUSTIFIES PRETORIA CHURCH STREET BLAST, <https://www.justice.gov.za/trc/media/1998/9805/s980506b.htm> [Erişim: 9 Ağustos 2020].

¹⁰⁵ South African Press Association (SAPA), TAMBO ORDERED CHURCH STREET BLAST: ANC, <https://www.justice.gov.za/trc/media/1997/9705/s970512a.htm> [Erişim: 9 Ağustos 2020].

¹⁰⁶ TRC, Amnesty Hearings: Aboobaker Ismail, <https://www.justice.gov.za/trc/amntrans/pta/ismail1.htm> [Erişim: 9 Ağustos 2020].

Afrika Ulusal Kongresi'nin saldırılarına bir başka örnek verilebilir. 23 Aralık 1985 tarihinde Durban kentinde bir alışveriş merkezinde patlatılan bomba sonucunda yedi kişi hayatını kaybetmiştir. Bunların hepsi beyaz olmakla birlikte içlerinden üçü küçük çocuktur. 50 civarında insan yaralı kurtulmuştur. Yaralılar Durban kentinde Addington Hastanesi'ne götürülmüşlerdir. Güney Afrika'nın Apartheid yasaları çerçevesinde bu hastane sadece beyazların girebildiği bir sağlık kuruluşudur. Eylemde bomba bir çöp kutusunun içerisine yerleştirilmiştir¹⁰⁷.

Afrika Ulusal Kongresi'nin silahlı mücadelesinin Apartheid sisteminin çöküşüne yol açan faktörlerden birisi olduğu söylenebilir. Afrikaner toplumunun ve ülke siyasetinin önemli ismi Willem de Klerk eğer yumuşama politikasını uygulamasaydı bütün Güney Afrika çok sayıda insanın öleceği ve kanın durmadan akacağı uzun sürecek bir iç savaşa sürüklenebilirdi. Genel olarak değerlendirildiğinde Umkhonto we Sizwe'nin taktiklerinin gerilla savaşı olduğu ve sivillere de zarar verildiği için bunun terör eylemleri arasında sayılabileceği ifade edilebilir. Fakat yukarıda açıklandığı gibi Afrika Ulusal Kongresi liderliği özgürlük mücadelesinin birkaç sivilin hayatından daha değerli olduğunu ve bu politikanın Apartheid sistemi çökene kadar devam etmesi gerektiğini savunmuştur.

Siyasal dönüşüm sonrasında Güney Afrika'nın iç ve dış politikası değişmiştir. Afrika Ulusal Kongresi iç politikada demokratik bir anlayışı benimserken barışçıl ve uluslararası topluma entegre olacak bir dış politika anlayışını tercih etmiştir. Hükümet ile medya ilişkileri de ifade özgürlüğü temelinde yeniden inşa edilmiştir. 1996 anayasası çerçevesinde Afrika Ulusal Kongresi hükümetleri medya özgürlüğüne saygılı bir yönetim anlayışı uygulamıştır.

2.3.Siyasal Dönüşüm Sonrasında Yeni Politikalar

Devlet iç ve dış politikada keskin bir şekilde realist Hobbesçu kültürünü Kantçı kültürle değiştirmiştir. Geçmişte iç politikada beyazların ülkedeki kaynaklardan daha fazla pay almasını sağlamak için Apartheid rejimi ekonomiye göreceli kazanç (relative gain) perspektifinden yaklaşmıştır. Göreceli kazanç uluslararası ilişkilerde devletlerin realist bir perspektif içerisinde başkalarına oranla kendi kazançlarını kıyasladıklarını ve bunun üzerinden bir güç projeksiyonu yaptıklarını ifade eden kavramdır. Bugünün dostu yarının düşmanı olabileceğinden uluslararası ilişkiler teorisinde göreceli kazanç özellikle realistler tarafından tercih edilir. Savaşın uluslararası ilişkiler sisteminin bir parçası olduğunu öne süren realist perspektif mutlak kazancı ikinci plana atar. Apartheid rejiminin bu anlamda realist bir perspektif içerisinde

¹⁰⁷ AP, URGENT Bomb Blast in White Resort Town Kills Seven, <https://apnews.com/a73366e1f88d668ef1f92866c76a9b0d> [Erişim: 9 Ağustos 2020].

göreceli kazancı önemseyerek siyahların izole edilmesini ve ekonomik kaynaklardan aldıkları payın azaltılmasını sağladığı görülür.

Apartheid rejiminin bir izolasyon politikası içerisinde olduğu ve uzunca bir süre uluslararası toplumdan izole edilmesine rağmen uygulamalarını devam ettirdiği görülür. Bunun temel sebebi rejimin yüksek politikaya (high politics) önem vermesidir. Yüksek politika devlet işlerinde güvenliği ve askeri meseleleri ön plana çıkartır. Apartheid karşıtı siyahların güç kazanmasının hem ulusal seviyede hem de komşu ülkelerde gerçekleşmesi halinde rejime zarar vereceği düşünüldüğünden güvenlik merkezli bir politika benimsenmiştir. Uluslararası ilişkiler teorisinde devletlerarası ilişkilere dair öne sürülen realist önerilerin çoğunun Apartheid rejimi tarafından ulusal siyasete uygulandığı görülür. Bunlardan biri de güvenlik ikilemi (security dilemma) kavramıdır. Güvenlik ikilemi devletlerin birbirlerinin niyetlerinden haberdar olamayacağı için her zaman güvenlik merkezli ve silahlı güçlerin düzen sağlama yetkisine dayanan bir anlayış geliştirmelerini ifade eden kavramdır. Siyahların güçlenmesinin ülkede beyazların sonu olacağı düşünülmüştür. Ancak siyahlarla beyazların Güney Afrika'da uzlaşma içerisinde yaşayabildiği görülmektedir. Siyasal dönüşüm süreciyle devlet kimlik değiştirmiş ve Soğuk Savaş'ın bitimine rastlayan bu süreç realist teorinin eleştirel uluslararası ilişkiler teorileri tarafından yadırganmasına sebep olurken benzer bir değişim Güney Afrika siyasetinde görülür. Nelson Mandela'nın devlet başkanı olmasıyla birlikte iç ve dış politikada yeni bir anlayış benimsenmiştir. Dış politikayla ilgili söylemlere bakıldığı zaman insan hakları vurgusunun öne çıktığı ve geliştiği anlaşılar. Güney Afrika'nın iç ve dış politikasını artık insan hakları aydınlatmaya başlamıştır. Afrika Ulusal Kongresi'nin liderleri demokrasiyi ve sivil özgürlükleri geliştirmeye yönelik bir dış politika uygulamaya başlamıştır. İnsan haklarına öncelik veren bir dış politika anlayışı gelişmiştir¹⁰⁸.

2.3.1.Nelson Mandela'nın Devlet Başkanlığında İç Politika (1994 – 1999)

1996 yılında yapılan anayasa demokratik bir toplumun inşası için oldukça önemlidir. Apartheid sonrasında yeni hükümetin görevi oldukça zordur. Güney Afrika sömürgeciliğin, Apartheid rejiminin ve düzensiz kentleşmenin birikerek artan etkileri neticesinde yıkım hâlinindedir. Birleşmiş Milletler'in 1994 yılında yayınladığı insani gelişim raporuna bakıldığı zaman insani gelişim endeksinde Güney Afrika'nın 93.sırada olduğu görülmektedir. Güney Afrika bu sıralamada Oman, Sri Lanka, Surinam, Belize, Botswana ve Suudi Arabistan gibi ülkelerin gerisinde kalmıştır¹⁰⁹. Yargı bürokrasisi, ordu, polis gücü ve belediye yönetimleri dâhil olmak

¹⁰⁸ Chris Alden ve Garth le Pere, "Mandela and the Foreign Policy of Transition", *The Adelphi Papers*, Cilt.43, Sayı.362, 11-26, (2003), s.11-12.

¹⁰⁹ United Nations, Human Development Report 1994, New York: Oxford University Press, 1994, s.94.

üzere kamu görevlerinin tamamına yakını beyazlar tarafından kontrol edilmektedir. Bu kişiler Apartheid rejimine hizmet etmek için eğitilmişlerdir. Buna ek olarak zengin ile yoksul arasında büyük bir uçurum vardır. Farklı ırkları içine alan yeni sosyo – ekonomik sınıfların kurulması için ufukta ışık görünse de, 1996 yılında yapılan detaylı sayımla bu farklılık gözler önüne serilmiştir. Güney Afrika'daki beyazların çoğu zengin, iyi eğitilmiş ve güzel evlerde oturmaktadır. Ülkedeki Afrikalılar ise tropikal Afrika'nın çoğunda olduğu gibi yoksul, kötü eğitim almış ve derme çatma evlerde oturmaktadır. Toplumdaki Apartheid kıstasına göre belirlenen renkliler ile Hintlilerin ise durumu beyazlar ile Afrikalılar arasında bir yerededir¹¹⁰.

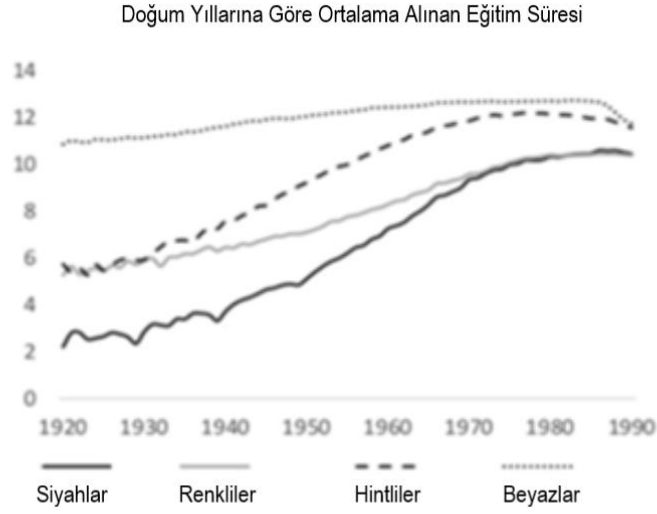
Mandela hükümeti oldukça zor bir eğitim bilançosunu miras almıştır. Ülkede her bir ırk ve anavatanlar (bantustanlar) için ayrı ayrı tasarlanmış farklı eğitim birimleri mevcuttur. Siyahlar ve beyazlar için kurulmuş binalar ve üretilmiş tesisler arasında büyük eşitsizlikler vardır. Yeterli ve iyi eğitilmiş öğretmen eksikliği yaşanmaktadır. Müfredat ve kullanılan kitaplarda da yetersizlik göze çarpar. Yükseköğretim sistemi de benzer sorunlara sahiptir. Apartheid hükümetinin Afrikalı öğrenciler için kurduğu üniversiteler eğitim için yetersizdir. 1994'te Afrikalı yetişkin nüfusun yüzde 24'ü hiç okula gitmemişken, yüzde 37'si sadece ilkökula, yüzde 22'si ortaokula ve sadece yüzde 6'sı yükseköğretim kurumlarına gitmiştir.

Sömürgecilik ve Apartheid dönemlerinde eğitim almak beyazlara has bir ayrıcalık olmuştur. Aşağıdaki grafikten anlaşıldığı üzere 1920'lerden itibaren beyazlar 12 yıllık eğitim alabilirken siyahlar bu seviyeye ancak 1990'larda ulaşmıştır. Bu duruma müfredat farklılıkları eklendiği zaman durum daha kötü bir hâl alır. Emek piyasasında siyahların beyazlar ile yarışmasını engellemek için siyah çocukların okullarındaki müfredat niteliksiz bir hâle getirilmiştir. Bu eğitim sorunları Apartheid sonrasında Afrika Ulusal Kongresi'nin çözmesi gereken problemler arasında yer almıştır. Eğitimsizlik Güney Afrika'daki eşitsizliklerin ve yoksulluğun önemli sebeplerindendir. İyi bir eğitim yüksek maaşlı bir işin kapısını aralamak için Güney Afrika'da en önemli kariyer yolu olarak görünür. Bu sebeple toplumun tüm kesimleri iyi bir eğitim almak zorundadır¹¹¹.

¹¹⁰ Leonard Thompson, *A History of South Africa*, New Haven: Yale University Press, 2014, E-Kitap.

¹¹¹ World Bank Group, Republic of South Africa Systematic Country Diagnostic: An Incomplete Transition Overcoming the Legacy of Exclusion in South Africa, 2018, s.13.

Şekil 2: Güney Afrika'da Farklı Dönemlerde Ortalama Eğitim Süresi

Kaynak: World Bank Group, *Republic of South Africa Systematic Country Diagnostic: An Incomplete Transition Overcoming the Legacy of Exclusion in South Africa*, 2018, s.13; Servaas van der Berg ve Heleen Hofmeyr, *Background Note, Education in South Africa*.

Eğitim sorunlarına ek olarak Afrika Ulusal Kongresi'nin silahlı kolu olan Umkhonto we Sizwe örgütünün üyeleri de bekleyen gündem konuları arasındadır. Siyasal dönüşüm ile 1993'ün sonunda en az 11 bin üyesi Güney Afrika'ya dönen örgütün geleceği belli değildir. Uzun zamandır gerilla hayatı süren bu insanlar sivil hayata karışmak için herhangi bir hazırlığa sahip değildir. 1996 sayımına göre, 14 milyondan fazla insana karşılık gelen Afrikalı nüfusun yüzde 46'sı yirmi yaşının altındadır. Bu gençlerin çoğu yüksek oranda boşanma bulunan, gençlerin bilinçsizce hamile kaldığı ve evlilik dışı doğumlarla dünyaya çocuk getirilen birlikteliklerde yetişmişlerdir. Bu sosyo – ekonomik arka planda yetişen milyonlarca genç kanunsuz çetelerin içine karışmış ve Güney Afrika'nın suç çetelerinin bir parçası olmuşlardır. Özellikle Güney Afrika toplumunun suça yol açacak bir yaşam tarzının oluşu ülkeyi bu anlamda sorunlu bir hale getirmektedir. Apartheid döneminde silahlanma alanındaki tekel beyazların elindedir. Ancak 1994 itibarıyla bütün ırklardan Güney Afrikalılar modern silahlara sahip olmuşlardır. Bunlar arasında saldırı tüfekleri ve AK – 47'ler sayılabilir. Bu silahların çoğu tıpkı ülkeye illegal bir şekilde giren göçmenler gibi Mozambik'ten gelmiştir.

Bunlara ek olarak Güney Afrika tecavüz ve saldırılar arasında da dünyada en kötü durumda bulunan ülkeler arasındadır. 1990'lı yıllarda Cape Town ve Johannesburg kirli ilişkilerin olduğu ve cinayetlerin işlendiği kentler görünümündedir. Araba hırsızlığı ve rakip taksi şirketleri arasındaki rekabet cinayetlerle büyümüş ve artmıştır. 1995 yılında ülkede en az 278 suç kartelinin olduğu tahmin edilmektedir. Bütün bu problemlerin üstesinden gelmek için

Mandela'nın kuvvetli bir ekonomiye ihtiyacı vardır. Ancak 1988 yılında başlayan resesyon 1993 yılına kadar devam etmiştir. 1993 yılında biraz iyileşme olsa da, ülkenin ekonomik sorunlarını çözmemiştir. Nitelikli işlerin ve yönetim becerilerinin tamamen beyazlarda olmasına ek olarak siyahların işsizlik oranlarını artırması suç ve yoksulluğu büyötmüştür¹¹².

Bütün bu sorunlarla karşı karşıya olan Mandela, başkan yardımcısı olarak Thabo Mbeki'yi atamıştır. Mbeki 1961 yılında sürgüne gönderilmiş ve Afrika Ulusal Kongresi'yle Apartheid rejimine karşı verilen mücadelenin neferlerinden biri olmuştur. İngiltere'de Sussex Üniversitesi'nde ekonomi yüksek lisansı yaptıktan ve Sovyetler Birliği'nde askeri eğitim aldıktan sonra Afrika Ulusal Kongresi için Oliver Tambo'nun sürgünde sağ kolu olmuştur. Mbeki'nin yazdığı Afrika: Zamanı Geldi (Africa: The Time Has Come) kitabı okunduğunda ırkçılığın arka plana attığı bir insandaki duygulara tanıklık edilir. Ayrıca Afrika demokrasisine ve Afrika rönesansına tanık olunur. Mbeki'nin dışında uzlaşmanın bir göstergesi olarak Frederik Willem de Klerk ikinci başkan yardımcısı olmuştur. Seçim sonuçlarındaki oy oranları göz önüne alınarak 18 Afrika Ulusal Kongresi üyesi, 6 Ulusal Parti üyesi ve 3 Inkatha Özgürlük Partisi üyesi kabinenin geri kalanını oluşturmuşlardır.

Kabinenin oldukça çeşitli olduğu ve yönetimde farklı siyasal tabanlardan gelenlere söz hakkı tanındığı görülür. Devlet başkanı ve iki yardımcısını da kapsayarak söylenebilir ki, kabinede 16 Afrikalı, 8 beyaz (bunlardan ikisi Afrika Ulusal Kongresi üyesi) ve 6 Hintli veya Renkli olarak nitelendirilebilecek siyasetçi bulunmaktadır. Önemli görevlendirmeler arasında İçişleri Bakanı olarak Buthelezi'nin, Savunma Bakanı olarak Afrika Ulusal Kongresi'nin silahlı kolu olan Umkhonto we Sizwe'nin komutanlığını yapan Joe Modise'nin ve Konut Bakanı olarak Joe Slovo'nun atanması söylenebilir. Fakat devlet yönetimi konusunda Willem de Klerk dışındakilerin tecrübesinin olmadığı ortadadır.

Willem de Klerk'in Mandela ile ilişkisinin hükümette sorunlu olduğu ifade edilebilir. De Klerk hem ulusal parti içinden gelen eleştirileri yatıştırırken hem de hükümeti kabinenin bir üyesi olarak desteklemek zorunda kalmıştır. Afrika Ulusal Kongresi'nin meclisteki çoğunluğu önemli konularda Ulusal Parti'yle uzlaşması zorunluluğunu ortadan kaldırdığı için daha özgür hareket ortamı sağlamıştır. Bu durum Ulusal Parti'yi rahatsız ederken, aynı zamanda Mandela'nın Willem de Klerk'in "Üçüncü Güç" unsurlarından sorumlu olduğunu düşünmesi Mandela ile de Klerk arasındaki ilişkide gizli bir gerginlik oluşturmuştur. Bu güç unsurları KwaZulu-Natal ve Witwatersrand'ın güneyindeki son dönem gerginliklerin artmasında bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

¹¹² Leonard Thompson, *A History of South Africa*, New Haven: Yale University Press, 2014, E-Kitap.

Willem de Klerk yeni anayasanın güç paylaşımı açısından yeterli olmadığına kanaat getirmiş ve partisinin yönetim konseyini toplayarak hükümetten ayrılmaları gerektiği yönünde üyeleri ikna etmeye çalışmıştır. Böylece Ulusal Parti'nin Mandela hükümetinden ayrılma süreci başlamıştır. 1996 yılında de Klerk devlet başkan yardımcılığından ayrılmış ve Ağustos 1997'de siyaseti bırakmıştır. Kısa bir süre sonra eşinden ayrılmış ve zengin bir Rum kadınıyla evlenerek vaktinin çoğunu Londra'da geçirmiştir. Mandela Ulusal Parti'den boşalan kabine pozisyonlarına Afrika Ulusal Kongresi'nden atamalar yapmıştır. Buthelezi ve Inkatha Özgürlük Partisi'nden iki arkadaşı kabinede kalmıştır. Zamanla Buthelezi ve Mandela arasındaki ilişki gelişmiştir¹¹³.

Mandela hükümeti kendinden sonrakilere istikrarlı ve demokratik bir siyasal sistem bırakmıştır. Mandela hükümetinin anayasaya ve hukukun üstünlüğüne saygı duyduğu ifade edilebilir. 1996'da örneğin anayasa yapılırken anayasa mahkemesi yeni anayasanın ilk taslağında bazı maddelerin daha önce yapılan geçici anayasayla uyumlu gitmediğini öne sürerek bu taslağı reddetmiştir. Anayasayı yapan meclis daha sonra metni gözden geçirerek yeniden taslağı hazırlamıştır ve bu yeni taslak anayasa mahkemesi tarafından geçerli hükmünde kabul edilmiştir. Bunun dışında başka örnekler de verilebilir.

1998'de Pretorya Yüksek Mahkemesi Mandela'ya Güney Afrika Rugby Birliği'nde ırkçılık ve yolsuzluk olduğuna yönelik atadığı araştırma komisyonuna dair haklı gerekçeler öne sürmesini istemiştir. Mandela devlet başkanlığı pozisyonunda bulunmasına rağmen bu isteğe boyun eğmiş ve verdiği kararı gerekçelendirmiştir. Toplumun beyaz kesiminden olan yargıç ona karşı çıkmasına rağmen Mandela'nın bu girişimi anayasa mahkemesi tarafından desteklenmiştir. Mandela döneminde demokratik kurumların gücünü korumasına rağmen Afrika Ulusal Kongresi'nin ülkedeki en güçlü parti olması zaman zaman demokrasinin zayıflama ihtimalinden ötürü kaygılara yol açmaktadır. Buna rağmen Afrika Ulusal Kongresi'ne olan destek devam etmiştir. 1999 seçimlerinde de Afrika Ulusal Kongresi en güçlü parti olmuştur.

Thabo Mbeki liderliğinde Afrika Ulusal Kongresi oyların yüzde 66'sını almıştır. En yakın rakibi olan Demokratik Parti ise sadece oyların yüzde 9'unu almıştır. Bu durumda Afrika Ulusal Kongresi'nin iktidarına rakip olacak bir siyasal partinin pratikte olmadığı ve bu durumun güç istismarına sebep olabilecek bir ortamın oluşmasına yol açabileceği değerlendirilmiştir. Elbette böyle bir güç istismarı her ülkenin demokrasisine zarar verecektir. Örneğin, Zimbabwe'de uzunca bir zaman tek partinin güçlü olması güç istismarına yol açmıştır. Ancak Güney Afrika'daki özgür basın, güçlü sivil toplum, geniş iş ağına sahip şirketler ve ticaret birlikleri

¹¹³ Leonard Thompson, *A History of South Africa*, New Haven: Yale University Press, 2014, E-Kitap.

demokrasinin denge unsuru olarak görev yapmaktadırlar. Siyaseti elinde tutanlarla ekonomik gücün merkezinde olanlar birbirini dengelemektedirler¹¹⁴.

Mandela hükümetinin göreve geldikten sonra en önemli amacı yeni ve ulusuna bağlı bir Güney Afrika ordusu inşa etmek olmuştur. Güney Afrika Ulusal Savunma Kuvvetleri'nin yeniden inşasında Apartheid döneminden miras alınan 65,000 düzenli asker, denizci askerler, tahminen 27,000 kişi olan Umkhonto we Sizwe gerillaları, 6,000 kişiden oluşan Azanya Halkın Kurtuluş Ordusu (Azanian People's Liberation Army) ve anavatanlardan (bantustanlar) gelecek olan tahmini 10,000 asker istihdam edilecektir. Bunlar Apartheid döneminde birbirine düşman olan insanlardır.

Güney Afrika Ulusal Savunma Kuvvetleri'nin askerleri disipline olmuş ve iyi silahlarla donatılmışken, gerillalar düzenli ordu eğitimi almamış ve yeterli ekipmanı bulunmayan kişilerden oluşmaktadır. Ordunun yeniden inşası için Umkhonto we Sizwe'nin eski komutanı ve yeni hükümette Savunma Bakanı olan Joe Modise ile Güney Afrika'nın Güney Batı Afrika'daki (Namibya) askeri operasyonlarının komutanlığını yapmış olan ve Güney Afrika Ulusal Savunma Kuvvetleri'nin komutanı olarak atanan General Piet Meiring ordunun yeniden inşa edilmesi projesini başlatmışlardır. İlk iş olarak gerillalar modern askeri eğitime alınmışlardır. Düzenli eğitime alışkın olmayan gerillaların birçoğu eğitim kamplarından kaçmıştır. Kaçanlar ordudan atılarak cezalandırılmıştır.

Polis güçlerini düzenlemek orduya göre daha zor olmuştur. Polis güçlerinin Apartheid rejimindeki amacı beyaz üstünlüğünü sürdürmektir. Bunu sağlarken en bilinen uygulamaları arasında işkence ve cinayet vardır. Mandela'nın Güvenlik ve Emniyet Bakanı Sidney Mufamadi 130,000 polisi 11 farklı birim içinde yeniden istihdam etmiştir. Polislerin tamamına yakını beyazlardan oluşmaktadır. Güney Afrika Polis Servisi yeniden inşa edilirken bir beyaz olan George Fivaz başkomiser olarak atanmıştır. Ancak siyahlara da polis mesleğine girme hakkı verilmiştir.

Nelson Mandela yeni bir ulus ve demokratik bir ülke inşa etmeye çalışmıştır¹¹⁵. Güney Afrika'nın demokrasisindeki ilk devlet başkanı olarak önceliği Afrikaner azınlığın entegrasyonu

¹¹⁴ Leonard Thompson, *A History of South Africa*, New Haven: Yale University Press, 2014, E-Kitap.

¹¹⁵ 1994 seçimlerine doğru gidilirken Ulusal Parti Apartheid dönemindeki suçlar için genel bir af istemiştir. Afrika Ulusal Kongresi bunu reddetse de Mandela ve de Klerk bireylere gerçeği gün yüzüne çıkarmaları ve suçlarını sadece siyasal sebeplerle işlemeleri halinde af verilmesini düzenleyecek bir komisyonun kurulması için anlaşmışlardır. Avrupa ve Latin Amerika ülkelerindeki örneklere bakılarak parlamento Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu'nu kurmuştur. Sharpeville Katliamı'nın yapıldığı ayı başlangıç noktası kabul eden bir tarih belirlenmiş, 1 Mart 1960'tan sonra işlenen ağır insan hakları ihlallerine bakması için komisyon görevlendirilmiştir. Komisyonun üyeleri sivil toplum örgütleri tarafından önerilen kişiler arasından seçilmiştir. Bu kişilerin ortak özelliği Apartheid rejimine muhalefet yapmış olmalarıdır. Afrikalılar olduğu gibi Afrikaner üyeler de seçilmiştir. Mandela başpsikopos Desmond Tutu'yu komisyonun başkanı olması için ikna etmiştir. Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu üç alt komiteye ayrılmıştır. Bunlardan birisi ağır insan hakları ihlalleriyle, diğeri af verilmesiyle ve sonuncusu da

olmuştur. Bazı sembolik adımlar atmış ve Afrikanerleri kucaklamaya çalışmıştır. Eski başkanlardan Botha'yı ve Hendrik Verwoerd'in dul eşini evlerinde ziyaret etmiştir. Hendrik Verwoerd Apartheid rejiminin mimarlarından. Robben Adası'nın eski komutanlarından olan Johan Willemse'yi akşam yemeğinde ağırlamıştır. Ayrıca Afrikaner Kilisesinde bir pazar toplantısına katılmıştır. Tamamı Güney Afrikalı Afrikanerlerden oluşan ulusal Rugby takımını dünya kupasını kazandıktan sonra sahaya Springbok formasıyla girerek tebrik etmiştir. Afrikaner kalabalık çılgınca Mandela'nın ismini haykırarak ve ona destek vermiştir.

5 Şubat 1999 tarihinde başkanlığının sonuna geldiği zaman Nelson Mandela parlamentoda önemli bir konuşma yapmıştır. Hükümetinin gelecek için önemli temeller attığını ifade etmiştir. Ona göre, yargı hiç kimseyi, devlet başkanını bile hukukun üstünde tutmamıştır. İfade özgürlüğü ve çok partili adil seçimlerde oy kullanma hakkı desteklenmiş ve garanti altına alınmıştır. Hedefler tam olarak gerçekleşmese de su, elektrik ve telefon hatları daha çok insana ulaştırılmıştır. Birçok yeni okul sınıfı yapılmış ve geliştirilmiştir. Yolsuzluk tam olarak ortadan kaldırılamasa da kendi döneminin daha iyi bir gelecek için Güney Afrika'da önemli temeller attığını söylemiştir.

kurbanlar için belirlenecek tazminatlarla ilgilenmiştir. Yedi binden fazla kişi af için başvurmuştur. Toplantılar yapıldıkça ve kurbanların yakınları dinlendikçe Mandela'nın "Üçüncü Güç" adı altında ülkede suçlar işleyen güçlerin Botha ve de Klerk dönemlerinde etkin olduğuna yönelik şüpheleri artmıştır.

Ordunun ve polisin işlediği cinayetler ve yaptığı işkenceler gün yüzüne çıkmıştır. Kolluk kuvvetlerinin suç işleyen üyeleri cezalandırılmıştır. Bunlardan birisi de Eugene de Kock'tur. Albay Eugene de Kock altı cinayetten suçlu bulunmuş ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır. Suçlarının arasında Güney Afrika Kiliseler Konseyi'nin Johannesburg'daki merkezini patlatmak da vardır. İşlenen suçlar için bütün emirleri yetkili ve üst düzey polislerden aldığını ve onların da kabine üyelerinden emirler aldığını söylemiştir. Suçların boyu eski başkanlardan Botha ve de Klerk'e kadar uzanmıştır. Eski bakanlardan Pik Botha ve Adriaan Vlok af başvurusu yaptıklarında Botha ve de Klerk tarafından öldürme emirlerinin verildiğini söylemişlerdir. Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu açıklama yapmak üzere Botha ve de Klerk'i huzura çağırılmıştır. Botha komisyona boyun eğmemiş ve her şeyi Güney Afrika'nın uluslararası komünizme karşı savunması için yaptığını söylemiştir. Apartheid için özür dilemeyeceğini ve bu kavramın zaten iyi komşuluk anlamına geldiğini ifade etmiştir. Fakat Botha'nın aksine, de Klerk Apartheid sistemi için özür dilemiş ve asla polis ve asker güçlerini şiddet için yetkilendirmediğini açıklamıştır.

Ayrıca polis ve askerlerin işlediği suçlardan haberinin olmadığını söylemiştir. Komisyon üyeleri vardıkları sonuçta Botha ve Buthelezi'nin ağır insan hakları ihlalleri yaptıklarını ve de Klerk'in sadece bu ihlallerde bir aksesuar olduğunu açıklamışlardır. Rejime paralel olarak özgürlük için Apartheid sistemine karşı mücadele verenler de suçlara karışmışlardır. Kamusal alanları bombalamak, mayın yerleştirmek, polisleri öldürmek, işkence yapmak ve Angola'daki kamplarında şüpheli gördükleri ve ajan olarak nitelendirdikleri insanları öldürmek bunlar arasında sayılabilir. Thabo Mbeki komisyona yaptığı itiraflarda bu suçların doğru olduğunu ancak Afrika Ulusal Kongresi'nin Apartheid hükümetine karşı özgürlük savaşı verdiğini söylemiştir. Afrika Ulusal Kongresi komisyondan genel af istediğinde başkan Tutu bu affın verilmesi halinde istifa edeceğini söyleyerek onurlu bir davranış sergilemiştir. Bunun üzerine Afrika Ulusal Kongresi bu talebini yumuşatmıştır. Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu Apartheid sisteminin insanlığa karşı suç olduğunu kabul ederek, apartheid uygulayıcılarının birçoğunu suçlu bularak ve Afrika Ulusal Kongresi'ni ağır insan hakları ihlallerinden sorumlu tutarak sonuç raporunu hazırlamıştır.

Tutu her ne sebeple kim tarafından yapılırsa yapılsın ağır ihlâlin ağır bir ihlâl olduğunu ifade etmiştir. Sonuç raporunun yayınlanmasının akabinde komisyon Thabo Mbeki dâhil olmak üzere Afrika Ulusal Kongresi'nin birçok üyesine af vermiştir. Komisyon beyazlar tarafından eleştirilmiştir. Sadece Apartheid karşıtı bir formasyonunun olduğu öne sürülerek haksızlık iddiasında bulunulmuştur. De Klerk kendisinin bir aksesuar olarak bile olsa suçların içinde gösterilmesine büyük tepki göstermiş ve bu bölümün rapordan çıkarılmasını talep etmiştir. Mbeki Afrika Ulusal Kongresi'nin suçlardan sorumlu tutulmasına tepki göstermiştir. Özgürlük mücadelesinin suç olmadığını ifade etmiştir. Buthelezi de ellerinin temiz olduğunu söylemiştir. Irk konusu Mandela döneminde de ülkenin yaralarından birisi olmaya devam etmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Leonard Thompson, *A History of South Africa*, New Haven: Yale University Press, 2014, E-Kitap.

Ayrıca siyasetteki önemli değişimin altyapısını daha görevdeyken hazırlamıştır. 1997 yılında Afrika Ulusal Kongresi'nin liderliğini başkan yardımcısı ve enerji dolu bir kişiliğe sahip olan Thabo Mbeki'ye bırakmıştır. Haziran 1999 tarihinde seçimler yapıldığında Thabo Mbeki ve Afrika Ulusal Kongresi oyların yüzde 66'sını almıştır. Parlamentodaki muhalefet değişmiş, Ulusal Parti'nin yerini Demokratik Parti almıştır. Parlamento seçimden sonra Mbeki'yi devlet başkanı olarak seçmiştir. Mandela siyasetten emekliye ayrılrsa da, küresel ilişkilere olan ilgisi devam etmiştir. Rvanda ile Burundi arasındaki sorunların yumuşaması için aracılık yapmıştır.

Siyasal dönüşümle sağlanan güç transferi siyahların onurunu yeniden inşa etmiştir. İç savaşın eşiğinde olan bir ülkeyi bu savaştan kurtarmıştır. Anayasal bir demokrasi kurmuş ve hukukun üstünlüğünü sağlamıştır. Siyasette muhalefete imkân tanımış ve özgür bir basın doğmasına yol açmıştır. Milyonlarca insana daha önce hiç sahip olmadıkları elektriği, temiz suyu, telefonu ve yaşanabilecek düzgünlükte evleri vermiştir. 2000 yılına gelindiğinde Güney Afrika tropikal Afrika'daki herhangi bir ülkeden daha zengin, istikrarlı, huzurlu olmakla birlikte insani açıdan daha yaşanılır bir yer olarak ön plana çıkmıştır. Siyasal dönüşümün Güney Afrika'ya kattıklarını her daim vurgulamak gereklidir¹¹⁶.

2.3.2.Nelson Mandela Döneminde Dış Politika: Dış Politika İlkeleri

Nelson Mandela 1993 yılında Foreign Affairs dergisinde yayınlanan makalesinde Afrika Ulusal Kongresi'nin barışçıl ve huzurlu bir ortamı üretebilmesi için yeni bir dış politika geliştirmesi gerektiğini söylemiştir. Bu makale aslında siyasal dönüşüm döneminde Mandela'nın dış politikaya bakışını, inşa etmekte olduğu normları ve ilkelerini yansıtmaktadır. Mandela dış politikanın bazı ilkeler üzerine oturacağını ifade etmiştir. Ona göre, uluslararası ilişkiler insan hakları sorunları üzerine inşa edilmelidir. İnsanlığın problemleri ancak küresel ölçekte demokrasinin geliştirilmesiyle çözülebilir. Devletlerarasındaki ilişkiler uluslararası hukuka saygı çerçevesinde inşa edilmelidir.

Etkili silah kontrol rejimleri kurulmalı ve bütün uluslar barışı korumayı temel hedef olarak belirlemelidirler. Afrika kıtasının sorunları Güney Afrika'nın dış politika gündeminde kendisine yer bulmalıdır. Karşılıklı bağımlılık içinde yaşayan dünyamızda ekonomik gelişim ancak bölgesel ve uluslararası ekonomik işbirliğiyle sağlanabilir¹¹⁷. Mandela tarafından öne sürülen bu ilkelerin 1990'larda yaşanan dış politika olayları ele alınarak uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmek gerçek anlamda barışçıl bir dış politikanın varlığını veya yokluğunu ortaya koymaya yardımcı olacaktır. Böylece kimlik değişiminin söylem ve eylem birliğini sağlayıp

¹¹⁶ Leonard Thompson, *A History of South Africa*, New Haven: Yale University Press, 2014, E-Kitap.

¹¹⁷ Nelson Mandela, "South Africa's Future Foreign Policy", *Foreign Affairs*, Cilt.72, Sayı.5, 86-97, (1993), s.86-87.

sağlamadığı anlaşılabilir. Bu konuda Chris Alden ve Garth le Pere tarafından öne sürülen eleştirilere bakmak yararlı olacaktır.

2.3.2.1.Kimlik İnşasında Yeni Dış Politika

İlk örnek Endonezya ve Güney Afrika ilişkilerinin realist kaygılarla insan hakları arasında gidip geldiğini göstermekle ortaya çıkacaktır. Doğu Timor'un durumu iki ülke arasında sorun olmuştur. Mandela, devlet başkanı Suharto'nun iznini alarak hapisteki muhalif lider Xanana Gusmao'yu Temmuz 1997 tarihinde ziyaret ederek Doğu Timor'un takdirini kazanmıştır. Kasım 1997 tarihinde Suharto Güney Afrika'yı ziyaret ettiği zaman kendisine the Order of Good Hope nişanının verilmesi Mandela'nın kazandığı sempatiyi kaybetmesine yol açmıştır. Ayrıca Güney Afrika Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nda 1997 ve 1998 yıllarında alınan Endonezya hükümetinin insan hakları ihlallerini kınayan kararlarında çekimser kalmıştır¹¹⁸.

Güney Afrika'nın Malezya, Çin ve Tayvan ile kurduğu ilişkilerde de benzeri bir durum söz konusudur. Afrika Ulusal Kongresi hükümette olduğu zamandan beri üç ülke de partiye verdikleri finansal destekle bilinmektedir. Mandela güneydoğu Asya'ya Mart 1997 tarihinde ilk resmi ziyaretlerini yapmak için gittiğinde iç politika farklılıklarından Güney Afrika'nın dış politikasının etkilenmeyeceğini söylemiştir. İnsan hakları ihlalleri yapan devletler olsa da bu devletlerin BM tarafından da kabul edildiğini telaffuz etmiştir.

Bir başka örnek Burma meselesidir. Mandela Güneydoğu Asya Uluslar Birliği'nin üye olarak Burma'yı kabulünü sorgulamamış ve ayrıca tutuklanan demokrasi destekçisi Ang San Su Çi'nin adına konuşmalar yaparak yeterince destek vermemiştir. Buna ek olarak Burma'daki askeri rejimin mimarlarından olan General Khin Nyunt Haziran 1999 tarihinde Güney Afrika'nın devlet başkanı olan Mbeki'nin merasimine katılmıştır.

28 Kasım 1996 tarihinde Mandela Çin Halk Cumhuriyeti'ne tam diplomatik tanıma verileceğini duyurmuştur. Hâlbuki Çin'deki komünist rejimin insan hakları ihlalleri yaptığı bilinmektedir. Bu noktada Çin Halk Cumhuriyeti'nin insan hakları karnesi değerlendirilmemiştir. Nisan 2000'de Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Jiang Zemin Güney Afrika'yı ziyaret ettiği zaman ikili ticari çıkarlar üzerine odaklanılmıştır.

Mandela tarafından öne sürülen ilkelerin dış politikadaki denetimini yapmak için bakılması gereken bir başka önemli olaya Nijerya krizidir. Afrika Ulusal Kongresi sürgündeyken Nijerya'dan destek gördüğü için partinin Nijerya'daki siyasi ve askeri elitlerle iyi ilişkileri vardır.

¹¹⁸ Michael Schiffer ve David Shorr (Ed.), *Powers and Principles: International Leadership in a Shrinking World*, Plymouth: Lexington Books, 2009, s.271.

Bu durum 1990'larda Nijerya'daki askeri rejime karşı Afrika Ulusal Kongresi'nin kararsızlık yaşamasına sebep olmuştur. Nijerya Devlet Başkanı General İbrahim Babangida 1993 yılında yapılan ve Sosyal Demokrat Parti'den Olawale Abiola'nın kazandığı başkanlık seçimlerini iptal edince muhalefet büyümüştür.

1993 – 1998 yılları arasında Nijerya Devlet Başkanı olan General Sani Abacha tarafından Haziran 1994'te Olawale Abiola'nın vatan hainliğinden hapse atılması ülkedeki siyasal kargaşayı artırmıştır. ABD ve İngiltere başta olmak üzere birçok ülke Abacha rejimine yaptırımlar uygulanmasına yönelik Güney Afrika hükümeti üzerinde baskı kurmuştur. Kasım 1995'de Ken Saro-Wiwa bir parçası olduğu Ogoni halkından gelen birkaç azınlık hakları savunucusuyla birlikte idam edilince Güney Afrika'nın Nijerya'ya karşı olan kararsız tavrı değişmiştir. Mandela Nijerya'nın İngiliz Milletler Topluluğu'ndan çıkarılması yönünde bir dış politika stratejisi geliştirmiştir¹¹⁹.

Konuya bir başka örnek Nisan – Mayıs 1997'de Güney Afrika'nın Zaire Devlet Başkanı Mobutu Sese Seko ve Kongolu isyancılar ve liderleri Laurent-Désiré Kabila arasında ateşkes yapılması için aracı olmasıdır. Mandela, Sese Seko ve Désiré Kabila arasında barış görüşmeleri yaptırmıştır, ancak etkili olamamıştır. Ülkede rejim değiştikten sonra Ağustos 1998'de Ruanda ve Uganda destekli isyancılar Zaire'nin mirasçısı olan Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Devlet Başkanı Laurent-Désiré Kabila'nın (1997 – 2001) otokratik yönetimine karşı gerilla mücadelesi başlatmışlardır. Çatışmalar başladıktan sonra Angola, Namibya ve Zimbabwe hükümet lehine ordularını harekete geçirmiştir. Güney Afrika'nın barış çabaları başarısız olmuştur. Eleştiriler bir örnek daha verilerek tamamlanabilir. 22 Eylül 1998'de Güney Afrika ve Botswana orduları kamusal düzeni sağlamak için Lesotho'ya müdahale etmiştir¹²⁰. Güney Afrika'da Afrika Ulusal Kongresi'ne muhalif olan ve sürekli eleştiriler getiren Mail & Guardian gazetesi müdahaleyi istilâ olarak nitelendirmiştir. Müdahale sonrasında Lesotho halkı arasında Güney Afrika'ya karşı bir nefret duygusu gelişmiştir¹²¹. Fako Johnson Likoti bu müdahalenin Güney Afrikalı siyasilerin söylediği gibi insani bir misyon çerçevesinde Lesotho'yu bir darbeden korumak için yapılmadığını aksine stratejik önemi olan su kaynaklarını realist amaçlarla ele geçirmek için gerçekleştirildiğini ifade eder¹²². Chris Alden ve Garth le Pere tarafından öne sürülen eleştirileri düşünürken literatürün Mandela sonrası değişen kimliği ele alan ve olumlayan yazarlarına da bakmak adaletli olacaktır.

¹¹⁹ Chris Alden ve Garth le Pere, s.12-22.

¹²⁰ Chris Alden ve Garth le Pere, s.22-24.

¹²¹ Mail & Guardian, SANDF's chaotic invasion, <https://mg.co.za/article/1998-09-25-sandfs-chaotic-invasion> [Erişim: 27 Ağustos 2019].

¹²² Fako Johnson Likoti, "The 1998 Military Intervention in Lesotho: SADC Peace Mission or Resource War?", *International Peacekeeping*, Cilt.14, Sayı.2, 251–263, (2007), s.251.

Peter Schraeder Apartheid döneminde Güney Afrika dış politikasının ırkçılığa dayanan ve beyazların hâkimiyeti altında olan bir rejimi meşrulaştırmaya çalıştığını ifade eder. Bunun sonucu olarak Güney Afrika uluslararası toplumdan dışlanmış. 1994 yılında Nelson Mandela Güney Afrika Devlet Başkanı olunca bu dışlanma bitmiştir. Ülkede demokratik seçimler yapılmış ve insan hakları vurgusu öne çıkmıştır. Devletin kimliği ve dış politika yöneliminde değişiklikler olmuştur. Güvenlik konusu demilitarize edilmiş ve Savunma Bakanlığı neredeyse tamamen sivillerin kontrolünde olacak şekilde yeniden organize edilmiştir. Askeri doktrin değişmiş ve Apartheid zamanında uygulanan kontrgerilla uygulamaları ve komşu ülkelere yapılan saldırılar yerine uluslararası alanda insani müdahaleler ve sadece ulusal savunma için ordunun kullanımı öngörülmüştür.

Schraeder 1998 yılında gerçekleşen Lesotho müdahalesini demokrasinin yeniden kurulması için yapılan bir girişim olduğunu söyleyerek desteklemektedir. Uluslararası toplumdan Apartheid döneminde dışlanan Güney Afrika 1985 yılında 25 olan elçilik sayısını 1995 senesinde 43'e çıkarmıştır. Bu durum diplomatik temsilin ve uluslararası toplumla olan yakınlaşmanın göstergesidir. Ayrıca Mandela ve Mbeki dönemlerinde demokratik uygulamalar ve ekonominin liberalleşmesiyle ülke Afrika Rönesansı'nın lideri olmuştur. Bölgesel entegrasyona ve gelişime önem verilmiştir.

Güney Afrika Kalkınma Topluluğu'ndaki liderlik ve üyelik, nükleer silahların yayılmasının önlenmesine verilen tam destek, nükleer programdan vazgeçiş ve Mandela'nın Burundi'de yaşanan etnik çatışmaların bitmesi için aracılık yapması demokratik ve insan haklarına önem veren Güney Afrika'nın dış politika ilkeleridir. 1998 yılında Lesotho'ya aynı demokratik amaçlarla müdahale yapılmış ve Güney Afrika demokrasi ve insan hakları için nelerin harekete geçirilebileceğini göstermiştir. Schraeder devletin politikalarındaki değişimi örneklemeye devam ederken devletin Ortadoğu yaklaşımını da ele almaktadır. Evrensellik iddiası olan Güney Afrika'nın 1990 – 2000 yılları arasında gerek Mandela gerekse de Mbeki zamanında olsun İsrail ile yakın ilişkiler kurmaya çalıştığını ifade eder. Buna benzer şekilde Libya ve İran ile ilişkilerin geliştirildiğini söyler. Güney Afrika'nın Çin konusuna yaklaşımıysa ekonomik kaygıları öne çıkarmıştır. Taipei ve Pekin arasında ikincisine yakın bir duruş tercih edilmiştir.

Schraeder'e göre, devlet kimliğindeki değişimin bir diğer göstergesi Apartheid zamanında önem verilmeyen uluslararası toplumda liderlik iddiasıyla öne çıkmaktır. Birleşmiş Milletler, İngiliz Milletler Topluluğu ve Afrika Birliği Örgütü'nün kurallarına uymak dış politika tercihi hâline gelmiştir. Güney Afrika uluslararası örgütlerde haklı bir pozisyonda liderlik rolüne sahip olmalıdır. Güney Afrikalı diplomatlar sürekli olarak ülkelerinin gelecekte muhtemel olarak

kurulabilecek genişletilmiş BM Güvenlik Konseyi sistemi içerisinde daimi üyelik alması gerektiğini öne sürmeye başlamışlardır¹²³.

Görüldüğü üzere olumlayan ve eleştiren literatür ele alındığı zaman dış politikada her ne kadar insan hakları ihlalleri yapan devletlerle ilişkiler inşa edilmeye çalışılmış olsa da genel olarak bir değişimden söz edilebilir. Demokrasi ve insan hakları artık Güney Afrika'nın gündemine girmiştir. Dış politika kararlarında ve uluslararası örgütlerle olan iletişimde bir faktör olarak değerlendirilebilmektedir.

2.3.3.Thabo Mbeki'nin Devlet Başkanlığı (1999 – 2008)

Nelson Mandela'dan sonra Güney Afrika'nın Devlet Başkanı Thabo Mbeki olmuştur. Mbeki 1999 – 2008 arasında bu görevi icra etmiş ve Afrika Rönesansı söylemini ön plana çıkarmıştır. Güney Afrika bu rönesansın lideri olacak ve bölgesel güç olarak ön plana çıkacaktır. Mbeki bu yolda görev yapacağı arkadaşlarını belirlerken Afrika Ulusal Kongresi'nin önde gelen üyelerinden olan Jacob Zuma'yı Başkan Yardımcısı olarak atamıştır. Mbeki'nin aksine Zuma, Robben Adası'nda yıllarca hapis yatmıştır. Afrika Ulusal Kongresi liderlerinin çoğunun aksine Zulu kökenlidir. Onun başkan yardımcılığında bulunması partinin Xhosa ağırlıklı oluşunu dengelemek ve bu dengeyi temsil etmek açısından önemlidir. Mbeki yönetimi dünyaya daha çok açılma dönemi olarak değerlendirilebilir. Şubat 2000'de Güney Afrika Parlamentosu Enformasyona Erişimi Geliştirme Yasası'nı çıkarmıştır. Mart 2001'de yürürlüğe giren yasa enformasyona şeffaf bir şekilde erişim sağlanmasına izin vererek kamu ve özel kurumlar arasındaki açıklığı ve güveni sağlamayı amaçlamıştır. 2001 yılında Irkçılığa Karşı Dünya Konferansı (the World Conference Against Racism) Güney Afrika'da düzenlenmiş ve gözler Güney Afrika'nın üzerine çevrilmiştir. Bu ülke artık ırkçılığın toprakları değil, aksine insan haklarının ve özgürlüğün coğrafyası olarak görülmeye başlanmıştır¹²⁴.

Afrika Rönesansı yolunda Güney Afrika için önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Afrika Ulusal Kongresi'nin yolsuzlukla ilgili temel sorunlarının medyada eleştirilmeye başlanması da Mbeki döneminde olmuştur. 2004 yılında Anti Terörizm Yasası (Law on Anti – Terrorism) kabul edilmiş ve hükümete güvenlik güçlerinin operasyonlarıyla ilgili haber yasağı getirme hakkını sağlamıştır. 2006 yılında Başkan Yardımcısı Zuma, Sunday Times gazetesinin siyasal karikatüristi ve eski bir Apartheid karşıtı olan Jonathan Shapiro'yu mahkemeye vermiştir. Buna

¹²³ Peter J. Schraeder, "South Africa's foreign policy: From international pariah to leader of the African renaissance", *The Round Table*, Cilt.90, Sayı.359, 229-243, (2001), s.229-235.

¹²⁴ UNESCO, UNESCO reaffirms its commitment to fight racism at the Durban Review Conference, Geneva, 20-24 April 2009, http://www.unesco.org/new/en/member-states/single-view/news/unesco_reaffirms_its_commitment_to_fight_racism_at_the_durba/ [Erişim: 27 Ocak 2021].

ek olarak birçok gazeteye tazminat davaları açmıştır. Kendisinin bir aile dostu kadına tecavüz ettiği iddiası, bunun karikatürünün çizilmesi ve haberlerinin yapılması ulusal basınla Zuma'nın arasını açmıştır. Zuma'nın eylemleri Mbeki'yi de zor duruma düşürmüştür.

Zuma'nın yolsuzluk skandalları Mbeki için sorun olmuştur. Zuma'nın finansal danışmanı olan Schabir Shaik yolsuzluk, dolandırıcılık ve silah satışı üzerinden para kazandığı yönündeki iddialarla suçlanmıştır. Bu suçlardan mahkeme edilen Shaik tarafından Zuma'nın KwaZulu-Natal'daki evine büyük miktarda ekonomik kaynak aktarıldığı ortaya çıkmıştır. Thomson SC şirketinden 500,000 Rand civarında bir rüşvet istediği ve bunun karşılığında Zuma'nın devletle yapılacak işlerde ve kontratlarda Thomson şirketine destek vereceğini söylediği anlaşılmıştır. Medyada Zuma'nın eleştirilmesi ve gündeme oturması üzerine Mbeki onu başkanlık yardımcılığı görevinden almıştır. Bunun üzerine Zuma parlamentodan istifa etmiştir.

Ulusal Soruşturma Otoritesi (National Prosecution Authority - NPA) Aralık 2007'de Zuma'yı şantaj, kara para aklama, yolsuzluk ve dolandırıcılıkla suçlayarak cezai takibatını yapmıştır. Bu iddialar Zuma ile Mbeki'nin arasının açılmasına yol açmış ve 2007'nin sonunda Polokwane'de yapılan Afrika Ulusal Kongresi'nin 52.ulusal kongresinde ayrılığa sebep olmuştur. Mbeki ve ılımlı neoliberal destekçileriyle popülist sol kanattan Zuma destekçileri arasında ayrılık başlamıştır. Bu durum Mbeki'nin Xhosa ve Zuma'nın Zulu destekçileri arasında da ayrılığa sebep olmuştur. Ancak kongredeki oylamada Zuma Afrika Ulusal Kongresi başkanı olmuştur. Bu arada Zuma'nın yolsuzluk suçlamalarına karışmış olması siyasi kariyerini tehdit etmektedir. 12 Eylül 2008 tarihinde Pietermaritzburg Yüksek Mahkemesi Yargıcı olan Chris Nicholson Zuma'ya yöneltilen suçlamaları prosedürel temelde hukuksuz bulunca Zuma destekçileri suçlamaların siyasal amaçlı olduğuna kanaat getirmiştir. Böylece Zuma için devlet başkanlığı yolu açılmış hem de Mbeki'nin Afrika Ulusal Kongresi'ndeki etkinliği zayıflamıştır. Kgalema Motlanthe'nin geçici devlet başkanlığından sonra Jacob Zuma oyların yüzde 65'ten fazlasını alarak 2009'da devlet başkanı olmuş ve 2018 yılına kadar görevi icra etmiştir¹²⁵.

2.3.4.Jacob Zuma'nın Devlet Başkanlığı (2009 – 2018)

Bu bölümde Zuma'nın medyayla ilişkileri ele alınacaktır. Zuma medyayla ilişkileri bakımından Güney Afrika'daki diğer devlet başkanlarından oldukça farklı bir seyir izlemiştir. Onun medyaya yaklaşımı Apartheid sonrasında değişen ve dönüşen Güney Afrika'nın demokratik kimliğini çok iyi gösterir. Güney Afrika'da Nisan 2009 seçimlerini Afrika Ulusal Kongresi yüzde 65,90'lık oyla

¹²⁵ Leonard Thompson, *A History of South Africa*, New Haven: Yale University Press, 2014, E-Kitap. Afrika Ulusal Kongresi 2014 genel seçimlerinde oyların yüzde 62'sini almıştır. Zuma yeniden başkan olmuştur. En yakın rakibi Demokratik İttifak'tan Helen Zille yüzde 22 oy alabilmiştir.

kazanmıştır. Demokratik İttifak seçimlerden ana muhalefet olarak çıkmıştır. Jacob Zuma seçimlerin ardından Ulusal Meclis tarafından Güney Afrika Devlet Başkanı seçilmiştir. Zuma, Apartheid geçmişini geride bırakmak için çok şey yapmış olan bir ulusu ve devleti devralmıştır. Yoksulluk ve açlığın azaldığı, su, sağlık, eğitim ve konut sorununun belli ölçüde çözüldüğü bir sistemi yönetmek için iktidara gelmiştir. Zuma 9 Mayıs 2009'daki başkanlık konuşmasında daha önceki devlet başkanları Mandela, Mbeki ve geçici bir süre için başkanlık görevini yerine getiren Kgalema Motlanthe'yi demokrasiye yaptıkları hizmetlerden ötürü tebrik etmiş, kapsamlı bir konuşma yapmıştır.

“Yeniden yapılanma, gelişim ve ilerleme için dostluk inşa etmemiz gerekiyor. Bu dostlukta siyah veya beyaz olsun tüm Güney Afrikalılara yer vardır. Bu dostluk karşılıklı saygı ve farklı fikirlerin özgür ifadesi üzerine kuruludur. Benzerlik aramıyoruz. Demokratik münazarayla zenginleşmiş enerjik ve dinamik bir dostluk arıyoruz. Bu nedenle özgürce kendini ifade etmeyi, organize olmayı, protesto yapmayı ve inancını yaşamayı tüm Güney Afrikalıların temel hakkı olarak gerçekleştirmeliyiz. Farklı fikir ve düşünceleri geliştirmek ve medya özgürlüğünü savunmak zorundayız. Kamusal hayatın tüm alanlarında katılımcı demokrasiyi derinleştirmeliyiz. Devletin demokratik kurumlarını güçlendirmeli ve halka hizmet etme kapasitelerini artırmalıyız¹²⁶.”

İfade özgürlüğüne yönelik bu olumlu konuşma talihsiz olaylarla sarsılmıştır. Tecavüz ve silah anlaşmalarıyla gerçekleştirilen yolsuzluk iddiaları neticesinde basında olumsuz bir imaja sahip olan Jacob Zuma, Mbeki'ye oranla farklı fikirlere ve ifade özgürlüğüne daha tahammülsüz bir görüntü sergilemiştir. Zuma dönemine yönelik olarak özgür basınla ilgili sorunlar 2010 yılında New Age gazetesinin kurulmasıyla başlamıştır. Gazetenin sahibi Başkan Zuma ile yakın ilişkileri olan Gupta ailesidir. Hükümetin gazeteye yaklaşımı Zuma döneminde her zaman destekleyici olmuştur.

2011 yılında Shapiro'nun çizdiği ve Zuma'nın ifade özgürlüğüne tecavüz etmek üzere olduğunu gösteren bir karikatürün Mail and Guardian gazetesinde yayınlanmasıyla basın – hükümet ilişkilerinde yeni bir sorun ortaya çıkmıştır¹²⁷. Afrika Ulusal Kongresi karikatürü lanetlerken, Mail and Guardian gazetesinin editör takımı ifade özgürlüğü konusunda eleştirel bir karikatürden Afrika Ulusal Kongresi'nin rahatsız olmasını ironik bulmuştur. Temmuz 2012 tarihinde Shapiro'nun Jacob Zuma'yı dik bir penis şeklinde karikatür olarak çizmesi ve bu

¹²⁶ South African Government News Agency, Full text of President Zuma's Inaugural Address, May 9, 2009, <https://www.sanews.gov.za/south-africa/full-text-president-zumas-inaugural-address> [Erişim: 20 Aralık 2020].

¹²⁷ Shapiro'nun karikatürü linkteki internet sayfasından görülebilir. <https://www.dailymaverick.co.za/article/2011-06-14-another-zuma-vs-zapiro-cartoon-battle-another-outrage-in-the-wall/> [Erişim: 20 Aralık 2020].

karikatürün Mail and Guardian gazetesinde yayınlanması büyük sorunlara yol açmıştır¹²⁸. Shapiro'nun Zuma'yı penis şeklinde karikatürleştirmesini Afrika Ulusal Kongresi ırkçı bir girişim olarak değerlendirmiştir. Bu girişimi apartheid rejiminin siyahlara yaptığı muameleye benzetmiştir. Başkan Zuma bu karikatüre karşı aşırı tepki vermemiş ve hukuksal yollara başvurarak mahkemede hakkını sonuna kadar aramamıştır. Bunun sebebi ifade özgürlüğünü kısıtlamamaktır. Jacob Zuma özel hayatında çok eşli ve çok çocuklu bir kişidir. Bu sebeple son noktada karikatürü özel hayatını ele alan esprili bir yaklaşım olarak değerlendirip konuyu kapatmıştır¹²⁹. Bu konuyla ilgili ifade edilmesi gereken husus ifade ve basın özgürlüğüyle insanların saygınlıklarını ve kişiliklerini aşağılamamanın karıştırılmaması gerektiğidir. Herhangi bir ülkenin devlet başkanını dik bir penis şeklinde karikatürleştirmek ifade özgürlüğü içinde değerlendirilemez. Bu karikatür Jacob Zuma'nın şahsiyetini ve kişiliğini aşağılamış ve küçük düşürmüştür. Bu karikatürleştirme şekli demokrasiye hizmet edecek bir basın ve medya faaliyeti değildir ve yanlıştır.

Buna benzer bir olay yine yaşanmış ve devlet başkanı özel hayatıyla sürekli olarak eleştirilmiştir. Zuma'nın Johannesburg'da bulunan bir sanat galerisinde Güney Afrikalı beyaz bir sanatçı tarafından çizilen bir resimde Sovyet propagandasını andırır şekilde Lenin pozuyla genital bölgesi teşhir edilerek tasvir edilmesi Afrika Ulusal Kongresi'ni rahatsız etmiş ve resmin kaldırılması için parti mahkemeye başvurmuştur. Sokak gösterileriyle Zuma'ya destek veren seçmenler bu resimden oldukça rahatsızlık duymuştur. Bazı kişilerin resmi tahrif etmesinin ardından galeri bu resmi sergiden çıkarmıştır¹³⁰. Jacob Zuma'nın özel hayatı ve Gupta ailesiyle olan ilişkileri eleştirilerin kaynaklandığı temel alanlar olmuştur. Gupta ailesinin hükümetten rant sağlayarak iktidar yakınlarının akrabalarını ve yakınlarını işe yerleştirmesi iddiaların başında gelir. Ayrıca Zuma'nın israf yaptığına dair açıklamalar Afrika Ulusal Kongresi'nin çözmesi gereken bir başka sorun olarak ortaya çıkmıştır. Zuma tarafından Nkandla kasabasında bulunan büyük çiftlik evi için 7,8 milyon Rand değerindeki kamu parasının güvenlik dışı bir harcama şeklinde yapılması sebebiyle kamu hazinesine yeniden ödenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Güney Afrika Hazinesi hazırladığı raporunu mahkemeye ulaştırmış ve mahkeme de Zuma'nın ödemesi gereken makul fiyatın belirlenmesini istemiştir¹³¹. Zuma'nın hakkındaki yolsuzluk iddiaları Afrika Ulusal Kongresi ve Ulusal Meclis içinde rahatsızlıklara sebep olmuştur. Gupta ailesinin Zuma'nın en az iki çocuğunu yüksek maaşlarla işe yerleştirdiğine

¹²⁸ Reuters, ANC slams new Zuma penis cartoon, <https://de.reuters.com/article/safrica-zuma-idINDEE86508120120706> [Erişim: 20 Aralık 2020].

¹²⁹ Leonard Thompson, *A History of South Africa*, New Haven: Yale University Press, 2014, E-Kitap.

¹³⁰ Johannesburg sanat galerisine konan Lenin benzeri Zuma resmi linkteki internet sayfasında görülebilir. Bu sayfada ahlâk gereği genital bölgesi gösterilmemiştir. <https://www.dw.com/en/south-africa-jacob-zuma-painting-divides-nation/a-15977865> [Erişim: 20 Aralık 2020].

¹³¹ Financial Times, Zuma told to repay R7.8m spent on estate in 'Nkandlagate' scandal, <https://www.ft.com/content/df7cd1b6-3c83-11e6-8716-a4a71e8140b0> [Erişim: 21 Aralık 2020].

dair çıkan söylemler Guptagate olarak bilinen yolsuzluk iddialarının çıkmasına sebep olmuştur¹³². Ayrıca Hz. İsa gelene kadar Afrika Ulusal Kongresi iktidarda kalacaktır gibi demokratik açıdan sorunlu yaklaşım ve sözlerin sahibi olması ve bunları sık sık dile getirmesi ulusal basında ciddi bir problem olarak görülmüştür¹³³.

Jacob Zuma'nın yolsuzluk iddialarında isminin sürekli geçmesi Ulusal Meclis'te ve muhalefet partilerinde büyük rahatsızlıklara sebep olmuş ve 2017 yılının Ağustos ayında Parlamento'da yapılan gizli oylamayla 'güvensizlik oyu' usulüyle Zuma düşürülmeye çalışılmıştır. Demokratik İttifak'ın Zuma'yı düşürmek için denediği 'güvensizlik oyu' usulünü 198 parlamenter desteklememiş ve karşı oy kullanmışlardır. 177 parlamenter 'evet' demesine rağmen girişim başarısız olmuştur. Zuma'nın güvensizlik oyuyla düşürülmesi için bu yönde 201 oyun kullanılmasının gerekli olması Demokratik İttifak'ın girişiminin başarısız olmasına yol açmıştır¹³⁴.

Zuma başkanlık dönemi boyunca çok sayıda yolsuzlukla suçlanmış ve Afrika Ulusal Kongresi sonunda kendisinin istifasını istemiştir. Başkan Zuma'ya kendi partisi tarafından istifa et yoksa parlamentoda güvensizlik oyuyla düşeceksin resti çekilmiştir. Bu dönemde aynı zamanda Gupta ailesinin lüks evlerine polis baskınlar yapmış ve yolsuzluk iddiaları araştırılmaya başlanmıştır. Bu durum üzerine Jacob Zuma, Güney Afrika Devlet Başkanlığı pozisyonundan istifa etmiştir¹³⁵. İstifanın ardından 15 Şubat 2018 Perşembe günü Cyril Ramaphosa, Ulusal Meclis tarafından Güney Afrika Devlet Başkanı seçilmiştir¹³⁶. Jacob Zuma, Güney Afrika'nın Apartheid sonrası siyasi tarihine en tartışmalı liderlerden birisi olarak geçmiştir.

2.4.Değerlendirme

Güney Afrika uzunca bir zaman Avrupalıların sömürgeciliğini tecrübe etmiş ve kötü bir muameleye maruz bırakılan insanların ülkesi olmuştur. 1948 – 1994 yılları arasında bu kötü muamele Apartheid sistemiyle kurumsallaşmış, insanların sosyal ve ekonomik hayatlarını olumsuz etkilemiştir. 1990 – 1996 yılları arasında yaşanan siyasi dönüşüm süreci büyük bir

¹³² Leonard Thompson, *A History of South Africa*, New Haven: Yale University Press, 2014, E-Kitap.

¹³³ News24, ANC will rule until Jesus comes, Zuma says again, <https://www.news24.com/news24/elections/news/anc-will-rule-until-jesus-comes-zuma-says-again-20160705> [Erişim: 21 Aralık 2020].

¹³⁴ News24, BREAKING: Zuma survives vote of no confidence, <https://www.news24.com/news24/SouthAfrica/News/breaking-zuma-survives-vote-of-no-confidence-20170808> [Erişim: 21 Aralık 2020].

¹³⁵ BBC, South Africa's Jacob Zuma resigns after pressure from party, <https://www.bbc.com/news/world-africa-43066443> [Erişim: 21 Aralık 2020].

¹³⁶ Times Live, Cyril Ramaphosa has been elected president of South Africa, <https://www.timeslive.co.za/politics/2018-02-15-cyril-ramaphosa-has-been-elected-president-of-south-africa/> [Erişim: 21 Aralık 2020].

değişiklik getirerek ifade özgürlüğünü ve başka birçok insan hakkını anayasal garanti altına almıştır. Devletin temel niteliklerini değiştirmekle birlikte Güney Afrika devletinin kimliğini yeniden inşa etmiştir. Güney Afrika siyasal dönüşüm sonrasında demokratik bir hukuk devleti kimliğine kavuşmuştur. Bu süreçte de Klerk ve Mandela'nın etkisi yadsınamaz.

Bu sürecin aynı zamanda medya tarafı vardır. Apartheid döneminde basın hükümet kontrolü ve baskısı altındadır. Her ne kadar radyo ve televizyon alanında bu baskı hissedilse de internetin toplum tarafından yaygın kullanımı demokrasinin başladığı döneme yakın bir zamanda gerçekleştiği için bu sorunlar dijital iletişimde basında ve görsel medyada olduğu kadar şiddetli yaşanmamıştır. Güney Afrika medyasını analiz etmek siyasal dönüşüm sürecinin ve yeni demokratik sistemin medya üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmaya katkı sağlayacaktır. Basın, Apartheid döneminde ve sonrasında bu etkiyi en çok hisseden kitle iletişim araçlarının başında gelir.

3.BÖLÜM: GÜNEY AFRIKA'DA YAZILI BASIN

Güney Afrika'da yazılı basın Apartheid döneminde yasalarla baskı altına alınmış ve ifade özgürlüğü engellenmiştir. Ancak siyasal dönüşüm sonrasında demokrasiye geçilmesiyle birlikte 1996 anayasası ifade özgürlüğünü garanti altına almıştır. Afrika Ulusal Kongresi hükümetleri döneminde basın özgürlüğüne karşı olumsuz ve radikal bir adım atılmamıştır. Bu bölümde basın tarihi, Apartheid döneminde basın ve siyasal dönüşüm sonrasında basın ele alınacaktır.

3.1.Basın Tarihi

Bu bölümde Güney Afrika'daki yazılı basının tarihsel gelişimi ele alınacaktır. Apartheid döneminde faaliyet gösteren dört ana basın akımı anlatılacaktır. Bunlar Afrikaanca basın, İngilizce basın, siyah basın ve alternatif basın olarak sınıflandırılabilirler. Her birinin kendi gündemi vardır ve hepsi aynı kısıtlayıcı ve baskıcı rejim ve yasalar altında faaliyet göstermişlerdir. Afrikaanca basının Apartheid hükümetlerinin propaganda makinesi olduğu ve İngilizce basınınsa demokrat ve muhalif bir tutum sergilediği ifade edilebilir.

3.1.1.Tarihsel Miras: Sömürgecilik

Güney Afrika'da basın özgürlüğü için baskı, mücadele, siyasal müdahale ve ırksal ön yargı çerçevesinde gerçekleşen tarihsel bir uğraş söz konusudur. Kökenlerini Avrupa emperyalizminin Afrika'nın güney ucuna yerleşmesinde bulur. 17.yüzyıldan itibaren Güney Afrika'da, Hollanda ve İngiltere mücadelesi başlamıştır. Uzun bir süre Hollanda sömürgeciliği altında bulunan Güney Afrika, 19.yüzyılda Britanya Krallığı'nın hükmü altına girmiştir. Siyasal stratejisi ve askeri gücü Büyük Britanya'yı Afrika'nın güney ucundaki mücadelede Hollanda'ya üstün kılmıştır. Hollanda kökenli sömürgeciler 1830'lardan itibaren Cape bölgesinden hareket ederek Güney Afrika'nın içlerine ve Transvaal bölgesine doğru yaşam alanını genişletme yürüyüşlerine başlamışlardır.

Zaman içinde Boerler ile Britanya arasındaki çıkarlar çatışınca 1899 – 1902 yılları arasında İkinci Boer Savaşı yaşanmış ve Britanya'nın zaferiyle sonuçlanmıştır. 1910 yılında Güney Afrika Birliği kurulmuştur. Hollandalılar, birliğin kuruluşundan sonra siyasette daha başarılı olmuşlar ve Apartheid sistemini geliştirmişlerdir. Bu sistem toplumun her alanında tam anlamıyla siyahlar ile beyazların ayrılmasını içermektedir. Buna ek olarak, renkliler ve Asyalılar da beyazlardan ayrı alanlarda yaşayacak ve çalışacaklardır. Apartheid beyaz üstünlüğüne

dayalı bir sistemi ifade etmektedir. Britanyalılar bu konuda daha ılımlıyken Afrikaner kökenli siyasetçiler ve destekçileri daha ırkçı bir pozisyonudadır.

Avrupa'nın birbirinden farklı bu iki ülkesinden gelen sömürgeciler Güney Afrika'da kendi basın gruplarını kurmuşlardır. Çalışmanın bu bölümünde Güney Afrika'da basının doğuşu ele alındıktan sonra İngilizce, Afrikaanca, siyah ve alternatif basın açıklanacak ve analiz edilecektir¹³⁷. Bir sonraki bölümde Güney Afrika'da basının doğuşu ele alınacaktır.

3.1.2. Matbaanın ve Basının Doğuşu

Güney Afrika'da ilk gazetenin çıkışı için sömürgecilerin gelişinden sonra yaklaşık olarak 150 yıl beklenmiştir. Çıkarılan ilk gazetenin de sömürge valisinin kontrolünde yayınlandığı söylenebilir. 1652 yılında Güney Afrika'ya yerleşen Hollandalı sömürgeciler özgür basının kuruluşuna geldikleri andan itibaren karşı çıkmışlardır. Jan van Riebeeck, Cape Kolonisi'ne yerleştikten yaklaşık 150 yıl sonra Güney Afrika'da basının temelleri atılmıştır. 1782'de Hollanda Doğu Hindistan Şirketi (Dutch East India Company) dönemin Ümit Burnu valisi olan Joachim van Plettenberg'in para basmak için matbaa kurmasına izin vermiştir. Ancak Hollanda devletinden matbaa izni çıkmamıştır.

Ümit Burnu'ndaki koloni yönetimi hükümet emirlerini, deklarasyonları ve devlet dokümanlarını yayınlamak ve halka bildirmek için matbaaya ve basına ihtiyaç duymuştur. Aynı zamanda basın aracılığıyla bölgeye yerleştirilen ve 'Free Burghers' olarak bilinen ilk Avrupalı yerleşimcilerin fikri anlamda yönlendirilmesi de sağlanacaktır. Bu amaçla sömürge yönetimi Cape bölgesinde 1793 yılında bir matbaa tesisi kurmuştur. Matbaanın başına müfettiş olarak Johann Christian Ritter atanmıştır. Ritter, Güney Afrika'nın ilk matbaacısı olarak bilinmektedir. Ancak 1795 yılında İngilizler koloniyi ele geçirince matbaa da hâliyle Britanya yönetimine girmiştir.

Ritter ve Harry Harwood Smith bazı matbaa makinelerini koloniye getirmiş ve dönemin bölgedeki İngiliz valisi Sir George Yonge ile görüşerek matbaanın çalışmaya başlaması için resmi izin başvurusunda bulunmuştur. Vali Yonge, Ritter ve Smith'in çabalarını hiçe sayarak Alexander Walker ve John Robertson'ı sömürge yönetiminin resmi matbaacıları olarak atamıştır. Walker ve Robertson 1 Şubat 1800 tarihinde Güney Afrika'daki ilk matbaa çalışmalarına başlamışlardır. İngiliz sömürge valiliği matbaa alanının bir tekel olduğuna ve bu sektöre girenlerin iş aletlerinin ve teknik malzemelerinin kamulaştırılacağına karar verince,

¹³⁷ Hilton Robert Kolbe, "The South African print media: from apartheid to transformation", (University of Wollongong, School of Journalism, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005), s.22-23.

İngilizlerin yayıncılık alanındaki tekeli başlamıştır. Böylece Hollandalıların İngilizlere rakip olmasının önü kesilmiştir. Sir George Yonge bu kararıyla tutumunu ait olduğu Britanya'dan yana sergilemiştir.

Walker ve Robertson sömürge valiliğinden aldıkları izinle haftalık bir gazete çıkarma hakkına sahip olmuşlardır. Böylece, Güney Afrika'nın ilk gazetesi olan Cape Town Gazette and African Advertiser 16 Ağustos 1800 tarihinde çıkarılmaya başlanmıştır¹³⁸. Güney Afrika'nın ilk gazetesi olsa da, sadece hükümet deklarasyonları ve bilgilendirmeleri içerdiği için resmi gazete hüviyetindedir. İlk gazetenin çıkarılmaya başlandığı yer olması sebebiyle Cape bölgesi de Güney Afrika'nın basın tarihi açısından oldukça önemlidir. Böylece çoğu Afrika ülkesinde olduğu gibi Güney Afrika'da da yazılı basının sömürgeci Avrupalıların elinde yayın hayatına başladığı görülür.

Cape Town Gazette and African Advertiser gazetesinin içeriğinde küçük haberlere de yer verilmiştir. Ayrıca gazete iki dilli bir yayın organıdır. Bilinen diğer adı Kaapsche Stads Courant en Afrikaanse Berigte'dir. 7 Temmuz 1826 tarihinde gazetenin adı The Cape of Good Hope Government Gazette olarak değiştirilmiştir¹³⁹.

3.1.3.Ticari Basına Doğru

Cape Koloni bölgesinin valisi olan Britanyalı Lord Charles Henry Somerset'in döneminde 1822 yılında ilk ticari gazetenin basılmasına izin verilmiştir. Şair Thomas Pringle ve Hollandalı din adamı Dr. Abraham, Güney Afrika Gazetesi (South African Journal) ve Hollanda Güney Afrika Dergisi (Nederduitsch Zuid-Afrikaansche Tijdschrift) adlarını taşıyan iki yayın organı kurmuşlardır. Lord Charles Henry Somerset Güney Afrika tarihinde ticari gazeteye izin veren vali olarak bilinir¹⁴⁰.

Güney Afrika Gazetesi vali Somerset'i eleştiren bir makale yayınladığı için kapatılmıştır. Thomas Pringle gazeteyi kapatması için uyarılmıştır, aksi halde sonuçlarına katlanacağı yönünde tehdit edilmiştir. Hollanda Güney Afrika Dergisi'ndeysen 1843 yılında kapanana kadar dini konularda makaleler yayınlanmıştır. Hollanda Reform Kilisesi'nin resmi yayın organı gibi çalışan gazete siyasi müdahale görmemeyi buna borçludur. Afrikaner basının Güney Afrika'daki temelleri dini yayınlarla başlamıştır.

Bu arada Thomas Pringle yakın arkadaşı olan yazar ve gazeteci John Fairbairn'ı ikna ederek Cape'te South African Commercial Advertiser gazetesini kurmak için kendisine katılmasını

¹³⁸ Gordon S. Jackson, *Breaking Story: the South African Press*, New York: Routledge, 2018, E-Kitap.

¹³⁹ Kolbe, s.23-25.

¹⁴⁰ Jackson, *Breaking Story: the South African Press*.

sağlamıştır. 7 Ocak 1824 tarihinde ilk kez çıkarılan yayın organı, ilk bağımsız Güney Afrika gazetelerinden sayılır. Gazetenin ilk iki baskısının editörlüğünü George Greig yapmıştır. Daha sonra bu sorumluluk Pringle ve Fairbairn tarafından üstlenilmiştir.

3.1.4.Öncü Basın

1820'lerden itibaren Güney Afrika'da basın büyümeye ve yeni gazeteler çıkmaya başlamıştır. 18 Ağustos 1824 tarihinde The South African Chronicle and Mercantile Advertiser gazetesi çıkarılmaya başlanmış ve 1826 yılına kadar yayınlanmıştır. Bu dönemde dini yayınların dışında Güney Afrika'da Hollanda basınının kurucu babası Portekiz kökenli Hollandalı olan Joseph Suasso de Lima'dır. Hukukçu olan de Lima, 1826'da De Veerzamelaar (Gleaner – Koleksiyoncu) gazetesini çıkarmıştır. Aynı yılda Fairbairn ve Greig tarafından yönetilen New Organ gazetesi çıkarılmıştır.

De Lima'nın gazetesi finansal sorunlar yüzünden fazla yaşamamıştır. 1828'in ortalarında Zuid-Afrikaan (South African) gazetesi kurulmuştur. Bu gazetenin editörleri C. E. Boniface ve De Lima'dır. Boniface, Fransız bir girişimcidir ve Natal bölgesindeki ilk gazete olan Colonist'i çıkaran yayıncıdır. Colonist gazetesi Kasım 1828'den Eylül 1829'a kadar yaşamıştır. Zuid-Afrikaan gazetesi Afrikaner milliyetçiliğini benimseyen ilk gazetedir ve Fairbairn'ın İngiliz hedef kitesine yönelik yaptığı yayınlara karşı kurulmuştur. Görüldüğü üzere İngiliz ve Afrikaner ayrılığı basın alanında 19.yüzyıla kadar gitmektedir¹⁴¹.

Haziran 1830 tarihinde çıkan Cape of Good Hope Literary Gazette, Aralık 1831 tarihinde yayınlanan Graham's Town Journal, Şubat 1833'de dini yayınlar yapan haftalık olarak 4 sayfa çıkan De Kaapsche Cyclopedie bu dönemin önemli gazeteleri arasındadır. 1835 yılında aylık olarak çıkan misyoner yayın organı South African Christian Recorder, 1837'de çıkan Moderator and Mediator, aynı yılda çıkan dini gazete Leesvrugten bu dönemin yayın organlarına örnek verilebilir. Ayrıca, 1838'de Eastern Province Government Gazette, Price Current ve De Ware Afrikaan gazeteleri çıkarılmıştır. 1840'da Cape Times, Colonial Times ve Cape of Good Hope Shipping Lists gazeteleri yayınlanmıştır.

Bu gazeteler Güney Afrika'nın köklü basın tarihinin bir kanıtıdır. Graham's Town Journal, Louis Henry Meurant tarafından Güney Afrika'nın doğusu ve kuzeyindeki bölgelerde etkinlik alanını genişletmek için misyonlar düzenleyen sömürgecileri övmek için kurulmuştur. De Zuid Afrikaan gazetesiye İngilizce basın tarafından eleştirilen Afrikanerlerin haklarını korumak ve karşı cevap vermek için yayınlanmıştır. 1850'lere kadar yeni gazetelerin kurulmasına devam

¹⁴¹ Kolbe, s.25-27.

edilmiştir. 1846'da South African Christian Watchman ve Natal Witness yayınlanmıştır. Cape Town'da 1850 yılında Cape Monitor gazetesi yayınlanmıştır. 1851'de South African Church Magazine ve Ecclesiastical Review yayınlanmıştır¹⁴².

Yine bu dönemde çıkmaya başlayan bazı önemli gazetelere örnekler verilebilir. Friend (1850), Natal Mercury (1852), Cape Argus (1857), The Star (1871), De Volksstem (1873), The Cape Times (1876), Diamond Fields Advertiser (1878) ve South African News (1899) bunlar arasında sayılabilir. 20.yüzyılın başında kurulan önemli gazeteler arasında Rand Daily Mail (1902), Sunday Times (1906) ve Die Burger (1915) sayılabilir. Bu önemli gazetelerin bazıları 20.yüzyıl boyunca büyük kentlerde okunan tirajlı yayınlara dönüşmüşler ve hatta bazıları 1990'lara kadar yayınlanmıştır. Cape Argus ve Cape Times, Batı Cape bölgesindeki en önemli İngilizce gazeteler olarak büyümüşlerdir. Die Burger ise en popüler Afrikaanca gazetelerden olmuştur. Rand Daily Mail gazetesi yanlış yönetim ve finansal zorluklar yüzünden 1985 yılında yayın hayatına veda etmiştir. Apartheid rejimi boyunca Rand Daily Mail gazetesi en sıkı rejim muhalifi olmuştur¹⁴³.

3.1.5.Siyah Basın

Güney Afrika'daki Bantu basınının temeli 19.yüzyılın ortalarında Hristiyanlığı yaymaya çalışan misyoner cemiyetlerine kadar gitmektedir. Bantu basınından kastedilen Güney Afrika'daki insanların kendi yerel dillerinde basılan gazetelerdir. Siyah basında ilk yayınların Hristiyanlık hakkında basılan dini broşür ve öğütlerden oluştuğu ifade edilebilir. Siyah basının ilk gazetesi olarak Natal'da 1844 yılında yayınlanan Ikwezi (Morning Star – Sabah Yıldızı) örnek gösterilebilir. Bunu 1862 yılında Indaba (The News - Haber) gazetesi takip etmiştir. 1860'ların sonuna doğru Indaba gazetesine rakip olarak Wesleyan misyonerleri tarafından Isitunywa Senyanga (Monthly Messenger) gazetesi kurulmuştur. İki gazete de Hristiyanlığı yaymak için yayın yapmışlardır.

1870 yılında Cape bölgesinde Lovedale'da bulunan Presbiteryen Misyoner Okulu Indaba gazetesinin yönetimini devralır. Gazetenin adı Kaffir Express olarak değiştirilir. Altı yıl boyunca İngilizce ve Xhosa dillerinde yayınlanır. Gazete daha sonra ikiye ayrılır ve bundan türetilen Christian Express İngilizce yayın yaparken Isigidimi Sama Xosa, Xhosa dilinde yayın yapar. Siyah basının başlangıcı analiz edildiğinde gerçekten sektörün misyonerlerin elinde olduğu görülür. Bantu halkı için 1856 – 1857 yılları arasında Wesleyan misyoner kurulu tarafından yayınlanan Molekudi ua Bechuana dini konuları ve politikayı analiz eden bir gazetedir. Bu

¹⁴² Jackson, *Breaking Story: the South African Press*.

¹⁴³ Kolbe, s.27-29.

gazeteyi Londra İncil Toplumu tarafından yayınlanan Mahoko a Becwana (Bechuana News) gazetesi takip etmiştir. Bu gazete de dini konuları makale haline getiren bir yayın organıdır. Luteran misyonerleri tarafından da Moshupa-Tsela (Guide - Rehber) gazetesi çıkarılmıştır. Hristiyanlığa dair dini konular makale haline getirilmiştir.

Hristiyanlık ile ilgili konulardan bağımsız olarak çıkan siyah basın gazetesinin ilk örneğini 1884 yılında Ciskei’de yayınlanan Imvo Zabantsundu (African Opinions – Afrika Fikirleri) gazetesi oluşturur. 1901 yılında Solomon Tshekisho Plaatje İngilizce ve Tswana dillerinde Koranta ea Becwana (Bechuana Gazette) gazetesini yayınlamıştır. 1900’lerin başında Ikwezi le Africalan dUmlomo wa Bantu gazetesi yayınlanmıştır. 1903 – 1904 yıllarında Dr. John Dube, Ilangai and Lase Natal (Natal Sun – Natal Güneşi) gazetesini yayınlamıştır.

Dr. Dube, Solomon Plaatje, Tengo Jabavu ve Mark Radebe ile birlikte Güney Afrika’daki siyahlar içinde gazetecilik mesleğinin öncülerindendir. Kurucusu Alfred Mangena’nın editörlüğü altında faaliyet gösteren Native Advocate gazetesi Pretorya kentinde yayınlanan ilk siyah Afrikalı gazetesidir. 1912 yılında kurulan gazete finansal güçlükler yüzünden yayın hayatına elveda demiştir¹⁴⁴.

3.1.6.Alternatif Basın

Alternatif basın diğer yayın organlarına göre çok daha sonra gelişim göstermiştir. Alternatif basın tam anlamıyla sömürgecilik sonrasının bir ürünüdür. 1970’lerde Güney Afrika’nın medya ve siyaset hayatına adım atmıştır. Ancak ilk gelişimi aslında 20.yüzyılın yarısına kadar geri götürülebilir. 1952 yılında Güney Afrika Başbakanı Daniel François Malan kendisine ve Apartheid sistemine eleştiri getiren bir basın organı olan ve Güney Afrika Komünist Partisi tarafından kontrol edilen Guardian gazetesini kapatmıştır. Bu gazete eleştirel basının Apartheid rejimindeki ilk örneğini oluşturur.

Bu gazeteden daha sonra aynı editör kadrosuyla Advance gazetesi doğmuştur. Ancak iki yıl sonra bu gazete de kapatılmıştır. Aynı gazete daha sonra New Age ismiyle yeniden çalışmaya başlamıştır. Ancak 1962 yılında bu gazete de kapatılmıştır. İsim değiştirerek yayın hayatına devam etmek Guardian gazetesini Apartheid tarihinin en bilinen muhalif basın organlarından birisi haline getirmiştir. Daha sonra bu akım özellikle 1970 ve 1980’lerde ciddi bir gelişim göstermiştir. Bu basın türünün yaygınlaşması 16 Haziran 1976 tarihinde patlak veren Soweto olaylarına kadar götürülebilir.

¹⁴⁴ Kolbe, s.29-32.

Soweto gösterilerinin büyümesi ve Natal, Doğu Londra, Port Elizabeth ve Batı Cape bölgelerine yayılması yeni gazetelerin doğuşuna katkı sağlamıştır. İki haftada bir çıkan Grassroots gazetesi 1976 yılında yayın hayatına merhaba demiştir. Alternatif basının en önemli örneklerindendir. Apartheid rejimini destekleyen hâkim söylemin içinde kalan gazetelere muhalefet için kurulmuştur. Gazetenin kuruluş tarihine bakıldığında muhalefet etmek için doğru zamanın seçildiği görülür. 1980'lere doğru artık Apartheid rejimi çözülme yıllarına girmiş ve ülkede geniş çaplı protestolar yapılmaya başlanmıştır. Bu özgürlük hareketlerinin basınla desteklenmesi oldukça mantıklı görülmektedir.

Grassroots gazetesinin önemli bir örneğini oluşturduğu alternatif basın Apartheid karşıtı siyasal aktivistlerden ve çoğu zaman maaşsız çalışmayı kabul eden gönüllü gazetecilerden oluşur. Alternatif basın polis gücüne ve şiddetine karşı eleştirel yaklaşmıştır. 1980'lerde profesyonel gazetelerin bu alana girmesiyle gelişmiştir. Demokrasi için mücadele eden ve Apartheid rejimine karşı muhalif olan alternatif basının bir diğer örneğini 1985 yılında kurulan Weekly Mail gazetesi oluşturur. Bu akımı New Nation, South, Vrye Weekblad ve New African gazeteleri takip etmiştir. Bu hareketin içinde Work in Progress ve the SA Labour Bulletin gibi küçük dergiler de vardır¹⁴⁵. Alternatif basın Apartheid karşıtı mücadelenin medyadaki kalesi olmuştur.

3.1.7.Sektördeki Ana Oyuncular

Çalışmanın bu bölümünde Güney Afrika'da 1990'lardaki en büyük medya grupları ele alınacaktır. Apartheid döneminin çözülme ve dönüşüm yıllarında 1990'ların başlarında ortalama olarak Güney Afrika'da satılan günlük 1,5 milyon gazetenin yaklaşık olarak %60'ından fazlasını Argus şirketi basmıştır. Bu dönemde Güney Afrika'daki gazete ve dergilerin tamamına yakını üç büyük medya kuruluşu tarafından kontrol edilmiştir. Bu büyük gruplardan birincisi Tony O'Reilly'nin Büyük Britanya ve İrlanda'da faaliyet gösteren şirketi Independent Newspapers PLC'nin sahibi olduğu Argus Newspapers grubudur. Bu kuruluş the Star, Cape Times ve Argus gazetelerini günlük olarak yayınlamıştır. Durban kentinde günlük olarak Natal Mercury ve Daily News gazetelerini çıkarmıştır. Kimberley şehrinde Diamond Fields Advertiser gazetesini yayınlamıştır. Pretorya'da Pretoria News ve pazar günleri Durban'da Sunday Tribune gazetesini çıkarmıştır. Ayrıca dönemin önemli şirketlerinden olan Newspaper Printing Company'nin hissedarıdır. Buna ek olarak Argus gazetelerinin ülke çapındaki dağıtıcısı olan Allied Publishing grubunun da ortaklarından.

¹⁴⁵ Kolbe, s.32-33.

İkinci medya grubuysa Times Media Limited grubudur. Şirketin sahibi küresel ölçekte faaliyet gösteren büyük maden şirketi Anglo American grubudur. Kuruluşun sahibi olduğu gazeteler arasında The Sunday Times, Business Day, Financial Mail, The Eastern Province Herald ve Evening Post bulunmaktadır. Anglo American grubu Güney Afrika ekonomisinde önemli yatırımları olan bir kuruluştur.

Independent Newspapers grubu Argus grubundaki Anglo American hisselerini de satın alınca sektörde daha büyük bir hâle gelmiştir. 2002'nin sonuna gelindiğinde Independent Newspapers grubu Güney Afrika'nın önde gelen basın kuruluşu olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. İçinde günlük ve haftalık olarak yayınlanan 14 gazetenin bulunduğu geniş bir yelpazeyle hedef kitlelerine ulaşmaktadır. Büyük bir basın holdingi olarak Independent Newspapers grubu Gauteng, KwaZulu-Natal ve Batı Cape bölgelerinde 2,8 milyon gazete satışına erişmiştir. Grup toplam reklam gelirinin %48'ini toplarken, bu üç bölgedeki İngilizce gazete okurlarının %63'üne sahiptir. Şirket ayrıca radyo ve televizyon sektörlerinde de hisselerine sahiptir.

Güney Afrika basınına damgasını vurmuş üçüncü büyük gazete grubu günümüzde hâlen faaliyetlerini Naspers adı altında sürdüren Nasionale Pers şirkettir. Şirket Beeld, Die Burger, Die Volksblad, City Press ve Finansies en Tegnies gazetelerini çıkarmıştır. Başka birçok Afrikaanca dergi çıkaran grup Afrikaner sermayenin ülkedeki en önemli ve büyük temsilcisidir. Nasionale Pers, Güney Afrika okul kitaplarının en büyük dağıtıcısıdır. Nasionale Pers isim değiştirme kararı verip Naspers adını aldıktan sonra Media24 şirketini kurmuştur. Bu şirket, grubun yazılı basında faaliyet gösteren şemsiye kuruluşudur. Naspers holdingin günümüzde yazılı basın alanındaki imparatorluğunu Media24 yönetmektedir¹⁴⁶.

3.1.8.Günümüzde Yazılı Basının Ekonomi Politikası

Güney Afrika'nın yazılı basınına kontrol eden şirketler incelendiğinde çağın gereklerine uygun olarak iletişim teknolojilerinin her alanında çalıştıkları görülür. Media24 şirketi Güney Afrika'da dijital medya hizmetlerini en iyi şekilde sunan kurumlardan biridir. Ayrıca gazete, dergi, e-ticaret ve kitap yayıncılığı gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Media24 küresel çapta medya, internet ve e-ticaret alanında faaliyet gösteren Naspers grubunun medya alanındaki şirkettir. Media24 akıllı teknolojileri ve inovasyonu kullanarak gazetecilik yapan bir kurumdur¹⁴⁷. Naspers grubu Güney Afrika'daki yazılı basının önde gelen kuruluşlarından birisidir.

¹⁴⁶ Kolbe, s.33-36.

¹⁴⁷ Media24, About, <https://www.media24.com/about-us/> [Erişim: 13 Ağustos 2019].

Gazete, dergi, kitap yayıncılığı, dijital yayıncılık, online alışveriş, içerik pazarlama ve yaşam tarzı televizyon alanlarında faaliyet gösterir. Media24, içinde Daily Sun gibi çok satan gazetelerin de bulunduğu birçok gazetenin sahibidir. Daily Sun Güney Afrika'da en büyük gazetelerden birisidir. Güney Afrika'nın kentli okuyucusunu hedef kitlesi olarak seçer. Media24'ün çıkardığı diğer gazetelere bakıldığında kuruluşun İngilizce ve Afrikaanca gazetelere sahip olduğu görülür. Beeld bu gazetelerden biridir. Breederivier Gazette hem İngilizce hem de Afrikaanca çıkarılmaktadır. Ayrıca şirket City Press, Die Burger, Hermanus Times, Kalahari Bulletin, Noordkaap, Paarl Post, Rapport, Sedibeng Ster, Sunday Sun, Volksblad, Worcester Standard ve TygerBurger gibi gazetelerin sahibidir. Günümüzde Afrikaanca basının lideri ve en önemli temsilcisidir.

Tablo 2: Media24'ün Sahibi Olduğu Gazeteler

Amanzimtoti Fever	Worcester Standard
Beeld	Weslander
Bloem News/Nuus	Weskusnuus
Breederivier Gazette	Vrystaat Nuus/News
Carletonville Herald	Volksblad
City Press	Vista
City Vision	UD Express
Coastal Weekly	TygerBurger
Daily Sun	Theewaterskloof Gazette
Die Burger	The Witness
District Mail	Swartland Gazette
East Griqualand Fever	Sunday Sun
Eikestadnuus	Ster South
Express	Ster North
Greytown Gazette	Stanger Weekly
Helderberg Gazette	South Coast Fever
Hermanus Times	Son op Sondag
Hillcrest Fever	Son
Isolomzi Express	Soccer Laduma
Kalahari Bulletin	Sedibeng Ster
Kouga Express	Rapport
Kroonnuus	Potchefstroom Herald
Maritzburg Echo	People's Post
Maritzburg Fever	PE Express
Mid-Karoo Express	Parys Gazette
Midweek Potchefstroom Herald	Paarl Post
Mthatha Express	Noordkaap

Kaynak: Media24, Newspapers, <https://www.media24.com/newspapers/> [Erişim: 14 Ağustos 2020].

Media24 sadece basılı medyada değil aynı zamanda dijital medyada da faaliyet göstermektedir. News24 başta olmak üzere birçok internet sitesiyle internet haberciliği yapmaktadır. İnternette aynı zamanda sağlık ve beslenme gibi tematik konularda faaliyet gösteren kurumları mevcuttur. Şirket aynı zamanda Siyah Ekonomik Güçlendirme Doğrulama Sertifikası'na sahiptir. Katkı veren konumunda dördüncü seviyede bulunmaktadır. Şirket aynı zamanda Güney Afrika'nın önemli magazin dergilerinden olan DRUM dergisinin sahibidir. Bu

dergi 1950'lerde siyahları hedef kitlesi olarak belirleyen önemli bir dergidir. Günümüzde faaliyetlerine magazin, yemek kültürü ve gezi rehberiyle insanları yönlendirip bilgilendirerek devam etmektedir. Derginin içeriği ulusal çapta yayın yaptığını ve ağırlıklı olarak siyahları hedeflediğini gösterir. Media24 ağırlıklı olarak Afrikaner hedef kitleye yayın yapmaktadır. Bu anlamda faaliyet gösteren magazin dergisi Huisgenoot'dur. Bu dergi, şirketin verdiği bilgilere göre yaklaşık olarak haftada 2 milyon kişi tarafından okunmaktadır.

Tiso Blackstar Group Güney Afrika'da yazılı basını kontrol eden bir diğer önemli kuruluştur. Grup, Afrika'da medya ve yayıncılık alanında faaliyet gösterir. Güney Afrika, Kenya, Nijerya ve Gana'da işleri vardır. Kurum milyonlarca okuyucuya basılı, dijital ve mobil teknolojilerle ulaşmaktadır. Şirketin sahibi olduğu gazeteler Güney Afrika'nın aynı zamanda tarihi mirasıdır. Kuruluş ülkenin gündemini belirlemektedir. Önemli gazeteleri arasında Sunday Times, Times Live, Daily Dispatch, the Herald, Sowetan, Financial Mail ve Sunday World sayılabilir¹⁴⁸.

Tiso Blackstar Group, bünyesinde radyo ve televizyon kanallarına sahiptir. Şirketin 27 Haziran 2019 Perşembe günü yaptığı resmi açıklamaya göre kuruluşun Gana, Nijerya, Kenya ve Güney Afrika'daki medya işletmeleri %100 siyahların sahibi olduğu Lebashe Yatırım Grubu'na satılmıştır. Satış değeri 1.05 milyar Rand olarak açıklanmıştır. 30 Kasım 2019 tarihi itibarıyla satış işleminin resmi olarak yürürlüğe gireceği ifade edilmiştir. Ancak kuruluşun Sunday World gazetesi Fundudzi Media tarafından satın alınmıştır¹⁴⁹. Fundudzi Media'nın sahibi Güney Afrikalı inşaat ve emlak kralı David Mabilu'dur. Lebashe Yatırım Grubu yazılı ve dijital basını kontrol eden önemli şirketlerdendir.

Tablo 3: Lebashe Yatırım Grubu'nun Gazeteleri

Sowetan	The Weekend Post
SowetanLIVE	The Rep
Sunday Times	The Herald
Times Select	The Daily Dispatch
TimesLive	Talk Of The Town
TshisaLIVE	HeraldLive
Vrye Weekblad	Go Express
DispatchLive	

Kaynak: Arena Holdings, Our Brands, <https://arena.africa/brands/> [Erişim: 14 Ağustos 2020].

Independent Media Güney Afrika yazılı basını kontrol eden bir diğer önemli şirkettir. Kuruluş ülkenin en güçlü medya şirketlerinden birisidir. Sahibi olduğu en önemli magazin dergilerinden olan GQ ve Glamour, Condé Nast International ile yapılan işbirliği neticesinde 17,1 milyon yerel ve uluslararası okuyucuya erişmektedir. Şirket Güney Afrika'nın en ünlü 20 gazetesinin sahibidir. Star, Cape Times, Cape Argus ve Mercury bunlar arasında sayılabilir. Ayrıca kuruluş

¹⁴⁸ Tiso Blackstar Group, About Us, <http://www.tisoblackstar.com/tbg/about-us/> [Erişim: 14 Ağustos 2019].

¹⁴⁹ Iol, Tiso Blackstar Group sells media, <https://www.iol.co.za/news/south-africa/gauteng/tiso-blackstar-group-sells-media-broadcast-businesses-for-r105bn-27792201> [Erişim: 15 Ağustos 2019].

sahibi olduğu I'solezwe lesiXhosa gazetesiyle 3,5 milyon Xhosa insanına günlük haber akışı sağlamaktadır. Business Report 1,2 milyon okuyucuyla ülkenin en büyük iş dergisidir. IOL olarak bilinen Independent Online milyonlarca okuyucuya ulusal ve uluslararası çapta online haber akışı sağlayarak erişmektedir.

Independent şirketini daha iyi tanımak için tarihçesine bakmak gereklidir. Şirketin eski ismi Argus'tur. Argus Publishing Group tarafından yayınlanan ilk gazete 1857 yılında çıkarılan Cape Argus olmuştur. Cape Times gazetesiye 1876 yılında çıkarılmaya başlanmıştır. Mercury ve Daily News gazeteleri de Durban kentinde İngilizce konuşanlar için çıkarılmışlardır. Günümüzde grubun en başarılı gazetelerinden biri olan Star gazetesi 1887 yılında yayınlanmaya başlamıştır. 1878 yılında Diamond Fields Advertiser gazetesi ve 1898 yılındaysa Pretoria News kurulmuştur.

Uzun yıllar ülkede faaliyet gösteren Argus şirketi Güney Afrika demokrasiye geçtiği zaman 1994 yılından sonra uluslararası bir nitelik kazanmıştır. İrlanda merkezli Independent News & Media PLC şirketine satılmıştır. Argus Group ismi Independent News & Media South Africa (INMSA) olarak değiştirilmiştir. 2002 yılında Isolezwe gazetesinin yayın hayatına başlamasıyla Zulu dilini konuşanlara hitap edilmeye başlanmıştır. Batı Cape bölgesinde yaşayan ve çalışan kesimlere hitap etmek için 2005 senesinde Daily Voice gazetesi açılmıştır. 2013 yılında şirket İrlandalılardan satın alınmış ve ismi Independent Media olarak revize edilmiştir. Şirketin hissedarları Sekunjalo Medya Konsorsiyumu, Devlet Çalışanları Emekli Sandığı - The Government Employees Pension Fund (GEPF), Interacom Yatırım Holding, Çin Uluslararası Televizyon Kurumu ve Çin – Afrika Gelişim Fonu'dur¹⁵⁰.

Independent Media'nın vizyon ve misyonu şirketin varlık sebebini ortaya koymaktadır. Vizyon tüm medya platformlarında en kaliteli içeriği sağlayan birinci şirket olmaktır. Misyon yeni medya devrimini en iyi şekilde kullanarak Güney Afrika'da demokrasiyi güçlendirmektir. Şirketin günlük gazeteleri arasında Cape Argus, Cape Times, Mercury, Star, Pretoria News, Diamond Field Advertisers, Daily News, Isolezwe ve Daily Voice bulunmaktadır. Haftalık gazeteler Saturday Star, Pretoria News Weekend, Sunday Independent, Weekend Argus, POST, Independent on Saturday, Sunday Tribune, Isolezwe ngo Mqibelo, Isolezwe nge Sonto ve I'solezwe lesiXhosa'dır. Personal Finance ve Business Report ekonomi ve finans üzerine yayın yapan gazetelerdir.

GQ erkek modası üzerine yayın yaparken Glamour güzellik ve kadın modası üzerine yayınlar yapan dergidir. IOL şirketin internet haberciliği yapan kuruluşudur. Güney Afrika'nın tamamına

¹⁵⁰ Independent, About Us, <https://www.independentmedia.co.za/our-company/about-us/> [Erişim: 15 Ağustos 2019].

hitap eden şirket bölgesel haberleri toplayarak ve 7/24 yayın yaparak internet haberciliğini gerçekleştirmektedir. 3 milyon okuyucuya sahip olan site halkın önemli bir haber alma kaynağı olarak mevcudiyetini sürdürmektedir. Görüldüğü üzere şirket çok sayıda gazeteyle sahiptir. Aynı zamanda uluslararası alanda talep gören dergilerle modanın eğilimlerini belirlemektedir.

Tablo 4: Independent Media Şirketinin Sahibi Olduğu Gazeteler

Cape Argus	Business Report
Cape Times	Personal Finance
The Mercury	I'solezwe lesiXhosa
The Star	Isolezwe nge Sonto
Pretoria News	Isolezwe ngo Mqibelo
DFA	Sunday Tribune
Daily News	Independent on Saturday
Isolezwe	POST
Daily Voice	Weekend Argus
Saturday Star	Sunday Independent
Pretoria News Weekend	

Kaynak: Independent Media, Our Brands, <https://www.independentmedia.co.za/our-brands/newspapers/> [Erişim: 14 Ağustos 2020].

M&G Media Limited Güney Afrika'nın köklü gazetelerinden Mail & Guardian'ın sahibidir. Şirketin hisselerinin çoğu Media Development Investment Fund'ındır. M&G Staff Share Trust %10'luk bir hisseye sahipken kalan hisseler küçük ortaklarıdır. Mail & Guardian gazetesinin kökleri Apartheid rejimine muhalif olan the Weekly Mail gazetesine kadar gitmektedir. The Weekly Mail gazetesi 1990'ların ortasında İngiliz Guardian gazetesiyle yaptığı anlaşma sonucunda bugünkü Mail & Guardian adını almıştır. Mail & Guardian gazetesinin personeli bağımsız gazetecilik standartlarına bağlı bir şekilde çalıştığını savunur. Toplum hakkındaki en güncel bilgi ve haberleri halka aktarmaya çalışan gazete geçmişinde olduğu gibi demokrasiyi desteklemektedir¹⁵¹. Zaman zaman eleştirilerde aşırıya kaçılrsa da önemli muhalif gazetelerin başında gelir.

Günümüzde basının ekonomi politikası incelendiğinde gazetelerin üç büyük kuruluşun kontrolünde olduğu ve bu anlamda birbirinden çok farklı şirketlerin basını kontrol edemediği görülür. Üç şirket çok sayıda gazeteyle sahiptir. En önemli muhalif gazetelerin başında Mail & Guardian gelir. M&G Media Limited bu gazetenin sahibi olarak sektörde söz söyleyen ve büyüklerle ekonomik olarak mücadele eden önemli bir oyuncudur. Afrikaner Naspers grubunun Media24 şirketiyle basının en önemli güçlerinden biri olduğu söylenebilir.

Bu bölümde genel olarak basın tarihi ele alınmıştır. Basının ekonomi politikası analiz edilmiştir. Bundan sonraki bölümlerde özellikle Apartheid rejiminde basının karşılaştığı zorluklar, sisteme karşı durarak demokrasi mücadelesi veren gazeteler ve siyasal dönüşümle beraber ortaya çıkan özgürlük ortamından bahsedilecektir. Ayrıca basın üzerinde fikri anlamda etkili olan

¹⁵¹ Mail & Guardian, About Us, <https://mg.co.za/page/about-us/> [Erişim: 15 Ağustos 2019].

Apartheid karşıtı aktivist Stephen Biko'dan söz edilecektir. Demokrasiyle gelen değişim, yasaların da analiziyle gösterilecektir.

3.2.Apartheid Rejiminde Basın

Apartheid rejiminde basın siyasi baskı altında çalışmıştır. Baskının kurumsallaşması yasalar aracılığıyla sağlanmıştır. Siyasi baskı ortamında demokrasi mücadelesi veren gazeteler de olmuştur. Stephen Biko basının ve rejim karşıtı hareketlerin fikir babası olmuştur. The Weekly Mail, Sowetan ve Die Suid – Afrikaan gazeteleri demokrasi mücadelesi vermişlerdir. Bu bölümde Apartheid döneminde yazılı basının yaşadığı sorunlara ve demokrasiyle gelen değişim sonrasındaki ifade özgürlüğüne dair kapsamlı bir analiz yapılacaktır.

3.2.1.Basının Yasalarla Baskı Altına Alınması

Apartheid döneminde siyasetin gazeteler üzerinde sınırsız gücü ve kontrolü vardır. Bu güç gazetelerin kapatılması şeklinde tezahür etmektedir. 1977 yılında World ve Weekend World gazeteleri kapatılmıştır. Siyahların yayın organları olan bunların mirasçısı Post ve Sunday Post gazeteleri de 1981 yılında kapatılmıştır. Gazete kapatmanın yanı sıra hükümet yetkililerinin tehlikeli yazılar yazdığı veya aktiviteleri olumsuz görülen gazetecileri meslekten men ettiği görülür. Yasaklanmaktan daha tehlikelisi gözaltına alınmaktır. Süreleri belli olmayan gözaltılar ve sebepsiz tutuklanmalar siyah gazetecilerin yaşadığı sorunlardır. Gazeteciler özellikle Terörizm Yasası kapsamında özgürlüklerinden alıkonulmaktadır. Sadece Terörizm Yasası ile değil Güney Afrika'da birçok yasayla basın kontrol edilmiş ve baskı altında tutulmuştur.

Bireysel özgürlükleri yasaklayan ilk yasalardan birisi 1950 yılında çıkarılan Komünizmin Yasaklanması Yasası'dır. Bu yasayla komünizmin savunulması, desteklenmesi ve teşvik edilmesi yasaklanmıştır. Bu yasa çok geniş bir komünizm tanımı yaptığı için hükümetin kimin komünist olup olmadığına karar vermesine olanak tanımıştır. Bu yasaya göre herhangi bir gazetenin ve kurumun komünizmin amaçlarını yaymaya çalıştığına kanaat getirilirse yasaklanır. Yasa çıktıktan kısa bir süre sonra sol kanattan olan Guardian gazetesinin Johannesburg, Cape Town ve Durban ofisleri polis tarafından basılmış ve 1952 yılında gazete yasaklanmıştır. Gazete daha sonra Advance ismiyle yeniden çıkmaya başlamış ancak bu gazete de 1954 yılında yasaklanmıştır.

1956 yılında çıkarılan Kontrolsüz Toplanmalar Yasası ile siyahlar ile beyazlar arasında düşmanlığa sebep olacak yayınların yasaklanması mümkün hale gelmiştir. 1959 ve 1965 Hapishane Yasaları ile bir tutuklu veya eski tutuklunun hapishane anılarıyla ilgili yanlış bilgi

vermek yasaklanmıştır. Benjamin Pogrund, Hapishane Yasaları ile tutukluların ve hapishanelerin fotoğraflarının yayınlanmasının yasaklandığını söylemektedir¹⁵². Tam yasanın çıktığı zamanlarda Benjamin Pogrund ve Rand Daily Mail gazetesinin editörü olan Laurence Gandar ülkedeki hapishane şartları üzerine araştırmalar yapıyordu. Yayınlanan yazılarda hapishanelerin kötü şartları üzerine bilgiler veriliyordu. Haber kaynakları, Rand Daily Mail gazetesi, Benjamin Pogrund ve Laurence Gandar hükümet ve SABC tarafından sürekli olarak eleştirilmeye başlanmıştır. 1965 tarihinde bir dizi rapor yayınlanmıştır. Hapishane Yasaları çerçevesinde bilgi sağlayanlar tutuklanmış, Gandar ve Pogrund mahkemede yargılanmıştır¹⁵³. Buna ek olarak 1967 yılında çıkarılan Terörizm Yasası basının en çok tehdit algıladığı düzenleme olmuştur. Hukuk ve düzenin bozulmasına yol açacak tüm faaliyetler terörizm olarak değerlendirilmiştir. Yasa kapsamında suçlu bulunanlara ölüm cezası verilmemesi halinde 5 yıldan az olmamak kaydıyla hapis cezası verilir¹⁵⁴.

1980 yılında çıkarılan Ulusal Kilit Noktaları Yasası ile hükümet belli alanları kilit nokta olarak belirleyip basının girmesini engelleyebilmektedir. Yasayı ihlâl edenler 10,000 Randı geçmeyen para cezasına veya 3 yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilir. Bu yasalar basını engellemek ve muhalefeti susturmak için çıkarılmışlardır. 1982 yılında Bilginin Korunması Yasası çıkarılmış ve güvenlik konularıyla ilgili dokümanların veya gizli bilgilerin ifşası halinde 10 yıla kadar hapis cezası getirilmiştir. Güney Afrika'nın Seyşeller hükümetini düşürmeye yönelik desteklediği başarısız darbe girişiminin ifşası yüzünden bu yasa kapsamında Rand Daily Mail editörü Rex Gibson, Sunday Times editörü Tertius Myburgh ve muhabir Eugene Hugo yargılanıp suçlu bulunmuştur¹⁵⁵. Apartheid döneminin en cesur muhalif gazetesi Rand Daily Mail'dır. Basın genel olarak bunun dışında rejimden korkmaktadır. Ancak yasaların gücü karşısında kimsenin yapacak bir şeyi yoktur.

3.2.2. Tutuklu Gazeteciler

Rejimin muhalifleri ve siyahları baskı altına almasının sebebi mevcut yönetime alternatif arayışlarını engellemektir. Afrikanerlerin ülkedeki hâkimiyetini korumak Apartheid rejiminin temel hedefidir. Bu otoriteye karşı çıkan İngilizce gazeteler muhabirlik ve editörlük süreçleriyle birlikte siyahların basını olarak bilinmektedir. Rand Daily Mail, Daily Dispatch ve Sunday Times

¹⁵² Benjamin Pogrund, "The South African press", *Index on Censorship*, Cilt.5, Sayı.3, 10-16, (1976), s.12.

¹⁵³ John Gartley, "War of Words: Memoir of a South African Journalist by Benjamin Pogrund", *Africa Today*, Cilt.50, Sayı.4, 122-124, (2004), s.123.

¹⁵⁴ Hachten ve Giffard, s.102-120.

¹⁵⁵ Washington Post, S. Africa to Try Two Editors For Reporting on Seychelles, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1982/11/06/s-africa-to-try-two-editors-for-reporting-on-seychelles/89a38951-beda-4cb7-a892-03c1c10ed79f/?noredirect=on> [Erişim: 2 Eylül 2019].

gazeteleri tecrübeli siyahları gazeteci olarak istihdam etmektedir. Bu dönemde siyahlara hitap eden gazeteler mevcuttur. Xhosa dilinde yayınlanan Imvo Zabantsundu gazetesi ve Zuluca çıkan Ilanga siyahları hedef kitlesi olarak seçmiştir. World ve Post gazetelerinin mirasçısı olarak yayınlanan Argus şirketinin Sowetan gazetesi siyah bir editör kadrosuna sahiptir ve siyahlar için çıkmaktadır.

Apartheid döneminde gazeteci olmanın zorluklarını anlamak için fotogazeteci Peter Magubane ve Joe Thloloe'nin hayatına bakmak gereklidir. Kariyerine 1950'lerde Drum magazin dergisi için fotoğraf çekerek başlayan Magubane kamerasını özgürlük için kullanmış ve işkence, polis dehşeti ve hücre hapsi tecrübelerinin hepsini yaşamıştır. 586 gün hücre hapsinde kalmıştır. Soweto gösterilerini fotoğrafladığından ötürü sorgulanmak için gözaltına alınmış ancak sonra serbest bırakılmıştır. Magubane'nin yaşadıkları sadece bir örnektir. 1977 yılında Stephen Biko polisin elindeyken ölmüş ve aynı yıl World ve Weekend World gazeteleri siyahlara yönelik yayınlar yaptıkları için kapatılmıştır.

Hayatı incelenmesi gereken bir başka gazeteci de Joe Thloloe'dir. Önemli bir gazeteci olan Thloloe, Soweto'da 1942 yılında doğmuştur. Mesleğini özgürlük mücadelesi vermek için kullandığından birçok kez gözaltına alınmış ve işkence görmüştür. 1959 yılında Pan Afrikanist Kongre'nin kurucu üyesi olmuştur. 1976 yılında öğrenci protestoları döneminde 4 ay gözaltında kalmıştır. 1977 yılında Terörizm Yasası kapsamında 18 ay gözaltında kalmış ve 1981 senesinde Komünizmin Yasaklanması Yasası kapsamında 3 yıllığına meslekten atılmıştır. Daha sonra yargılanmış ve 1982 – 1984 yılları arasında 19 ay hapis cezası almıştır. Thloloe 1988 yılında Sowetan gazetesinin yönetici editörlüğüne getirilmiştir. 1994 yılında SABC'de editörlük yapmaya başlamıştır. Buradaki görevi boyunca SABC'nin devlet kontrolündeki bir yayın kuruluşundan kamu yayıncısına dönüşme sürecinde önemli rol oynamıştır. Daha sonra Güney Afrika'da Basın Ombudsmanı olarak bu şerefli pozisyona lâyık görülen Thloloe 2012 yılında Rhodes Üniversitesi tarafından fahri hukuk doktorasıyla onurlandırılmıştır¹⁵⁶. Gazetecilik mesleğinin Güney Afrika'daki en önemli isimlerinden birisi olan Thloloe bir zamanlar mesleği yüzünden hapse atılan bir insanın demokrasiyle gelebileceği noktaları göstermesi açısından en açık örnektir¹⁵⁷.

Dönemin gazetecilerinden olan Mojalefa Moseki 1988 yılında Index on Censorship dergisinde yayınlanan makalesinde verdiği bilgilerle Apartheid döneminde siyah bir gazeteci olmanın ne anlama geldiğini ifade etmiştir. Mojalefa Moseki 1981 yılında gazetecilik sektörüne girdiğini ve

¹⁵⁶ The Presidency Republic of South Africa, Joseph Nong "Joe" Thloloe, <http://www.thepresidency.gov.za/national-orders/recipient/joseph-nong-%E2%80%9Cjoe%E2%80%9D-thloloe> [Erişim: 3 Ağustos 2019].

¹⁵⁷ Hachten ve Giffard, s.130-154.

bu sektöre girmenin aslında ölüm arzusu olduğunu ifade eder. Elbette burada bir benzetme yapmakta ve gazeteciliğin ölüm riski taşıdığını anlatmaktadır. Beyazların Apartheid rejiminde siyah gazetecilerin yaşadıklarını kısaca 1980'ler itibarıyla özetlemektedir. Moseki, Apartheid devletinde siyah bir gazeteci için hayatta kalmanın bir sanat olduğunu söylemektedir. Güney Afrika Kiliseler Konseyi'ne ait olan the Voice gazetesinde çalışmaya başlayan gazeteci burada siyahların tüm editörlük süreçlerini yaptığını ve yönettiğini telaffuz eder. Çalıştığı zaman ofise sürekli olarak polislerin kontrol yapmak için geldiğini ifade etmektedir. Gazetenin haber kaynağı olan siyahların topluluk liderleri basına yorum yapmamaları için ev hapsinde tutulur veya gözaltına alınırdı. Ofisteki gazetecilerde sürekli olarak bir kaygının olduğunu ve bir polis baskınında tutuklanma korkusunun yaşandığını söylemektedir.

Ülkede baskının artması Mojalefa Moseki'nin spor departmanına geçmesine yol açmıştır. Ancak gazetenin ömrü uzun olmamıştır. Ağustos 1982'de gazete kapatılmıştır. Finansal problemler temel olarak öne sürülmüştür. Ancak siyahların şartlarının anlatılması Moseki'ye göre temel sorundur. Daha önce 1977'de World ve Weekend World gazeteleri kapanmıştır. Apartheid hükümetinin basından istediği şey siyahların sorunlarının anlatılması değil aksine onların suçlu ve seks hastası insanlar olarak tanıtılmasıdır. Mojalefa Moseki daha sonra 1983 yılında Star gazetesinin Afrika masasında istihdam edilmiştir. Star gazetesinde siyahların yaşadığı yerlerdeki polis faaliyetleriyle ilgili haberler sansürlenmekte veya yumuşatılmaktadır. Moseki'ye göre, bu gazete Rand Daily Mail kadar muhalefet yapmamaktadır. Rand Daily Mail siyahların siyasal arzularını dile getirme noktasında rakipsiz bir gazetedir. Bunun aksine Star gazetesinde otosansür kurum kültürü haline gelmiştir.

Mojalefa Moseki 1984 yılında yaptığı bir haberde polis şiddetiyle ilgili yanlış bilgi verdiği gerekçesiyle gazeteden kovulmuştur. Apartheid rejimi bir gazetecinin üzerine gittiği zaman bu kişi cüzzamlı ve dışlanmış biri olarak görülür. İş arkadaşları ve patronları ona destek vermez. Bu durum istemeyerek yapılsa da genel iş ortamını göstermektedir. Moseki daha sonra Sowetan gazetesine geçmiştir. Sowetan ile Star gazeteleri kardeş şirketlerdir, çünkü her ikisi de Argus grubuna aittir. Moseki Sowetan gazetesindeki personelin bütün Güney Afrikalıların paylaştığı umudun kurbanı olduğunu söyler. Bu umut özgür basın ve eşit bir ülkedir. Bu gazetede çalışan Aggrey Klaaste, Joe Thloloe ve Thami Mazwai gibi isimler hükümete karşı olan korkularını kaybetmişlerdir. Onlar World ve Post gazetelerinin kapanışını görmüş ve en az bir kez gözaltına alınmışlardır. Zaten bir siyahın Apartheid rejiminde gözaltına alınması oldukça normal bir durumdur. Kurallara uyup uymaması önemli değildir. Her siyah, hükümet

ve polisin merhametine muhtaç bir şekilde yaşamaktadır. Hak aramak için gidilecek bir merci yoktur. Mahkemeler sadece sistemin bir uzantısıdır¹⁵⁸.

Mojalefa Moseki hükümeti destekleyen Afrikaanca gazetelerin bu baskılara maruz kalmadığını ifade etmektedir. Siyah gazetecilerin yaşadıkları bunlarla sınırlı kalmamaktadır. Siyahlar kalifiye gazeteciler olarak görülmezlerdi. Gazetelerin kapatılması, sansür ve siyahların istihdam edilmek istenmemesi sektördeki sorunlardı. Gazetecilik mesleği siyahlar için bir ölüm yoluordu. Siyahların kaybedecek hiçbir şeyi yoktu. Zaten sosyal ve siyasal ortamdan dışlanmış bulunan siyahlar çok sayıda insanını kurban vermişti. Bu durum bir noktadan sonra artık siyahların Apartheid hükümetine karşı olan korkularını kaybetmelerine yol açmıştır¹⁵⁹.

3.2.3.Basın Konseyi ve Otosansür

Basın Konseyi konusu Apartheid rejiminin basın üzerinde kurduğu baskının önemli göstergelerinden birisidir. Konsey 1962 yılında hükümetin basın üzerinde direkt kontrol sahibi olmasını engellemek için kurulmuştur. Ülkenin çoğu gazetesinin temsilcisi olan Gazete Basın Birliği (Newspaper Press Union) yasama aracılığıyla kanunlarla kurulacak bir yasal basın konseyi yerine kendi kurallarını kendisi belirleyecek olan ve basın sektörünün çalışanlarının söz sahibi olacağı bir basın konseyinin kurulmasının daha özgürlükçü olacağını savunduğu için böyle bir konseyin kurulmasına karar vermiştir. Apartheid rejiminin basını kontrol altında tutmak istemesi Gazete Basın Birliği'ni böyle bir çözüm bulmaya itmiştir. Gazete Basın Birliği'nin üyeleri ayrıca Basın Referans Kurulu'nu kurmuşlardır. Kurulun gazetecilere karşı herhangi bir yaptırım hakkı yoktur.

Bu konseyin gerekliliğinin kökeni gazetelerin bir konsey tarafından belli başlı gazetecilik standartları çerçevesinde çalışmalarını sağlamaktır. Basın konseyi kurma anlayışı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra talep edilen ve geliştirilen bir sistemdir. Amerika Birleşik Devletleri'nde Basın Özgürlüğü Komisyonu kurulmuş ve aynı şekilde İngiltere'de de basın konseyi kurulmuştur. Güney Afrika'da bu fikir siyasilerin baskısıyla gelişmiştir. Güney Afrika Dışişleri Bakanı Eric Louw (1955 – 1963) ülkeyi karalayan gazetelerin Güney Afrika toplumuna en büyük zararı verenlerden birisi olduğunu düşünüyordu. Güney Afrika Başbakanı Daniel François Malan (1948 – 1954) barış zamanlarında bile gazetecilerin yaptığı yorumların milliyetçilikle sınırlandırılması gerektiğine inanmaktaydı. Güney Afrika basını Malan'ın gözünde iç disiplini olmayan bir sektördü.

¹⁵⁸ Mojalefa Moseki, "Black journalists under apartheid", *Index on Censorship*, Cilt.17, Sayı.7, 22-24, (1988), s.22-23.

¹⁵⁹ Moseki, s.24.

1962 yılında Basın Konseyi'nin kurulması süreci oldukça zor olmuştur. Hükümetin kesinlikle bu konuda bir adım atacağını gören gazeteciler ve yöneticileri kendi aralarında birçok görüşme yapmıştır. Argus medya şirketinin başkanı Ollemans 1951'de gönüllü olarak basın konseyinin kurulması gerektiğini teklif etmiştir. Bu sürecin hükümete kalmasındansa gazetelerin kendi aralarında yapması daha iyi olacaktır. Fikri destek görmemesine rağmen bu konuda önerilerine devam etmiş ve birçok gazeteciyle 1955 yılında iki önemli toplantı yapmıştır. Fakat bu toplantılardan olumlu bir karar çıkmamıştır. Bu süreçte basın hükümet tarafından sürekli olarak eleştirilmeye devam etmiştir. Güney Afrika Başbakanı Hendrik Frensch Verwoerd (1958 – 1966) Mayıs 1959 tarihinde yaptığı bir konuşmada sorumsuz ve milliyetçiliği benimsemeyen İngilizce yayın yapan basının ekonomik sorunlardan sorumlu olduğunu söylemiştir. Eylül 1959 tarihinde Güney Afrika Enformasyon Dairesi yayınladığı raporunda Britanya gazetelerinin Güney Afrika ile ilgili olumsuz çok fazla habere yer verdiğini ifade etmiştir.

21 Mart 1960 tarihinde geçiş yasalarını protesto edenlerin Sharpeville Katliamı'nda öldürülmesi dünya gündemini Güney Afrika'ya çevirmiştir. Sadece Sharpeville'de değil, aynı zamanda Langa'da da Apartheid polisi katliam yapmıştır. Apartheid muhalifi Rand Daily Mail gazetesi Langa katliamını ertesi gün baş sayfadan haber yapmıştır. Uluslararası toplum bunu insanlık dışı bir muamele ve katliam olarak nitelendirmiştir. Dünyada Güney Afrika malları boykot edilmeye başlanmış ve kültürel aktivitelerden ülke dışlanmış. Bu ortamda hükümet konuyla ilgili yayın yapmayı yasaklayacak acil önlemler almıştır. Halkta tepki uyandıracak haberlerin yayınlanması hükümetin istediği en son şeydir. Ağır cezalardan korkan basın bir bakıma kendisine otosansür uygulamaktaydı. Basın eğer kendisini belli standartlar çerçevesinde yönlendiren bir kuruluş oluşturmazsa bunu hükümetin yapacağı belliydi. Bundan çekinen Gazete Basın Birliği Mart 1962 tarihinde Johannesburg'da özel bir toplantı yapmıştır. Toplantıya dönemin tüm gazetelerinden katılım sağlanmıştır. Güney Afrika Gazeteciler Toplumu'ndan muhabirler gelmiştir¹⁶⁰.

¹⁶⁰ Hachten ve Giffard, s.50-60.

Şekil 3: Rand Daily Mail Gazetesinin Langa Katliamı'nı Yayınlaması

Special Import

Now and ancient African jewelry, glassware, carvings, bronzes, ivory, shells and beads.

7/6

Stuttards

Phone 25-1111, P.O. Box 121

Rand Daily Mail

Price 3d.

JOHANNESBURG, TUESDAY, MARCH 22, 1960.

Established 1903.

Registered as P.O. at Johannesburg.

Mohair Stoles

There are 20% mohair and 20% wool, for extra strength and softness. In 12" width and Black and White. 12" x 12".

15/-

Stuttards

Phone 25-1111, P.O. Box 121.

Anti-pass demonstration leads to Vereeniging, Langa bloodshed

56 KILLED, 245 INJURED IN TWO RIOTS

Army called out in Cape outburst

STAFF REPORTERS—OWN CORRESPONDENT

IN TWO SERIOUS OUTBREAKS OF VIOLENCE YESTERDAY:

- A total of 54 non-Whites were killed in three locations near Vereeniging and 291 were injured.
- At least two were killed at Langa location; Cape Town.

A total of 54 people including eight White nurses who were in a car which was stoned, were wounded. Seven buildings, including two schools, were set on fire.

The riots followed anti-pass demonstrations instigated by the Pan-Africanist Congress. It called upon Africans to leave their passes at home and surrender to the police.

The Transvaal trouble spots were locations near Vanderbijlpark and Vereeniging. Trouble was threatened at one stage at Exton location, too. Police were standing by last night, but all was quiet after a day of blood.

The Vereeniging riots reached their climax about 1.30 p.m. yesterday. Rioting broke out at Langa center, they evening. Army units were called in shortly before 9 o'clock to help the police.

The first riot came from a group of about 100 Africans who gathered at a bus stop at Langa for more than two hours.

The police said "Langa" was a rioting area. The police did not try to disperse the rioters. The police did not try to disperse the rioters. The police did not try to disperse the rioters.

The police did not try to disperse the rioters. The police did not try to disperse the rioters. The police did not try to disperse the rioters.

Verwoerd will attend London conference

SOUTH AFRICAN PRESS ASSOCIATION

HOUSE OF ASSEMBLY.

The Prime Minister, Dr. Verwoerd, announced yesterday that he would attend the Commonwealth Prime Ministers' conference in London in May. He will be accompanied by the Minister of External Affairs, Mr. Louw.

Dr. Verwoerd, the announced, while the House was in session, said it had always been the policy of South Africa to be represented.

The Leader of the Opposition, Mr. De Villiers Graaff, welcomed the news.

He said: "I do not regret with a great many of the Prime Minister's policies, but I think it was very wise to send the policy to South Africa to be represented."

He said: "I do not regret with a great many of the Prime Minister's policies, but I think it was very wise to send the policy to South Africa to be represented."

Parliament will create it, says Premier

Republic even if voters say no

SOUTH AFRICAN PRESS ASSOCIATION

HOUSE OF ASSEMBLY.

If the Government loses the referendum it will not hold another. The Prime Minister, Dr. Verwoerd, said today that he would then allow the decision to be taken by "the great majority of Parliament."

There would be no need to hold further referendums because Parliament had already decided on the question of a republic.

Dr. Verwoerd said that the Prime Minister would be asked to sign the Republic Bill into law.

He said: "I do not regret with a great many of the Prime Minister's policies, but I think it was very wise to send the policy to South Africa to be represented."

Protesters arrested

STAFF REPORTER

ROBERT MARSHALL

Four hundred protesters were arrested yesterday in the Transvaal and Orange Free State. The police said that the protesters were part of a campaign to force the government to accept a republic.

The protesters were arrested in various locations, including Johannesburg, Pretoria, and Cape Town.

The police said that the protesters were part of a campaign to force the government to accept a republic.

Govt's fault if referendum fails

STAFF REPORTER

—BASSON

The Government would have only itself to blame if the Republic referendum failed, as a majority in favour of a republic would be a clear indication that the government had failed in its task.

The government would have only itself to blame if the Republic referendum failed, as a majority in favour of a republic would be a clear indication that the government had failed in its task.

No order to fire was given

STAFF REPORTER

HOUSE OF ASSEMBLY.

No order was given to fire in the shooting which was held in the morning at Langa. The police said that the shooting was a result of the riots.

The police said that the shooting was a result of the riots.

ERASMUS GOES TO LANGA

OWN CORRESPONDENT

CAPE TOWN.—The Minister of Justice, Mr. F. C. Erasmus, and the Commissioner of Police, Major-General L. J. Rademeyer, went into Langa last night. They were escorted by five Defence Force armoured cars.

Mr. Erasmus held a conference with the police and the Defence Force. They discussed the situation in Langa and the measures to be taken to restore order.

Mr. Erasmus held a conference with the police and the Defence Force. They discussed the situation in Langa and the measures to be taken to restore order.

NAT's 'SHOCKING' RIOT STATEMENT

POLITICAL CORRESPONDENT

HOUSE OF ASSEMBLY.—Dr. Carl de Wet (N.P., Vanderbijlpark) issued a statement yesterday when, referring to the riots in his constituency, he said: "It is a matter of concern to me that only one person was killed."

Dr. de Wet said that the riots were a "shocking" event and that the government should take steps to prevent such events from happening again.

Dr. de Wet said that the riots were a "shocking" event and that the government should take steps to prevent such events from happening again.

Breakfast quip

STAFF REPORTER

—BASSON

The Prime Minister, Dr. Verwoerd, made a quip about breakfast during a speech in the House of Assembly yesterday.

Dr. Verwoerd said that he had a "good breakfast" and that he was "in good luck" for the day.

Dr. Verwoerd said that he had a "good breakfast" and that he was "in good luck" for the day.

Kaynak: The University of Sheffield, Rand Daily Mail Archive, 1902-1985.

Güney Afrika Gazeteciler Toplumı davranış kuralları şemasının oluşturulmasına ve Basın Referans Kurulu'na itiraz etmiştir. Bunların siyasal haberciliğin sansürlenmesinin ilk adımları olacağını öne sürmüştür. Görüşmeler sonrasında Gazete Basın Birliği, Basın Referans Kurulu için bir rehber ve davranış kuralları şeması kabul etmiştir. Basın Referans Kurulu'nun amacı Güney Afrika'da gazeteciliğin profesyonel standartlarda yapılmasını sağlamaktır. Basın Konseyi ile birlikte faaliyet göstermesi planlanmıştır. Ayrıca kurul çalışmalar hakkında raporlar yayınlacaktır. Apartheid rejimiyle basın ortak bir noktada anlaşmakta oldukça zorlanmaktadır. Ekim 1971 tarihinde Güney Afrika Başbakanı John Vorster (1966 – 1978) basını Güney Afrika'yı geriletmekle suçlamıştır. 1970'lerde apartheid rejimi Basın Konseyi'nin

muhalif gazetelerin saldırganlık gösterdiği zamanlarda ağır cezalarla yaptırıma uğramasını istemiştir.

John Vorster muhalif gazetelerin beyazların ve siyahların ayrı yaşam alanlarında yaşamasına olanak tanıyacak düzenlemeleri baltaladığını düşünmektedir. Ayrıca Rodezya'daki istikrarsızlık ve Portekiz'in Mozambik ve Angola'dan çıkma planı buralarda Apartheid rejimine düşman olabilecek siyah hükümetlerin göreve gelmesinin önünü açabilirdi. 16 Haziran 1976 tarihinde Soweto Katliamı yaşanınca rejim ulusal ve uluslararası basında daha kötü bir duruma düşmüştür. Rejim basını ve protestoları bastırmak için 1982 yılında İç Güvenlik Yasası'nı çıkarmıştır. Komünist olarak nitelenen örgütler, gazeteler ve yayınlar yasaklanabilmekte ve hatta buralarda çalışan kişiler hapse atılabilmektedir. Kamu düzenini ve devletin çıkarlarını tehlikeye attığı düşünülen kişiler gazetecilik yapmaktan yasaklanabilmektedir. Hükümet toplumdan eleştiriler almakta ve dirençle karşılaştığından¹⁶¹ ötürü yasalarla medyayı baskı altına almaya çalışmıştır.

İç Güvenlik Yasası'ndan önce olduğu gibi sonrasında bile hükümet basının halkı ayaklandırdığını düşündüğü için gazetelerin düşmanların sözcülüğünü yaptığı fikri rejimin benimsediği perspektif olmuştur. 12 Mart 1977 tarihinde hükümet parlamentoya Gazete Basın Tasarısı'nı sunmuştur. Tasarı hükümetin kontrolünde olacak yeni bir basın konseyinin kurulmasını ve bu konseyin gazetecilerin çalışma ve davranış kurallarını yönetmesini öne sürmüştür. Gazetecilere 1,000 Rand ve gazete sahiplerine de 10,000 Rand para cezalarına varan yaptırımlar önermiştir. Vorster basın temsilcileriyle yaptığı görüşmeler sonrasında 23 Martta tasarıyı geri çektiğini ve Gazete Basın Birliği'ne kendisini disiplin altına alması için 1 yıl deneme süresi verdiğini açıklamıştır¹⁶².

3.2.4.Soweto Katliamı ve Artan Baskı

Balthazar Johannes Vorster'in 1966 – 1978 ve Pieter Willem Botha'nın 1978 – 1984 arasında yaptığı başbakanlık görevleri¹⁶³ sırasında basın – devlet ilişkisi hususunda birçok örneğe rastlanır. Botha rejimin sancılı süreçlerinde ayakta kalması için basının susturulması gerektiğine inanır. Özellikle onun döneminde siyasiler içindeki ulusalcılar, hükümete eleştirel yaklaşan gazetelerin düşmanların bir parçası olduğuna inanmaktaydı. Bu bakış açısının örnekleri 16 Haziran 1976 tarihinde gerçekleşen Soweto gösterilerinde görülür. Öğrencilerin Afrikaanca dilinde aldıkları dersleri protesto etmek için yaptıkları yürüyüş kanlı bitmiştir.

¹⁶¹ Stuart Mole, "Negotiating with Apartheid: The Mission of the Commonwealth Eminent Persons Group 1986", *The Round Table*, Cilt.101, Sayı.3, 253–260, (2012), s.254.

¹⁶² Hachten ve Giffard, s.61-75.

¹⁶³ Güney Afrika'da başbakanlık 1984 yılında lağvedilmiştir.

Güvenlik güçleri tarafından açılan ateşle çok sayıda kişi hayatını kaybetmiştir. İngilizce yayın yapan muhalif gazeteler Rand Daily Mail ve World katliamı personel kadroları içinde bulunan siyah gazetecilerin aktardığı gibi yayınlamışlardır. Muhalif gazeteler için Soweto olayı Apartheid rejiminin tehlikelerinin açık kanıtı olarak görülmüştür.

Yabancı televizyon kameralarının Soweto'ya girişi yasaklanmıştır. Soweto olayı siyahlarda çok büyük yıkım oluşturmuştur. Güney Afrika'daki Apartheid rejiminin hukuksuzlukları sürmektedir. 12 Eylül 1977 günü Siyah Bilinç Hareketi'nin liderlerinden olan Steve Biko'nun polisin elinde gözaltında ölmesi halkta huzursuzluğa sebep olmuştur. Güney Afrika hükümeti toplumdaki hareketlenme ihtimalini göz önüne alarak 19 Ekim 1977'de İç Güvenlik Yasası kapsamında içinde Kara Halklar Sözleşmesi Hareketi, Hristiyan Enstitüsü ve Güney Afrika Öğrenci Örgütü'nün bulunduğu birkaç grubu kanunsuz gruplar olarak ilan edip yasaklamıştır. Ayrıca içlerinde World gazetesinin olduğu üç yayın organı yasaklanmıştır.

3.2.5.Muldergate Skandalı ve Basın

1978 yılında Rand Daily Mail ve Sunday Express gibi gazeteler bazı hükümet yetkililerinin gizli ekonomik harcamalarını haber yapar. Bu haberlerin akabinde ortaya çıkan skandal Apartheid rejiminin Rand Daily Mail gibi gazetelere karşı ve uluslararası alanda itibarını artırabilmek için propaganda savaşı başlattığını gösterir. Devletin bilgiden sorumlu enformasyon dairesinde Eschel Rhoodie liderliğinde dönemin Başbakanı John Vorster, Enformasyon Bakanı Connie Mulder ve başka kabine üyelerinin dâhil olduğu, literatürde Muldergate Skandalı veya Bilgi Skandalı olarak geçen olaydır. Milyonlarca Randın hükümet yanlısı Citizen gazetesinin propaganda aracı olarak organize edilmesi için gizli bir fona aktarıldığı ve uluslararası itibarın düzeltilmesi adına Washington Star gazetesinin¹⁶⁴ satın alınmasının planlandığı ortaya çıkmıştır. Bu olay Afrikaner liderlerin yolsuzluğa karıştığını gösterir¹⁶⁵. Bu skandal başbakanın istifasına sebep olmuştur.

Muldergate Skandalı'ndan sonra Pieter Willem Botha Başbakan olmuş ve askerlerle olan yakın iletişimi onun düşüncelerini ve dönemini de etkilemiştir. 1980 – 1991 arasında Savunma Bakanlığı yapan General Magnus Malan siyahi milliyetçiliğin ve dekolonizasyonun Afrika'nın güneyinde Sovyet etkisiyle gerçekleşen faaliyetler olduğunu ve hem bölgede hem de Güney Afrika'da siyaset ve doğal kaynaklar üzerinde Sovyet hâkimiyetinin kurulması için hayata geçirilen projeler olduğuna inanıyordu. Güney Afrika'nın bu faaliyetlere karşı askeri, siyasi,

¹⁶⁴ New York Times, Muldergate, <https://www.nytimes.com/1979/04/08/archives/foreign-affairs-muldergate-and-zurich.html> [Erişim: 8 Ağustos 2019].

¹⁶⁵ Hachten ve Giffard, s.3-8.

ekonomik ve psikolojik bütünlük içerisinde tam anlamıyla karşılık vermesi gerektiğini düşünüyordu. Çünkü bunlar beyazların Güney Afrika'daki varlığını tehdit eden düşmanlardı.

3.2.6.Steyn Komisyonu ve Üç Basın Tarzı

Botha, Sovyet tehdidine karşı güvenlik politikalarının geliştirilmesi fikrini ve beyazların hâkimiyetinin güçlendirilmesi düşüncesini destekliyordu. Bu bütüncül bakış açısı içerisinde eleştiriye yer yoktur. İngilizce yayın yapan muhalif basın aslında düşmanların bir parçasıdır. Güney Afrika'nın 1975 yılındaki Angola müdahalesi, 1978 yılındaki Cassinga saldırısı, 1981'deki Afrika Ulusal Kongresi'nin Maputo'daki karargâhına baskını, Eylül 1981 tarihindeki Angola'da yaptığı saldırıyla SWAPO destekçilerinin öldürülmesi Magnus Malan tarafından ortaya konan stratejinin ürünleridir. Ayrıca 1982 yılında Afrika Ulusal Kongresi üyelerinin öldürülmesi için Lesotho'da Maseru kentine yapılan saldırılarla silahlı ve silahsız sivil ayrımı yapmaksızın insanların ve mültecilerin vurulması bu politikanın ürünüdür.

Haziran 1980 tarihinde ülkenin bazı yerlerinde Soweto olaylarında ölenlerin anma törenlerinin akabinde gösteriler yapılırken polis operasyonel alanlar ilan etmiş ve buralara muhabirlerin girmesini yasaklamıştır. Yabancı gazetecilerin de gösterilerin yapıldığı yerlere girmesi engellenmiş ve bunun sebebi olarak insanların kışkırtılması gösterilmiştir. Uitenhage kentinde yapılan gösterilere polisten izin almadan gazetecilerin girmesi yasaklanmıştır. Görüntü almak yasak olduğu gibi polis eşliğinde giriş izni verilmiştir. 27 Haziran 1980 tarihinde Kitle İletişim Araştırma Komisyonu'nun kurulduğu ilan edilmiştir. Başkanlığına Steyn getirilmiştir. Bunlar dönemin muhalif basını tarafından Gestapo uygulamaları olarak değerlendirilmiştir¹⁶⁶.

Medya özgürlüğü demokrasinin temel taşıdır¹⁶⁷. Bu açıdan değerlendirildiğinde Apartheid rejiminin sorunlu olduğu ifade edilebilir. Birçok gazeteci mesleğinden atılmıştır. Örneğin, Zwelakhe Sisulu'nun gazetecilik faaliyetlerine katılması yasaklanmıştır. Sisulu, Apartheid rejimine karşı mücadele veren ve Güney Afrika Medya Çalışanları Derneği'nin (MWASA) başkanlığını yapmış önemli bir gazetecidir.

Gazetecilerin tutuklanması ve sansür Apartheid rejiminin ifade özgürlüğünü kontrol etme şeklidir. Böylece Afrikaner hâkimiyeti basın sektöründeki baskısını sürdürebilmiştir. Basın üzerindeki baskı ortamı otosansür uygulamalarına yol açmıştır. Gazeteciler Apartheid döneminde rejimle sorun yaşamamak için yaptıkları haberlerin içeriğine dikkat etmiş ve yaptırımlarla karşılaşmamak için eleştirel yayınlardan kaçınmışlardır. Gazeteler rejimin

¹⁶⁶ Hachten ve Giffard, s.8-13.

¹⁶⁷ Steven Friedman, "Whose freedom? South Africa's press, middle-class bias and the threat of control", *Ecquid Novi: African Journalism Studies*, Cilt.32, Sayı.2, 106-121, (2011), s.107.

baskısına ek olarak hayatta kalabilmek için ekonomik güçlerini korumaya ve büyük hedef kitlelere hitap etmeye çalışmışlardır. Örneğin, Johannesburg kentinden faaliyet gösteren Star gazetesi ılımlı tonla yaptığı haberleriyle beyazları okuyucu kitlesi olarak elinde tutmaya çalışmıştır. Bunun aksine Rand Daily Mail rejime muhalif habercilik anlayışıyla rejim taraftarlarının tepkisini çekmiş ve muhaliflere hitap etmiştir. Siyasi anlamda iki gazete arasındaki fark Star gazetesinin siyasal açıdan bir bloğa tamamen ait olmamasıdır.

Güney Afrika'da ulusal basının başka bir önemli tartışma konusu Steyn Komisyonu 1982 yılında parlamentoya önerilerini sununca ortaya çıkmıştır. Komisyon gazetecilik mesleğinin davranış kuralları çerçevesinde profesyonelleşmesi gerektiğini öne sürmüştür. Parlamento 1982 yılında Gazetelerin Tescil Yasası Düzeltilmesi'ni parlamentodan geçirerek İçişleri Bakanlığı'nın yetkisi dâhilinde bir gazetenin yayıncısının disiplin ile ilgili amaçlar doğrultusunda gazetecilik standartlarıyla ilişkili bir kurum tarafından kontrolünün önünü açmıştır. Bu durum Basın Birliği gibi kuruluşlar aracılığıyla basın mesuplarının kontrolünü kolaylaştırmıştır. Hükümet burada özellikle Gazete Basın Birliği'ni (NPU) kullanmaya çalışmıştır, ancak gazeteler bu yasaı uygulamaktan kaçınmıştır¹⁶⁸.

Güney Afrika Başbakanı Pieter Willem Botha'nın (1978 – 1984) medyayı kontrol etmek için kullanılabilecek bir dinamiğin arayışında Kitle İletişim Araştırma Komisyonu, diğer adıyla Steyn Komisyonu Kasım 1980 ile Nisan 1981 arasında yaptığı çalışmalar neticesinde hazırladığı sonuç raporunu 1 Şubat 1982 tarihinde parlamentoya sunmuştur. Bu raporlar genellikle Güney Afrika başbakanları tarafından yeni yasaların yapılmasında kullanılmaktadır. Araştırma komisyonu sonucunda elde edilen raporlar genellikle kamuoyunu yeni yasalara hazırlamak için kullanılır.

Steyn Komisyonu'nun getirdiği en önemli yenilik gazetecilerin lisanslı bir şekilde faaliyet göstereceği bir sistemin kurulması ve birçok gazeteyi elinde tutan Argus gibi medya gruplarının sahiplik sistemini baltalayacak mülkiyet kararıdır. Raporun analizine geçmeden önce Güney Afrika'da bu raporun gerekliliğine ve muhaliflerin bakışına değinmek yerinde olacaktır. Sağcı gazeteci Ivor Benson, Argus gibi büyük İngilizce gazetelerin ve bunların sahibi olan şirketlerin ulusal güvenlik tehdidi olduğunu ve uluslararası kapitalist-komünist komplocular tarafından yönetildiğini düşünmekteydi.

Basına devlet müdahalesi Güney Afrika'da Apartheid rejimi döneminde Afrikaanca basın tarafından bile zaman zaman eleştirilen bir durumdur. Örneğin, Die Vaderland gazetesinde editör olarak çalışan Harold Pakendorf yaptığı bir konuşmasında Güney Afrika'da basın

¹⁶⁸ Hachten ve Giffard, s.13-20.

özgürlüğünün garanti edilmesi gerektiğini ve devletin fazla müdahaleci olması halinde ülkenin demokrat ve uygar insanların yaşamak istemeyeceği bir yere dönüşeceğini söylemiştir. 1 Şubat 1982 tarihinde Steyn Komisyonu raporunu parlamentoya sunduğunda basının katı kurallara bağlı olacağı ortaya çıkmıştır. Merkezi bir genel konsey tarafından gazetecilerin meslek davranış kuralları çerçevesinde profesyonelleşmesi önerilir. Rapora göre gazeteciler mesleğe başlamadan önce bazı mesleki bilgi sınavlarından geçirilmelidirler. Gazetecilerin bir liste halinde mesleğe kayıtlı olması ve kontrole bağlı olmaları raporun sunduğu önemli maddelerdir.

Güney Afrika'daki gazetecilerin rapordan duydukları rahatsızlığın en temel sebebini iki önemli öneri oluşturmaktadır. Birincisi, ırksal, etnik, dini ve kültürel konularda haber yapanlar sorumluluk bilinciyle çalışmalıdırlar. İkincisi, ülkenin uluslararası pozisyonunu, ekonomisini, halkını, savunmasını, kamu düzenini, güvenliğini ve barış düzenini bozma ihtimâli olan konularda sorumluluk ve dikkat gösterilmelidir. Gazeteciler bu iki maddenin siyahlar ve beyazlar arasındaki siyasal sorunları ele alan haberlerin yapılmasının önünü keseceğini düşünmüşlerdir¹⁶⁹.

Rand Daily Mail gazetesi raporun basın özgürlüğünü sınırlamak için yapıldığını söyler. Star gazetesi de bu raporun basın ve bilgi alma özgürlüğüne karşı vurulmuş bir çekiç darbesi olduğunu telaffuz eder. Cape Times gazetesi bu raporun yasalaşması halinde Güney Afrika'da özgür bir basının olmayacağını söylemiştir.

Gazete Basın Birliği raporun parlamentoya sunulmasından sonra hükümet yetkilileriyle önemli bir seri görüşme yapmış ve bunun sonucunda Botha hükümeti raporu yasalaştırmaktan vazgeçmiştir. Gazete Basın Birliği'nin üyeleri kendileri için yeniden düzenleyici bir medya konseyi kurmaya karar vermişlerdir. Bu karar devletle birlik arasında önemli bir uzlaşma noktası olmuştur. Botha hükümetinin geri adım atmasının birkaç sebebi vardır. Basını baskı altına alarak uluslararası arenada Batılı devletlerden tepki çekmek istememiştir. Bir diğer önemli konuya Afrikaanca gazetelerin bile İngilizce basınla birlikte bu rapora tepki göstermeleridir. Buna rağmen 1982 yılında 84 sayılı Gazetelerin Kayıtlanmasının Düzeltilmesi Yasası çıkarılmıştır. Buna göre İçişleri Bakanı, Gazete Basın Birliği tarafından kurulan yeni medya konseyinde kendini meslekle ilgili disiplin ve kontrole bağlı tutmayan yayıncıları yasaklayabilecektir.

Bu yeni medya konseyi hükümetten bağımsız olarak gönüllü bir kuruluş formunda hayata geçirilmiştir. Üyelerin hiçbirisi hükümet tarafından atanmayacaktır. Steyn Komisyonu tarafından

¹⁶⁹ Hachten ve Giffard, s.75-82.

sunulan rapor hükümet tarafından yasalaştırılmamıştır. Hachten ve Giffard, Steyn Komisyonu tarafından sunulan önerilerin ve Apartheid rejiminin basını kontrol etme arzusunun birkaç unsurdan kaynaklandığını söyler. Özellikle Sovyet komünizmini, siyahların milliyetçiliğini ve Siyah Bilinç Hareketi'ni beyaz hükümetlerin kaygıyla karşılaması ve ulusal güvenliğe tehdit olarak algılaması öne sürülebilir. Medya, rejimi eleştirdiği zaman bu hareketler güçlenmekte ve ulusal güvenlikle birlikte kamu düzeni tehdit altına girmektedir. Bu durum komünistlerin etkisini artırmakta ve uluslararası basında da ülkenin imajını olumsuz etkilemektedir¹⁷⁰.

Steyn Komisyonu ve rejimin basını düzenleme çabası genel itibarıyla Ulusal Parti'nin iktidara geldiği zamandan itibaren basının belli gruplar arasında bölüşülmesini sağlamıştır. Apartheid rejimi döneminde Güney Afrika'da üç tip basın anlayışı görülür. Basının bu şekilde tipolojisi yapıldığında Afrikaner, İngiliz ve siyahlar tarafından ortaya konan basın anlayışı görülür. Afrikaner basın anlayışının çoğu zaman Ulusal Parti ile uyumlu olduğu söylenebilir. Bu basın anlayışı Ulusal Parti'nin hegemonyasını devam ettirmesine imkân tanıyan bir habercilik anlayışı sergilemiştir.

Afrikaner basın anlayışı gazetelerin görevinin hükümet politikalarını desteklemek olduğunu ve devletle ilgili haberlerin pozitif bir bakış açısıyla yapılması gerektiğini düşünür. Basın halkı ve Ulusal Parti politikalarını desteklemelidir. Bu basın anlayışı medyayı siyasal gücün bir aracı haline getirir. İngilizce yayın yapan basına bakıldığında İngiliz basın kültürünün Güney Afrika'ya geldiği görülür. Bu kültürün en önemli özelliği basın özgürlüğüdür. İngiliz basın kültürü gazeteciliği bir olayın en erken şekilde öğrenilip en doğru şekilde halka ifşa edilmesi olarak tanımlar. İngilizce yayın yapan basın kültürüne göre Güney Afrika'da halk hükümet çevresinde, hapishanelerde ve hücrelerde ne olduğunu bilmelidir. Bu bakış açısı Apartheid rejiminde Rand Daily Mail gibi İngilizce yayın yapan bazı gazetelerin muhalif konumda olmasına yol açmıştır. Bu durum Ulusal Parti ile ters düşmelerine sebep olmuştur.

3.2.7.Siyahların Basını Etkileyen Adam: Stephen Biko

Güney Afrika'nın siyah ve Afrikalı basın tipolojisine bakıldığında ülkeye sosyal ve siyasal değişiklik getirme çabası görülür. Siyah gazetecilik Siyah Bilinç Hareketi'nin (Black Consciousness Movement) önemli liderlerinden olan Stephen Biko'nun ideolojisinden etkilenmiş ve rejime muhalif yaklaşmıştır. Biko siyahların insan olduklarını hatırlamaları gerektiğini düşünmekteydi¹⁷¹. Afrikaner basına göre siyahların gazetecilik anlayışı Güney

¹⁷⁰ Hachten ve Giffard, s.82-92.

¹⁷¹ Leslie Hadfield, "Biko, Black Consciousness, and 'the System' eZinyoka: Oral History and Black Consciousness in Practice in a Rural Ciskei Village", *South African Historical Journal*, Cilt.62, Sayı.1, 78-99, (2010), s.93.

Afrika'da beyazların varlığını tehdit ediyordu. Siyahların gazetecilik anlayışını şekillendiren entelektüel Biko'nun fikirlerine kısaca değinmek yararlı olacaktır. Biko, Güney Afrika'daki beyazların homojen bir topluluk olduğunu düşünür. Beyazlar hak etmedikleri itibarlı pozisyonları işgal etmekte ve güç devşirmektedirler. Biko ülkede alınan tüm kararların beyazların yönlendirmesiyle alındığını ve siyahların kendi yararına olacak konularda bile sadece dinleyici olduğunu düşünür. Başkalarının aleyhine olacak şekilde beyazlar ülkenin gücünü devşirmektedir. Biko, siyahların her kabilesinin haklarını aramaları gerektiği bilincine varmasının önemli olduğunu telaffuz eder.

Biko siyahların hak arayışının toplumda bir konum elde etmek için değil aksine zaten sahibi oldukları pozisyonları beyazların elinden alması için gerçekleşmesi gerektiğini düşünür. Biko Apartheid rejiminin çok kötü bir yönetim olduğunu söyler. Bir yabancı grubun insanların çoğunluğunun yerine karar vermesini hiçbir şey haklı gösteremez. Apartheid kapitalist sömürsüne, tasarlanmış baskıya ve beyaz üstünlüğüne dayalı bir sistemdir. Hiçbir şekilde haklı gösterilemez¹⁷². Biko'nun fikirleri ciddi anlamda sömürgecilik eleştirisidir¹⁷³.

Bu fikirler komünizm karşıtı olan tüm ülkelerde olduğu gibi ulusal bir güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır. Özellikle rejim bunların komünist ajanların kışkırtmaları sonucunda gerçekleştiğini düşünür. Bilindiği gibi Biko gözaltındayken polislerin kötü muamelesi sırasında gördüğü işkence neticesinde hayatını kaybetmiştir. Biko, Siyah Bilinç Hareketi'nin babasıdır. Siyahların rejime karşı bilinçlenmesi için topluluk programları düzenlemiştir. Terörizm Yasası kapsamında 18 Ağustos 1977 tarihinde gözaltına alınmış ve 12 Eylül tarihinde başına aldığı darbeler neticesinde ölmüştür. Yazıları ölümünden bir yıl sonra yayınlanmıştır. Görüldüğü üzere muhalif basının esinleneceği çok fazla sosyal gerçeklik ve toplumsal hikâye Apartheid rejiminin hüküm sürdüğü ülkede yaşanmıştır¹⁷⁴.

3.2.8.Sam Nzima ve Hector Pieterse Fotoğrafı

Güney Afrika'da yazılı basınla Apartheid rejimi arasındaki ilişkinin niteliğini anlamak açısından Sam Nzima ve Hector Pieterse isimlerine dikkat etmek yararlı olacaktır. Bu iki insanın yolu Soweto gösterilerinde kesişmiş ve Apartheid rejimine karşı verilen mücadelenin en ikonik fotoğrafı ortaya çıkmıştır. 1934 doğumlu olan Nzima tarım işçisi bir ailenin çocuğu olarak

¹⁷² Steve Biko, *I Write What I Like*, Londra: Bowerdean Press, 1978, s.19-27.

¹⁷³ Isaac Kamola, "Steve Biko and a critique of global governance as white liberalism", *African Identities*, Cilt.13, Sayı.1, 62-76, (2015), s.72-73.

¹⁷⁴ Hachten ve Giffard, s.92-101.

dünyaya gelir. Kamerayla okulda tanışan Nzima bir öğretmenin ona fotoğraf çekmeye yarayan bu aygıtın nasıl kullanıldığını öğretmesiyle fotoğrafa merak salar.

Birbirinden farklı işlerde çalışırken fotoğraf çekmeyi ihmâl etmeyen Nzima, Rand Daily Mail gazetesinin haberlerini okuyarak Apartheid rejimine karşı eleştirel bir bakış besler. Çalışma hayatı boyunca World gazetesine fotoğraf yollar ve editörler fotoğraflarını özgün ve başarılı buldukları için ona tam zamanlı fotogazeteci olarak iş verirler. 1968 yılında fotogazeteci olarak yeni kariyerine başlayan Nzima'nın aslında dünya tarihinde adının bilinmesini sağlayacak olan olayların ilk adımı gerçekleşmiştir. 1976 yılına gelindiğinde Nzima toplumsal olayların arttığı bir dönemde sosyal sorunlara duyarlı ve siyasal gelişmeleri yakından takip eden biri olarak fotoğrafçılığıyla bu sürece dâhil olmuştur. 16 Haziran 1976 tarihinde lise öğrencileri Soweto kentinde Afrikaanca dilinde eğitime karşı olduklarını gösteren protesto gösterileri yapmıştır.

Hükümetin gösterileri sert bir şekilde bastırma girişimi eylemlerin kanlı bitmesine yol açmıştır. Çok sayıda genç ve çocuk öldürülmüştür. Nzima, World gazetesi tarafından Soweto gösterilerinin takip edilmesi için bölgeye gönderilmiştir. Gösterilerin bastırılması için polis ateş açmaya başlayınca insanlar kaçışmaya başlamış ve öldürülmüşlerdir. Bu noktada fotoğraflar çeken Nzima aynı zamanda vurulmuş küçük bir çocuğun da fotoğrafını çekmiştir. Bu çocuk Hector Pieteron'dır.

Hector Pieteron genç bir insanın kollarında cansız bir şekilde yatan çocuktur. Gösterilerin bastırılması esnasında vurulmuş ve öldürülmüştür. World gazetesinin editörleri bu fotoğrafı yayınlayıp yayınlamamak konusunda ikileme düşmüşlerdir. Ancak Soweto'da olup bitenin herkes tarafından öğrenilmesi için yayınlamaya karar vermişlerdir. Bu durum olayın uluslararası medyada çıkmasına katkı sağlamış ve New York'tan Moskova'ya kadar gazetelerde fotoğraf yayınlanmıştır. Bu olay uluslararası basında yer bulmuş ve dünya çapında apartheid rejimine karşı nefret uyandırmıştır.

Bu olayın yayılması basın sektörünü de etkilemiştir. Nzima yakalanarak ev hapsine konmuş ve World gazetesi de kapatılmıştır¹⁷⁵. Soweto kentinde Hector Pieteron anıtı ve müzesi bulunmaktadır¹⁷⁶. Müze 2002'de açılmıştır. Sam Nzima 2018 yılında vefat etmiştir. Hector Pieteron fotoğrafı Apartheid rejiminin ve ona karşı verilen mücadelenin sembollerinden biri hâline gelmiştir.

¹⁷⁵ Time, This Photo Galvanized the World Against Apartheid, <https://time.com/4365138/soweto-anniversary-photograph/> [Erişim: 10 Ağustos 2019].

¹⁷⁶ Sabine Marschall, "Visualizing Memories: The Hector Pieteron Memorial in Soweto", *Visual Anthropology*, Cilt.19, Sayı.2, 145-169, (2006), s.146.

3.2.9. Demokrasî M¼cadelesindeki Gazeteler

Bu bölümde Apartheid rejimine karşı demokrasi mücadelesi veren gazeteler ve editörleri anlatılmıştır. Yukarıda ifade edildiği gibi Güney Afrika'da basın Apartheid rejiminin baskısını ve özgürlük dışı uygulamalarını tecrübe eden kitle iletişim alanlarından birisidir. Bu bölümde Sowetan, Weekly Mail ve Die Suid – Afrikaan gazetelerinin demokrasi mücadelesi ve yeni ulus inşasına katkıları ele alınacaktır.

3.2.9.1. Sowetan

Sowetan gazetesi Güney Afrika'da Apartheid rejimine karşı mücadele veren en önemli basın organları arasındadır. Gazetenin ilk editörü Joe Letakgomo'dur. Sowetan gazetesi kuruluşundan günümüze kadar sol eğilimli bir yayın organı olmuştur. Apartheid rejiminin çöz¼lme yıllarında Ulusal Parti'ye karşı gerçekleştirdiği demokrasi mücadelesiyle tanınmaktadır. 1981 yılında Apartheid uygulamalarına karşı özgürlük mücadelesi yapmak için kurulmuştur. Ülkenin her yerinde gösteriler ve karışıklıklar yaşanırken rejim 1985 ve 1986 yıllarında Olağanüstü Hâl uygulamasına gitmiştir. Bu dönemde gazetelerin protestoları yayınlaması yasaklanmıştır. Sowetan gazetesi bu duruma hukukun arkasından dolanarak çözüm bulmuştur. Gösterilerin fotoğraflarının olduğu haberleri yazı olmadan vererek haberin sansürlendiğini okuyucularına anlatmıştır. 1986 yılındaki Olağanüstü Hâl kararından sonra Sowetan gazetesinin ofisleri basılmış ve gazetenin tüm kopyaları iki sefer toplanmıştır. Gazetenin Apartheid dönemindeki en önemli amacı rejimin insanlar üzerindeki haksız uygulamalarını sonlandırmasıdır. Sowetan'ın kuruluşu siyahların haklarını savunan ve demokrasi mücadelesi veren başka gazetelerin de kurulmasına ilham olmuştur. Bunlardan birisi de Apartheid karşıtı City Press gazetesidir¹⁷⁷. Bu özelliğiyle Sowetan gazetesinin iletişimcilere ilham kaynağı olduğu söylenebilir¹⁷⁸.

Lesley Cowling, Sowetan gazetesinin bir topluluk gazetesi olarak Argus şirketi tarafından yönetilen ancak yasaklanan Post ve World gazetelerinin yerini alması için kurulduğunu ifade eder. Cowling, Sowetan gazetesinin Güney Afrika'da ulus inşasına katkı sağladığını ifade eder. Gazetenin kurulduğu dönemde Ulusal Parti'nin politikalarını desteklemeyen gazeteciler komünist olarak görülürdü. Kurucu editörlerden olan Joe Letakgomo Sowetan gazetesinin

¹⁷⁷ Simphiwe Olicius Sesanti, "The Political Role of Black Journalists in Post-Apartheid South Africa: The Case of the City Press – 1994 to 2004", (Stellenbosch University, Faculty of Arts and Social Sciences, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011), s.18-20.

¹⁷⁸ SowetanLive, About Us, <https://www.sowetanlive.co.za/about-us/> [Erişim: 14 Ağustos 2019].

haklarından mahrum bırakılan kitleleri temsil etmesi gerektiğini düşünmüştür. Gazete kurulduğu zaman editör kadrosunun genel inancı bu yöndedir.

Sowetan gazetesinin habercilik anlayışı siyahların Apartheid rejimindeki sorunlu ve eksik toplumsal hayatları üzerine yoğunlaşmıştır. Gazete bu anlamda demokrasiye hizmet ederek siyahların toplumsal, sosyal ve ekonomik sorunlarına değinmiş, ülkede ifade özgürlüğünden siyasal katılıma kadar eksiklikleri gözler önüne sermeye çalışmıştır. Gazetenin doğduğu senelerde Güney Afrika çalkantılı bir ulusal siyasete sahiptir. 1983 yılında öğrenci grupları, sivil toplum örgütleri ve birçok kuruluş bir araya gelerek Birleşik Demokratik Cephe'yi kurmuşlardır. Cephe, Apartheid uygulamalarının yanlış olduğunu ve demokrasiye inancın gerekli olduğunu savunmuştur.

Botha'nın Devlet Başkanı seçildiği 1987 genel seçimlerinde beyazların oy kullanırken siyahların kullanamaması büyük eleştirilere yol açmıştır. Demokrasiye destek veren Sowetan gazetesi bu noktada dünya tarihinde eşi az görülür bir faaliyet gerçekleştirmiştir. Seçimlere paralel olarak okuyucularının oy kullanacağı bir seçim yapmış ve siyahlar Sowetan gazetesi tarafından gerçekleştirilen temsili seçimlere gidip oy vermişlerdir¹⁷⁹. Sowetan gazetesi tarafından yapılan seçimlerde sırasıyla Nelson Mandela birinci, sürgüne gönderilen Afrika Ulusal Kongresi Başkanı Oliver Tambo ikinci ve Anglikan Başpsikoposu Desmond Tutu üçüncü olmuştur. 1,5 milyon siyah işçi ve öğrenci 1987 genel seçimlerinde 2 milyon civarında beyazın oy kullanırken siyahların oy hakkının olmayışını ulus çapında iş bırakma protestosu yaparak tepkiyle karşılamıştır¹⁸⁰.

Sowetan tarafından yapılan ve Apartheid rejimine karşı anlamlı bir eleştiri olan sembolik seçimler kamuoyuna eğer Apartheid sistemi uygulanıyor olmasaydı ülkenin yönetiminin alacağı şekli göstermiştir: Mandela birinci çıkmıştır. Sowetan tarafından düzenlenen sembolik seçimler Güney Afrika'da herkesin eşit oy hakkına sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Demokrasinin temeli olan eşit oy hakkı ve adil seçimler böylece Sowetan tarafından dile getirilmiştir. Gazete demokrasi hususunda ülkeye yol göstermiş ve beyazların Apartheid rejiminin demokratik olmadığını ortaya koymuştur.

Sowetan gazetesinin demokrasiye ek olarak ulus inşasına da katkısı olmuştur. 1990'ların başında bir perspektif olarak kabul ettiği Ulus İnşası Manifestosu oldukça önemlidir. Ulus inşasını gazete Güney Afrika toplumunda çöken tüm yapıların yeniden inşa edilmesi olarak

¹⁷⁹ Lesley Cowling, "Building a Nation: The Sowetan and the Creation of a Black Public", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.40, Sayı.2, 325–341, (2014), s.325-333.

¹⁸⁰ New York Times, South Africa Vote Strengthens Hold of Botha's Party, <https://www.nytimes.com/1987/05/07/world/south-africa-vote-strengthens-hold-of-botha-s-party.html> [Erişim: 14 Ağustos 2019].

tanımlar. İnsanlara hizmette en üst düzey kalite hedeflenmiştir. Bir ulusun hayatta kalması için gerekli yapıların kurulmasında medya olarak bilgilendirici vazife yerine getirilecektir. Ülkenin tüm insanların eşit yaşam kalitesine sahip olabilmesi için liderlik edilecektir. Gelecek nesillere iyi bir toplum bırakma vizyonu ile hareket edilecektir¹⁸¹.

Siyasal dönüşüme katkıları bunlarla sınırlı değildir. Bireysel olarak önemli katkılar sağlayan isimlerden bahsedilebilir. Aggrey Klaaste bu isimlerden birisidir. Golden City Post ve World gazetelerinde çalışmış, World gazetesi 1977 yılında kapatıldığı zaman 6 ay gözaltında kalmış ve Nieman programı çerçevesinde Harvard Üniversitesi'nde akademi üyesi olmuştur¹⁸². 1988 yılında Sowetan gazetesinde editör olarak çalışmaya başlamıştır. Göreve geldikten kısa bir süre sonra yazılarıyla ulus inşası projesini hayata geçirmiştir. Yazar, kavramın kendi zihin dünyasında oluşmasının zaman aldığını ve sosyal, siyasal, toplumsal ve ekonomik birçok konuyla ayrılmaz bir ilişki içerisinde olduğunu söyler. Ülkede ahlâki bir liderliğe ihtiyaç duyulduğunu düşünür¹⁸³.

Ulus inşası fikri Klaaste ve Sam Mabe gibi gazeteciler tarafından yazılan köşe yazılarıyla açıklanmıştır. Klaaste ulus inşası fikriyle siyahların ülkenin sorunlarına katılımının gerekli olduğunu ve yeniden yapılanmaya gidilmesinin önemine değinmiş, böylece gazete aracılığıyla siyahlara toplumda yeni bir yüz kazandırmaya çalışmıştır. Sıradan ve siyasal süreçlere katılımı engellenmiş siyahların en önemli gücü ubuntu felsefesidir. Klaaste, Apartheid rejiminin siyahların özgüvenini yitirmesine sebep olduğunu ve bunun kültürel bir canlanmayla düzelebileceğini düşünmüştür. Bu kültürel uyanış fikri siyasal özgürlük mücadelesinin bir alternatifi değil bu mücadeleye bir destektir. Siyahların hakları konusunda bilinçli olmaları gereklidir.

Ulus inşası gurur ve itibarın siyahların arasında yeniden canlandırılmasını hedeflemiştir. Siyahların gurur ve itibarını zayıflatan şey Apartheid rejiminin onları dışlaması ve izole etmesidir. Afrikalıların kendi mirası bu süreçte yapıcı bir rol üstlenecektir. Bu sebeple ubuntu çok önemli ve merkezi bir kavramdır. Ubuntu hümanizmin Afrika versiyonudur. Batı tipi hümanizm uygulamada bireyi ve ateizmi merkeze koyarken Ubuntu kolektif yaşamı ve dini ön plana çıkarır. Afrika'daki toplulukların gelenek ve göreneklerini kapsayıcı bir özelliği vardır. Ubuntu insanlığa kıymet veren ve ayrımcılık yapmayan kapsayıcı bir felsefedir.

¹⁸¹ Sowetan Live, Pre-1994 manifesto, <https://www.sowetanlive.co.za/news/2010-02-22-pre-1994-manifesto/> [Erişim: 15 Ağustos 2019].

¹⁸² Michael Green, *Around and About: Memoirs of a South African Newspaperman*, Claremont: David Philip Publishers, 2004, s.174.

¹⁸³ Phakama Mbonambi, "Aggrey Klaaste: The Relentless Community-Builder", (Rhodes University Institute for the Study of English in Africa, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Grahamstown, 2014), s.95-97.

Sam Mabe ulus inşasını destekleyen bir başka gazeteci olarak bu kavramın siyah topluluklarda çökmüş olan yapıların yeniden inşası anlamına geldiğini telaffuz eder. Zulu kültüründeki sopa dövüşü ve bunun benzeri kültürel unsurların canlandırılması ulus inşasına katkı sağlayacaktır. Mabe ayrıca siyahların okuması ve eğitim alması gerektiğini ve bunun çok önemli olduğunu düşünmektedir. Klaaste'nin ulus inşası felsefesinin temelinde siyahların bilinçlenmesi gerektiği düşüncesi ve kendi kendine var olabilme arzusu yatar. Bu nitelik siyahların Apartheid rejiminde kaybettiği özgüvenle birlikte ortadan kalkmıştır. Klaaste ve onun gibi sosyal stratejistler Sam Mabe, Joe Thlooe, Thami Mazwai, Sydney Matlhaku ve Don Mattera rejimin tüm kötü uygulamalarına rağmen beyazlarla birlikte Güney Afrika'nın yeniden inşa edilebileceğini düşünmüşlerdir.

Klaaste ulus inşasının beyazların katılımıyla gerçekleştirilmesi gerektiğine inanmıştır. Gerçekleştirdiği en önemli projeler arasında Güney Afrika Edebiyat Ödülleri, Güney Afrika Erken Çocukluk Gelişim Ödülleri, Anglo-Amerikan ve Sowetan Genç İletişimciler Ödülleri sayılabilir. Sowetan gazetesi ve Klaaste beyazlarla birlikte yeni bir ulus inşası için kültürel yakınlaşmanın altını çizmiş, siyahların seslerinin duyulması ve topluma dâhil edilmesi için çalışmışlardır¹⁸⁴. Sowetan gazetesi siyahları desteklemenin bir gereği olarak Nelson Mandela'nın serbest kalışını özel haberle kapak sayfasından yayınlamıştır¹⁸⁵. Sowetan gazetesi Apartheid döneminde olduğu gibi siyasal dönüşüm sonrasında da demokratik yayıncılık anlayışına devam etmiştir¹⁸⁶. Haklarından mahrum bırakılan insanların hayat şartlarının geliştirilmesine yönelik çözümler üreten gazete 2000'li yıllara gelindiğinde halk tarafından okunan değerli bir kurum olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Temsili seçim düzenlemesiyle siyahların da vatandaşlık haklarına vurgu yapan gazete demokrasiye katkı veren bir kurum olmuş ve siyasal dönüşümün medya ayağını temsil etmiştir¹⁸⁷.

3.2.9.2.Weekly Mail

Weekly Mail gazetesi Apartheid rejimine karşı mücadele veren bir gazetedir. 1980 ve 1990'larda alternatif basının öncü yayın organlarından. Yeni ve demokratik Güney Afrika'nın doğuşunda önemli rol oynamıştır. Weekly Mail gazetesi 14 Haziran 1985 tarihinde kurulmuştur. Kurulmasından sadece 2 yıl önce yeni anayasa hazırlanmış ve üçlü parlamento sistemi (tricameral parliament) kabul edilmiştir. Buna göre beyazlar, renkliler ve Asyalılar

¹⁸⁴ Sowetan Live, A Man with Vision, <https://www.sowetanlive.co.za/news/2010-06-18-a-man-with-vision/> [Erişim: 15 Ağustos 2019].

¹⁸⁵ SA people news, Sowetan Front Page, <https://www.sapeople.com/2015/02/12/newspapers-report-nelson-mandela-release-25-years-ago/> 16 Şubat 1990 tarihli özel gazete sayısı, [Erişim: 10 Temmuz 2020].

¹⁸⁶ Sesanti, s.24-25.

¹⁸⁷ Cowling, s.333-341.

parlamentoda temsil edilirken, siyahlar temsil edilmemiş ve dışlanmıştır. Güney Afrika'daki Apartheid rejiminin çözülme yıllarında doğan bu gazete siyahların uğradığı haksızlığın gözler önüne serilmesi için olanca kuvvetiyle çalışmıştır. Gazetenin kuruluşu Johannesburg merkezli Sunday Express ve en bilinen rejim muhalifi Rand Daily Mail gazetelerinin kapanmasının bir sonucudur. Bu iki gazetenin kapanması sonucu işsiz kalan gazeteciler Rand Daily Mail gazetesinin muhalif pozisyonunu devam ettirmek için birleşmişler ve Weekly Mail gazetesini kurmuşlardır.

Gazetenin amacı Rand Daily Mail gazetesinin en çok bilinen editörü olan Laurence Gandar'ın mirasını devam ettirmek ve insan haklarının geliştirilmesi için yayın yapmaktır. Rand Daily Mail gazetesinin en büyük başarısı 1978 – 1979 yıllarında Muldergate Skandalı'nın ifşa edilmesidir. Weekly Mail gazetesinin editörleri Anton Harber ve Irwin Manoim Apartheid karşıtı yayın yapacak haftalık bir gazete kurmaya karar verdiklerinde Harber, Rand Daily Mail gazetesinde siyaset muhabiri olarak çalışırken Manoim de Güney Afrika Öğrenci Basın Birliği'nde çalışmaktaydı. Weekly Mail gazetesinin demokrasinin Güney Afrika'da geliştirilmesi için çalışan Guardian gazetesinden gelen alternatif basın geleneğine dayanmasına karar vermişlerdir.

Slogan olarak 'değişen Güney Afrika'nın gazetesi' (the paper for a changing South Africa) belirlenmiştir. Harber ve Manoim çözülme yıllarındaki tecrübelerine dayanarak Apartheid rejiminin çok fazla yaşamayacağını düşünmüşler ve Apartheid sonrası inşa edilecek olan yeni ülkenin en önemli yayın organı olması için Weekly Mail gazetesini kurmuşlardır. Weekly Mail gazetesi 24 sayfalık tabloid bir gazete olarak her Cuma günü yayınlanmaya başlamıştır. Ele alınan başlıca konu politikadır. Ancak küçük bir sanat bölümü de hazırlanmıştır. "Apartheid Barometresi" adını taşıyan bölümdeyse gazetede, gözaltına alınan kişiler ve yasaklanan kitapların listesi verilir. İlk sayının en önemli haberi Mozambik direniş hareketi olan Renamo örgütü ile Güney Afrika polis güçleri arasındaki ilişkiyi ele almıştır.

Weekly Mail tarafından yapılan haberde Güney Afrika polis güçlerinin Mozambik'i istikrarsızlaştırmak için gizli operasyonlara katıldığı ve Renamo örgütü ile ilişkisi olduğu yazılmıştır. Gazetenin ilk sayısında ayrıca gözaltında ölümler, zorla yerinden edilen insanlar, Afrika köylerinde gerçekleştirilen otobüs boykotları ve üç Afrikalı aktivistin (PEBCO Three) ortadan kaybolması ele alınmıştır. Gazetenin 21 Haziran 1985 tarihinde çıkan ikinci sayısında ilk sayıdaki konulara devam edilirken aynı zamanda Güney Afrika Savunma Güçlerinin Botsvana'da yaptığı baskınlar ele alınmıştır. Ayrıca Güney Afrika köylerindeki durum ve yaşam

şartları gösterilmiştir. Gazete beyazların hiç haberinin bile olmadığı köylerdeki hayatı ve olup bitenleri beyaz okura göstermeye ve anlatmaya çalışmıştır¹⁸⁸.

Weekly Mail gazetesinin çalışanları ve editörleri rejim karşıtı oldukları için sıradan halkın yaşadığı problemlere, Zambiya'daki Kabwe kentinde 1985 yılında gerçekleştirilen Afrika Ulusal Kongresi'nin toplantısına, Mandela'yı Serbest Bırak Kampanyasına (Release Mandela Campaign) ilgi göstermiş ve bunları haber yapmıştır. Bu niteliğiyle hızlı bir şekilde rejimin meşruiyetini sorgulayan bir yayın organına dönüşmüştür. Olağanüstü Hâl uygulamalarına rağmen eleştirel yayınlar yapabilmek için Weekly Mail gazetesi yeni bir yöntem uygulamıştır. 20 Haziran 1986 tarihinde yayınlanan sayıda gazetecilik literatürüne yeni bir uygulama getirmiştir. Bu 28 sayfalık sayının 14 sayfası siyah ile üstü çizilmiş bölümler veya beyaz boş bırakılmış alanlar içermektedir. Sayfanın altında 'kısıtlanmıştır' (restricted) yazmaktadır. Sayfadaki haberlerin Olağanüstü Hâl uygulamalarına uymak için sansürlendiği okuyucuya anlatılmak istenmektedir. Konu haber yapılmakta ancak sorun teşkil edebilecek isimler siyah çizgilerle sansürlenmektedir.

Şekil 4: Weekly Mail Gazetesinin 20 Haziran 1986 Tarihli Sayısı

Kaynak: Switzer ve Adhikari (Ed.), s.467.

¹⁸⁸ Les Switzer ve Mohamed Adhikari (Ed.), *South Africa's Resistance Press: Alternative Voices in the Last Generation under Apartheid*, Ohio: Ohio University Center for International Studies, (2000), s.458-463.

Yukarıda görüldüğü üzere gazetenin avukatları Olağanüstü Hâl uygulamasıyla ilgili hiçbir şey söyleyemeyeceğini ifade etmesine rağmen, gazetenin editörleri deneyeceklerini ifade etmişlerdir. Uygulanan yöntem yazılması yasaklı olan isimlerin üstünün siyah ile çizilmesidir. Ayrıca sayfanın en altında 'kısıtlanmıştır' yazmaktadır. Bu durum Apartheid rejiminde basın özgürlüğünün olmadığını net bir şekilde gösterir. Buna rağmen basın özgürlüğünün olmadığı bir ortamda Weekly Mail gibi gazetelerin basın özgürlüğü ve demokrasi için mücadele ettiğini açıkça ortaya koyar. Bütün bu çabalara rağmen Weekly Mail gazetesi 1988 yılında yayınlarını askıya almak zorunda kalmıştır. 1988'de Weekly Mail gazetesinde çıkan ve Savunma Bakanı Magnus Malan'ı eleştiren bir yazı yüzünden polis gazetenin kopyalarını toplatmıştır. Buna ek olarak, Weekly Mail gazetesi 1 – 28 Kasım 1988 tarihleri arasında 1 aylığına ceza olarak kapatılmıştır. Ancak trajikomik bir şekilde aynı ay içinde Apartheid karşıtı ve Afrikaanca dilinde yayın yapan Vrye Weekblad gazetesi kurulmuştur. Weekly Mail gazetesinin kısa süreliğine kapatılmasının sebebi İngilizler arasında tercih edilen ve okunan bir gazete olmasıdır. Eğer hedef kitlesi güçlü bir imparatorluğun mirasçıları olmasaydı, gazetenin tamamen kapatılması bile söz konusu olabilirdi.

Gazetenin kapatılmasının sebebi Savunma Bakanı Magnus Malan'ın eleştirilmesi ve Afrika Ulusal Kongresi'nin anayasal prensiplerinin haber yapılmasıdır. Yeniden açıldıktan sonra Weekly Mail gazetesi 1990'ların başında İngiliz Guardian gazetesiyle işbirliği yapmıştır. Bu iki gazetenin işbirliği 1991 yılında Inkathagate Skandalı'nın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Mangosuthu Buthelezi'nin Inkatha hareketinin Güney Afrika polisi tarafından finansal olarak desteklenmesiyle Afrika Ulusal Kongresi karşıtı gösteriler düzenlenmesi ve COSATU'nun muhalifi olacak işçi sendikasının, Güney Afrika Birleşik İşçi Birliği'nin (United Workers' Union of South Africa – UWUSA) kurulması planlanmıştır. Bu plan Weekly Mail gazetesi tarafından ifşa edilince ülke çapında Inkathagate Skandalı olarak patlak verir.

Guardian gazetesinin uluslararası versiyonu Güney Afrika'da 1992 yılından itibaren Weekly Mail ile birlikte dağıtılmaya başlar. Daha sonra tek bir gazete olarak yeniden organize edilirler ve Weekly Mail and Guardian adını alırlar. Bu isim 30 Temmuz 1993 tarihinde Mail and Guardian olarak değiştirilir. Böylece günümüzdeki Mail and Guardian gazetesi kurulmuş olur. Weekly Mail gazetesinin Güney Afrika basın tarihindeki önemi bununla da bitmez. Kendisi gibi apartheid karşıtı South ve Vrye Weekblad gazetelerinin kurulması için ilham kaynağı olmuştur. Sonuç olarak, Weekly Mail gazetesi demokratik Güney Afrika'nın inşa edilmesi için çalışmıştır¹⁸⁹.

¹⁸⁹ Switzer ve Adhikari (Ed.), s.463-481.

3.2.9.3.Die Suid – Afrikaan

Afrikaanca basının Apartheid döneminde rejimin sözcüsü gibi hareket ettiği söylenebilir. Ancak çözülme yıllarında ortaya çıkan tablo farklı bazı istisnaların da olduğunu göstermektedir. Bu istisnaların önemli bir örneği Die Suid – Afrikaan gazetesidir. Apartheid sistemi sadece yasalar ve siyasetle şekillendirilip güçlendirilmiş bir yapı değildir. Aynı zamanda Güney Afrika Yayın Kurumu ve rejimin destekçisi Afrikaner basın, sistemin yeniden üretilmesini ve devamını sağlamıştır. Apartheid sisteminin sadık gazeteleri arasında Die Burger (Cape Town), Oosterlig (Port Elizabeth), Die Volksblad (Bloemfontein), Die Vaderland ve Die Transvaler (Johannesburg) sayılabilir. Ayrıca Oggendblad, Hoofstad (Pretoria) gibi genç yayın organları ve Beeld (Johannesburg) önemli Apartheid destekçisi gazetelerdir. Buna ek olarak pazar günleri yayınlanan Die Beeld ve Dagbreek en Sondagnuus ile mirasçısı Rapport gazeteleri Ulusal Parti'nin iktidarını sağlamlaştırmasını sağlayan basın organlarıdır.

Güney Afrika'da Afrikaanca basının tarihçesi oldukça eskiye dayanır. 20.yüzyıla doğru Afrikaanca dilinin önemli bir yazı dili haline gelmesinde basının etkisi yadsınamaz. 1876 yılında kurulan Di Patriot gazetesi Afrikaanca dilinin ülkede yayılması için milliyetçi bir yayın anlayışı benimsemiştir. Gazete 1904 yılında yayın hayatına elveda dediğinde Afrikaanca dilini Güney Afrika'nın İngilizce ile birlikte en önemli yazı dillerinden birisi haline getirmiştir. 1912 – 1914 arasında çıkarılan Die Voorloper kendi döneminde hükümet karşıtı bir tutum sergilemiştir. Dönemin diğer yayınlarına oranla hâkim söylemin dışında yayıncılık anlayışını geliştirmiştir.

Apartheid rejiminin mimarı olan Ulusal Parti'nin destekçisi ve hâlen Güney Afrika'da medya alanında çalışmalarını Naspers adı altında sürdüren köklü ve geçmişi kuvvetli Nasionale Pers şirketi 1915 yılında kurulmuştur. Güney Afrika'daki Afrikanerlerin en önemli medya sermayesidir. Nasionale Pers şirketi 1924 yılında Hertzog liderliğinde Ulusal Parti'yi yayınlarıyla iktidara getiren faktörler arasında yer almıştır. Daniel François Malan liderliğinde 1948 seçimleriyle Ulusal Parti'nin iktidara gelmesinde de Die Burger ve Die Volksblad gazetelerinin önemli desteği olmuştur. Die Burger gazetesinin ilk editörleri arasında François Malan da bulunmaktadır. Ulusal Parti'nin daha sonraki liderlerinden olan Hendrik Verwoerd Die Transvaler gazetesinin editörlüğünü yapmıştır. Görüldüğü üzere Ulusal Parti'nin önemli siyasetçileri Afrikaanca basında bir fiil çalışmışlardır.

Verwoerd daha sonra Apartheid sistemini geliştiren ve güçlendiren siyasetçi olarak bilinecektir. Rejimin direkt müdahalesi ve etkisinden kurtulmak isteyen, Gazete Basın Birliği'nin (Newspaper Press Union – NPU) üyesi olan gazeteler gönüllü bir organizasyon olan Güney Afrika Basın Konseyi'ni (South African Press Council) 1962 yılında kurmuşlardır. 20 yıl sonra, 1982 Haziranında Güney Afrika İçişleri Bakanı Chris Heunis yeni bir yasa çıkarmaya çalışarak

sağcı Afrikaner gazeteler dâhil olmak üzere bütün gazetelerin Güney Afrika Basın Konseyi'ne üye olmasının zorunluluk haline getirilmesini istemiştir. Böylece gazeteleri bir şemsiye altında tutarak daha rahat kontrol edebilecektir.

1983 yılının Eylül ayında Gazete Basın Birliği eski konseyi Güney Afrika Medya Konseyi ile (South African Media Council) değiştirmiştir. Bu konsey hem yazılı basın hem de yayıncılık alanına bakacaktır. Alternatif basının kontrol edilmesi için medya ilişkileri direktörlüğü Eylül 1987'de kurulmuştur. Die Suid – Afrikaan gazetesi bu hararetli basın ortamında yayın hayatına merhaba demiştir¹⁹⁰.

Die Suid-Afrikaan ve Vrye Weekblad gazeteleri Botha'nın 1983 yılındaki anayasası ile de Klerk'in 1990 yılında parlamentoda yaptığı ve Afrika Ulusal Kongresi'yle birlikte başka siyasal partilerin yasağını kaldırdığı konuşmasının şekillendirdiği siyasal tansiyonun yüksek olduğu bir dönemde yayın hayatlarına başlamışlardır. Die Suid-Afrikaan gazetesinin 1984 ilkbaharında ilk sayısı "bağımsız bir fikir gazetesi" ('n Self-standige meningsblad) sloganıyla yayınlanmıştır. Gazete Voorbrand Publikasies şirketi tarafından Stellenbosch kentinde Cape Town Üniversitesi'nde siyasal bilimler profesörü olan Hermann Giliomee'nin baş editörlüğünde yayınlanmıştır. Editörler arasında André P. Brink, Jakes Gerwel ve André du Toit gibi önemli Afrikaner düşünce insanları ve entelektüeller bulunmaktadır.

Giliomee, Voorbrand Publikasies şirketindeki tek hissedardır ve gazetenin yayıncısıdır. Die Suid-Afrikaan'ın sekizinci sayısından sonra editörlük Giliomee, André du Toit ve Riaan de Villiers arasında üç kişilik bir yönetime dönüşmüştür. Bu editörler Apartheid sisteminin karşıtı olmakla beraber reform taraftarıdır. Gazete, dergi formatında yayınlanmış ve politika, ekonomi, entelektüel hayat ile Güney Afrika'nın güncel konuları odaklanılan haberler arasındadır.

Die Suid-Afrikaan gazetesinin herhangi bir siyasal partiyle veya siyasetçiyle ilişkisi yoktur. Güney Afrika'da açık bir toplum yapısını, eşitliği ve huzurlu yaşamı desteklemektedir. Okuyucularına Afrika'dan insanlar anlamına gelen 'Afrikane' denir. Bu kavram bütün renk ve ırklardan Afrikalıları kapsar. Giliomee gazetenin ilk editöryal sayısında yeni anayasanın Afrikalıları dışlamasından doğacak problemlerden bahsetmiştir. 1983 anayasasının Ulusal Parti'ye karşı muhalefet yapmak için kurulan Birleşik Demokratik Cephe'nin daha çok destekçi bulmasına sebep olduğunu yazar. Bu açıklamalar Afrikaanca bir yayın organından gelen en sert eleştirilerdir. Buna benzer bir eleştiri 1981'de Beeld gazetesinin editörü Ton Vosloo

¹⁹⁰ Switzer ve Adhikari (Ed.), s.404-410.

yapmıştır. Bir gün Güney Afrika hükümetinin Afrika Ulusal Kongresi'yle müzakere masasına oturacağını ifade etmiştir.

Die Suid-Afrikaan çoğunlukla Afrikaanca makaleler yayınlamakla birlikte İngilizce yayınlanan yazılara da rastlamak mümkündür. İlk sayıdaki İngilizce makalede Charles Simkins hükümetin eğitim konusunda eşitliği sağlayıp sağlayamayacağını sorgulamıştır. Sayının diğer yazılarında anayasaya siyahların tepkisi, beyaz – renkli ilişkileri, Stellenbosch Üniversitesi'nin bütün ırklara açılma ihtimâli ve siyasal suçlamalar ele alınmıştır. Bu sayıda ayrıca Hennie Aucamp, Karel Schoeman ve André P. Brink gibi ödüllü Afrikaner yazarların makaleleri bulunmaktadır.

Güney Afrika'da Demokratik Alternatif Enstitüsü (the Institute for Democratic Alternative in South Africa – IDASA) üyeleri 1987'de Senegal Dakar'a Afrika Ulusal Kongresi üyeleriyle görüşmeye gittiği zaman Die Suid-Afrikaan gazetesi Afrikanerleri siyahlarla uzlaşma masasına çekmek istemiştir. Giliomee ve du Toit Dakar toplantısına katılmış ve Die Suid-Afrikaan gazetesinde 1987 Eylül sayısında toplantıya detaylı yer verilmiştir. Gazetenin toplantıya katılım sağlamasının sebebi Afrika Ulusal Kongresi ile hükümet arasında bir uzlaşma noktasını oluşturma umudu olmuştur.

Dakar toplantısına muhalefet ağırlıklı olarak Afrikaanca ana akım basından ve İngilizce yayınlanan Citizen gazetesinden gelmiştir. Citizen gazetesi Perskor grubuna ait olmakla birlikte Ulusal Parti tarafından propaganda aracı olarak hizmet etmesi amacıyla kurulmuştur. Hükümet yanlısı Die Burger, Beeld ve Citizen gazeteleri Dakar toplantılarını eleştirmek için makaleler yayınlamışlardır. Beeld gazetesi bir sayısında "Afrika Ulusal Kongresi'nin Dakar ile Kurnaz Planı" başlığını taşıyan bir haber yapmıştır. Citizen gazetesi teröristlerle görüşülmemesi gerektiğini söylemiştir. Die Suid-Afrikaan gazetesi Dakar toplantısının demokrasi için önemli bir adım olabileceğini öne sürmüştür¹⁹¹.

Dakar toplantılarından yola çıkılarak söylenebilecek en önemli şey Die Suid-Afrikaan gazetesinin Apartheid rejimine Afrikaanca basın organı olmasına rağmen muhalefet etmesidir. Özellikle 1995 yılının sonunda gazete mali sorunlardan ve personel eksikliğinden ötürü kapanana kadar özel raporlar yayınlarak Apartheid rejimini eleştirmeye devam etmiştir. Eğitim politikalarının, devletin ve ekonomik düzenin yeniden yapılandırılması gibi rapor niteliğinde sayılar hazırlanmış ve hükümet eleştirisi yapılmıştır. Güney Afrika'nın sosyal ve siyasal problemlerine başka herhangi bir Afrikaanca basın organının yapmadığı kadar dikkat çekmiştir. Afrikaanca basında görülen değişikliğin ilk ve en önemli örneklerinden birisidir¹⁹².

¹⁹¹ Switzer ve Adhikari (Ed.), s.410-419.

¹⁹² Switzer ve Adhikari (Ed.), s.419-422.

3.3.Demokrasiyle Gelen Değişim ve Sonrası

1994 yılında demokrasiye geçilmesiyle birlikte yazılı basın hürriyetini sağlayacak olan bazı değişiklikler yapılmıştır. 1996 Anayasası ile Güney Afrika yeni değerleri ve normları ulusal basın hayatına sokmuştur. Bilindiği gibi Apartheid döneminde basın üzerinde ciddi bir baskı mevcuttu. Bu durumun ortadan kalkması için 1996 Anayasası ile düşünce ve inanç özgürlüğü anayasal garanti altına alınmıştır. Buna ek olarak ifade özgürlüğü anayasal garanti altına alınmıştır. Basın ve medyada ifade özgürlüğü, bilgi alma özgürlüğü, sanatsal yaratıcılık özgürlüğü ve akademik araştırma hürriyeti anayasal garanti altına alınmıştır. Ayrıca savaş propagandası yapmak, şiddete teşvik ve ırk, etnik köken, cinsiyet veya din temeli üzerine kurulan nefret söylemi ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemez¹⁹³.

Basının görevini yapmasını kolaylaştıracak bir adım daha atılmıştır. 2000 yılında Bilgiye Erişimin Geliştirilmesi Yasası çıkarılmıştır. Yasanın amacı anayasal garanti altında olan bilgiye erişim hakkının uygulanmasını sağlamaktır. Devlet tarafından tutulan bir bilginin talep edenlere verilmesi amaçlanmaktadır. Yasa şeffaflık, güvenilirlik ve hesap verilebilirlik gibi unsurlar düşünülerek çıkarılmıştır. Prosedürlere uyan talepçilerin isteklerine cevap verilerek bir kamu kurumuna ait olan bilgiler ve kayıtların şeffaflık gereği halka verilmesi amaçlanmıştır. Fakat bu yasa kabine, bunun komiteleri, parlamento üyeleri ve anayasayla belirlenmiş mahkemelerin kayıtlarına uygulanmaz. Ayrıca Güney Afrika'nın güvenliğini veya savunmasını ilgilendiren konularda devlet görevlileri bilgi vermeyi reddetme hakkına sahiptirler¹⁹⁴.

IOL'de yayınlanan 2 Mayıs 2001 tarihli habere göre Güney Afrika'nın Devlet Başkanı Thabo Mbeki (1999 – 2008), hükümetinin basın özgürlüğüne bağlı olduğunu söylemiştir. Dünya Basın Özgürlüğü Günü'ne yönelik olarak yaptığı konuşmasında özgürlüğün basına verilen bir ayrıcalık olmadığını aksine temel bir hak olduğunu ifade etmiştir. Basın özgürlüğü Apartheid geçmişi düşünüldüğünde savunulmak zorundadır. Basın özgürlüğünün öncelikle savunulması gereken norm olduğunu telaffuz etmiştir. Hükümetinin engeli olmadan gazetecilerin görevlerini yerine getireceğini taahhüt etmiştir. Mbeki basın özgürlüğünün evrensel bir değer olduğunu ve özünde basit olduğunu, savunulması gerektiğini söylemiştir¹⁹⁵.

Bu olumlu tablo ilerleyen yıllarda biraz değişmiştir. 25 Nisan 2013 tarihli News24 haberine göre Güney Afrika parlamentosu Devlet Bilgisini Koruma Kanunu'nu kabul etmiştir. Hassas devlet bilgisini korumak için çıkarılan yasanın Güney Afrika kamuoyunda basın özgürlüğünü

¹⁹³ The Constitution of the Republic of South Africa, 1996.

¹⁹⁴ Parliament of South Africa, Promotion of Access to Information Act, Kanun Yılı: 2000.

¹⁹⁵ IOL, Mbeki commits government to free media, <https://www.iol.co.za/news/politics/mbeki-commits-government-to-free-media-66150> [Erişim: 14 Eylül 2019].

gerileteceği yönünde eleştiriler yapılmıştır. Yasa 189 ‘evet’ oyu, 74 karşı oy ve 1 çekimser oy neticesinde parlamentodan geçmiştir. Devlet Güvenlik Bakanı Siyabonga Cwele yasanın ulusal çıkar ve güvenliği korurken aynı zamanda demokrasiyi güçlendireceğini ve şeffaflığı dengeleyeceğini söylemiştir. Siyabonga Cwele eleştirilere cevap olarak bu yasanın kullanılarak yolsuzluğun üstünün örtülemeyeceğini ifade etmiştir. Yasanın böyle bir amaca hizmet etmeyeceğini aksine ulusal güvenliği ilgilendiren bilgileri ifşa edilmekten koruyacağını telaffuz etmiştir. Kamuoyunda ve medyada bu yasa eleştirilmiş ve hükümetin israflarını veya yolsuzluklarını ifşa eden gazetecilerin sıkıntı çekeceği ve basın özgürlüğünün bastırılacağı söylenmiştir. Güney Afrika’da gazeteciler hükümetin yanlışlarını gösteren ve basına sızdırılan dokümanlar üzerinden skandalları ifşa etmekte olduğundan bu yasa gazetecilerin görevlerini yapmasını engelleme potansiyeline sahiptir. Demokratik İttifak’tan Lindiwe Mazibuko yasanın demokrasiyi tehdit ettiğini ifade etmiştir¹⁹⁶.

Yasa hükümet tarafından çok gizli olarak sınıflandırılan bilgilerin ifşa edilmesini 25 yıla kadar hapisle cezalandırabilmektedir¹⁹⁷. Ancak Devlet Başkanı Jacob Zuma yasayı imzalamamış ve parlamentoya geri göndermiştir. Nelson Mandela Vakfı yasayı bilgiye erişim hakkını kısıtlamakla eleştirmiştir¹⁹⁸. Demokrasiye geçildikten sonra Güney Afrika’da hükümet – basın ilişkileri belirgin bir iyileşme gösterse de bu olumlu ilerleme bu ikili arasındaki ilişkinin mükemmel olduğunu göstermez. Basınla hükümetin anlaşmazlığa düştüğü birçok konu yaşanmıştır.

Bu sorunlara rağmen Apartheid döneminin aksine Güney Afrika basını hükümetle ilgili eleştiriye sebep olabilecek konuları rahatlıkla okuyucuyla paylaşmakta ve fikir edinmelerini sağlamaktadır. Uzun süren siyasal dönüşüm süreci ve bu süreçle gelen demokratik yönetim toplumun ortak hafızasına medya özgürlüğü, basın özgürlüğü, demokrasi ve insan hakları gibi kavramları kazımıştır. Devlet başkanları dâhil olmak üzere önemli konumlarda bulunan insanlar Güney Afrika’da basına skandallarıyla düşebilmekte ve eleştirilebilmektedir.

Kuşku doğuran siyasal bağlar ve çıkar ilişkileri basının gündemine düşmektedir. Buna bir örnek verilebilir. Güney Afrika Devlet Başkanı Jacob Zuma Hintli Gupta ailesiyle yakın ilişkilerinden ötürü Güney Afrika’da son yıllarda güçlü bir şekilde eleştirilmiştir. Gupta ailesinin Zuma’nın yakınlarına şirketlerinde iş verdiği ve karşılığında devletle kârlı antlaşmalar yaptığına yönelik iddialar mevcuttur. Zuma yaptığı açıklamalarında aileyle olan ilişkisinin oldukça normal

¹⁹⁶ News24 Archives, Controversial secrecy bill passed, <https://www.news24.com/SouthAfrica/Politics/Parliament-passes-controversial-secrecy-bill-20130425> [Erişim: 15 Eylül 2019].

¹⁹⁷ Parliament of South Africa, Protection of State Information Bill, Kanun Yılı: 2013.

¹⁹⁸ Nelson Mandela Foundation, The Secrecy Bill will affect your right to information, <https://www.nelsonmandela.org/news/entry/the-secrecy-bill-will-affect-your-right-to-information> [Erişim: 15 Eylül 2019].

olduğunu ve yanlış bir şey aranmaması gerektiğini söyler. Güney Afrika'da siyasilerle ilgili olaylar basının önüne imkânlar çerçevesinde düşmektedir. Güney Afrika'da faaliyet gösteren City Press gazetesi 28 Kasım 2018 tarihinde yaptığı haberde ülkenin Mineral Kaynaklar eski Bakanı olan Ngoako Ramatlhodi'nin Zuma'yı otoritesini açık artırma ile Gupta ailesine satmakla suçladığını ifade etmiştir. Gazetenin haberi Gupta ailesinin devletin imkânlarını kendi çıkarı için kullanmakta olduğunu ve halkın kaynaklarının ele geçirildiği iddialarını aktarmıştır¹⁹⁹.

3.4.Güney Afrika'nın Günümüzde Basın Özgürlüğü Açısından Değerlendirilmesi

Batılı kuruluşların genel olarak özgürlükleri ve basın özgürlüğünü ölçen kurumlarına dayanarak ülkeleri değerlendirmek bazen adil görünmeyebilmektedir. Genellikle bu kuruluşların değerlendirmelerinin arkasında dini, siyasi veya ideolojik etkilerin hâkim olduğu düşünülür. Ancak değerlendirmeye alınan ülkelerin siyasi tarihleri ve medya alanındaki gelişmeleri ele alınınca bu değerlendirme yapan kurumların verdiği bilgiler kıymetli hâle gelmektedir. Bu bilgileri ülkeleri tanıyarak okumak her ne kadar zahmet gerektirse de doğru sonuçlara ulaşmayı kolaylaştırır.

Freedom House tarafından 2019 yılında Güney Afrika için yayınlanan özgürlük raporunda ülkenin anayasasının basın ve ifade özgürlüğünü koruduğu ve uygulamada da basın özgürlüğüne zarar verilmediği ifade edilmektedir. Birbirleriyle rekabet halinde olan çeşitli gazeteler basın özgürlüğünü kullanarak hükümetin yanlışlarını eleştirebilmektedir. Freedom House medya özgürlüğünü ve basının demokrasiye hizmetini Güney Afrika'da medyanın 2017 yılında oynadığı önemli rolle ifade eder. Zengin Hintli Gupta ailesiyle İngiliz halkla ilişkiler şirketi Bell Pottinger arasında ülkedeki ırksal sorunları ve tansiyonu yeniden diriltmek için gizli bir uzlaşmanın olduğu iddiasının gazeteler tarafından ifşa edilmesi basının önemli bir başarısıdır²⁰⁰.

Freedom House, Güney Afrika'yı medeni ve siyasal hakları göz önüne alarak 2019 ve 2018 yıllarında özgür ülke statüsünde sınıflandırmıştır. Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütü Güney Afrika'yı dünyada 2017 yılında basın özgürlüğü sıralamasında 31'inci, 2018'de 28'inci ve 2019'da yine 31'inci seviyede göstermiştir. Bu değerlendirmelerin 180 ülkeyi kapsadığı düşünüldüğü zaman oldukça iyi olduğu söylenebilir. Günümüzde Güney Afrika'da özgür bir basın vardır. Bunu değerlendirmek için 2009 – 2018 arasında Güney Afrika Devlet Başkanı

¹⁹⁹ City Press, 'Zuma auctioned executive authority to the Guptas' – Ramatlhodi, <https://citypress.news24.com/News/zuma-auctioned-executive-authority-to-the-guptas-ramatlhodi-20181128> [Erişim: 15 Eylül 2019].

²⁰⁰ Freedom House, South Africa Country Report 2019, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/south-africa> [Erişim: 16 Ağustos 2019].

olan Jacob Zuma döneminde yaşanan skandalları ve ülke basınının bunlara yaklaşımını ele almak yeterli olacaktır.

Bildiğimiz gibi Güney Afrika 1994 yılından beri Afrika Ulusal Kongresi tarafından yönetilmektedir. Ülkenin hükümete muhalif gazetelerinden olan Mail & Guardian 15 Şubat 2018 tarihinde yayınladığı bir haberde Jacob Zuma'nın kariyerinde yaşadığı en büyük 5 skandalı açıklamıştır. Jacob Zuma daha devlet başkanı olmadan önce 2006'da tecavüzden yargılanmıştır. Fezekile Ntsukela Kuzwayo adını taşıyan 31 yaşındaki aile dostu bir kadına tecavüz etmekle suçlanan Zuma, cinsel ilişkinin rızaya dayalı yaşandığını söylemiş ve mahkemede aklanmıştır²⁰¹. Steven Robins mahkeme kararının tecavüz kurbanlarının hukuk yoluyla haklarını alamayacağı endişesini doğurduğunu söyler²⁰². Zuma mahkemede HIV'e yakalanmamak için Kuzwayo ile korunmasız cinsel ilişki yaşadıktan sonra duş aldığını söylemiştir. Kuzwayo HIV taşıyıcısı olduğu için Zuma bu açıklamaya ihtiyaç duymuştur. Bu açıklamadan anlaşıldığı üzere HIV'e yakalanma yollarını bilmemektedir.

Bu konuyu ele alan Jonathan Shapiro tarafından tasarlanan the Rape of Lady Justice başlıklı karikatür 7 Eylül 2008 tarihinde Sunday Times gazetesinde yayınlanmıştır. Karikatür Zuma'yı yerde yatan ve Güney Afrika'nın adalet sistemini temsil eden bir kadına tecavüz etmeye hazırlanırken tasvir etmektedir. Bu karikatür Güney Afrika'nın günlük internet gazetesi Daily Maverick'in sayfasında hâlen görülebilmektedir. 2008 yılında Zuma, Shapiro'ya itibarını zedelediği için 4 milyon Rand ve haysiyetine zarar verdiği için 1 milyon Rand değerinde bir tazminat davası açmıştır. Daha sonra Zuma bu taleplerini 100,000 Rand ve özür dilenmesine indirmiştir. 2012 yılında Zuma davasını geri çekmiştir²⁰³. Jacob Zuma'nın bir dönem danışmanlığını ve devlet başkanlığı sözcülüğünü yapan Mac Maharaj davanın geri çekilmesinin sebebinin Zuma'nın ifade özgürlüğüne olan inancıyla açıklanabileceğini telaffuz etmiştir²⁰⁴. Maharaj devlet başkanının ifade özgürlüğünün önüne yasal bir kısıtlama koymak istemediğini söylemiştir.

2012 yılı Güney Afrika siyaseti için başka bir olaya tanıklık etmiştir. Güney Afrika güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucunda Marikana Katliamı yaşanmıştır. 16 Ağustos 2012 tarihinde yaşanan katliam Güney Afrika polis güçlerinin şiddetli uygulamalarını ortaya koymuştur. Güney Afrika Maden ve İnşaat İşçileri Sendikası 9 Ağustosta greve gitme kararı almıştır. İşçiler

²⁰¹ Mail & Guardian, Zuma's five biggest career scandals, <https://mg.co.za/article/2018-02-15-zumas-five-biggest-career-scandals> [Erişim: 16 Ağustos 2019].

²⁰² Steven Robins, "Sexual Politics and the Zuma Rape Trial", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.34, Sayı.2, 411-427, (2008), s.419.

²⁰³ Mail & Guardian, Zapiro cartoon: Zuma surrenders, drops lawsuit, <https://mg.co.za/article/2012-10-28-zuma-avoids-zapiro-court-showdown-over-cartoon> [Erişim: 17 Ağustos 2019].

²⁰⁴ Politicsweb, Why Zuma withdrew, <https://www.politicsweb.co.za/opinion/why-zuma-withdrew-his-case-against-zapiro-president> [Erişim: 17 Ağustos 2019].

maaşlarının 12,500 Rand olmasını istemişlerdir. Grevin uzaması sonucu 16 Ağustos günü polis 34 maden işçisini çıkan olaylarda ateş açarak öldürmüş ve 78 kişiyi yaralamıştır²⁰⁵. Bu olay Güney Afrika'nın demokrasi tarihine kara bir leke olarak geçmiştir. Ulusal basına bakıldığı zaman gazetelerin olayı katliam olarak nitelendirdiği görülüyor. Farklı medya gruplarına ait olan Citizen, Mail & Guardian, City Press, Sowetan, Daily Dispatch, Herald ve Daily Sun gazeteleri olayı katliam olarak nitelendirmektedir²⁰⁶. Ağır insan hakları ihlallerine karşı gazetelerin ortak tepki verebildiği görülmüştür. Independent Online'da konuyla ilgili 21 Ağustos 2012 tarihinde Desmond Tutu'nun yazısı çıkmıştır. Tutu, Apartheid rejimi ortadan kaldırıldığında tekrardan asker ve polislerin ülke insanını katledemeyeceğini düşündüklerini söyler. Ancak bunun hâlen başarılmadığını ve ülkenin ekonomik sorunlarının çözülmediğini ifade eder²⁰⁷. Bu olay Güney Afrika'da grev ve barışçıl toplanma hakkına henüz saygı gösterilmediğini ortaya koymuştur. Ayrıca Güney Afrika'nın demokrasi iddiasının en büyük problemi ve en karanlık anı olarak tarihe geçmiştir.

Bu talihsiz olay için 2019 yılında Güney Afrika Devlet Başkanı Cyril Ramaphosa üzüntüsünü şu şekilde dile getirmiştir: *"Marikana trajedisi genç demokrasimizin hayatında en karanlık an olarak öne çıkmaktadır"*²⁰⁸. Bu olay demokratik bir ülkede yaşanması beklenmeyen bir durumdur. Güney Afrika medya konusunda özgür bir ülke olsa da zaman zaman genç bir demokrasi olmasının sorunlarını bu tip olaylarla yaşamaktadır. Ramaphosa'nın söylediği gibi demokrasinin en karanlık anlarından birisiydi. Fakat böyle olayların bir daha yaşanmaması için anayasada yazan tüm haklara polis güçlerinin saygı göstermesi gereklidir. Aksi hâlde Güney Afrika uluslararası endekslerde elde ettiği özgürlük durumunu ve itibarını kaybedebilir. Siyasal dönüşümle birlikte başlayan demokrasi dalgasının gelişmesi ve yozlaşmanın olmaması için şiddetin halka karşı kullanılmaması gerekir. Güney Afrika'nın tam anlamıyla ideal standartlarda bir demokrasiye sahip olması için bu şarttır. Bu durum daha geliştirilmesi gereken çok şeyin olduğunu gösterir. Güney Afrika'nın insan haklarını korumak için uygulamalarında daha ılımlı olması gerekir.

Güney Afrika'nın basın özgürlüğü konusunda dünyada iyi bir noktada olmasına rağmen bu alanda yaşanan sorunlara da değinmek gereklidir. Güney Afrika gazeteciler için %100

²⁰⁵ Daily Sun, Marikana: As It Happened, <https://www.dailysun.co.za/News/National/marikana-as-it-happened-20170816> [Erişim: 17 Ağustos 2019].

²⁰⁶ Detaylı bilgi için bkz. Mail & Guardian, Marikana: One Year After the Massacre; The Citizen, Marikana was a product of capitalism; SowetanLive, Relatives claim 33 dead miners; DispatchLive, Widows of Marikana still waiting for apology; Daily Sun, Marikana: As It Happened; Herald Live, Yearning for justice: Marikana trial reopens wounds 8 years on.

²⁰⁷ IOL, Tutu speaks, <https://www.iol.co.za/news/tutu-speaks-on-marikana-massacre-1366555> [Erişim: 17 Ağustos 2019].

²⁰⁸ AA, South Africa marks 7th anniversary of Marikana massacre, <https://www.aa.com.tr/en/africa/south-africa-marks-7th-anniversary-of-marikana-massacre/1558285> [Erişim: 4 Şubat 2021].

oranında sağlıklı bir çalışma ortamını temsil etmez. New York merkezli Gazetecileri Koruma Komitesi fotogazeteci Michael Tshele'nin 13 Ocak 2014 tarihinde Mothutlung'da bir topluluk protestosunu izleyip fotoğraf çekerken vurulduğunu ve öldüğünü ifade eder. Protestocular sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve su eksikliğinden ötürü gösteri yapıyorlardı²⁰⁹. Dönemin UNESCO Genel Direktörü Irina Bokova fotogazetecinin öldürülmesini kınamıştır. Tshele göstericilerle polisler arasında çıkan çatışmalarda vurulup ölmüştür. Gazetecileri Koruma Komitesi 1992 yılından bu yana Güney Afrika'da sadece 4 gazetecinin öldürüldüğünü ifade eder.

Güney Afrika'da günümüzde medyanın siyasilerle ilgili olayları, skandalları ve iddiaları sansüre uğramadan dile getirdiği açıktır. Karikatüristlerin, siyasetçilerin hukuk sistemiyle ilişkili konularda yaptıklarını anlatan çizimlerinin medyada yer aldığına tanık olunur. Ramaphosa'yla ilgili ulusal basının gündemine yeni düşen güncel bir olayın tüm gazetelerde yer alması ve herhangi bir sansüre uğramaması basın özgürlüğünün kanıtlarından biridir. Jacob Zuma'nın istifasından sonra 2018 yılında Güney Afrika Devlet Başkanı olan Matamela Cyril Ramaphosa'nın 2017 yılından beri icra ettiği Afrika Ulusal Kongresi başkanlığına seçilmek için gerçekleştirdiği kampanya döneminde verilen fonları kendisinin ve ailesinin kullanımına sunmakla suçlanması bütün ulusal gazetelerde yer alan bir konudur.

Güney Afrika'nın anayasasında demokrasiyi korumakla görevlendirilen bağımsız devlet kurumları vardır. Bunlardan biri Güney Afrika Kamu Koruyucusu'dur. Kamu Koruyucusu devlet işleri ve kamu yönetimindeki usulsüz, uygunsuz ve yanlış davranışları inceler ve rapor eder. Ancak mahkeme kararlarını araştıramaz. Kamu Koruyucusu pozisyonuna sadece bir seferlik olmak üzere 7 yıllığına atanılır. Günümüzde bu konumda Busisiwe Joyce Mkhwebane bulunmaktadır. Temmuz 2019 tarihli raporunda devlet başkanı Cyril Ramaphosa'nın 6 Kasım 2018 tarihinde parlamentoda görüşmeler sırasında ulusal meclisi alınan fonlarla ilgili olarak kasten yanlış bilgilendirdiği sonucuna ulaşmıştır²¹⁰. Böylece Cyril Ramaphosa Yürütme Etik Tüzüğü'nü ihlâl etmiştir. Bildiğimiz gibi tüzükler bir yasaya dayanılarak çıkarılır ve kanunların uygulanış şekilleriyle birlikte ilgili kanun tarafından emredilen işleri gösterirler. Yürütme Etik Tüzüğü 82 sayılı 1998 tarihli Yürütme Üyelerinin Etik Yasası isimli kanuna dayanılarak çıkarılmıştır.

Yürütme Üyelerinin Etik Yasası'nın ikinci maddesinin birinci fıkrası Güney Afrika Devlet Başkanının parlamentoya danışarak resmi gazetede ilan ederek açık, demokrat ve sorumlu bir

²⁰⁹ Committee to Protect Journalists, Michael Tshele, <https://cpj.org/data/people/michael-tshele/index.php> [Erişim: 17 Ağustos 2019].

²¹⁰ Public Protector, *Report on an investigation into allegations of a violation of the executive ethics code through an improper relationship between the President and African Global Operations (AGO), formerly known as BOSASA*, 2019, s.100.

hükümetin ve kabine üyelerinin geliştirilmesi için standartları belirleyen davranış kurallarını açıklayacağını öngörmektedir²¹¹. Bu maddeye ilişkin çıkarılan Yürütme Etik Tüzüğü'nün genel standartları belirleyen ikinci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki davranışların yürütme üyeleri tarafından yapılmasını yasaklamıştır²¹²:

- Sorumlu oldukları yasamayı kasten yanlış yönlendirmek;
- Devlet başkanını kasten yanlış yönlendirmek;
- Bulunduğu konumla tutarsız bir şekilde davranmak;
- Bulunduğu konumu veya elde ettiği bilgiyi kendisini veya başkalarını zenginleştirmek için kullanmak;
- Kendisini resmi sorumlulukları ve şahsi çıkarlarının çatışacağı bir duruma düşürmek;
- Yürütmenin üyesi olarak sahip olunan sorumlulukların dışında herhangi bir iş için para almak;
- Kendisine verilen fonları yanlış yollarda kullanmak yürütme üyeleri için yasaklanmıştır.

Cyril Ramaphosa 2014 – 2018 arasında Güney Afrika başkan yardımcılığı pozisyonunda bulunmuştur. Konuyla ilgili ilk şikâyet 23 Kasım 2018 tarihinde Demokratik İttifak'ın lideri milletvekili Mmusi Maimane tarafından yapılmıştır. Cyril Ramaphosa'yı Yürütme Etik Tüzüğü'nü ihlâl etmekle suçlamıştır. 26 Ocak 2019 tarihinde milletvekili Floyd Shivambu tarafından da benzeri bir şikâyet yapılmıştır. Mmusi Maimane 18 Ekim 2017 tarihinde 500,000 Randın "EFG2" adlı hesaba yatırıldığını ifade etmiştir. Para, Africa Global Operations CEO'su olan Gavin Watson'un şahsi hesaplarının birinden Africa Global Operations ile ilgili bir şirket olan Miotto Trading'in hesabına yatırılmıştır. Buradan da "EFG2" hesabına gönderilmiştir. Maimane'ye göre bu hesap devlet başkanının oğlu Andile Ramaphosa'ya ait bir vakıf hesabıdır.

Mmusi Maimane 6 Kasım 2018 tarihinde parlamentoda bu konuyu devlet başkanına sormuştur. Aile üyelerinin siyasi konumların kullanılarak ekonomik anlamda zenginleştirilemeyeceğini söylemiştir. Başkan verdiği cevapta bu konuyu oğluna sorduğunu, oğlunun danışmanlık şirketi olduğunu ve müşterilerinin arasında BOSASA şirketinin de olduğunu ifade etmiştir. Ulusal ve uluslararası şirketlere danışmanlık yaptığını söylemiştir. Bu ödemeyle ilgili olarak Maimane'ye hitaben başkan, oğluna paranın yolsuz bir şekilde elde edilip edilmediğini sorduğunu söylemiştir. Aldığı cevabı Maimane'ye aktarmıştır. Ramaphosa'nın oğlu verdiği cevapta paranın verilen danışmanlık hizmeti karşılığında ödendiğini, BOSASA ile sözleşmesinin olduğunu ve bu çerçevede ödeme yapıldığını ifade etmiştir. Eğer bir yolsuzluk

²¹¹ Parliament of South Africa, Executive Members' Ethics Act, Kanun Numarası: 82, Kanun Yılı: 1998.

²¹² President of the Republic of South Africa, Executive Ethics Code, Kanun Numarası: R.41, Kanun Yılı: 2000.

varsa bunu ortaya çıkaracak ilk kişinin kendisi olduğunu söyleyen devlet başkanı Maimane'ye garanti vermiştir.

16 Kasım 2018 tarihinde başkan Ramaphosa Ulusal Meclis Başkanı'na gönderdiği bir mektupta 10 gün önce verdiği cevapta düzeltme yaptığını belirtmiş ve bu paranın aslında Aralık 2017 tarihinde Afrika Ulusal Kongresi başkanı seçilmek için yaptığı kampanyaya verilen bir bağış olduğunu itiraf etmiştir. Bu durum üzerine Maimane 23 Kasım 2018 tarihinde Kamu Koruyucusu'na yaptığı başvuruda başkan Ramaphosa ve ailesiyle African Global Operations arasında muhtemelen uygunsuz bir ilişkinin olduğunu söylemiştir. Ödemenin aracılar üzerinden gelmesi düzgün bir bağışla uyuşmamakta ve kara para aklama şüphesini doğurmaktadır. Maimane ödemeyi yapan şirketin usulsüz bir şekilde devlet ihâlelerinden milyarlarca Rand gelir elde ettiğini iddia etmiştir. Benzeri bir şikâyet ve başkanın verdiği bilgilerin araştırılması isteği Ekonomik Özgürlük Savaşçıları partisinin milletvekili Floyd Shivambu tarafından da iletilmiştir²¹³.

Kamu Koruyucusu raporunda Cyril Ramaphosa'nın 6 Kasım 2018 tarihindeki konuşmasıyla Ulusal Meclisi yanılttığını ve Yürütme Etik Tüzüğü'nü ihlâl ettiğini ifade etmiştir. Rapor ayrıca Cyril Ramaphosa'nın siyasi pozisyonunu kendisini zenginleştirmek için kullandığı sonucuna varmıştır. Cyril Ramaphosa ve African Global Operations arasında kara para aklama şüphesi uyandıran uygunsuz ilişkinin varlığı kanıtlanmıştır²¹⁴. Bu olayla basının ilişkisi ele alındığı zaman demokrasi adına olumlu noktalara temas edilebilir. Bunlardan biri basında bu raporun geniş yer bulmasıdır.

Mail & Guardian gazetesi 16 Ağustos 2019 tarihinde yayınladığı The magic amount: R500 000 başlıklı editoryal makalesinde multimilyarder devlet başkanının parlamentoda BOSASA bağışı için sorgulandığını ve verdiği cevapların tatmin edici olmadığını ifade etmiştir. Bu skandalın liderliğine karşı en büyük tehdit olduğu ifade edilmiştir. 19 Temmuz Cuma günü rapor kamuoyuna bildirilmiş ve 21 Temmuz günü Cyril Ramaphosa Pretorya'da Birlik Binaları'nda basın toplantısı düzenlemiştir. Başkan raporun kusurlu olduğunu söylemiştir. Raporda ifade edilen bulguların irrasyonel ve yanlış olduğunu açıklamıştır. BusinessDay'in 19 Temmuz 2019 tarihli haberine göre Halk Kongresi'nin lideri Mosiuoa Lekota, Ramaphosa'nın yargılanması gerektiğini söylemiştir. Herald gazetesinin 19 Ağustos 2019 tarihli haberine göre Devlet Güvenlik Bakanı'nın yardımcısı olan Zizi Kodwa, Ramaphosa'nın başkanlık kampanyasıyla ilgili bir banka hesabından 50,000 Rand aldığını söylemiştir. Bu parayı 2019'un Ocak ayında aldığını ve kampanyayla ilgisi olmadığını telaffuz etmiştir.

²¹³ Public Protector, s.4-11.

²¹⁴ Public Protector, s.100-103.

IOL tarafından 18 Ağustos 2019 tarihinde yayınlanan haberde Küçük İşletmeler Geliştirme Bakanı olan Khumbudzo Ntshavheni başta olmak üzere birçok kampanya çalışanı ve yöneticisinin kampanya için gönderilen fonları kendi şahsi amaçları için kullandıkları ifade edilmiştir. IOL, Sunday Independent gazetesinin aldığı bilgilere göre Ntshavheni'nin, Thohoyandou'da annesi için ev yaptırmakta olduğunu ve kampanya fonundan gelen parayla lüks bir araç aldığını ifade etmiştir. IOL tarafından yayınlanan 11 Ağustos 2019 tarihli başka bir haberde kampanya fonundan yararlananlar arasında Afrika Ulusal Kongresi'nin ulusal yürütme komitesi üyelerinden Enoch Godongwana da bulunmaktadır.

SABC News tarafından yapılan 11 Ağustos 2019 tarihli habere göre Independent Media editörü Piet Rampedi Güney Afrika Devlet Başkanlığının medyaya sızan banka hesaplarıyla ilgili bilgilerin doğruluğunu tartışmak yerine bu bilgilerin sızmasının hukuksuz olduğunu ve müşteri bilgilerinin gizliliğini ihlâl ettiğini öne sürdüğünü söyler. Rampedi, Sunday Independent gazetesinde konuyla ilgili çıkan ve How the CR17 campaign funds were channelled – CR17 kampanya fonları nasıl yönlendiriliyor başlığını taşıyan haberin doğru olduğunu telaffuz etmiştir. Haberde Afrika Ulusal Kongresi'nin yürütme üyelerinin de içinde bulunduğu bazı kişilerin bu fonları şahsi gelir olarak aldıkları ifade ediliyor. City Press gazetesinin 19 Ağustos 2019 tarihli haberine göre Cyril Ramaphosa'nın kampanyası için çalışan kişiler arasında hoşnutsuzluk oluşmuştur. İnsanlar kampanya sürecinde çalıştıklarını, ancak kendilerinden daha az çalışanların büyük paralar elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Bunlar genellikle partinin tabanında oluşan hoşnutsuzluklardır.

Yukarıdaki örnekler Güney Afrika basınının çok sesliliğe imkân tanıdığını gösterir. Hükümetin halkı aydınlatması gereken konularda gazetelerin gerekli bilgileri verdiğini ve kamuoyu oluşturduğu görülüyor. Hem hükümet hem de muhalefet gazetelerde kendi perspektiflerini sunabilmektedirler. Buna ek olarak devletin yayın kurumu olan SABC News tarafından hükümete eleştiri getiren gazetelerin editör ve temsilcilerinin fikirlerine yer verilmesi basının demokrasiye katkı sağladığını gösteren delillerdir²¹⁵. Refah devleti anlamında sorunlar yaşayan Güney Afrika'nın basın sektörünün demokratik bir düzlemde çalıştığı söylenebilir. Basın üzerinde bir baskı görülmemekte ve gazeteler siyasi konularda sorunları dile getirebilmektedirler. Bu faaliyetleriyle Güney Afrika basını ülkede olup biteni aktarma noktasında başarılıdır.

²¹⁵ Louise Bethlehem ve Tal Zalmanovich, "Celebrity and Protest in the Anti-Apartheid Movement", *Critical Arts*, Cilt.34, Sayı.1, 1-9, (2020).

3.5.Değerlendirme

Güney Afrika'da basın sömürgecilerin ellerinde doğmuş ve gelişmiştir. Özellikle siyahlara yönelik yayın yapan gazetelerin misyonerler tarafından çıkarıldığı görülür. Buna ek olarak sömürge valisinin gazeteler üzerinde güçlü bir etkisinin olduğuna tanıklık edilir. Ancak 1948 yılında kurulan Apartheid rejimiyle birlikte durum kötüleşmiştir²¹⁶. Afrikaanca basın hükümet yanlısı propaganda silahına dönüşürken İngilizce basın otosansür uygulamak zorunda kalmıştır. Rejimin çözülme yıllarında bazı gazeteler demokrasi mücadelesi vermiş ve siyasal dönüşümle birlikte günümüzdeki özgür basın ortamının temelleri atılmıştır. Uluslararası endeksler Güney Afrika'daki özgür basın ortamının teyidini sağlamakta ve demokratik gelişmiş devletler düzeyinde olduğunu göstermektedir.

²¹⁶ Louise Green, "Apartheid's wolves: political animals and animal politics", *Critical African Studies*, Cilt.8, Sayı.2, 146–160, (2016), s.147.

4.BÖLÜM: GÜNEY AFRİKA'DA TOPLULUK RADYOLARI

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle radyonun Güney Afrika'daki tarihinden bahsedilecektir. Radyo tıpkı yazılı basın gibi Apartheid rejiminin kontrolü altında bulunan ve propaganda aracı olarak kullanılan bir kitle iletişim aracıdır. Radyonun yaşadığı gelişim ele alınacak ve Güney Afrika Yayın Kurumu'nun radyo alanındaki tekel konumu analiz edilecektir. Daha sonra bölümün ana konusunu oluşturan topluluk radyoları alanına giriş yapılacaktır. Topluluk radyolarının tanımı, gelişimi ve Güney Afrika'daki yayıncılık sisteminin nasıl organize edildiği analiz edilecektir. Topluluk radyolarının siyasal dönüşüm süreciyle birlikte yapılan yasalar neticesinde kendisine yasal zemin bulduğu açıklanacaktır. Topluluk radyoları tüm Afrika kıtasında demokrasinin sacayaklarından birini oluştururlar. Kırsal bölgelerde yaşayan ve toplumsal sorunları çözölemeyen insanların problemlerini ulusal ölçekte dile getirirler.

4.1.Radyonun Tarihi

Güney Afrika'da topluluk radyolarını ele almadan önce radyonun ülkedeki kısa tarihine değinmek, bu önemli kitle iletişim aracının ülkedeki gelişimini ortaya koyacaktır. Güney Afrika'da radyo belli zaman dilimlerine ayrılarak incelenebilir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1919 ile 1936 yılları arasında Güney Afrika radyoyu ilk kez kullanmaya ve tecrübe etmeye başlamıştır. 1936 – 1948 arasındaki dilim Güney Afrika Yayın Kurumu'nun kuruluşunun ve İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı dönemdir. 1948 – 1960 dönemi gelişme yılları olarak bilinirken, otoriter bir hükümet sistemi altında bulunulmasına rağmen 1960 – 1971 yılları teknolojik gelişimin sayesinde Güney Afrika yayın endüstrisinin modernizasyonunu ve dönüşümünü içerir. 1971 – 1981 arasında Apartheid rejiminin ırkçı yapısından ötürü uluslararası toplumdan gelen baskılar üzerine siyasal ve finansal zorluk dönemi yaşanmıştır. Ekonomik baskılar ve ambargolar neticesinde 1981 – 1992 yılları arasında yayıncılık sektöründe bağımsız radyoların ortaya çıkışına izin verilmiş ve 1992 yılından itibaren ise radyo sektörü demokratik bir yeniden yapılanmaya gitmiştir. Bu durum 27 Nisan 1994 tarihinde yapılan ülkenin ilk demokratik genel seçimleriyle taçlanmıştır.

Bu demokratik yeniden yapılanma bugün hâlen sürmekte, radyo sektörü kamuya daha iyi hizmet edebilmek ve çalışmalarını daha kârlı hale getirmek için çabalamaya devam etmektedir. Günümüzde Güney Afrika'da radyo yayıncılığı hem bir kamu hizmeti hem de kâr elde edilebilecek bir alan olarak görölmektedir. Radyo yayıncılığı önemli bir kitle iletişim faaliyeti olarak hizmet etmeye devam edecektir.

4.1.1.Amatör Yayıncılar

Radyo, Güney Afrika'ya ilk kez 1919 yılında gelmiştir. Radyoculuk alanındaki ilk yayınları üç girişimci gerçekleştirmiştir. Bu erken dönem girişimcilerin amaçları yayın yaptıkları kitleleri eğlendirmek, bilgilendirmek ve eğitmektir. Bu girişimciler John Samuel Streeter, Reginald Hopkins ve Arthur Sydney Innes'dir. Samuel Streeter her hafta radyosundan gramofon konserleri yayınlamıştır. Hopkins, Cape Town'dan gerçekleştirdiği radyo yayınlarında müzik programlarına yer vermiştir. Sydney Innes, Johannesburg'da bulunan ve 20B olarak bilinen radyosundan gramofon kayıtları yayınlamıştır.

Bu radyo yayıncıları tıpkı ABD veya Britanya'da olduğu gibi dinleyicilerini eğlendirmek, eğitmek ve bilgilendirmek istemiştir. İlk radyo yayınları radyonun tarihinde oldukça önemlidir. Bunun temel sebebi yeni bir iletişim teknolojisinin insanlara eğitim vermek amacıyla kullanılmasıdır. 1920'lerden sonra gelişen olaylar neticesinde radyo yayıncılığının sürekliliği sağlanmıştır. Ayrıca Güney Afrika Yayın Kurumu'nun kuruluşu gerçekleştirilmiştir²¹⁷.

4.1.2.İlk Deneysel Yayınlar

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra askeri radyo teknolojisine insanların eğilim göstermesi ve bu alanda istihdam edilmesi, dünyada genel olarak radyoya olan ilginin artmasıyla birlikte olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrası radyo yayıncılığında bir gelişimin olduğu ifade edilebilir. Savaş sonrasında Güney Afrika'da deneysel radyo yayınları başlamıştır. 18 Aralık 1923 tarihinden başlayarak Johannesburg'da Güney Afrika Demir Yolları karargâhından 16 bölümlük konser yayınları yapılmıştır. Bu dönemde çok az insanın radyo alıcısı olduğu için yayınların grup hâlinde dinlenmesi sağlanmıştır. Demiryolları Pretoria, Germiston ve Witbank şehirlerinde Batı Elektrik şirketiyle birlikte grup dinlemeleri için insanları bir araya toplamıştır. Bunlar ilk düzenli radyo yayınları olarak tarihe geçmiştir.

Yayınlar özel bir izleyici kitlesi için yapılmış olsa da, radyo alıcısı olanlar bunları dinleyebilmiştir. Güney Afrika'da radyonun halk tarafından kabulü ve ilk deneysel yayınlar ile birlikte amatör girişimciler sayesinde düzenli ve sürdürülebilir radyo yayıncılığı yapılmasına dönemin hükümetleri sıcak bakmıştır. Bu erken dönemde yayıncılara her şehirde sadece bir radyo lisansı için başvurabilme hakkı verilmiştir. 1 Temmuz 1924 tarihinde Johannesburg'da ilk düzenli radyo yayınları Bilimsel ve Teknik Dernekler (Associated Scientific and Technical Societies - AS&TS) tarafından yapılmıştır. AS&TS, demiryollarının radyo yayıncılığı için

²¹⁷ Oluşinka Osunkunle, "Participatory Radio as the Voice of the Community: A Comparative Study of Selected Radio Stations in the Eastern Cape, South Africa", (Nelson Mandela Metropolitan University: Philosophy in Media Studies, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2013), s.27-28.

kullandığı ekipmanı satın almış ve Station JB olarak bilinmeye başlamıştır. Devlet daha sonra Cape Yarımadası Tanıtım Derneği'ne (Cape Peninsula Publicity Association - CPPA) radyo lisansı vermiştir. Cape Town kentinden 15 Eylül 1924 tarihinde yayın yapmaya başlamıştır. Bunlara ek olarak verilen bir başka lisansla Durban Kenti Kuruluşu (Durban City Corporation - DCC) 10 Aralık 1924 tarihinde radyo yayını yapmaya başlamıştır. Bu radyo istasyonları gelir elde etmek ve sürdürülebilirliklerini sağlamak için reklam almak üzerine iş planları geliştirmişlerdir. Böylece Güney Afrika'da radyo yayıncılığı endüstrileşmeye başlamıştır²¹⁸.

4.1.3.Afrika Yayın Şirketi (African Broadcasting Company)

1927 yılında Güney Afrika'da emlak zengini ve sinema zincirleri olan Isidore William Schlesinger dönemin hükümetinin izniyle Afrika Yayın Şirketi'ni (African Broadcasting Company - ABC) kurmak için üç küçük radyo istasyonunu birleştirmeye karar vermiştir. Bu durumun radyo yayıncılığında bir merkezileştirme ve tekelleşme oluşturması beklenmiştir. Radyo şirketi faaliyetlerine başladıktan sonra 1929 yılında harcamalar ve maaşlarla ilgili sorunlar baş göstermiştir. Bu tarihten önce kadınlar maaş yerine çikolata kutuları alırken erkekler 1 ile 6 pound arasında düzenli gelirle istihdam edilmişlerdir. Çalışan personel, gelirlerinde iyileştirme isteyince şirketin zaten bebeklik döneminde faaliyet gösteren radyo sektöründe oluşu mali sorunların çıkmasına yol açmıştır. Ayrıca şirket, radyo setlerinin tedarikçileriyle yaşadığı ticari sorunları aşmak için Mavi Ücretsiz Fiş Şeması (Blue Free Voucher Scheme) adı verilen bir sistem geliştirmiştir.

Buna göre, Afrika Yayın Şirketi dinleyicilerine radyo seti kiralamayı durdururken tedarikçiler de yeni setleri indirimli satacaktır. Anlaşma oldukça yararlı olmuş ve hem ABC hem de tedarikçiler gelir elde etmiştir. Dinleyiciler de ucuz fiyata radyo seti alabilmişlerdir. Ancak 1935 yılında ABC pazarın küçüklüğünden kaynaklı finansal zorluklar yaşamıştır. Bu yıllar aynı zamanda Güney Afrika'daki James Barry Munnik Hertzog hükümetlerinin radyo yayıncılığının ticari organizasyonlara bırakılamayacak kadar önemli bir iş olduğuna karar verdiği dönemdir. Güney Afrika devleti bu dönemde BBC'nin (British Broadcasting Corporation) direktörü Sir John Reith'in araştırma yaparak radyo alanında yol gösterici bir rapor hazırlamasını istemiştir. Reith Raporu (Reith Report) olarak tarihe geçen bu metin ABC'nin tıpkı BBC'de olduğu gibi siyasal motivasyon ve hükümet kontrolünden bağımsız bir şekilde kamu şirketi olarak yeniden organize edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Özellikle içeriklerin ve programların çok kaliteli olması için çalışılması gerektiğinin altı çizilmiştir. Ayrıca Güney Afrika'nın tamamına radyo

²¹⁸ Osunkunle, s.28-29.

yayını yapacak şekilde teknolojik kabiliyetin ve kapasitenin artırılması önerilmiştir. Rapor, parlamentonun gündemine gelmiş ve Güney Afrika Yayın Kurumu'nun temeli atılmıştır.

4.1.4.Güney Afrika Yayın Kurumu'nun (SABC) Kuruluşu

Reith Raporu Güney Afrika hükümetinin gündemine girmiştir. Güney Afrika hükümeti 1936 öncesinde gerçekleşen gelişmelere bakarak radyo alanında faaliyet göstermesi için bir yayın grubu kurmaya karar vermiştir. Kurulacak medya şirketiyle yayıncılık sektörünün geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu rapor Güney Afrika parlamentosunda tartışılmış ve sonucunda 1936 yılında 22 sayılı Yayın Yasası (Broadcasting Act 22 of 1936) kabul edilmiştir. Böylece BBC modelinden ilhâm alınarak Güney Afrika Yayın Kurumu (South African Broadcasting Corporation – SABC) kurulmuştur. Ancak SABC tıpkı BBC'nin modeline uygun bir şekilde siyasal müdahaleden uzak olmamış, aksine bizzat Apartheid döneminde Ulusal Parti'nin en önemli kitle iletişim aracı olarak faaliyet göstermiştir²¹⁹.

Yasanın geçtiği gün olan 1 Ağustos 1936 tarihinde Güney Afrika Yayın Kurumu (SABC) faaliyetlerine başlamıştır. SABC yayıncılık felsefesi noktasında BBC'nin içeriğine benzer bir yayıncılık anlayışını benimsemiştir. Güney Afrika'daki beyaz Avrupalıların yayıncılık anlayışı ve perspektifiyle faaliyetlerini icra etmek için kurulmuştur. SABC'nin kuruluşu her ne kadar beyazların etkinliğiyle olsa da, Güney Afrika'nın tümü için medya alanında önemli bir gelişme olarak değerlendirilmelidir. İkinci Dünya Savaşı boyunca SABC, İngiliz etkisi altında yayınlarını yapmıştır.

4.1.5.Haber Servislerinin Hizmete Girişi

Güney Afrika'da 1948 – 1960 dönemi haber servislerinin hizmete girişiyle gelişmelere sahne olmuştur. Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde radyo sektörü hızlı bir gelişim içerisine girmişken, Güney Afrika'da bu ilerleme kolay olmamıştır. Haberlerin sunumu konusunda radyo istasyonlarıyla Güney Afrika Basın Derneği (South African Press Association - SAPA) arasındaki anlaşmazlıklar radyo istasyonlarının yayıncılık anlayışını etkilemiştir. Anlaşmazlığın temeli Güney Afrika Basın Derneği'nin radyoların sadece dernek tarafından yayınlanan haberleri kullanması gerektiği fikrinde yatmaktadır. Örneğin, Station JB dernek ile uyumlu olabilmek için sadece onlar tarafından yayınlanan haberleri kullanmıştır.

1936 yılında SABC ile Güney Afrika Basın Derneği arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, SABC dernekten günde dört haber bülteni alacak ve bunları yayınlarında

²¹⁹ Pieter Jacobus Fourie (Ed.), s.8.

kullanacaktır. SABC, haber bültenleri üzerinde herhangi bir kontrole sahip değildir. Derneğin hazırladığı bültenleri kullanmaktadır. Bu durum 1950 yılında değişmiştir. SABC kendi yapılanması içerisinde bir iç haber departmanı kurmuş ve haber kaynağı olarak başka organizasyonlara olan bağımlılığını bitirmiştir. Aynı zamanda Londra merkezli BBC'den aldığı haber bültenlerini yayınlamayı da bırakmıştır. İç haber departmanının kuruluşuyla SABC'nin dışa bağımlılığı son bulmuş ve kurumun personeli tarafından hazırlanan ilk bülten 17 Temmuz 1950 tarihinde sabah 07.00'da yayınlanmıştır²²⁰.

4.1.6.SABC'nin Ticarileştirilmesi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra SABC'nin finansal güçlükler yaşaması yönetim kademesinde yeni arayışlara sebep olmuştur. Yayınlarda ücret karşılığı reklam satmanın en iyi seçenek olduğuna karar verilmiştir. Finansal güçlüklerin aşılabilmesi için Schoch Komisyonu 1946 yılında oluşturulmuş ve komisyon finansal sürdürülebilirliğin nasıl sağlanabileceği hususunda 1948'de raporunu yayınlamıştır. Raporda SABC'nin finansal olarak devamlılığının sağlanabilmesi için ticari bir yayın departmanı ile desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu departmanın elde edeceği gelirlerin SABC'nin finansal sürdürülebilirliğini sağlayacağı önerilmiştir. Aynı zamanda finansman sayesinde dinleyicilerin yüksek kültürünü tatmin edebileceği ve onlara kaliteli programlar hazırlanabileceği düşünülmüştür. Bu noktada yüksek kültür İngiliz veya Afrikaner kökenden gelen beyaz Avrupalıların ürettiği ve yaydığı Avrupa merkezci geleneği ifade eder.

Ulusal Parti azınlık olan beyazların hâkimiyeti üzerine kurduğu siyaseti radyo alanında da uygulamıştır. SABC'nin yanında ticari bir amaçla çalışacak ve gelir elde edecek bir radyo istasyonunun kurulması için çalışmalar gerçekleştirilmiş ve 1 Mayıs 1950 tarihinde Springbok Radio kurulmuştur. Kanalda diziler, komedi şovları ve drama programları yayınlanmıştır. Ulusal Parti'nin programına uygun olarak kanalın izleyici kitlesi ağırlıklı olarak beyazlardan oluşmuştur. Springbok Radio, Güney Afrika'nın ilk ticari radyo istasyonudur²²¹. Ulusal Parti'nin beyazlara yönelik bir hizmetidir.

4.1.7.SABC Tarafından FM Hizmetinin Kullanılmaya Başlanması

1960'lı yıllar hükümet ve Güney Afrika Yayın Kurumu'nun yönetimi tarafından genel olarak radyo yayıncılığının geliştirilmesi gerektiğinin düşünüldüğü dönem olmuştur. Dinleyiciler için

²²⁰ Osunkunle, s.29-30.

²²¹ SABC, Springbok Radio Digital, <https://www.sabc.co.za/sabc/springbokradio/> [Erişim: 17 Temmuz 2020].

daha iyi sinyal alımı ve daha fazla kanal için 1960 yılında FM (frequency modulation) hizmetinin devreye alınmasına karar verilmiştir. Bu karar yeni radyo tesislerinin kurulmasına ve büyük bir maliyete yol açsa da, yayıncılık sektörünün gelişimi için oldukça önem arz etmiştir. Yeni radyo tesisleri ve kanalları açılmıştır. 1 Haziran 1960 tarihinde Radio Zulu, Radio Xhosa ve Radio Sesotho kurulmuştur.

Ertesi yıl, 25 Aralık 1961 tarihinde Springbok Radio Johannesburg'daki SABC kulesinden FM yayınlarına başlamıştır. Bunu Radio Zulu ve Radio Sesotho takip etmiştir. Bu yıllar Güney Afrika'da radyo yayıncılığının patlama yaptığı dönem olmuştur. 1 Eylül 1964 tarihinde Radio Highveld yayın hayatına başlamıştır. Bunu 1 Şubat 1965 tarihinde Radio Tsonga ve Radio Venda takip etmiştir. 1 Temmuz 1965 tarihinde Cape Town'da Radio Good Hope yayın hayatına başlamıştır. Radio Port Natal ise 1 Mayıs 1967 tarihinde Durban kentinde yayıncılığa adım atmıştır. Bunlar genellikle bölgesel yayın yapan radyolardır.

Bu radyoların kurulmasıyla daha fazla insan yayınlara erişim sağlamıştır. Ancak radyoların bu şekilde yaygınlaştırılmasının ardında siyasi bir sebep vardır. Beyazların radyolar aracılığıyla eğlendirilmesi ve bilgilendirilmesi hedeflenmiştir. Siyahların ise eleştirel olmayan bir medyaya maruz bırakılması amaçlanmıştır. Güney Afrika Yayın Kurumu'nun otoritesi altında radyo sektörü organize edilmiştir. Geleneksel müzik ve şekillendirilmiş kültür bu radyoların yayın içeriğini oluşturur. Radyoların personeli ağırlıklı olarak yerel dilleri bilen beyazlardan seçilmiştir. Haberler eleştirel analizler olmaksızın yayınlanmış ve önceden sansürlenmiş programlara yayın akışında yer verilmiştir. Bu dönem yayıncılığında dinleyicilerden geri besleme almak önemli değildir²²².

4.1.8.Bağımsız Radyoların Ortaya Çıkışı

Bağımsız radyoların ortaya çıkışı neticesinde yayıncılık sektöründe yeni gelişmeler olmuştur. Bu radyolar Bophuthatswana, Ciskei, Venda ve Transkei bantustanlarının 1970'lerin sonunda ve 1980'lerin başında bağımsızlık almasından sonra doğmuştur. Güney Afrika'nın yasaları bu bağımsız bantustanlarda resmi olarak tanınmadığı için sözde bağımsız devletler kendi radyo istasyonlarını kurma hakkına sahip olmuşlardır. Bu siyasi durum Capital Radio, Radio 702, Radio Bop ve Radio Thohoyandou gibi radyoların kurulmasını sağlamıştır. Radyoların vericileri ilgili bantustanlara yerleştirilmiştir.

Radyoların yayın içerikleri ve kalitesi Güney Afrika'nın siyahları için daha ilgi çekicidir. Bunun aksine SABC sadece Afrikaner kökenli olanlarla birlikte beyazların ilgi alanlarına yönelik

²²² Osunkunle, s.30-32.

yayınlar hazırlamıştır. Bu radyolar kendi bantustanlarına yönelik yayınlar yaptıkları için daha kaliteli ve niş programlar üretebilmişlerdir. Yayıncılıkta farklı kültürlerin görünür olması sağlanmıştır²²³. Bütün bunlara rağmen bantustanların Apartheid rejimine karşı sert muhalefet yapan liderler tarafından yönetilmemesi gerçek anlamda bağımsız ve eleştirel bir medyadan söz edilememesine yol açmıştır.

4.1.9.Radyo Yayıncılığının Demokratikleştirilmesi ve Yeni Reformlar

1990'larla birlikte Güney Afrika'da gerçekleşen siyasal dönüşüm radyo alanını da demokratikleştirmiştir. Radyo sektöründe dönüşüm yaşanmış ve SABC'nin sektördeki güçlü konumu zayıflamıştır. Siyasal dönüşümün en önemli sonuçlarından birisi radyo yayıncılığında deregülasyon ve liberalleşmedir. 1993 yılında kabul edilen Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası sürecin ilk adımını oluşturmuştur. Bu yasa hem topluluk radyolarının kuruluşu için başlangıç noktası olmuş hem de radyo yayıncılığında üç alan belirlemiştir: Kamu yayıncılığı, ticari yayıncılık ve topluluk yayıncılığı. Daha sonra 1996 yılında SABC'nin ekonomik olarak güçlü 6 radyosu özel sektöre satılmıştır.

Bunlar arasında Highveld Stereo, Radio Jacaranda (günümüzde Jacaranda 94.2), East Coast Radio, Batı Cape KFM radyosu (günümüzde 94.5Kfm), Radio Algoa (Algoa FM) ve OFM radyo sayılabilir. Bu işlemle 500 milyondan fazla Rand kazanılmış ve 1997 yılında 8 yeni ticari radyo lisansı 3 büyük kentte verilmiştir. Bu kentler ülkenin sosyo – ekonomik olarak gelişmiş olan Johannesburg, Cape Town ve Durban şehirleridir. 2000'den itibaren ticari radyoların sayısında artış olmuş ve radyo sektörü büyük bir liberalleşme yaşamıştır. Radyo alanı siyasetin düzenlemeleri sayesinde özel sektöre ve rekabete açılmıştır. Farklı seslerin duyulabilmesi adına yeni ticari ve topluluk radyoları kurulmuştur.

Bundan sonraki bölümlerde Güney Afrika'da topluluk radyolarının demokrasi için önemi ve sosyal medya kullanımı açıklanacaktır. Güney Afrika'da topluluk radyoları 1993 yılında yapılan Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası ile kurulmuştur. Örnek olarak ele alınan radyolardan biri olan Bush Radio bunların babası sayılır.

4.2.Topluluk Radyoları ve Vatandaş Gazeteciliği

Topluluk radyoları ve vatandaş gazeteciliği arasında çok yakın bir ilişki vardır. Topluluk radyoları genel olarak belli bir topluluğa yönelik yayın yapan, kâr amacı gütmeyen ve hitap ettiği topluluktan insanların bizzat çalışabildiği, yayın içeriği üretebildiği ve program

²²³ Osunkunle, s.32-33.

hazırlayabildiği kitle iletişim araçlarına verilen isimdir²²⁴. Bununla ilişkilendirilen vatandaş gazeteciliği ise profesyonel gazeteci olmayan insanlar tarafından bilgi ve haberlerin internet siteleri ve sosyal medya kullanımıyla aktarılması anlamına gelir²²⁵. Topluluk radyolarında gerçekleştirilen yayınlara hitap edilen topluluklardan insanların katılabilmesi ve yayın içeriklerini üretebilmesi vatandaş gazeteciliğinin topluluk radyolarında özü itibarıyla uygulandığını gösterir. Buna ek olarak topluluk radyolarının sosyal medyayı kullanıyor olması burada çalışan insanların internetten yararlanarak vatandaş gazeteciliği yaptığını ve evrensel ölçekte hareket edebildiğini ortaya koymaktadır.

Tanja Bosch, topluluk radyolarının sahiplerinin ve yöneticilerinin genellikle topluluklar olmasından ötürü katılımcı platformlar olduğunu ifade eder. Her radyonun sahibi olan topluluğun insanları üye ve program yapımcısı olarak radyoda çalışabilirler²²⁶. Chris Atton, vatandaş gazeteciliğini vatandaşların günlük hayatlarının içinde bulunan bir gazetecilik felsefesi ve pratikler bütünü olarak tanımlar. Vatandaşlar tarafından medya içeriğinin üretilmesidir²²⁷.

Peter Mhagama topluluk radyolarını kurulmuş oldukları bölgedeki veya özel olarak hitap ettikleri topluluklara yönelik yayın yapan ve kâr amacı gütmeyen iletişim araçları olarak tanımlar. Bu radyolar toplulukların sahibi olduğu, kâr amacı gütmeyen ve topluluk üyelerinin katılım gösterebildiği yayın kuruluşlarıdır. Topluluk radyolarının ticari ve kamu radyolarından en temel farkı dinleyicinin aktif bir katılımcı ve özne olarak görülmesidir. Kamu ve ticari radyolar ise dinleyiciyi bilgilendirilecek bir kitle ve reklamlardan elde edilecek gelir için yakalanması gereken izleyici topluluğu olarak görür. Topluluk radyolarının gelirleri bağış, yardım, üyelik aidatları, sponsorluk ve reklamdan gelir. Radyoların demokrasiye katkı verecek şekilde çalışmaya devam etmesi için gerekli olan ekonomik şartların sağlanmasında yayın içeriğine, finansal katkı sağlayanların müdahale etmemesi çok önemlidir²²⁸.

²²⁴ Topluluk radyoları küresel çapta Dünya Topluluk Radyo Yayıncıları Birliği (World Association of Community Radio Broadcasters) şemsiyesi altında toplanmaktadır. Güney Afrika, Kenya, Mozambik ve Mali gibi ülkeler ulusal seviyede topluluk radyoları için örgütlenmeler oluşturmuşlardır. Kenya Topluluk Medya Ağı (Kenya Community Media Network - KCOMNET) örnek verilebilir. Her ne kadar bu yapılanmalar oluşturulsa da, genel olarak bir organizasyon sorunundan bahsedilebilir. Dünyada topluluk radyoları küresel ölçekte iyi organize olamamışlardır.

²²⁵ Encyclopædia Britannica, Citizen journalism, <https://www.britannica.com/topic/citizen-journalism> [Erişim: 15 Ocak 2020].

²²⁶ Tanja Bosch, "Social Media and Community Radio Journalism in South Africa", *Digital Journalism*, Cilt.2, Sayı.1, 29–43, (2014), s.29.

²²⁷ Chris Atton, "What is 'alternative' journalism?", *Journalism*, Cilt.4, Sayı.3, 267–272, (2003), s.267.

²²⁸ Peter Mhagama, "Donor Funding to Community Radio Stations in Malawi and its Impact on their Performance", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.41, Sayı.6, 1301–1314, (2015), s.1303.

4.3.Topluluk Radyosu Kategorileri

Topluluk radyo istasyonları Güney Afrika'da üç kategoriye ayrılır. Birincisi, ortak bir çıkar ve tutkuyu paylaşan topluluklara yönelik yayın yapan topluluk radyolarıdır. Bu radyolar Güney Afrika'da genellikle dini içerikli yayın yapan kurumlardır. Ağırlıklı olarak Müslüman veya Hristiyan içerikli yayınlar yapan radyolar mevcuttur. Bunun yanı sıra özel ilgi alanlarına yönelik yayın yapan radyolar da bu gruba girer. Örneğin, Cape Town'da merkezi bulunan Fine Music Radio klasik müzik ve Jazz eserlerine yayın programında yer veren bir kurumdur.

İkincisi, belli bir coğrafyaya yayın yapan radyolardır. Bu radyolar uzmanlaştıkları bölgelerdeki topluluklara yönelik yayın yapar. Üçüncüsü, kampüs radyo istasyonlarıdır. Bunlar kolej veya üniversite gibi eğitim veren kurumların ve araştırma yapan çeşitli enstitülerin radyolarıdır. Genellikle öğrencilere yönelik yayınlar yaparlar²²⁹.

4.4.Apartheid Karşısı Retorik

Tanja Bosch, Güney Afrika'da 1990'larda halkın medyası olarak ortaya çıkan topluluk radyolarının Apartheid karşıtı bir retoriği benimsediğini ifade eder. Bunun temel sebebi radyoların Apartheid baskısına uğramış siyahların olduğu ekonomik olarak yoksul bölgelerde ortaya çıkmasıdır. Topluluk radyoları Apartheid sistemi ve uygulamalarına karşı verilen siyasal mücadelenin sonucudur. Radyonun toplulukları bilgilendirme ve harekete geçirme potansiyeli sebebiyle Apartheid sonrasında demokratikleşme alanında etkili olabileceği öne sürülmektedir.

Siyasal dönüşüm sürecinde 1993 yılında 153 sayılı Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası ile Güney Afrika Bağımsız Yayın Otoritesi'nin (Independent Broadcasting Authority - IBA) kurulması ile topluluk radyolarının yaşam alanı ortaya çıkmıştır. Böylece marjinal görülen topluluk radyolarının yayın imkânlarını geliştirme fırsatı doğmuştur. Yayın lisansları kamu, özel ve topluluk olmak üzere üç alan üzerine düzenlenmiştir. Topluluk yayıncılığı yasal düzenleme içerisinde kendine yer bulmuştur.

4.5.Topluluk Radyoları: Apartheid Sonrasında Katılımcı İletişim

Anthony Olorunnisola, Güney Afrika'da topluluk radyolarının gelişmesini direkt olarak ülkenin 1994 yılında demokrasiye geçmesinin bir sonucu olarak görür²³⁰. Güney Afrika'da topluluk radyolarının ortaya çıkışına bakıldığında toplumsal baskıların başat sebepler olduğu

²²⁹ Bosch, s.30.

²³⁰ Parliament of South Africa, Group Areas Act, Kanun Numarası: 41, Kanun Yılı: 1950.

anlaşılır²³¹. Bu sadece Güney Afrika'ya has bir durum değildir. Kuzey ve Latin Amerika, Avrupa ve Avustralya'da da topluluk radyolarının baskıcı sosyal ve siyasal tecrübelerin sonucunda ortaya çıktığı bilinmektedir. Toplumdan dışlanan kesimler temel haklarını savunmak için topluluk radyolarını önemli bir araç olarak kabul ederler. Sorunlarına dair fikirlerini dile getirme platformudur. Ana akım medya tarafından dışlanan insanlar seslerini topluluk radyolarından duyurmaya çalışırlar. Örneğin, Latin Amerika ülkelerinde topluluk radyoları halkın radyosu, sesi duyulmayanların sesi ve sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı grupların kendilerini ifade ettikleri platform olarak bilinir²³². Uzun süren SABC tekeli için açılan topluluk radyoları bu anlamda özgürlükçü bir hareket olarak değerlendirilebilir²³³.

4.5.1.Apartheid Sonrasında Radyo Yayıncılık Kategorileri

Apartheid rejiminin çöküşündeki siyasal olaylar sonucunda kabul edilen Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası ile radyo yayıncılık kategorileri oluşmuştur. Güney Afrika Devlet Başkanı Frederik Willem de Klerk (1989 – 1994) 2 Şubat 1990 tarihinde parlamentoda yaptığı konuşmayla çok önemli reformların kapısını aralamıştır. Yaptığı konuşmada önemli hususlara değinen de Klerk Güney Afrika'da medya ve politika alanının değişeceğinin işaretlerini vermiştir. Buna göre, Afrika Ulusal Kongresi, Pan Afrika Kongresi, Güney Afrika Komünist Partisi ve ilişkili birçok kuruluşun yasağı kaldırılacaktır. Nelson Mandela dâhil olmak üzere siyasi suçlular serbest bırakılacaktır. Mandela serbest bırakıldığında toplamda 27 yılını hapiste geçirmiştir. 1990 yılında ülkedeki olağanüstü hâl kaldırılmıştır. De Klerk tarafından açıklanan

²³¹ Anthony A. Olorunnisola, "Community Radio: Participatory Communication in Postapartheid South Africa", *Journal of Radio Studies*, Cilt.9, Sayı.1, 126-145, (2002), s.126-127.

Medya üzerindeki beyaz kontrolü sadece Apartheid dönemine ait bir problem değildir. Tarihsel sürece bakıldığında Güney Afrika'da kitle iletişiminin beyazlara hizmet ettiği ve 19.yüzyılda çıkan gazetelerin İngilizce ve Afrikaanca olduğu görülür. Afrikanerler tarafından kontrol edilen Apartheid medyası dilsel ve etnik ayrımcılık yapmış, beyaz hâkimiyetine hizmet etmiştir. Buna benzer şekilde televizyon Güney Afrika'ya ilk girdiği zaman yine sadece beyazlara sunulan bir hizmet olmuştur, televizyon 5 Ocak 1976 tarihinde kullanıma girmiştir. Kitle iletişim araçları ilk hizmete girdikleri zaman ekonomik olarak beyazların erişebileceği imkânlar arasındadır. Ayrıca yayın politikaları toplumun büyük bir kesimini önemsemeyen beyaz bir azınlığa hizmet edecek şekilde düzenlenmiştir.

²³² Olorunnisola, s.128.

²³³ Güney Afrika'daki Apartheid rejiminin dünyada sıkıntı çeken azınlıklar ile hükümet ilişkilerine kıyasla farklı bir özelliği vardır. Apartheid uygulamasını yapan beyazlar ülkede azınlık iken siyahlar çoğunluğu oluşturmaktadır. Bunun aksine 20.yüzyılda ırkçı politikalarla azınlıkların maruz bırakıldığı bilinmektedir. Bu durum 21.yüzyılda da devam etmektedir. Ancak Güney Afrika'da azınlık çoğunluğa ırkçılık yapmıştır. Bu durum doğası itibarıyla farklılık arz eder. İstatistik Güney Afrika (Statistics South Africa) kurumunun verilerine göre, 1985 yılının nüfus verileri ülkede yaklaşık olarak 19 milyon siyahın yaşadığını gösterir. Toplamda 3 milyona yakın renkli varken 880 bin civarında Asyalı bulunmaktaydı. 5 milyona yakın beyaz nüfus mevcuttur. 28 milyon civarında bir nüfustan bahsedilir ve bunun ağırlığı görüldüğü üzere siyahlardan oluşmaktadır. Bu tablo göstermektedir ki, Güney Afrika'daki Apartheid rejimi azınlığın çoğunluğu insanlık dışı kural, norm ve yasalar aracılığıyla yönetmesiyle gerçekleşmiştir. Bu durum medya alanında demokratikleşmenin önünü kesmiştir. 1993 yılında çıkarılan Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası ve siyasal dönüşüm süreci bu durumu değiştirmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Statistics South Africa, South African Statistics 2000, South Africa: 2000.

siyasal reformların Güney Afrika'da bilginin dağıtımı ve medya faaliyetleri açısından keskin sonuçları olmuştur. Yayıncılık sistemi demokratikleşme ve dönüşüm içerisine girmiştir.

Güney Afrika'nın 1990 ile 1994 yılları arasındaki siyasal dönüşümü ele alındığı zaman medyanın da aynı dönüşümü geçirdiği görülür. Demokratik Bir Güney Afrika İçin Kongre (Convention for a Democratic South Africa - CODESA) adı verilen ve Apartheid sistemini bitirmeyi amaçlayan görüşmeler siyasilerin gündemine medyanın da demokratikleşmesi gerektiğini hatırlatmıştır. 20 Aralık 1991 tarihinde Kempton Park Güney Afrika'daki dünya ticaret merkezinde gerçekleştirilen CODESA I toplantısında Nelson Mandela "*devletin kontrol ettiği medyanın herkesin fikrini yansıtması gerektiğini*" söylemiştir²³⁴. CODESA I ve II toplantıları Güney Afrika'daki apartheid rejimini bitirmek için yapılan bir dizi görüşmeyi kapsar. Toplantılara Afrika Ulusal Kongresi ve Ulusal Parti başta olmak üzere 20 civarında siyasal organizasyondan delege katılmıştır²³⁵.

27 Nisan 1994 tarihinde yapılacak olan ilk demokratik seçimler gelmeden önce siyasi partiler medyanın demokratikleşmesi ve Güney Afrika Yayın Kurumu'nun (SABC) medya sektöründeki tekel konumunu kırmak için baskı yapmışlardır. Güney Afrika Yayın Kurumu'nun yeniden yapılandırılması gerektiği eleştirilerin başında gelmiştir. Bu baskıların neticesi olarak 1993 yılında Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası kabul edilmiştir. Buna göre, Bağımsız Yayın Otoritesi yayıncılık politikalarını üretecek, yayıncılık lisansları verecek ve Güney Afrika'daki yayıncılık aktivitelerini izleyip düzenleyecektir. Tüm bu süreçleri hükümet müdahalesinden bağımsız olarak yapacaktır. Yasanın en önemli yanı kamu, ticari ve topluluk olmak üzere üç tip yayın sistemi belirleyerek Güney Afrika Yayın Kurumu'nun (SABC) medya alanındaki tekeli kırmasıdır. Güney Afrika siyasal dönüşüm yaşarken aynı zamanda medyasını da dönüştürüp demokratikleştirmiştir. Bağımsız Yayın Otoritesi'nin kurulmasıyla tüm dillerden ve kültürel gruplardan insanlara yayıncılık hizmetinin ulaştırılması hedeflenmiştir²³⁶. Yayıncılık politikasında farklı seslerin duyulmasının sağlanabilmesi açısından topluluk radyoları Bağımsız Yayın Otoritesi tarafından önemle desteklenmiştir²³⁷. Yeni radyoların kurulmasının meşru temeli atılmıştır.

²³⁴ Nelson Mandela Foundation, Speeches, http://db.nelsonmandela.org/speeches/pub_view.asp?pg=item&ItemID=NMS069 [Erişim: 27 Temmuz 2019]. Nelson Mandela'nın 20 Aralık 1991 tarihli CODESA 1 toplantısındaki konuşmasından alıntıdır. Konuşmanın tamamı için Nelson Mandela Foundation internet sayfasına bakılabilir.

²³⁵ Nancy L. Clark ve William H. Worger, *South Africa: The Rise and Fall of Apartheid*, Oxon: Routledge, 2011, s.114.

²³⁶ Olorunnisola, s.128-131.

²³⁷ Olorunnisola, s.131-132.

4.5.1.1.Kamu Radyosu Yayıncılığı

Güney Afrika'da kamu yayıncılığı Güney Afrika Yayın Kurumu tarafından vatandaşlara sunulan ve kaliteli program içeriği üreten yayıncılık hizmetine verilen isimdir. Kamu yayıncılığında kâr veya pazar odaklı çalışılmaz. Amaç ülkedeki farklı dil ve etnik gruplardan insanlara hizmet etmektir. Devlet tarafından finansman sağlandığı için ekonomik kaygılar ikinci plandadır. Bu sebeple SABC, Güney Afrika'da varlığını sürdüren bütün dil ve etnik gruplardan insanlara hizmet etmekle yükümlüdür. Kamu yayıncılığının çerçevesini ve pratiğini belirlemesi açısından 1993 yılındaki yasal düzenleme oldukça önemlidir.

4.5.1.2.Ticari Radyo Yayıncılığı

Ticari radyo yayıncılığı adından da anlaşılacağı üzere kâr amaçlı çalışan ve reklam üzerinden gelir elde eden yayıncılık türüdür. Ticari radyo yayıncılığında kaliteli içerik üretimiyle hedef kitleye ulaşmak ve dinlenmek önemlidir. Dinlenme oranlarının yüksekliği reklam verenlerin kararlarını etkiler ve böylece reklam verilen yayınlar aracılığıyla dinleyiciyle reklam buluşturulur. Reklam üzerinden elde edilen gelirler aracılığıyla radyonun finansal olarak güvenilir ve sürdürülebilir olması sağlanır. Bu sebeple kamu yayıncılığının aksine ticari yayıncılar programcılıkta yeni fikir ve gelişmelere her zaman açık olmalıdırlar. Pazar odaklı oldukları için yeni fırsatları kaçırmak istemezler. Örneğin, herhangi bir program formatının dinleyici için uygun olmadığına ve başarı sağlayamadığına karar verirlerse bu formattan vazgeçebilirler. Ticari radyolar hükümet müdahalesiyle karşılaşmazlar, ancak patronlarının çıkarları genellikle yayın politikasında etkili olur²³⁸.

4.5.1.3.Topluluk Radyosu Yayıncılığı

Topluluk radyoları sadece özel bir topluluğa hizmet veren yayıncılık anlayışını ifade eder. Bu radyolar kâr amacı gütmeyen bir kuruluş veya topluluk tarafından yönetilir. Yayıncılık anlayışında da kâr amacı güdülmez. Bu sebeple bir topluluk radyo istasyonunda halkın radyonun çalışmalarına katılması ve program içeriğinin üretilmesine katkı vermesi teşvik edilir. Reklam, sponsorluk, üyelik ücretleri ve bağışlar genellikle topluluk radyolarının gelirlerini oluşturur. Topluluğun yararına olacak bilgilendirici programlar hazırlanır. Basit bir tanımlamayla bitirmek gerekirse, topluluk radyoları topluluk tarafından, topluluğun çıkarına yönelik çalıştırılan kitle iletişim araçlarıdır²³⁹.

²³⁸ Osunkunle, s.40-41.

²³⁹ Osunkunle, s.41-42.

4.5.2.Katılımcı İletişim: Bush Radio ve Radio Zibonele

Topluluk radyoları insanların ifade özgürlüğü içerisinde fikirlerini söyleyerek demokrasiye katkı sağladıkları platformlardır. Topluluk radyolarında gerçekleştirilen katılımcı iletişim kavramı herhangi bir proje veya uygulamanın paydaşları arasında bilgi, anlam ve anlayış üretme süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç iki tarafı kapsar ve bir etkileşimi içerir. Tüm taraflar bilgi üzerinde kodlama ve kod çözme faaliyetlerini yapar²⁴⁰. Bu etkileşimde paydaş katılımı önemle vurgulanmalıdır. Kavramsal çerçeve çizildiğinde katılımcı iletişimin demokrasiye katkısı olduğu ve bazı temel ilkelerinin mevcudiyeti görülür.

Thomas Tufte ve Paolo Mefalopulos oluşturdukları analizde diyalogu birinci ilke olarak belirlemişlerdir. Açık ve özgür bir diyalog katılımcı iletişimin temelidir. İkinci ilke marjinalleşmiş grupların seslerini duymaktır. Topluluk medyası desteklediği zaman toplumun merkezinde olmayan ve diğer çağdaşlarına göre nispeten önemsenmeyen insanların fikirleri bölgesel ve ulusal çapta dile getirilebilir. Üçüncüsü diyalog sürecini kolaylaştırabilecek radyo programlarıdır. Bunlar diyalogun oluşması ve sağlıklı işlemesi için katalizör görevi görebilirler. Dördüncüsü sonuç ilkesidir ve ortaya çıkarılan faaliyete işaret eder. Burada gerçek hayatla ilgili problemler dile getirilir ve farkındalık oluşturulur²⁴¹.

Gregg Walker katılımcı iletişimin yukarıdan aşağıya gerçekleşen toplumsal değişimlere ve stratejilere karşı bir cevap olduğunu ifade eder²⁴². Topluluk radyolarının halkın sesinin duyulmasını sağlaması aşağıdan yukarıya bakış açısını desteklediği için bu radyoların bir işlevinin de yukarıdan aşağıya üretilen stratejilerin eleştirisi olduğu söylenebilir. Olorunnisola katılımcı iletişimin doğası gereği karar sürecine halkı dâhil ettiğini söyler. Bu durum halkın fikirlerinin ifade edilmesini sağlarken yerel siyasal süreçleri de demokratikleştirir. Radyo hem sosyal gelişimin hem de katılımcı iletişimin önemli bir katalizörüdür. Katılımcı iletişimin demokrasiye en önemli faydalarından birisi baskı altına alınmış, aşağılanmış ve ihmâl edilmiş kişilerin onurunu, gururunu ve kimliğini yeniden inşa etmesidir. Güney Afrika'da Cape Town'da faaliyet gösteren Bush Radio ve Radio Zibonele katılımcı iletişim araçlarının önemli birer örneğidirler²⁴³.

²⁴⁰ Nancy Muturi ve Samuel Mwangi, "The theory and practice gap in participatory communication", *Journal of International Communication*, Cilt.15, Sayı.1, 74-91, (2009), s.76.

²⁴¹ Thomas Tufte ve Paolo Mefalopulos, *Participatory Communication*, Washington: The World Bank, 2009, s.10-11.

²⁴² Gregg B. Walker, "Public Participation as Participatory Communication in Environmental Policy Decision-Making: From Concepts to Structured Conversations", *Environmental Communication*, Cilt.1, Sayı.1, 99-110, (2007), s.102.

²⁴³ Olorunnisola, s.132-134.

Bush Radio Güney Afrika'nın en eski ve köklü topluluk radyosudur. Hatta radyonun kendi internet sayfasına bakıldığında tüm Afrika kıtasındaki topluluk radyolarının anası olarak kendilerini nitelendirdikleri görülür. Cape Town'da bulunan radyo istasyonunun kuruluşuyla ilgili fikirler Apartheid rejiminin son dönemine rastlar. Kuruluşundaki temel sebep sosyal gelişimi sağlamak ve Apartheid sansürü ve baskısı altındaki medyaya alternatif bir ses olabilmektir. Bush Radio 1992 yılında kurulmuş ve lisans alamadığı için illegal olarak yayın yapmaya başlamıştır. Kaçak yayın yapmanın cezası radyonun teknik ekipmanına el konması olmuştur. Bununla da yetinmeyen hükümet radyonun yönetim kurulu başkanı Mervyn Swarts ve koordinatör Edric Gorfinkel'i tutuklamıştır.

Şekil 5: Bush Radio Yayın Hayatına Başlıyor

Kaynak: Bush Radio, <https://bushradio.files.wordpress.com/2008/07/tune-out-auntie-auckland2.jpg> [Erişim: 20 Temmuz 2020].

Bağımsız Yayın Otoritesi'nin kurulması ve 27 Nisan 1994 tarihinde ilk demokratik seçimlerin yapılmasıyla kitle iletişim sektörü için yeni bir umut doğmuştur. Bu demokratikleşme sürecinde Bush Radio bir yıllık geçici bir yayın lisansı almayı başarmıştır. Daha sonra 2002 ve 2006'da dörder yıllık lisans alan radyo günümüzde haftanın 7 günü 24 saat yayın yapmaktadır. Bush Radio Güney Afrika'da topluluk radyolarını temsil edebilecek bir noktadadır. Amerikan dil bilimci ve filozof olan Noam Chomsky bile radyoyu ziyaret etmiş ve düzgün işleyen bir

demokrasi için topluluk radyolarının en önemli araçlardan birisi olduğunu söylemiştir. Bush Radio'nun faaliyetleri dörde ayrılır:

- Yayıncılık;
- Sosyal gelişim projeleri üretmek;
- Gazetecilik alanında öğrencilere eğitim vermek;
- İnsan kaynağını ve potansiyelini geliştirmek bunların başlıcalarıdır.

Bush Radio öğrencilere ve genel olarak halka gazetecilik eğitiminden AIDS ile mücadeleye kadar birçok alanda bilgilendirme kursları vermiştir. Bir radyo kuruluşu olmanın yanı sıra insanları bilgilendiren ve yaşam kalitelerini yükseltebilecekleri yolları öğretiren bir kurumdur. İnsanların bilinçli olmalarını sağlayan ve medya alanında eğitimler veren bir radyodur. Radyonun eğitici tarafı sosyal problemlere eğilim gösterdiğini ve çözümler ürettiğini gösterir.

Radyonun gelirlerinde reklam önemli bir yer tutar. Yaklaşık olarak %50'si reklamdan gelmektedir. Bush Radio kaliteli yayın programı ve topluma sağladığı katkılarından ötürü birçok kez Güney Afrika Yayın Kurumu tarafından dağıtılan Topluluk Medyası Ödüllerine lâyık görülmüştür. Gerek misyonu gerek çalışmalarıyla Güney Afrika demokrasisine katkı sağlayan ve halkın sağlıktan politikaya kadar kendilerini ilgilendiren konularda bilinçlenmesine yardımcı olan bir iletişim aracıdır. Kurumun misyonu aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

*"Güney Afrika'nın kaynaklarına erişimi engellenmiş olan toplulukların sorumluluk bilinciyle radyo aracılığıyla birbirleriyle iletişim kurmalarını, hayatlarını etkileyen kararlara katılım göstermelerini ve kültürlerini koruyabilmelerini garanti etmeyi amaçlıyoruz. Bu radyo aracılığıyla topluluklar itibarlarını ve kimliklerini koruyacak, sosyal sorumluluğu ve eleştirel düşüncüyü geliştirecektir"*²⁴⁴.

Noam Chomsky'nin Bush Radio'yu ziyaret etmesi önemlidir. Bunun temel sebebi onun fikirlerinin mevcut iletişim ve propaganda literatüründe dünyada akademisyenler tarafından takip edilmesi ve takdir edilmesidir. Noam Chomsky ve Edward Herman 1988 yılında yayınladıkları ve Türkçe'ye Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Polisiği başlığıyla

²⁴⁴ Bush Radio, About, <https://bushradio.wordpress.com/about/> [Erişim: 2 Ağustos 2019].

çevrilen kitapta propaganda modeli oluşturmuşlardır²⁴⁵. İletişim literatürünün en prestijli kaynaklarından birisidir²⁴⁶.

Güney Afrika'daki önemli topluluk radyolarından bir diğeri Radio Zibonele'dir. Zibonele FM 1993 yılında kurulmuş ve resmi yayın lisansını Ağustos 1995'de almıştır. Diğer topluluk radyolarında olduğu gibi Zibonele radyosu da ilk kurulduğunda ciddi ekonomik sorunlar yaşamıştır. Radyo, bebeklik döneminde basit bir konteynerden yayın yapmıştır. Radyonun kuruluş aşamasında hekim Gabrielle Ugotti kurumun vizyonunun belirlenmesinde etkili olmuştur²⁴⁷. Radyo kurulduktan sonra sağlık alanında halkı bilgilendirmeyi amaçlamıştır. Özellikle tüberküloz hastalığının yayılmasının önlenmesi için bilgilendirme yapılmıştır. Radyo sadece sağlık alanında değil aynı zamanda spor, trafik, politika, hava durumu ve teknolojik gelişim konularında yayınlar yapmaktadır. Elbette radyonun ana programlarını bölgesindeki topluluklara yönelik yayınları oluşturur. Radyo ayrıca IsiXhosa dilinde yayınlar yaptığı için bu dili konuşan toplulukların dillerini ve kültürlerini korumalarına ve yeniden inşa etmelerine olanak tanır²⁴⁸.

Olorunnisola katılımcı iletişim sayesinde topluluk radyolarının yukarıdaki örnek vakalarda olduğu gibi topluluk güçlendirmesi yaptığını söyler. Topluluk radyoları insanların ortak üretici, ortak planlayıcı, ortak yönetici ve ortak uygulayıcı oldukları yerlerdir. Katılımcı bir ortamda yayın yapmak topluluklarda kültürel gururu, özgüveni ve kimliği yeniden inşa eder. Güney Afrika'da topluluk radyolarının gelişmesinin en önemli faktörleri Apartheid rejiminin kurumsal gücünü kaybetmesi, demokrasiye geçiş ve kırsal toplulukların güçlendirilmesi olarak sıralanabilir²⁴⁹.

²⁴⁵ Edward S. Herman ve Noam Chomsky, *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*, New York: Pantheon Books, 1988, s.1-29.

Herman ve Chomsky kurdukları modelde paranın ve gücün medya performansını etkilediğini ifade etmişlerdir. Kitle iletişiminin beşli bir filtre sistemiyle çalıştığını öne süren yazarlar bunları sırasıyla aşağıdaki gibi belirlemişlerdir. Büyüklük, mülkiyet ve kitle medyasının kâr amaçlı oluşu birinci filtredir; Kitle iletişim şirketlerinin reklam lisansı ikinci filtredir; Kitle medyasının haber üretim kaynakları üçüncü filtredir; Tepki ve zorlayıcı unsurlar dördüncü filtredir; Kontrol mekanizması olarak anti-komünizm beşinci filtredir. Model, kitle medyasının toplumda gücün organize oluşunu yansıttığını, güç ve paranın yayıncılık politikalarını etkilediğini öne sürer. Büyük şirketlerin kâr eğilimli olmaları, medyanın üzerinde sürekli bir kontrol mekanizmasının oluşu ve anti-komünizmin bir baskı unsuru olarak tutulması medyada güç ilişkilerine dayalı bir propaganda yapısının oluşmasına ve süzgeç sisteminin işlemesine olanak tanır. Propaganda modelinin genellikle ABD gibi büyük ülkelerin lehine işlediği görülür. Bush Radio gibi topluluk radyoları propaganda aksının dışında kalan kurumlardır. Bu radyolar Güney Afrika'da topluluklara hitap eden ve onların sosyal gelişimine katkı sağlayan kitle iletişim araçlarıdır.

²⁴⁶ Jeffery Klaehn, "Behind the Invisible Curtain of Scholarly Criticism: revisiting the propaganda model", *Journalism Studies*, Cilt.4, Sayı.3, 359-369, (2003), s.359.

²⁴⁷ Ugotti, Arjantin'den gelen bir hekim olarak bölgede gönüllü hizmette bulunmuştur.

²⁴⁸ Zibonele FM, About us, <https://zibonelefm.co.za/about-us/> [Erişim: 2 Ağustos 2019].

²⁴⁹ Olorunnisola, s.141-143.

4.5.3.Güney Afrika Yayın Yasası (1999)

Apartheid sonrasında Güney Afrika'da medyanın demokrasiye hizmet edecek nitelikte çalışabilmesi için devlet düzenlemeleri sürekli olarak devam etmiştir. 4 sayılı 1999 yılında kabul edilen Güney Afrika Yayın Yasası (Broadcasting Act 4 of 1999) topluluk yayıncılığıyla ilgili önemli hükümler içermektedir. Yasanın altıncı bölümünü oluşturan kısım topluluk yayıncılığı hizmetlerine dair maddeler içerir. Buna göre, topluluk yayıncılığı hizmet lisansı televizyon ve radyo alanında verilir. Lisansı verecek kurul demokratik olarak seçilmiş olmalıdır. Lisansın verildiği coğrafi alandaki topluluğun üyelerinden seçilmek zorundadır. Topluluk yayıncılığı kapsamında yapılan televizyon ve radyo programları ilgili topluluğun kültürel, dini, demografik ve dile yönelik ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür.

Bu yayıncılık hizmetinde bir topluluğa yayın yapılırken normalde yayınlanan programların içeriğinde bulunmayan, ancak ilgili topluluğun hayatını veya sosyo – ekonomik şartlarını ilgilendiren sorunlara ilgi gösterilmelidir. Topluluk yayınları eğlendirici, bilgilendirici ve eğitici olmalıdır. Toplumsal gelişim, sağlık, hayata dair genel eğitim, yerel, uluslararası ve çevresel sorunlar ve yerel kültür muhakkak programların içeriğinde yer verilen temalar arasında olmalıdır. Topluluk yayınları ortak amaç olarak demokrasiyi ve hayat kalitesini geliştirmeyi hedeflemelidir. Yayınları gerçekleştiren istasyonun kasasında fazladan kalan gelirleri hedef kitesini oluşturan topluluğun kalkınması için kullanılmalıdır. Muhakkak bütçenin nasıl harcandığı denetlenmelidir.

Bütün bunların dışında topluluk radyosu sektöründeki ihtiyaçları ve gelişmeleri izleyebilmek için düzenli halk anketleri yapılmalıdır. Topluluk televizyonlarının yasal çerçevesi, mülkiyeti ve yönetimi, sürdürülebilirliği ve erişim imkânları üzerine araştırmalar yapılmalıdır. Görüldüğü üzere yasanın topluluk yayıncılığı ile ilgili içerdiği hükümler oldukça düzenleyici ve yararlıdır. Her şeyden önce bir topluluk radyosunun veya televizyonunun hitap ettiği topluluğun yararına olacak yayınları yapması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca yasa bununla kalmamış, aynı zamanda demokrasi, toplumun gelişimi, cinsiyet eşitliği, ulus inşası, eğitimin ilerlemesi, toplumun ruhani ve ahlâki değerlerinin korunmasını amaç olarak belirlemiştir²⁵⁰. 1999 yılında kabul edilen Güney Afrika Yayın Yasası topluluk yayıncılığının amaçlarını ve görevlerini belirlemesi bakımından oldukça önemlidir. Topluluk yayıncılığının demokrasiye ve toplumsal gelişime hizmet etmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

²⁵⁰ South African Parliament, Broadcasting Act 4 of 1999.

4.5.4.Güney Afrika Bağımsız İletişim Otoritesi Yasası (2000)

2000 yılında kabul edilen 13 sayılı Güney Afrika Bağımsız İletişim Otoritesi Yasası (Independent Communications Authority of South Africa Act 13 of 2000) ile Bağımsız Yayın Otoritesi lağvedilmiştir. Kitle iletişim alanını düzenlemek için Güney Afrika Bağımsız İletişim Otoritesi kurulmuştur. Güney Afrika Bağımsız İletişim Otoritesi yasaya göre bağımsızdır ve sadece anayasa ve yasalara bağlıdır. Tarafsız olmakla birlikte fonksiyonlarını yerine getirirken korku, ön yargı ve kayırmadan uzak bir şekilde görevini yapacaktır. Otorite herhangi bir siyasi veya ticari müdahaleye maruz kalmayacaktır. Otoritenin yürütme kurulu olan konsey Ulusal Meclis'in önerisi üzerine Güney Afrika devlet başkanı tarafından atanan yedi kişiden oluşur.

Bu kişiler meclis tarafından şeffaflık prensibine uygun olarak önerilir. Devlet başkanı bu kişilerden birisini konseye başkan olarak atar. Konsey başkanının atanmaması halinde konsey üyeleri birini geçici başkan olarak seçebilir. Konseye atanan kişiler ifade özgürlüğü, eşitlik, açıklık ve hesap verebilirlik ilkelerine tam olarak bağlıdırlar. Bir bütün olarak incelendiklerinde Güney Afrika Cumhuriyeti'nin toplumsal mozağini yansıtır. Bu kişiler telekomünikasyon, gazetecilik, yayıncılık, eğitim, işletme, teknoloji, mühendislik ve hukuk gibi alanlarda derece, yeterlilik ve tecrübeye sahip olmalıdırlar. Konseye atanan kişiler göreve başlamadan önce ifade özgürlüğü, eşitlik, açıklık ve hesap verebilirliğe bağlı kalacaklarına, cumhuriyetin yasalarını ve anayasasını destekleyip koruyacağına yemin ederler. Güney Afrika Bağımsız İletişim Otoritesi ülkenin kitle iletişim alanını düzenleyen önemli ve demokratik bir kurumdur. Hâlen kitle iletişim sahasını ulusal ölçekte düzenlemektedir²⁵¹.

4.6.Topluluk Radyolarının Sorunları

Topluluk radyoları büyük bütçelerle kurulmazlar. Genellikle nitelikli personel ve teknik ekipman sorunu yaşarlar. Finansman açısından sürdürülebilir bir model ortaya koyamazlar. En önemli özellikleri bütün sorunlarına rağmen hizmet ettikleri coğrafyada yaşayan bölge halkını sosyal ve siyasi hakları konusunda bilgilendirmektir. Ayrıca dinleyicilerin yaşamlarını kolaylaştıracak pratik bilgiler de sunarlar. Tanja Bosch, topluluk radyolarının genellikle karşılaştıkları zorlukları aşağıdaki gibi sıralamıştır²⁵²:

- Kaliteli içerik üretimi;
- Topluluk katılımı ve yönetimle ilgili sorunlar;
- Sosyal ve finansal sürdürülebilirliği sağlamak;

²⁵¹ South African Parliament, Independent Communications Authority of South Africa Act 13 of 2000.

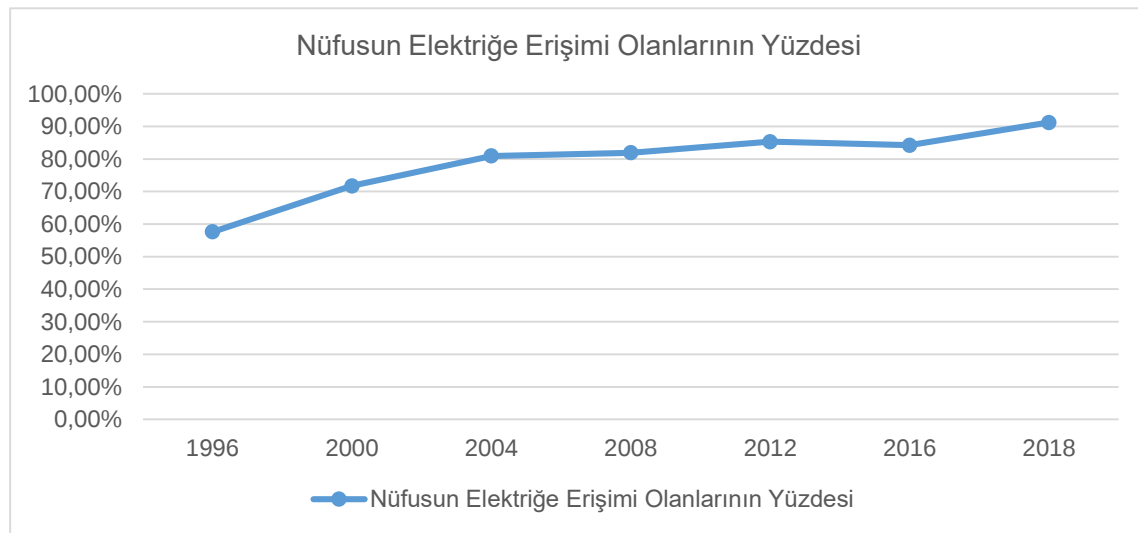
²⁵² Bosch, s.30.

- Hükümetlere ve reklam verenlere karşı bağımsızlığını koruyabilmek karşılaşılan sorunlar arasındadır.

Topluluk radyolarının Afrika'da çektiği en büyük sıkıntı teknolojik imkânsızlıklardır. Bazı ülkelerde radyo kurulması için gerekli teknik ekipman yetersiz olduğu gibi internet teknolojisinin kullanılarak yayın yapılması da mümkün değildir. Akıllı telefonu bir kenara koyalım eski dönemlerde üretilen ve günümüz teknolojisinden çok uzak olan cep telefonlarını bile insanlar kullanamamaktadır. Bunun temel sebebi birçok evde elektriğin bile olmamasıdır. Bu imkânsızlıklar insanların radyoları mobil telefonlarla takip etmesini ortadan kaldırmaktadır. Örneğin, Uganda'da faaliyet gösteren bir topluluk radyosu olan Buddu FM 2010'lu yıllarda teknik anlamda yetersiz ekipman sorunu yaşamış ve potansiyel dinleyicilerinin de evlerinde elektriğe erişimi bulunmadığından hedef kitleleriyle iletişim kuramamıştır. Bu durum Afrika'nın kırsal bölgelerinde genellikle rastlanan bir sorundur.

Elektriğin olmayışı bilgisayar veya şarj edilmeye ihtiyaç duyan telefon gibi aygıtların kullanılmasını imkânsız hale getirir. Fakat günümüzde Güney Afrika'da büyük oranda elektriğe erişim sorununun çözüldüğü söylenebilir. 1996'da ülke nüfusunun sadece %57,6'sı elektrik erişimine sahipken bu oranın düzenli bir şekilde arttığı görülür. Dünya Bankası'nın verilerine göre 2018 yılında ülkede nüfusun %91,2'sinin elektriğe erişimi vardır. Bu noktada Afrika Ulusal Kongresi'nin halka götürdüğü hizmetlerin ve buna bağlı olarak elektrik kullanımının arttığının altını çizmek gereklidir.

Şekil 6: Güney Afrika'da Nüfusun İçinde Elektriğe Erişimi Olanların Yüzdesi

Kaynak: The World Bank Data, Access to Electricity in South Africa, <https://data.worldbank.org/indicator/EG.ELC.ACCS.ZS?locations=ZA> [Erişim: 21 Temmuz 2020].

Nassanga, Manyozo ve Lopes, Afrika'da büyük şehirlerde bulunan topluluk radyolarının elektrik, internet ve kaliteli ekipman sağlama konusunda kıtanın kırsal bölgelerine göre çok

daha avantajlı olduğunu ifade ediyor. Şehirlerde telefonların kullanımıyla topluluk radyosu daha katılımcı ve demokratik bir sistem içinde çalışmaktadır. Hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve çeşitli iletişim enstitüleri Afrika'nın kırsal bölgelerinde topluluk radyolarını teknik anlamda desteklemelidir. Topluluk radyolarının bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimi artırılmalıdır²⁵³. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin Afrika'nın kırsal bölgelerine yayılması Afrika'nın büyük şehirleriyle kırsalı arasındaki bilgi ve refah düzeyi arasındaki açığı kapatacaktır.

Tablo 5: Bölgelere Göre 2019 Yılında İnternete Erişimi Olan Hanelerin Yüzdeleri

Avrupa	%86,5
Bağımsız Devletler Topluluğu	%74,2
Amerika	%71,8
Arap Devletleri	%57,1
Dünya	%57
Asya ve Pasifik	%50,9
Afrika	%17,8

Kaynak: ITU World Telecommunication/ICT Indicators database.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Afrika kıtasında internete erişimi olan hanelerin yüzdesi diğer bölgelere göre oldukça düşüktür. Bu durum haber alma, iletişim kurma ve enformasyon alışverişinde bulunmayı Afrikalı halklar için oldukça zor bir hâle getirmektedir. İnternet teknolojisini kullanarak hedef kitlelere erişim sağlamayı amaçlayan kitle iletişim araçlarının imkânlarını kısıtlamaktadır.

4.7.İnternet ve Topluluk Radyoları

Nassanga, Manyozo ve Lopes yeni iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımıyla birlikte topluluk kavramının ve medyasının yeniden tanımlanması gerektiğini ifade ediyor. Artık topluluklar tarafından yönetilen medya kuruluşları coğrafi bir alana bağlı değiller. Afrika'daki topluluk radyoları interneti kullanmaya başladıkça hitap ettikleri kitleler genişlemiştir. Örneğin, Lenasia, Johannesburg'da faaliyet gösteren Radio İslam ele alınabilir. İslam dinini tebliğ etmeyi amaçlayan radyo, artık internet teknolojisi sayesinde küresel yayın yapmaktadır. İnternet ve akıllı telefonlar sayesinde insanlar Afrika'da bu teknolojilerin mümkün olduğu şehirlerde medya kuruluşlarını anında takip edebiliyorlar²⁵⁴.

Yeni bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde kullanıcılar sadece pasif bilgi alıcıları değil aynı zamanda etkileşime giren ve sosyal bağlam içerisinde anlam üreten aktörlerdir. Bu iletişim teknolojilerinin topluluk radyoları üzerinde önemli etkileri olmuştur. İnternet ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle kültürel kamusal alanları büyüyen topluluk radyoları özellikle

²⁵³ Goretti Linda Nassanga, Linje Manyozo ve Claudia Lopes, "ICTs and radio in Africa: How the uptake of ICT has influenced the newsroom culture among community radio journalists", *Telematics and Informatics*, Cilt.30, Sayı.3, 258-266, (2013), s.260-266.

²⁵⁴ Nassanga, Manyozo ve Lopes, s.258-260.

Afrika'nın gelişmiş şehirlerinde hem ulusal hem de küresel çapta yayın yapar hâle gelmiştir. Akıllı telefonuyla internete bağlanan vatandaşlar haber içeriği paylaşmanın yanı sıra kendi fikirlerini ve perspektifini de sunabilmektedir. Bu durum eşik bekçilerinin ve editoryal süreçlerin baypas edilmesine yol açmıştır.

Johannesburg, Cape Town ve Durban gibi kentlerdeki topluluk radyoları Twitter üzerinden en önemli haber paylaşımlarını yapabildikleri gibi blog siteleri üzerinden de paylaşımlarda bulunabilmektedirler. Bu radyolar haber toplama ve dağıtım süreçlerinde de interneti kullanırlar. Günümüzde artık sosyal medya ve topluluk radyoları iç içe geçmiştir²⁵⁵. Çoğu topluluk radyosunun Twitter hesabı bulunmakta ve aktif paylaşım yapılmaktadır. Aşağıda bazı örnekler verilmiştir:

Tablo 6: Güney Afrika'da Twitter Hesabı Olan Bazı Topluluk Radyoları

Topluluk Radyosu	Twitter Hesabı Takipçi Sayısı
Bush Radyo 89.5 FM	12.714
Kurara FM	1.034
Motheo FM 88.5	6.333
Radyo Khwezi	222
Makhado FM 107.3	871
Jozi FM	23.025

Not: Tablodaki Veriler 25 Temmuz 2019 tarihinde toplanmıştır. Radyolar Güney Afrika'nın 9 eyaletinden karma olarak seçilmiştir.

Yukarıdaki tabloda adı geçen topluluk radyoları Güney Afrika'nın 9 eyaletinden karma olarak seçilmiştir. Görüldüğü üzere topluluk radyoları Twitter gibi sosyal medya hesaplarını kullanmaya önem vermektedirler. Sosyal medyanın kullanılması Güney Afrika'da katılımcı demokrasinin önemli bir sacayağı haline gelmiştir. İnternet topluluk radyolarına küresel bir boyut kazandırmıştır. Tıpkı McLuhan'ın 20.yüzyılın başlarında söylediği gibi dünya artık küçülmekte ve iletişim artmaktadır. 1962 yılında yayınlanan The Gutenberg Galaxy başlıklı kitabında *"elektronik karşılıklı bağımlılığın dünyayı küresel bir köy formunda yeniden organize ettiğini"* söylemiştir. McLuhan küresel köy teorisinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle dünyanın bir köy gibi formüle edileceğini ve farklı kıtalardaki insanların sanki aynı köyde yaşar gibi aynı yayınları izleyip aynı konulara aşına olacağını ifade etmiştir²⁵⁶.

4.8.Değerlendirme

Topluluk radyoları Güney Afrika'nın iletişim alanında çok önemli bir yere sahiptir. Demokrasinin ve toplumsal gelişimin sacayaklarındandır. Itai Madamombe'nin de ifade ettiği gibi topluluk

²⁵⁵ Bosch, s.30-34.

²⁵⁶ Marshall McLuhan, *the Gutenberg Galaxy*, Toronto: University of Toronto Press, 1962, s.31.

radyloları marjinalize olmuş ve yoksullaşmış halkın sesinin duyulmasını sağlamıştır. İletişimin yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya gerçekleşmesini garanti etmiştir²⁵⁷.

1993 yılında Güney Afrika parlamentosunun kabul ettiğı Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası (Independent Broadcasting Authority Act – IBA) radyo yayıncılığını üç kategori altında düzenlenmiştir: Kamu, ticari ve topluluk yayıncılığı. Böylece Güney Afrika toplumuna topluluk yayıncılığı girmiştir. Bunun gerçekleştirilmesinin sebebi SABC'nin tekelini kırmak ve medya alanını demokrasiye hizmet edecek hüviyete kavuşturmadır.

Topluluk yayıncılığı bir fiil halkın katılım sağlayabildiğı radyo istasyonlarının hizmet etmesine olanak tanımıştır. Nelson Mandela ve de Klerk medyanın hükümet kontrolünden çıkması gerektiğine inandığı için siyaset medyayı demokratikleştirmiştir. Medya özel sektöre açılmış ve rekabete gerçek anlamda izin verilmiştir. Bu ortamda 1990'lerden sonra çok sayıda topluluk radyosu kurulmuştur. Güney Afrika İzleyici Araştırma Vakfı'nın (South African Audience Research Foundation)²⁵⁸ verdiği bilgilere göre, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde günümüzde çok sayıda topluluk radyosu faaliyet göstermektedir²⁵⁹.

²⁵⁷ Itai Madamombe, Community radio: a voice for the poor, <https://www.un.org/africarenewal/magazine/july-2005/community-radio-voice-poor> [Erişim: 4 Temmuz 2020].

²⁵⁸ Güney Afrika İzleyici Araştırma Vakfı (South African Audience Research Foundation - SAARF) bu ismi Temmuz 2012 tarihinde almıştır. Daha önceki adı Güney Afrika Reklamcılık Araştırma Vakfı (South African Advertising Research Foundation) olarak bilinmektedir. Vakfın amacı, medyada zaman ve yer satın alacak şirketlerin yararlanabilmesi için izleyici ölçümleri yapmadır. Radyo, televizyon, sinema, yazılı basın ve dergi alanında medya okuyucusu ve izleyicisinin oranlarını ölçer. Bunun için araştırma anketleri yayınlamaktadır.

²⁵⁹ South African Audience Research Foundation, Technical Report 2012, s.21.

5.BÖLÜM: GÜNEY AFRİKA'DA TELEVİZYON VE İNTERNET

Güney Afrika'da televizyon ve internet birbirinden farklı dönemlerde toplum hayatına girmiştir. Televizyon siyasetin kitle iletişim araçları üzerindeki baskısının canlı olduğu dönemde yaşam alanı bulurken, internet siyasal dönüşüm yıllarında toplumun bir parçası hâline gelmiştir. Bu çalışmada ikisinin aynı bölümde analiz edilmesinin sebebi aynı dönemde özgürlük ortamına kavuşmalarıdır. İnternet 1990'larda toplum hayatına girerken televizyon da liberalleşme dalgası yaşamış ve Güney Afrika Yayın Kurumu'nun sektördeki tekel konumu bitmiştir. Yeni televizyonlar kurulmuş ve en önemli kitle iletişim aracı toplumda yaygınlaşmaya başlamıştır. Siyasal dönüşüm süreciyle birlikte her iki iletişim aracı da özgür bir ortam yakalamıştır. Bu bölümde sırasıyla televizyon ve internet anlatılacaktır.

5.1.Televizyon

Güney Afrika'ya televizyon iktidardaki Ulusal Parti'nin uzun yıllar direnmesine rağmen 1970'lerde gelmiştir. Rejimin bu teknolojiye direnmesinin sebebi Afrikaner kültürünün ve dilinin etkinliğinin azalacağını düşünmesi ve buna ek olarak televizyon yayınları yüzünden hâkimiyetinin zayıflayacağı korkusudur. Fakat televizyona karşı bir direnç göstermek oldukça anlamsızdır. Halkın isteği ve dönemin geldiği gelişmişlik düzeyinden bağımsız hareket etmek mümkün değildir. Bu yaklaşım dışı açık bir toplumda gerçekleştirilmesi imkânsız bir politikadır.

5.1.1.Televizyonun Ülkeye Gelişi

Edward Corrigan 1970'de dünyada 118 ulusta televizyon hizmetinin olduğunu ve tahmini 197 milyon televizyon setinin kullanımda olduğunu aktarır. Güney Afrika ise 70'lerin başında hâlen televizyonu kullanmayan ülkelerden birisidir. Corrigan, alım gücüne ve teknolojik gelişmişliğine rağmen Güney Afrika'nın televizyonu kullanma hususunda Afrika kıtasında, içinde Orta Afrika Cumhuriyeti de olmak üzere 20 ülkeyi geriden takip ettiğini ifade eder. Kıtanın önemli ülkelerinden birisi olması sebebiyle bu gecikmenin sebebi analiz edilmelidir. Arkasındaki siyasal faktörler açıklanmalıdır.

Televizyonun ülkeye girişi uzun süren bir araştırma ve teslim oluşun hikâyesidir. 1953 yılında Arthur Rank'ın sahibi olduğu Rank şirketi televizyonu ülkede ticari olarak kullanıma sokmak için hazır olmasına rağmen hükümet bu girişimi engellemiştir. Güney Afrika'nın Telekomünikasyon ve İletişim Bakanı olan Albert Hertzog televizyonun o dönemde ülkede kullanıma sokulmamasının sebebinin toplumun hazır olmamasından kaynaklandığını açıklar.

1959 yılında konu yine gündeme geldiği zaman hükümetin tepkisi olumsuzdur. Bu dönemde Hendrik Frensch Verwoerd hükümeti, televizyonun çocuklar ve Afrikaner olmayan insanlar üzerinde olumsuz etkileri olacağını düşünür. Bunun temel sebebi televizyonun uygunsuz görüntüler içermesidir.

Hendrik Frensch Verwoerd hükümeti televizyon için halkın taleplerine ve girişimcilerin baskılarına ısrarla direnmiştir. Afrika'da iş yapan büyük ve önemli kuruluşlardan olan Anglo American şirketinin başkanı iş adamı Harry F. Oppenheimer televizyonun Güney Afrika'da kullanılmasını istediğinden hükümet ile ilişkileri bozulmuştur. Telekomünikasyon ve İletişim Bakanı Dr. Albert Hertzog yaptığı bir açıklamasında Oppenheimer gibi iş adamlarına cevap olarak televizyonun Güney Afrika'ya gelmesinin oldukça tehlikeli olduğunu açıklamıştır.

"Denizaşırı sermaye güçleri televizyonu beyaz adamın ahlâkını bozmak ve hatta 15 yıl içinde büyük imparatorlukları yıkmak amacıyla ölümcül bir silah olarak kullanmaktadır. Oppenheimer ve arkadaşları bunu kullanmak için ülkemizde her şeyi yapacaktır. Onlar bu güçlü silah ve Amerikan ile İngiliz filmlerine bağımlı olacak Güney Afrika televizyonu ile kısa süre içerisinde beyaz Güney Afrika'yı yıkmak için kuşatma altına alacaklarından eminlerdir"²⁶⁰.

İlerlemeci Parti'nin (Progressive Party) Güney Afrika parlamentosundaki tek temsilcisi olan Helen Suzman'ın²⁶¹ halkı bilgilendirmek ve güncel konularla ilgili tartışma ortamı oluşturmak açısından televizyonun gerekli bir araç olduğunu ifade etmesi muhalefetin Ulusal Parti ile aynı yönde düşünmediğini göstermiştir. İlerlemeci Parti, hükümetin uygar dünyayı takip etmek yerine televizyonu engelleyerek ulusu geriletmediğini savunur. Suzman televizyonun Ulusal Parti'nin iktidarının yıkılacağından korkmasından ötürü televizyon teknolojisinin ülkede kullanılmasına izin vermediğine inanır.

Dr. Albert Hertzog ve Hendrik Frensch Verwoerd gibi politikacıların televizyona karşı çıkmasının sebeplerine bakıldığında makul olmayan tezler öne sürdükleri görülür. Onlara göre, televizyon pahalı, gereksiz lüks ve Batı dünyasındaki aile hayatını tam anlamıyla yıkacak bir teknolojidir. Televizyona karşı konan bu siyasi muhalefetin sebeplerinden birisi de rejimin

²⁶⁰ New York Times, South Africa Defends TV Ban; Sees Danger to a White Society, <https://www.nytimes.com/1964/11/10/archives/south-africa-defends-tv-ban-sees-danger-to-a-white-society.html> [Erişim: 10 Temmuz 2020].

²⁶¹ Helen Suzman madenciliğin yoğun olarak yapıldığı ve Johannesburg'un doğusunda bulunan Germiston kentinde 1917 yılında doğmuştur. Ailesi, Rusya'nın Musevilere uyguladığı katı politikalar yüzünden Güney Afrika'ya gelen göçmenlerdendir. Witwatersrand Üniversitesi'nde ekonomi eğitimi almıştır. İlerlemeci Parti'de siyaset yapmış ve mecliste Apartheid yasalarına ve uygulamalarına karşı muhalefet etmiştir. 1967 yılında Robben Adası'nda hapisnede bulunan Nelson Mandela'yı ziyaret etmiştir. Siyasetten ayrıldıktan sonra aktif olarak Güney Afrika için çalışmaya devam etmiştir. 1991 – 1993 yılları arasında Güney Afrika İrk İlişkileri Enstitüsü'nün başkanlığını yapmıştır. Birçok üniversiteden fahri doktora alan Suzman ayrıca iki defa Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmiştir. 2009 yılında Johannesburg kentinde hayata gözlerini yummuştur. Detaylı bilgi için bkz. Brand South Africa, <https://www.brandsouthafrica.com/people-culture/people/helen-suzman>

kendisini dayandırdığı kültürel yapının ülkedeki etkisini kaybetmesini engellemektir. 1964 yılında Ulusal Parti'nin iktidarını dayandırdığı ve ülkedeki beyaz nüfusun toplamda %50'sini oluşturan 1,8 milyon Afrikaner seçmen, rejim için çok önemlidir. Ayrıca Afrikaanca dili ve Afrikaner kültürü rejimin en önemli bileşenleri arasındadır.

Hendrik Frensch Verwoerd hükümeti televizyon sektörünün Güney Afrika'da en azından uzunca bir süre İngilizce dilinde yayınlanan programlara ve filmlere bağımlı olacağını bilmektedir. Çünkü dünyada İngiliz ve Amerikan yayıncılık sektörlerinin hâkimiyeti söz konusudur. Güney Afrika'daki Afrikaanca sinema endüstrisinin küçüklüğü göz önüne alındığında ülkedeki televizyon izleyicisini tatmin edecek düzeye gelmesi için bir hayli zaman gereklidir. Bu durumun Afrikaner kültürünün İngilizleşmesine ve Anglofon kültürünün ülkede güçlenmesine yol açacağından korkulmaktadır. Ancak Güney Afrika halkının tamamına yakınında televizyona yönelik bir talep vardır. Kendini 1960'ların Afrika'daki en modern ve uygar ulusu olarak gören bu halk, rejime rağmen talebinden vazgeçmemiştir.

1966 yılına gelindiğinde Birleşik Parti'nin (United Party) genel seçimler için halkın isteklerine yönelik yaptığı bir araştırmada televizyonun ülkede halk tarafından istendiği ortaya çıkmıştır. Televizyon istiyorsanız Birleşik Parti'ye oy verin gibi sloganlar geliştiren parti yetkilileri, 1966 seçimlerinde Ulusal Parti'ye karşı büyük bir hezimet görmüşlerdir. Buna rağmen hükümet sonunda muhalefet ve kamuoyundan gelen taleplere yönelik bir girişimde bulunmuştur. Televizyon konusunu gündemine almaya karar verdiği zaman önemli bir adım atmıştır. 15 Aralık 1969 tarihinde hükümet Televizyonla İlgili Konular Üzerine Araştırma Komisyonu kurmuştur. Komisyon, televizyon konusunda araştırma yapacak ve devlet başkanına raporunu sunacaktır. Raporun açıklanmasından sonra Balthazar Johannes Vorster hükümeti döneminde 27 Nisan 1971 tarihinde en erken 1975 yılından başlamak üzere televizyon hizmetinin Güney Afrika'da kullanıma gireceği ilan edilmiştir. Komisyon açıkladığı raporda iki safhada televizyon hizmetinin verilmeye başlaması gerektiğini söylemiştir. İlk safhada tek bir kanal üzerinde İngilizce ve Afrikaanca dillerinde eşit oranda program yayınları yapılacaktır. Daha sonra Afrikalılar için ikinci bir kanalın kurulması planlanmıştır. İkinci safhada İngilizce ve Afrikaanca dillerinde yayınlanacak programlar için iki ayrı kanal planlanmıştır. Bu safhada Durban ve Doğu Cape bölgelerindeki Afrikalılara televizyon hizmeti verilmesinin uygun olacağı önerilmiştir.

Hükümet 27 Nisan 1971 tarihinde televizyonun ülkeye girişini ilan ettikten sonra²⁶², 1975 yılına kadar televizyonun kademeli olarak kullanıma gireceği kamuoyuna bildirilmiştir. Karara

²⁶² New York Times, TV Finally Approved by South Africa, <https://www.nytimes.com/1971/04/28/archives/tv-finally-approved-by-south-africa.html> [Erişim: 21 Ağustos 2019].

birbirinden farklı birçok yerel ve uluslararası tepki gelmiştir. Birleşik Parti ve İlerlemeci Parti gecikmeyi eleştirirken kararı takdir etmişlerdir. Milletvekili Helen Suzman televizyonun sadece belli bir kesime değil, muhalifler dâhil olmak üzere farklı gruplara hitap etmesi gerektiğini söylemiştir. Finans Bakanı Nico Diederichs 27 Ekim 1971 tarihindeki konuşmasında 1975 yılına kadar televizyonun ekonomik şartlar iyileşmemesi halinde ülkeye girişinin olumlu bir sonuç üretmeyeceğini ifade etmiştir, televizyonun kullanımının biraz daha bekleyebileceğini açıklamıştır²⁶³.

Güney Afrika'da renkli televizyon hizmeti sağlayan PAL (Phase Alternating Line)²⁶⁴ sisteminin kullanılması planlanmıştır. Güney Afrika böylece renkli televizyonu kullanan ülkeler arasına girecektir. Televizyonun sanayileşmiş ülkelere göre Güney Afrika'da geç bir tarihte kullanıma girmesi direkt olarak renkli televizyonun kullanılmasına sebep olmuştur. Renksiz televizyon teknolojisi Güney Afrika'da tercih edilmemiştir.

Edward Corrigan Güney Afrika hükümetinin televizyonu kabul etmesinin beş muhtemel sebebi olduğunu söyler. Birinci muhtemel sebep geri kalmışlığın verdiği rahatsızlıktır. 118 ulus televizyona sahipken Güney Afrika'nın bu teknolojiyi kullanmaması ciddi bir eksiklikler. Dünyada televizyon olmayan ülkelere göre teknoloji ve gayri safi millî hâsıla açısından önde olan Güney Afrika'da hükümet bu durumdan rahatsızlık duymuş olabilir. Bütün dünya Apollo 11 uzay görevini televizyondan izlerken Güney Afrikalılar sadece gazete ve radyo haberlerine bağlı kalmıştır. Bu durum siyasilerde rahatsızlığa sebep olmuş olabilir. İkinci muhtemel sebep halkın taleplerini yerine getirmektir. 1970'lerde televizyona yönelik insanlarda uzun süredir bir istek olduğu bilinmektedir. Bu taleplerin yerine getirilmesi ve oy oranlarının artırılması bir diğer sebep olabilir. Edward Corrigan üçüncü muhtemel sebebin renkli televizyon teknolojisinin varlığı ve ilk dönemlerde siyah beyaz televizyonların ülkede siyasiler tarafından talep edilmemesi olduğunu söyler.

Dördüncü muhtemel sebep televizyonun önünde yasal bir engelin bulunmamasıdır. Zaten yasal bir engel bulunmayan bir alanda girişimleri etkinleştirmek hükümet için kolay ve mümkün olmuştur. Beşinci sebep uydu teknolojisinin gelişimiyle birlikte televizyon yayınlarının Güney Afrika'ya alınabilmesidir. Bu durum devlet tarafından kontrol edilmesi gereken bir alan

²⁶³ Edward C. Corrigan, "South Africa Enters the Electronic Age: The Decision to Introduce Television", *Africa Today*, Cilt.21, Sayı.2, 15-28, (1974), s.15-19.

²⁶⁴ PAL sistemi renkli analog televizyonlarda kullanılan bir kodlama türüdür. Dünyada renkli analog televizyon sisteminde PAL ile birlikte iki büyük hizmet daha vardır. Bunlardan birisi NTSC (National Television System Committee) ve diğeri de SÉCAM (Séquentiel couleur à mémoire) olarak adlandırılır. SÉCAM Fransız hizmetidir. NTSC ise Amerikan sistemidir.

oluşturmuş ve Apartheid karşıtlarının uydu televizyonculuğu girişimlerine karşılık devletin varlığını göstermesini zorunluluk haline getirmiştir²⁶⁵.

Hükümetin televizyonu ülkede kullanıma sokarken hedeflediği birkaç ilke vardır. Televizyon Güney Afrika'da Hristiyan değerlerini koruyacak şekilde kullanılacaktır. Mevcut ulusal kimliğin ve toplulukların sosyal yapısının korunmasını sağlayacak şekilde topluma entegre edilecektir. Televizyon üzerinde hükümet kontrolü şarttır. Televizyon topluma ait bir unsur olmasından ötürü topluma ait diğer her bileşende olduğu gibi hükümetin kontrolüne bağlı olmalıdır. Televizyonla İlgili Konular Üzerine Araştırma Komisyonu raporunda televizyon hizmetinin tüm ulusun çıkarına olacak şekilde uygulanması gerektiğini söylemiştir. Buna rağmen toplumun belli kesimlerinde televizyonun siyasetin propaganda aracı hâline geleceğine yönelik şüpheler mevcuttur.

Cape Times gazetesinin radyo eleştirmeni Cyril Watling 16 Aralık 1972 tarihinde televizyon haberlerinin bir propaganda aracı haline gelebileceğinden endişelendiğini ifade etmiştir. Benzer kaygılar Ticaret Birliği Konseyi Genel Sekreteri Arthur Grobbelaar tarafından da dile getirilmiştir. Grobbelaar, 20.yüzyılda televizyonun insanları eğlendirmek ve eğitmek için kullanılması gerektiğini ve sadece bir partinin çıkarlarını savunmak için bu hizmetin alınmasının yanlış olacağını söylemiştir²⁶⁶.

Güney Afrika Yayın Kurumu (South African Broadcasting Corporation – SABC) ve kardeşlik örgütü Afrikaner Broederbond'un önemli isimlerinden olan Pieter Johannes Meyer'in başkanlığını yaptığı Televizyonla İlgili Konular Üzerine Araştırma Komisyonu, Güney Afrika için devlet kontrolünde bir televizyon hizmetinin uygun olacağını önermiştir. Televizyon hizmetinin tek uygulayıcısı olarak Güney Afrika Yayın Kurumu faaliyet gösterecektir. Güney Afrika Yayın Kurumu radyo ve televizyon hizmetini birbirine entegre edecek ve iki alanda da tekel kurum olarak yayıncılık yapacaktır. Güney Afrika Yayın Kurumu'nun hükümet kontrolünde bir şirket olduğu göz önüne alındığı zaman tıpkı radyo alanında olduğu gibi televizyon sektöründe de mevcut hükümetlerin yönetimi altında bir yayıncılık anlayışının benimsendiği söylenebilir. Bu durum özel girişimcilerin televizyon yayını yapamayacağını gösterir²⁶⁷. Televizyon sektörü deregülasyona uğrayana kadar Ulusal Parti televizyon

²⁶⁵ Corrigan, s.19-20.

²⁶⁶ Corrigan, s.20-26.

²⁶⁷ Carin Bevan, "Putting Up Screens: A History of Television in South Africa 1929-1976", (University of Pretoria, Faculty of Humanities, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008), s.129.

hizmetinin kontrolünü elinde bulundurmuştur²⁶⁸. SABC propaganda misyonuyla parti kontrolü altında çalışmıştır²⁶⁹.

Televizyon propaganda aracı haline gelmiş²⁷⁰ ve Güney Afrika Yayın Kurumu'nun eleştirilen bir kamu yayıncısına dönüşmesine yol açmıştır. İnsanlar yıllarca bu yayın kurumunu Ulusal Parti'nin propaganda silahı olarak görmüşlerdir. Kurumun en çok eleştirilen yanı siyahların Güney Afrika'nın siyasetiyle ilgili endişelerini dile getirmemesidir. Şirket daha sonra TV2 ve TV3 kanallarıyla siyahlara yönelik yayın yapsa da genel olarak propagandist çerçeveden ayrılmamıştır.

5.1.2. Afrikaner Broederbond Örgütü

Güney Afrika Yayın Kurumu'nun Apartheid döneminde televizyon yayınlarında tekel konumunda olduğu daha önce söylenmişti²⁷¹. Fakat kurumun gizli bir kardeşlik örgütü tarafından yönlendirildiği gerçeği sistemin nasıl işlediğini daha iyi gösterecektir. Afrikaner Broederbond kardeşlik örgütünün kurum üzerinde kontrolü olması iktidardaki Ulusal Parti'nin yayınları kontrol ettiğini gösterir. Afrikaner Broederbond, içinde Ulusal Parti üyelerinin de bulunduğu Afrikaner kültürüne ve diline bağlı olan gizli bir örgüttür. Tamamı erkeklerden

²⁶⁸ Peter Guilday, "The Sacred Congregation de Propaganda Fide (1622-1922)", *The Catholic Historical Review*, Cilt.6, Sayı.4, 478-494, (1921), s.478.

Propaganda kavramının etimolojisi 17.yüzyıla kadar gider. Kavram Hristiyanlık literatürüyle ilişkilidir. Karşı – Reformasyon döneminde Protestanlara karşı Katoliklerin kendi tezlerini anlatmak ve savunmalarını yapmak için kurulan Sacred Congregation de Propaganda Fide (İnancı Yayma Cemaati) biriminden gelmektedir. Bu birim Katoliklerin propaganda misyonu olarak görevlendirilmiştir. Dini gayelerle oluşturulan kavram seküler dünya tarafından bir hayli sevilmiştir. Propagandanın daha sonraki dönemlerde dünya tarihinde oldukça yaygın bir şekilde kullanıldığına tanıklık edilir. Afrika, Amerika, Asya ve Avrupa'da propaganda tarihin çeşitli dönemlerinde kullanılmıştır ve günümüzde de yaygın bir şekilde iletişim stratejisi olarak tercih edilmektedir. Bunların içinden özellikle Afrika kıtası güçlü propagandaya maruz bırakılmıştır. Emperyalizmin ve beyazların desteklenmesi en başat örnektir. Beyazların desteklenmesine ek olarak Afrikalı liderlerin de kendi çıkarlarına yönelik propagandayı kullandıkları söylenebilir. Propaganda anlamı itibarıyla toplumların gücünü devşirenlerin savunma mekanizması olarak işlemektedir.

²⁶⁹ Nicholas J. Cull, David Culbert ve David Welch, *Propaganda and Mass Persuasion: A Historical Encyclopedia, 1500 to the Present*, California: ABC-CLIO, 2003, s.7.

²⁷⁰ Paul Baines ve Nicholas O'Shaughnessy, "Political Marketing and Propaganda: Uses, Abuses, Misuses", *Journal of Political Marketing*, Cilt.13, Sayı.1-2, 1-18, (2014), s.2.

Paul Baines ve Nicholas O'Shaughnessy propagandanın amacının ikna olduğunu ve gerçeklik gibi bir kaygısının bulunmadığını ifade eder. İkna için her yolu mübah gören propaganda Afrika'da yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Dünya siyasetinde önemli bir yere sahip olan propaganda unsuru Güney Afrika'da Ulusal Parti'ye hizmet etmiştir. Bu pencereden bakıldığında televizyonun 1976 yılında ülkede kullanıma sokulmasıyla birlikte propaganda unsuru olması ülke siyaseti açısından oldukça normaldir.

²⁷¹ 1936 yılında çıkan Yayın Yasası ile kurulan şirket BBC modeli üzerine inşa edilmiştir. BBC'nin Genel Direktörü John Reith davet üzerine Güney Afrika'ya gelmiş ve onun önerileri doğrultusunda Güney Afrika Yayın Kurumu kurulmuştur. Kurum, 1959 yılından itibaren FM sistemini geliştirmiş ve 1960'larla birlikte Afrikalılara yönelik yayın yapan Radio Bantu önemli bir kitle iletişim aracı hâline gelmiştir. Afrikalıların yerel dillerinde yayın yapan Radio Bantu devletin bu dillerde yapılan yayınları kontrol etmesini sağlamıştır. SABC Apartheid döneminde televizyon ve radyo alanında tekel olmuştur. Sadece yayınlarıyla değil aynı zamanda yapılanmasıyla da ülkede haksızlığın temsili durumuna gelmiştir. Bu durum karanlık bir geçmişe sahip olmasının en temel sebeplerinden biridir.

oluşan, gizli ve Afrikaner insanları barındıran bu kardeşlik örgütü²⁷² yayın kurumunun pozisyonlarına sızmış ve ülke medyasında söz sahibi olmuştur. Örgütün üyelerinin çoğu Ulusal Parti'yi destekler. 1918 yılında kurulmuş ve siyasiler dâhil olmak üzere kilise, eğitim, polis, medya ve üniversitelerden çok sayıda üyesi olmuştur. Güney Afrika devlet başkanlarından olan Pieter Willem Botha gibi önemli isimler örgütün üyeliğini yapmıştır.

Örgütü tehlikeli yapan amaçlarıdır. Saf bir Afrikaner beyaz ırkını ve ulusunu (volk) sağlamak temel hedeftir. Beyazların hâkimiyetinin sürdürülebilir olmasını garanti etmek ve İngilizce konuşan Güney Afrikalıları asimile etmek ulaşılması planlanan hedeflerdir. Medyada oldukça etkin olan bu örgütün üyeleri Apartheid politikalarını şekillendiren insanlardır. Örneğin, 1960 – 1972 tarihleri arasında örgütün başkanı olan Piet Meyer aynı zamanda bu yıllarda Güney Afrika Yayın Kurumu'nun Genel Direktörü'dür²⁷³.

5.1.3.SABC ve Irk Ayrımı

Böyle bir siyaset ve iletişim atmosferinde kullanılmaya başlayan televizyon Ocak 1976 tarihinde Güney Afrika'da hizmete girmiştir. İlk yayınlarını yaptığı zaman sadece İngilizce ve Afrikaanca programlar yayınlayan Güney Afrika Yayın Kurumu daha sonra TV2 ve TV3 ile Afrikalı siyahlara yönelik yerel dillerde yayınlar yapmıştır. Ulusal Parti'nin veya ülkenin aleyhine olacak her şey sansürlenmiş veya yayınlanmamıştır. Güney Afrika Yayın Kurumu'nun 1977 yılında yapılan parlamenter seçimlerdeki yaklaşımı Ulusal Parti'nin propaganda silahı olduğunu kanıtlar. Bu dönem aynı zamanda televizyonun radyodan daha etkili bir propaganda silahı olduğunun ortaya konduğu siyasi ortamı göstermiştir. 1977 genel seçimlerine giderken televizyonda sürekli olarak Ulusal Parti'nin üyeleri ve sözcülerinin konuşmaları yayınlanmıştır. Seçimler için siyahlara dair zaten hiçbir şey söylenmezken genellikle kabinenin üyelerinin konuşmalarına odaklanılmıştır²⁷⁴.

²⁷² Dan O'Meara, "The Afrikaner Broederbond 1927-1948: Class Vanguard of Afrikaner Nationalism", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.3, Sayı.2, 156-186, (1977), s.156.

²⁷³ New York Times, A Secret Society of Afrikaners Helps to Dismantle Apartheid, <https://www.nytimes.com/1990/10/30/world/a-secret-society-of-afrikaners-helps-to-dismantle-apartheid.html> [Erişim: 24 Ağustos 2019].

Afrikaner Broederbond örgütünün üyeleri birbirlerinin toplum hiyerarşisinde yükselmesine yardım ederken Afrikaner milliyetçiliğini temel ilke olarak kabul etmişlerdir. Üyelik sadece davetle olmakta ve Protestan olup Afrikaanca konuşan beyaz erkekler kabul edilmektedir. Hollanda Reform Kilisesi dâhil olmak üzere siyaset, medya ve eğitim gibi alanlarda etkin olmuştur. Örgüte üye olan kişilere siyasal dönüşüm döneminde Anayasal Gelişim Bakanı olan Gerrit Van Niekerk Viljoen örnek gösterilebilir. Ayrıca 1970'lerin başında örgütün başkanlığını yapan Andries Treurnicht'in 1982 – 1993 arasında beyaz milliyetçiliğini destekleyen Güney Afrika Muhafazakâr Partisi'nin liderliğini yapması örgütün üyelerinin eğilimi konusunda biraz fikir verir.

²⁷⁴ William A. Hachten ve C. Anthony Giffard, *The Press and Apartheid: Repression and Propaganda in South Africa*, Londra: Macmillan Press, 1984, s.200-221.

TV2 ve TV3 kanalları Zulu, Xhosa, Tsvana, Sotho ve Venda dillerinde yayın yapmıştır. Elbette akla şu soru gelebilir: Apartheid rejimi neden Afrikalılara yönelik televizyon yayıncılığı yapmıştır? Bunun temel sebebi siyahlara yönelik televizyon yayınlarıyla bu insanların zihinlerini kontrol etmek ve aynı zamanda onlara yönelik TV yayınlarının kontrolünün hükümette olmasını sağlamaktır. TV1'in beyazlara TV2 ve 3'ünse siyahlara yönelik yayın yapması ırkların ayrı gelişim yasasını hatırlatır niteliktedir. Toplumun tüm sosyal alanlarında olduğu gibi televizyonda da ırklar ayrımı geçerli olmuştur. Bu sebeple televizyon Güney Afrika'da Apartheid uygulamalarının sınırlarını genişletmiştir²⁷⁵. Televizyonun ırk ayrımını geliştirdiği Güney Afrika'da yayınlanan iki televizyon dizisi ele alınarak detaylı bir şekilde açıklanabilir. Bu diziler Orkney Snork Nie ve Shaka Zulu'dur. Orkney Snork Nie, Afrikaanca yayınlanan bir sitcomdur²⁷⁶. Hedef kitlesi Afrikanerler olan dizi 1989 – 1992 yılları arasında yayınlanmış ve 52 bölüm çekilmiştir. Van Tonder ailesinin başından geçen hikâyeleri anlatan dizi Güney Afrika'da Afrikanerlerin nasıl yaşadığını yansıtmaya çalışır. Apartheid Güney Afrika'sında ekonomik sorunların ve ırkçılığın olmadığı bir dünyayı anlatmaktadır.

Shaka Zulu dizisi 1986 yılında yayınlanmış ve 10 bölüm çekilmiştir. Dizi Zulu kralı Shaka'nın hayatını anlatan bir yapıttır. Yapım siyahları hedef kitlesi olarak seçmiştir. Bu iki dizi birbirinden çok farklı kültürlerin televizyondaki yansımalarıdır. 2001 yılında dizinin Güney Afrika Yayın Kurumu tarafından SABC1 kanalında yeniden yayınlanması için karar verildiği zaman ülkenin tarihçileri, özellikle siyahları ve dil uzmanları dizinin yayından kaldırılması için talepte bulunmuşlardır. Bunun sebebi çocukların diziyi izleyerek Shaka'nın kana susamış bir kral olduğunu ve halkını demir yumrukla yöneten acımasız bir karakteri temsil ettiğini düşünecek olmalarıdır²⁷⁷. 19.yüzyılın erken dönemlerini anlatan dizide Zulu ulusu ve gelenekleri kültürel bir ön yargıyla anlatıldığından tarihçiler tarafından eleştirilmiştir.

Shaka siyahların Napolyon'u olarak tasvir edilmektedir. Bunun temel sebebi Natal kabilelerini bir ulus altında toplamış olmasıdır²⁷⁸. Ancak Zulu kralının dizide kana susamış bir şekilde gösterilmesi dizinin talep görmesini engellememiştir. 1986 yılındaki ilk gösteriminden sonra ulusal ve uluslararası çapta 100 milyon izleyiciye ulaşan dizinin 2001 yılında Shaka Zulu: The Citadel ismini taşıyan filmi yapılmıştır²⁷⁹.

²⁷⁵ Hachten ve Giffard, s.221-226.

²⁷⁶ Sitcom: Genellikle kapalı mekânlarda çekilen ve komedi türü içeriğe sahip televizyon dizilerine verilen isimdir.

²⁷⁷ Keyan Tomaselli ve Arnold Shepperson, "'Where's Shaka Zulu?': Shaka Zulu as an intervention in contemporary political discourse", *Visual Studies*, Cilt.17, Sayı.2, 129-140, (2002), s.130.

²⁷⁸ News24 Archives, Shaka Zulu to be re-broadcast, <https://www.news24.com/xArchive/Archive/Shaka-Zulu-to-be-re-broadcast-20010125> [Erişim: 24 Ağustos 2019].

²⁷⁹ News24 Archives, A Shaka fashioned by glamour and politics, <https://www.news24.com/xArchive/Archive/A-Shaka-fashioned-by-glamour-and-politics-20010403> [Erişim: 24 Ağustos 2019].

5.1.4.Cosby Show ve Toplumsal Etkisi

1976 yılında televizyon ülkede kullanılmaya başlandığı zaman yavaş yavaş inşa edilmiş kimliklerde algısal bir değişim olmaya başlamıştır. Öncelikle televizyonun Güney Afrika ulusunu dış dünyaya açması ve entegre etmesi beklenmiştir. Televizyon dış dünyayla daha güçlü ilişkiler kurulmasına yardımcı olmuş, daha serbest bir iletişimsel alan oluşturmuş ve Olimpiyat yayınları veya Cosby Show gibi televizyon dizilerinin gösterilmesiyle Apartheid ideolojisinin temellerini zayıflatmıştır. Bu zayıflamaya rağmen televizyonların tıpkı ayrı gelişim mantığında olduğu gibi hedef kitleleri açısından farklılaştığı görülür. TV1 beyazlara hitap ederken siyalara hitap eden TV2 ve TV3 kasten yapılandırılmış siyah izolasyonunu azaltmıştır. Kuruluş niyetinin aksine TV2 ve TV3 siyahların iletişimsel olanaklarını artırmıştır.

Ron Krabill toplumsal hayattan dışlanan siyahların televizyon sayesinde beyazların hayatına girdiğini ifade eder. Cosby Show bunun önemli örneklerinden birisidir. 1984 – 1992 arasında 8 sezon yayınlanan Amerikan televizyon dizisidir. Dizi New York'ta yaşayan Huxtable ailesine odaklanmaktadır. Siyalardan oluşan aile fertlerinin olduğu bu dizi yayınlandığı dönemde Güney Afrika'da beyazlar dâhil olmak üzere bütün ulus tarafından talep görmüş ve izlenmiştir. Orta sınıfa ait olan Huxtable ailesi Güney Afrika toplumu için siyahların mevcut konumuna göre sıra dışı bir durumu temsil etmekteydi. Buna ek olarak dizi aşağılanan ve ezilen insanları yani siyahları ön plana alan ve başlı başına konu olarak öne süren bir yapım olması sebebiyle Apartheid rejiminin uygulamalarına ters düşen bir havaya sahipti. Dizi aslında siyahların başarılar elde edebileceğine ve toplumun orta sınıf bir konumunda olabileceğine dair mesajlar vermektedir²⁸⁰.

Ron Krabill her ne kadar bu dizinin Güney Afrika'da siyahları eğlendirme amaçlı yayınlandığını söylese de aynı zamanda siyahların beyazların hayatına entegre olmasına katkı sağladığını ifade eder. Diziyi izleyen beyazlar orta sınıf bir siyah ailenin hayatına tanık olmaktadır²⁸¹. Başrol Bill Cosby bir siyah olarak Güney Afrika'daki beyazların siyahları tanımlama şekli üzerinde etkili olmuştur. Siyahların varlığını tehdit unsuru içermeyen bir algısal yapı içerisinde sunmuştur. Ron Krabill Apartheid rejiminin otoriter yapısı içinde televizyonun önemli bir etki unsuru olduğunu söyler. Televizyon Güney Afrikalı beyazların uluslararası toplumun farkında olmalarını ve aynı zamanda bu toplumdan dışlandıklarını anlamalarını sağlamıştır. TV2 ve TV3'ün yayınları ve televizyonun uluslararası programları aracılığıyla Güney Afrika'da 'ben' ve 'öteki' anlayışı değişime uğramıştır. Beyaz ve siyahlar ortak iletişimsel alanda, televizyonda

²⁸⁰ PRI, The Cosby Show's' legacy in South Africa, <https://www.pri.org/stories/2016-05-28/cosby-shows-legacy-south-africa> [Erişim: 22 Ağustos 2019].

²⁸¹ Ron Krabill, *Starring Mandela and Cosby: Media and the End(s) of Apartheid*, Chicago: the University of Chicago Press, 2010, s.147-151.

görünür olmuştur. 1980'lerde Cosby Show'un Güney Afrika'daki beyazların arasında sağladığı popülerlik siyah muadilleri için daha eşitlikçi ve açık görüşlülüğü tetiklemiştir.

Ron Krabill yaptığı araştırmasının sonucunda televizyonla oluşturulan iletişimsel alanın demokrasinin kurulması üzerinde pozitif bir etkisinin olduğunu öne sürer. Bu durumun 1994 yılında demokrasiye geçişle sahada pratik olarak uygulandığını ifade eder. Siyahların toplumdaki izolasyonu yavaş yavaş azalmış ve artık toplumsal hayatta siyahların da yer edinmeye başlaması tetiklenmiştir. Siyaset daha eşit hâle gelirken ırkçılık ekonomi ve kültür alanına kaymıştır²⁸². Ancak Carlos Nelson ve Hermon George, Cosby Show televizyon dizisini ırk ve sınıf konusunda sessiz kalmakla eleştirmektedir. Bunun Avrupalı ve Amerikalı hedef kitlenin tepkisini çekmemek için yapıldığını öne sürerler. Dizinin yayınlandığı dönemde siyahların Avrupalı ve Amerikalılar tarafından sosyal hayatta ayrımcılığa uğramadıklarının düşünüldüğünü ifade ederler. Dizinin Ronald Reagan'ın devlet başkanlığı dönemine denk geldiğini ve bu dönemde geleneksel aile modeline, milliyetçiliğe ve Amerikan değerlerine vurgu yapıldığını, bunun gereği olarak siyahların sanki normal hayatlarında da dizideki kurgusal Huxtable ailesinin hayatını yaşadıklarını tasvir etmeye yönelik bir eğilim olduğunu telaffuz ederler. Elbette filmdeki Huxtable ailesi siyahların ekonomik ve sosyal gerçekliğini yansıtmamaktadır²⁸³. Fakat siyahların da orta sınıf olabileceğini ve iyi mesleklerde çalışabileceğini göstermesi açısından önemli bir yapıttır.

5.1.5. Toplumsal Uzlaşma Aracı Televizyon ve Ulusun Kanalı SABC

1990'lar Güney Afrika'da televizyonun bir uzlaşma aracı olarak kullanıldığı yıllardır. Apartheid döneminde propaganda aracı olan televizyon siyasal dönüşüm sürecinin akabinde insan haklarına katkı yapan bir aktöre dönüşmüştür. Televizyonun uzlaşma aracı olmasına yol açan olay siyasi bir konudan kaynaklanır: Siyahlar ile Avrupalıların Apartheid sonrasında birlikte kuracakları yaşamın siyasal boyutu. Demokrasiye geçildikten sonra geçmişi araştırma ve inceleme arzusu ortaya çıkmış, Apartheid mirası ile yüzleşmek gerektiğine kanaât getirilmiştir. Bu amaçla Ulusal Parti ve Afrika Ulusal Kongresi arasındaki görüşmeler neticesinde Hakikât ve Uzlaşma Komisyonu'nun kurulmasına karar verilmiştir. Komisyon 1990'larda medyanın en çok konuşulan konularından birisi olmuştur. Mayıs 1995 tarihinde hayata geçirilen komisyon Apartheid üzerine bir dizi görevle donatılmıştır. 1 Mart 1960 ile 5 Aralık 1993 tarihleri arasında gerçekleşen insan hakları ihlallerini araştıracaktır. Komisyon bu amaçla çalışmaları esnasında Apartheid kurbanlarıyla mülakatlar yapmış, Apartheid uygulayıcılarının af başvurularını ele

²⁸² Krabill, s.151-158.

²⁸³ Carlos Nelson ve Hermon George, "White Racism and "the Cosby Show": a Critique", *The Black Scholar*, Cilt.25, Sayı.2, 59-61, (1995), s.59-60.

almış ve Apartheid uygulamalarından zarar görenlerin hayatlarındaki onarımların yapılmasına yönelik öneriler getirmiştir. Komisyon ulusal birliği ve uzlaşmayı geçmişin çatışmalarını aşan bir karşılıklı anlayış ruhu içerisinde geliştirmek için kurulmuştur. Komisyonun görevleri aşağıdaki gibi sıralanabilir²⁸⁴:

- 1 Mart 1960 – 5 Aralık 1993 tarihleri arasında yaşanan insan hakları ihlallerinin nedenleriyle birlikte fotoğrafını çekmek;
- Siyasal amaç taşıyan aktivitelerle ilgili tüm gerçekleri ifşa eden kişilere af verilmesini kolaylaştırmak;
- Apartheid kurbanlarına söz hakkı vererek hikâyelerinin duyulmasını sağlamak ve hayatlarının daha iyi olması için onarım önerilerinde bulunmak;
- Bütün bulguları içeren sonuç raporu hazırlamak ve gelecekte gerçekleşmesi muhtemel insan hakları ihlallerinin engellenmesine yönelik önerileri belirtmektir.

Bu görevlerin gerçekleşmesi için 3 alt komite kurulmuştur: İnsan Hakları İhlalleri Komitesi, Af Komitesi ve Onarım ve Rehabilitasyon Komitesi. İnsan Hakları İhlalleri Komitesi bireysel ve kurumsal olarak ihlâl yapanları tanımlamak ve sistematik ihlalleri soruşturmakla görevlendirilmiştir. Komite ihlallerin kurbanlarını acılarını anlatmaları için davet etmiştir. 21,000'den fazla insan Apartheid döneminde yaşadıklarını anlatmak için gönüllü olmuştur. Bu insanların %10'u kamuya açık olacak şekilde hikâyelerini anlatmaları için davet edilmiştir. Kamuya açık toplantılar 15 Nisan 1996'da başlamış ve yaklaşık olarak 2 yıl sürmüştür. Kilise ve belediye binası gibi halka açık yerlerde gerçekleştirilmiştir. Af Komitesi'nin görevi Apartheid uygulayıcılarına af vermektir. Ancak affedilmenin şartları oldukça ağırdır. Suçun arkasında siyasal bir amaç olmalı ve suçu işleyen kişi ilgili suça ilişkin her bilgiyi eksiksiz anlatmalıdır. Bu af mekanizması olmasaydı uygulayıcılar suçlara ilişkin bilgi vermek istemeyeceğinden böyle bir sistem geliştirilmiştir. Onarım ve Rehabilitasyon Komitesi'nin görevi ilk iki komite tarafından sunulan ifadelerin değerlendirilmesidir. Bu ifadelerin değerlendirilmesi sonucunda komite Apartheid kurbanlarının hayatlarının onarımı için gerekli önerileri yapmakla sorumludur²⁸⁵.

Hakikât ve Uzlaşma Komisyonu 21 Mart 2003'te sonuç raporunu tamamlayarak Devlet Başkanı Thabo Mbeki'ye sunmuştur. Komisyon yeni Güney Afrika'ya yumuşak geçişin ön koşullarından birisi olarak görülmektedir. Ayrıca insan hakları, demokrasi ve eşitlik temeli üzerine kurulan gelecekle acı ve adaletsizliklerle dolu geçmiş arasındaki köprü olarak görülmüştür. Kamuya açık yapılan toplantıların amacı Güney Afrikalılar arasında karşılıklı

²⁸⁴ Annelies Verdoolaege, "Media representations of the South African Truth and Reconciliation Commission and their commitment to reconciliation", *Journal of African Cultural Studies*, Cilt.17, Sayı.2, 181–199, (2005), s.181-185.

²⁸⁵ Verdoolaege, s.185-186.

anlayışı geliştirebilecek paylaşılan bir tarih bilinci oluşturmaktır. Komisyon uzlaşmanın temsilcisi olarak görülmüştür²⁸⁶. Bu noktada şu soru akla gelebilir: Televizyon neden bu komisyonla ilişkili olarak ele alınmakta ve uzlaşma aracı olarak görülmektedir? Bunun sebebi komisyonun toplantılarının televizyonda SABC kanalında yayınlanmasıdır. Televizyon komisyona aslında sahip olmadığı ekstra bir güç vermiştir. Bu güç toplumu uzlaştırmak ve çatışan tarafları bir araya getirebilmektir. Medya ile komisyonu ayırmak neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Komisyonun başkan vekili olan Alex Boraine gazetecilerle yaptığı bir toplantıda Hakikât ve Uzlaşma Komisyonu'nun Güney Afrika medyasına çok şey borçlu olduğunu söylemiştir. Radyo ve televizyon yayınları olmasaydı komisyonun toplum nezdinde zayıf bir etki göstereceğini ifade etmiştir²⁸⁷.

SABC, komisyon toplantılarını 21 Nisan 1996 – 29 Mart 1998 tarihleri arasında yayınlamıştır. 87 bölümden oluşan belgesel niteliğindeki yayın Apartheid tarihiyle ilgili birçok şeyi ortaya çıkarmış ve aynı zamanda topluma sunmuştur. İyi bilinen bir yazar ve Vrye Weekblad gazetesinin kurucusu olan Max du Preez tarafından hazırlanıp sunulan belgesel Truth Commission Special Report – Hakikât Komisyonu Özel Raporu başlığıyla yayınlanmıştır. Belgesel için çok sayıda araştırmacı gazeteci istihdam edilmiştir. Apartheid tarihinin en önemli kaynaklarından biri olarak kabul edilen belgeselde Apartheid uygulayıcıları, kurbanları ve tanıklarıyla mülakatlar yapılmıştır²⁸⁸. Annelies Verdoolaege Özel Rapor adıyla yayınlanan televizyon programının günümüz Güney Afrika'sındaki uzlaşma ortamının hazırlayıcılarından birisi olduğunu ifade eder.

Verdoolaege ayrıca programın uzlaşma ortamının inşasına yönelik yararlı bir araç olduğunu söylemiştir. Kurbanların ve Apartheid uygulayıcılarının bir program çerçevesinde bir araya getirilmesi uzlaşma sürecini başlatmıştır. Aslında televizyon sayesinde komisyon ulusal uzlaşmaya faydalı olabilmıştır. Acı çeken insanların ve itiraflarda bulunan Apartheid uygulayıcılarının televizyonda gösterilmesi Apartheid ile toplumsal anlamda yüzleşme sağlamıştır. Televizyon sayesinde pişmanlık, itiraf ve acı gibi kavramlar toplumun gündemine girmiştir. İnsanlara Apartheid döneminde yaşananlarla ilgili olarak empati yapma fırsatı tanınmıştır. Apartheid rejiminin medeni olmayan ve barbar yüzü gösterilmiştir. İşkence ve bunun toplumdaki yansımaları uygulayıcıların itirafları ve pişmanlıklarıyla anlatılmıştır²⁸⁹.

Margaret Keck ve Kathryn Sikkink bir sosyal gerçekliğin aktörleriyle medyanın ilişkilendirilmesinin yerel politika elitleri üzerinde baskı üretme kapasitesine sahip olduğunu

²⁸⁶ Verdoolaege, s.186.

²⁸⁷ Anthea Garman, "How the TRC and the media have impacted on each other", *Track Two*, Cilt.6, Sayı.3-4, (1997).

²⁸⁸ SABC, TRC Special Report Series, <http://sabctrc.saha.org.za/background.htm> [Erişim: 25 Ağustos 2019].

²⁸⁹ Verdoolaege, s.186-197.

telafluz eder²⁹⁰. Bu cümleden anlaşılması gereken şey medyanın bir konu hakkında ortaya çıkardığı gerçeklerin sorumlu politikacılar ve bürokratlar üzerinde baskı kurabilmesidir. Apartheid rejiminin uygulamaları ve vahşeti ülkede herkes tarafından zaten bilinmektedir, ancak medyanın görselliği toplumu etkisi altına almış ve Apartheid siyasetinin vahşetini dramatize ederek insan hakları ihlallerine vurgu yapmıştır. Hakikât Komisyonu Özel Raporu programı gerek içeriği gerekse de insanların dertlerine yer vermesi sebebiyle insan hakları ihlallerini toplumun gündeminde canlı tutmuştur. Programın 21 Nisan 1996 tarihinde yayınlanan birinci bölümü incelendiği zaman medyanın demokratik bir ortamın gerekliliğini ortaya koyduğu görülür. Bölümün başlangıcında Hakikât Komisyonu'nun ilk toplantılarının Doğu Londra Belediye binasında yapıldığı ifade edildikten sonra toplantılarda saf duyguların ortaya çıktığı belirtilmektedir. Daha sonra toplantı görüntüleri ekrana gelmekte ve ağlayan kadın ve erkekler gösterilmektedir. Bundan sonra sunucu ekrana gelmekte ve işkence ile ortadan kaybolma hikâyelerine tanık olduğunu anlatmaktadır.

İlk bölümde Pebco 3 olarak bilinen 8 Mayıs 1985 günü gizemli bir şekilde ortadan kaybolan Apartheid karşıtı aktivistler Sipho Hashe, Champion Galela ve Qaqawuli Godolozu'nin eşleri dinlenmiş, bu kişilerin öldürüldükleri söylenmiştir. Nomali Galela eşinin cenazesini bile yapamadığını ve komisyondan en azından nerede, nasıl öldürüldüğünü araştırmasını istemiştir. Elizabeth Hashe yardım istediğini ve Monica Godolozu takip edebileceği kanıtlar aradığını telafluz etmiştir. Birinci bölümden Vlakplaas ismini taşıyan gizli güvenlik örgütünün Apartheid karşıtı aktivistleri öldürdüğü öğrenilmiştir. Örgütte 1980'lerde görev yapan Joe Mamasela isimli suikastçının itirafçı olmasıyla bazı gerçekler su yüzüne çıkmıştır. İtiraflarında Apartheid karşıtı aktivistlerin öldürülmesiyle görevlendirildiğini ifade etmiştir. Mamasela kendisinin de içinde bulunduğu ekibin çok sayıda kişiyi öldürdüğünü ve emirlerin Eugene Alexander de Kock ve üstlerinden geldiğini itiraf etmiştir. Ayrıca sorgulanan Apartheid karşıtlarına işkence yapıldığı ve elektrik şoku verildiği ifade edilmiştir²⁹¹. Televizyon yayınları olmasaydı bu bilgiler kimsenin okumadığı yargı kararlarında kalacaktı. Bu noktada medyanın bilgilendirici fonksiyonu görülür.

Komisyonun toplantılarının yayınlanması geçmişe bakıp geleceğe doğru nasıl adım atılması gerektiği hususunda kamuoyu oluşturmuştur. Eğer kitle iletişim araçları olmasaydı ağır insan hakları ihlallerine uğramış kurbanların kendilerini ifade edebilecekleri ulus çapında bir platform oluşturulamayacak ve bu konular sadece komisyon toplantılarıyla sınırlı kalacaktı. Apartheid dönemine dair her ırktan insanın paylaşacağı bir tarih anlayışı oluşturulamazdı. Televizyon

²⁹⁰ Margaret Keck ve Kathryn Sikkink, *Activists beyond Borders*, Londra: Cornell University Press, 1998, s.199-203.

²⁹¹ SABC, TRC: Episode 01, <http://sabcrc.saha.org.za/tvseries/episode1/playlist.htm> [Erişim: 26 Ağustos 2019].

sürece dâhil olarak yeni ulus inşasına katılım sağlamıştır. Yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olan medya bu örnekte görüldüğü üzere topluma enformasyon verme, halkı bilgilendirme, doğru ve yanlışları gösterme gibi görevlerini fazlasıyla yerine getirmiştir²⁹². Bu sayede insanlar Apartheid rejiminin iç yüzünü öğrenebilmiştir.

5.1.6.Sektörün Liberalleşmesi ve Günümüzdeki Yayıncılık

1980'lerden itibaren Apartheid rejiminin çözülme sürecine girmesi televizyon sektöründeki baskıyı azaltmıştır. 1985 yılında Naspers²⁹³ grubu M-Net adını taşıyan abonelik usulüyle çalışan ücretli televizyonu kurmuştur. Ancak bu televizyon toplumun sadece belli bir kesimine hizmet etmiştir. Televizyonun aylık üyelik ücretini ödeyebilenler yayınları izleyebiliyordu. Naspers grubunun kurulmasıyla başlayan liberalleşme eğilimi devam etmiştir. M-Net'e ek olarak ithal programlar yayınlayan Bop TV kurulmuş ve yurt dışından farklı yayın içeriklerini Güney Afrika'ya getirmiştir. SuperSport kanalı M-Net hizmeti olarak 1986 yılında açılmıştır. M-Net altyapısını geliştirdikten sonra 1992 yılında Afrika kıtasında 20'den fazla ülkeye analog hizmetini yaymıştır.

1995 yılında Multichoice grubu kurulmuştur. Bu grup günümüzde M-Net'in sahibidir. M-Net televizyon hizmeti yapmaya devam ederken üyelik ve idari işlemleri Multichoice grubu yapmaya başlamıştır. 1995 ve sonrasında Multichoice grubunun Namibya, Botswana, Gana, Nijerya, Tanzania, Uganda, Kenya ve Zimbabwe'de ofisleri kurulmuştur. Multichoice grubu DSTV'yi hizmete sokarak dijital teknolojiyi kıtaya getirmiştir. Bu uydu hizmeti ABD'nin dışında verilen bu alandaki ilklerden birisidir²⁹⁴. Görüldüğü üzere Apartheid döneminden farklı olarak televizyon alanı artık Güney Afrika Yayın Kurumu'nun tekelinde değildir. 1993 yılında çıkarılan Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası ile yeni lisansların da verilecek olmasıyla yayıncılık sektörü kamu, özel ve topluluk olmak üzere 3'e ayrılmıştır²⁹⁵.

2000'lerle birlikte Güney Afrika'da özel televizyonların ve yabancı yayın kuruluşlarının sayısı giderek artmıştır. Bu televizyonların içerisinde sadece ulusal değil aynı zamanda uluslararası sermaye de vardır. Buna ek olarak kamu yayıncılığı kalitesini artırmış ve tarafsızlık politikasını sürdürmüştür. Kamu yayıncısı olan Güney Afrika Yayın Kurumu (South African Broadcasting Corporation - SABC) organizasyonunu geliştirmiştir. Günümüzde SABC1, SABC2, SABC3 ve

²⁹² Krabill, s.158-162.

²⁹³ Naspers şirketi 1915 yılında Stellenbosch kentinde Felemenkçe gazete çıkarmak için kurulmuştur. Günümüzde Güney Afrika'da Afrikaner kökenli olan en büyük medya grubudur. Çok sayıda şirketi olan grup birçok ülkede faaliyet göstermektedir.

²⁹⁴ MultiChoice, About Us, <https://www.multichoice.com/about-us/our-history/> [Erişim: 29 Ağustos 2019].

²⁹⁵ South African Government, Broadcasting Policy Green Paper, <https://www.gov.za/documents/broadcasting-policy-green-paper> [Erişim: 29 Ağustos 2019].

SABC News kanallarıyla halka kaliteli yayınları ulaştırmaktadır. SABC1 kanalı gençleri hedefleyen bir televizyondur. Kanal yayın içeriği açısından 16 – 34 yaş aralığını hedef kitlesi olarak belirlemiştir²⁹⁶. SABC2 kanalı tam anlamıyla eğitici, eğlendirici ve bilgilendirici bir televizyon kanalıdır. Televizyon kanallarının birçok fonksiyonunu yerine getirir. Ülkenin değerlerine ve buna ek olarak aile değerlerine saygılı bir yayın içeriğine sahip olmakla beraber geniş bir hedef kitlesi vardır²⁹⁷. SABC3 kanalı Güney Afrika'nın İngilizce konuşan kesimine hitap eder. Diziler ve çeşitli eğlence programları yayınlayan kanal yaşam programları ile öne çıkmaktadır²⁹⁸. SABC News kamu yayıncısının haber kanalıdır. Kamu yayıncısının dışında ticari (özel) ve topluluk şeklinde olmak üzere birçok ulusal televizyon kanalının varlığı mevcuttur. Örneğin, bir topluluk televizyonu olan Soweto TV 2005 yılında kurulmuştur²⁹⁹. Topluluk medyası anlayışı radyoda olduğu gibi televizyon sektöründe de uygulanmaktadır.

Cape Town TV bir başka topluluk televizyonu olarak örnek gösterilebilir. Bunların dışında ticari ulusal televizyonlar vardır. Üyelik tabanlı ücretli televizyonlar bu sektörün Güney Afrika'da önemli bir parçasıdır. Televizyon alanında Multichoice grubunun ücretli üyelikle sunduğu hizmetler önemlidir. Şirket, DSTV aracılığıyla ücretli üyelikle Sahra Altı Afrika'da birçok eğlence ve televizyon içeriğine erişim sağlamaktadır. Bu hizmetler Güney Afrika'da da verilmektedir. Günümüzde en çok tercih edilen televizyon yayınlarını halka ulaştırmaktadır. Tüketicilere paketler halinde alternatifler sunulmakta ve belli ücretler karşılığında içinde onlarca televizyon kanalını barındıran bu paketler satılmaktadır. Belgeselden haber kanallarına kadar çok farklı alternatifler mevcuttur³⁰⁰. Sunulan kanallar içinde National Geographic, BBC Earth, BBC lifestyle, History Channel, CNN, Sky News, CNBC Africa, Bloomberg ve BBC World News gibi küreselleşmenin etkisiyle tüm dünyada izlenen yayın kuruluşları vardır. Multichoice grubu bu hizmeti Sahra Altı Afrika'nın hemen hemen her yerinde sağladığı için kıtanın en önemli televizyon hizmet sağlayıcılarından birisi olarak nitelendirilir. Uluslararası sermaye de Güney Afrika'ya yönelik yayın yapmaktadır. Sunulan paketler içinde yabancı kanallar da mevcuttur. BBC grubunun kanallarının paketler içinde yer aldığı görülür³⁰¹.

Güney Afrika'da ücretli televizyon hizmetlerinin sektördeki ağırlığının ücretsiz televizyon izleyen ve sosyo-ekonomik açıdan daha alt gelir grubunda olan insanları olumsuz etkileyeceği öne sürülebilir. Kanalların politika olarak halkın tamamına ücretsiz sunulması daha adil

²⁹⁶ SABC, About SABC1, <http://www.sabc1.co.za/sabc/home/sabc1/aboutus> [Erişim: 21 Aralık 2020].

²⁹⁷ SABC2, About SABC2, <http://www.sabc2.co.za/sabc/home/sabc2/sabc2aboutus> [Erişim: 21 Aralık 2020].

²⁹⁸ SABC3, About SABC3, <http://www.sabc3.co.za/sabc/home/sabc3/sabc3aboutus> [Erişim: 21 Aralık 2020].

²⁹⁹ Brand South Africa, SowetoTV goes on air, <https://www.brandsouthafrica.com/south-africa-fast-facts/media-facts/sowetotv-030707> [Erişim: 21 Aralık 2020].

³⁰⁰ DSTV, <https://www.dstv.co.za/#> [Erişim: 21 Aralık 2020].

³⁰¹ BBC, BBC Worldwide's new global brands BBC Brit and BBC Earth prove a hit with South African audiences, <https://www.bbc.co.uk/mediacentre/worldwide/2015/bbc-brit-earth-south-africa> [Erişim: 21 Aralık 2020].

olacaktır. Uydu yayınıyla ülkede ücretsiz izlenebilen televizyon kanalları da vardır. Ülkenin en önemli ve en büyük bağımsız ücretsiz ulusal televizyonu olan e.tv yayın hayatına başladığı 1998 yılından beri en çok izlenen kanallar arasında yer alır. Her ırk ve gelir grubundan insana hitap eder³⁰². E.tv'nin kardeş kanalları içinde eRewind, eNews & sport, eExtra, eMovies, eMovies Extra, eReality ve eToonz bulunur³⁰³. Güney Afrika'da ücretsiz ve ücretli televizyon kanalları birlikte yayıncılık sisteminin bir parçasıdır.

Ticari televizyon lisansı ile hizmet veren önemli gruplardan birisi de Deukom şirkettir. Şirketin hedef kitlesi Güney Afrika'daki Almanlardır. Özellikle Almanların ilgisini çekecek kanallar sunulan paketler içinde yer alır. Das Erste, 2DF, RTL, RTL Zwei, arte, ntv, Heimat Kanal, Romance TV, Spiegel TV, Super RTL, Mezzo Live HD, Bayern 1, Bayern 3 ve SWR 3 gibi kanallar vardır³⁰⁴. Ticari lisansla ücretli televizyon hizmeti veren bir başka şirket StarSat yayın sağlayıcısıdır. StarSat kuruluşu Star Times Media grubunun Güney Afrika'daki koludur. Ücretli televizyon hizmeti vermekte ve aylık ücretlerle tüketiciye çok sayıda kanalı içerisinde barındıran paketleri sunar³⁰⁵. Multichoice, StarSat ve Deukom şirketleri Güney Afrika'da ücretli televizyon hizmeti veren şirketlerdir.

Tıpkı televizyon gibi internet günümüzde Güney Afrika'da halkın büyük bir kesimi tarafından tercih edilen bir iletişim aracıdır. İnternet siyasal dönüşüm yıllarında halkın kullanımına girdiği için siyasetin baskısını hissetmemiştir. Televizyonla ortak yarıları aynı dönemde özgürlük ortamını yakalamış olmalarıdır. Siyasal dönüşüm döneminin liderleri Nelson Mandela ve de Klerk bu sürecin en önemli katkı veren siyasetçileridir. İnternet sadece Güney Afrika için değil aynı zamanda tüm Afrika kıtası için ekonomik büyümenin ve toplumsal modernleşmenin öncüsü olabilir.

5.2.İnternet

Afrika kıtası her geçen gün teknolojisini geliştirmeye ve internet kullanıcılarını artırmaya devam etmektedir. 2020 yılındaki verilere bakıldığında Afrika'da 1,3 milyar insanın yaşadığı görülür. Kıta nüfusunun içinde 453 milyon insan internet kullanıcısıdır. Bununla birlikte 217 milyon aktif sosyal medya kullanıcısı vardır³⁰⁶. Sömürgecilik tecrübesini en kötü şekilde yaşayan ve tüm doğal kaynakları sömürülen Afrika kıtasında internete olan ilginin artması toplumlarının

³⁰² E.tv, About us, <https://www.etv.co.za/about> [Erişim: 21 Aralık 2020].

³⁰³ E.tv, TV Guide, <https://www.etv.co.za/tvguide/e.tv> [Erişim: 21 Aralık 2020].

³⁰⁴ Deukom, Deutsche Fernseh- und Radioprogramme in Südafrika, <https://www.deukom.co.za/> [Erişim: 21 Aralık 2020].

³⁰⁵ StarSat, About, <https://starsat.co.za/about/> [Erişim: 21 Aralık 2020].

³⁰⁶ We Are Social, 2020 Global Digital Overview, <https://datareportal.com/reports/digital-2020-global-digital-overview> [Erişim: 15 Temmuz 2020].

gelişmiş ülkelerdeki insanlar kadar dünyayı ve teknolojiyi takip etmeye çalıştığını gösterir. Bu durum kıtanın geleceğinde internetin çok önemli olduğunu ve hatta dördüncü sanayi devriminin Afrika'da kolaylıkla gelişme potansiyeli taşıdığını ortaya koyar.

Bilimsel sonuç cümleleri kurmak veya genellemeler yapmak çok zor olsa da, Afrika kıtasında internetin toplum hayatında önemli etkileri olduğu ifade edilebilir. Evans, internetin Afrika'daki ekonomik refahın artışına olumlu katkı yaptığını öne sürer. Günümüzde buna bağlı olarak dijital devrimin Sahra Altı Afrika'da yüksek bir hızla yayıldığını ifade eder. İnternet, Afrika'da işlem ücretlerini düşürdüğü için kıtanın ekonomik refahına katkı sağlamıştır. Enformasyon problemleri çözülmüş, tüm kıtada kurulan e-ticaret siteleri sayesinde küçük üreticiler kolaylıkla müşterilerine ulaşmaya başlamıştır. Örneğin, Fas'ta kırsalda yaşayan ve çoğu okuma – yazma bilmeyen zanaatkarlar Anou adını taşıyan bir internet alışveriş sitesi kurmuşlardır. Böylece küresel ölçekte müşteri potansiyeli yakalamışlardır³⁰⁷. İnternet üretim faktörlerinin verimliliğini artırmış ve işletmelere üretkenlik kazandırmıştır. Küçük kaynaklarla büyük pazar paylarına ulaşılmıştır. Küresel ölçekte Amazon ve Facebook gibi şirketlerin başardıklarını kıtasal ölçekte internet alışveriş siteleri olan Jumia Nijerya'da ve Bidorbuy Güney Afrika'da başarmıştır. Bu siteler kendi ülkelerinde önemli alışveriş platformları haline gelmiştir.

İnternet teknolojisi Afrika toplumlarına ekonomik refahı gerçekleştirme yolunda katkı sağlayabilir. Ekonomik refahı artıran bir faktör olarak internet ele alındığında Kenya'da geliştirilen ve mobil para hizmetlerinde kullanılan Safaricom'un M-Pesa programına önemle vurgu yapmak gerekir. 2007 yılında uygulamaya konduğu günden bu yana, program 15,2 milyon kullanıcıya erişmiştir³⁰⁸. Buna ek olarak 1,4 trilyon dolardan daha fazla para transferi gerçekleştirmiştir³⁰⁹. Bu program Kenya'nın kırsal alanlarında yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerin finans sektörünü değiştirmesi bakımından görüldüğü gibi internetin bir faktör olarak önemi ciddi bir çalışma konusudur.

İnternetin Afrika kıtasında ekonomik boyutlarının dışında toplumsal etkileri de vardır. İnsanların haber alma şeklini değiştirmiştir. Günümüzde makul fiyatlara Afrika'nın çoğu ülkesinde bir akıllı telefon sahibi olmak mümkündür. Bu durum ucuz telefonlarla birlikte insanların mobil teknolojisi üzerinden internet ağlarına bağlanmasını sağlamıştır. İnternet Afrikalıların bilgiye erişimini kolaylaştırmıştır.

İnsanların hayat kalitesinin artmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin, Etiyopya gibi sağlık kuruluşlarının dışında doğum yapan kadınların fazla olduğu ülkelerde hamilelik, doğum ve

³⁰⁷ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.theanou.com/about> [Erişim: 16 Temmuz 2020].

³⁰⁸ Safaricom, M-Pesa, <https://www.safaricom.co.ke/personal/m-pesa> [Erişim: 16 Temmuz 2020].

³⁰⁹ O. Evans, "Repositioning for Increased Digital Dividends: Internet Usage and Economic Well-being in Sub-Saharan Africa", *Journal of Global Information Technology Management*, Cilt.22, Sayı.1, 47–70, (2019), s.47-50.

doğum sonrası sağlık gibi konularda bilgiler veren internet siteleri sayesinde anneler daha bilinçli bir şekilde çocuklarını dünyaya getirebilmekte ve ölüm oranlarının azalmasına katkı sağlanmaktadır. Ayrıca tarımla uğraşanlar pratik ve faydalı bilgilere erişebildikleri gibi pazar fiyatlarına da kolaylıkla ulaşım sağlayabilmektedir. İnternet kendi başına bir teknoloji olarak Afrika kıtasına katkı veremez. Afrikalılar interneti doğru ve hayatlarını kolaylaştıracak şekilde kullanmalıdırlar³¹⁰.

5.2.1.İnternetin Tarihi

İnternetin tarihi Güney Afrika'da kitle iletişim medyası kadar eskiye gitmemektedir. Apartheid rejiminin çözülme yıllarında internet teknolojisi ülkeye giriş yapmıştır. 1988 yılında ülkenin ilk IP adresi Rhodes Üniversitesi'ne verilmiştir. Güney Afrika'nın aldığı (.za) alan adı İnternet Tahsisli Sayılar ve İsimler Kurumu (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers – ICANN)³¹¹ tarafından koordine edilerek günümüzdeki ulusal internet alan adını oluşturur. 1991'de ABD'de Portland Oregon'da bulunan bilim adamı Randy Bush ile Rhodes Üniversitesi arasında ilk IP bağlantısı kurulmuştur. 1992 yılında işletmeler ve özel kullanım için internet kullanımı Haziran ayında başlamıştır. 1997'de Afrika Ulusal Kongresi internet sitesini açmıştır. 2000'de Güney Afrika'daki internet kullanıcıları 2,4 milyona ulaşmıştır. 2002'de Telkom 256 ve 512 Kbps ADSL paketlerini hizmete sunmuştur.

2005'de Telkom 1Mbps hizmetini sunmaya başlamıştır. 2006'da bunu 4Mbps olarak geliştirmiştir. 2008 yılında Güney Afrika'daki internet kullanıcılarının sayısı 5 milyona çıkmıştır. Telkom'dan sonra ülkedeki ikinci önemli ulusal operatör olan Neotel şirketi geniş bant hizmetini sunmaya başlamıştır. 2009'da Telkom 8 ve 12Mbps hizmetini sunmuştur. 2012'ye geldiği zaman Güney Afrika'da 12,3 milyon aktif internet kullanıcısı vardır. 2015'de internet kullanıcılarının sayısı 28 milyonun üstüne çıkmıştır³¹².

³¹⁰ CNET, The internet is changing Africa, mostly for the better, <https://www.cnet.com/news/the-internet-is-changing-africa-for-the-better-ryan-zuckerberg-gates/> [Erişim: 16 Temmuz 2020].

³¹¹ ICANN tüm dünyadan katılımcılarla kurulan ve kâr amacı gütmeyen bir organizasyondur. İnternetin istikrarlı bir şekilde çalışması ve güvenli olması için faaliyetlerini sürdürür. İsimlendirme sistemiyle internetin gelişiminde büyük rol oynamıştır. Örgütün tarihsel gelişimi internet ile paralel seyretmiştir. 1969 yılında Amerikan Savunma Bakanlığı'na bağlı Arpanet tarafından ilk mesajın gönderilmesiyle küresel internet hegemonyası başlangıç safhasına girmiştir. 3 yıl sonra, Jon Postel Arpanet için soket numaralarını kaydetmeye başlamış ve İnternet Tanımlanmış Numaralar Otoritesi (Internet Assigned Numbers Authority - IANA) ortaya çıkmıştır. Bu örgüt internetteki alan adlarının koordinasyonundan sorumlu olmuştur. Böylece internet alan isimleri ve numaralandırma sistemi gelişmiştir. Daha sonra Amerika'da isimlendirme ve numaralandırma sistemi için yeni bir örgüt kurulmasına karar verilmiştir. 1998 yılında ABD'de kurulan ICANN bu görevi üstlenmiştir. Detaylı bilgi için bkz. ICANN, ICANN History Project, <https://www.icann.org/history> [Erişim: 13 Temmuz 2020].

³¹² Fin24, TIMELINE: Internet turns 25 in South Africa, <https://www.news24.com/fin24/Tech/News/timeline-internet-turns-25-in-south-africa-20161111> [Erişim: 13 Temmuz 2020].

Güney Afrika'da internet daha çok kentlerde ve sanayi – finans sektörlerinin geliştiği merkezlerde yaygındır. Kırsal yaşam alanlarında internet kullanımı insanların yaşam şekline ve teknik altyapı eksikliğinden ötürü kentlerdeki kadar gelişmiş değildir. Kırsal alanlarda internetten ziyade topluluk radyoları bilgi ve eğlence ihtiyacına cevap verir. Ayrıca her bölgede aynı hizmet kalitesi verilememektedir.

Güney Afrika'da internet 1996 yılında kabul edilen Filmler ve Yayınlar Yasası ile düzenlenmiştir. Bu düzenleme 2019 yılında tartışmalı bir yasayla değiştirilmiştir. Bundan sonraki bölümlerde internetin yasal düzenlemesi, sosyal medya kullanımı, internette özgürlük ve eyaletlere göre internete erişim oranları ele alınacaktır.

5.2.2.İnternetin Yasal Düzenlemesi

Güney Afrika'da internet 1996 yılında Nelson Mandela'nın devlet başkanlığı döneminde kabul edilen 65 sayılı Filmler ve Yayınlar Yasası (Films and Publications Act 65 of 1996) ile düzenlenmiştir. Yasaya göre, çocuklara yönelik internet hizmeti sağlayanlar çocuklara hakaret edilmesinin ve uygunsuz söz kullanılmasının önüne geçmek için gerekli önlemleri alacaklardır. Mesajlaşma sitelerinde çocukların güvenliği için gerekli önlemler alınmalıdır. Çocukların, mesajlaşma sitelerinde karşılaştıkları tehlikeli ve şüpheli durumları erişim sağlayıcıya bildirmesi için gerekli iletişim kanalları oluşturulacaktır. Erişim sağlayıcı Güney Afrika Polis Servisi'ne herhangi bir çocuğa karşı internet ortamında yapılan saldırının raporunu bildirmekle yükümlüdür. Erişim sağlayıcılar çocuklara ve ailelerine rahatsız edici durumlara karşılık irtibat kurulan kişileri veya içerikleri engelleme konusunda teknik destek vermelidir.

Bu kurallara uymayan erişim veya içerik sağlayıcılar para cezası veya 6 aya kadar hapisle cezalandırılırlar. Aynı anda hem para cezası hem de hapis cezası alabilirler. Görüldüğü üzere yasanın internet konusunda ilk dikkat ettiği husus çocukların güvenliğidir. Yasa bununla kalmamakta aynı zamanda internet hizmeti sağlayıcılarına başka birtakım yükümlülükler de getirmektedir. İnternet hizmet sağlayıcıları bu yasa kapsamında kurulan Film ve Yayın Kurulu'na kayıt olmak zorundadır.

Ayrıca yasanın getirdiği en önemli kural çocuk pornosu üzerinedir. Buna göre, bütün internet hizmet sağlayıcıları çocuk pornosunun dağıtılması veya üretilmesini engellemek için gerekli tüm önlemleri alacaklardır. Bir internet hizmet sağlayıcısı, sunduğu hizmetlerin çocuk pornosunun üretilmesi veya dağıtımında kullanıldığını bilmesi halinde öncelikle çocuk pornosuna erişimi engellemek için bütün önlemleri alacaktır. Buna ek olarak, internet hizmet sağlayıcısı çocuk pornosunun üretildiği veya dağıtımının yapıldığı internet sayfalarına her kim katkı veriyorsa, o kişiyi Güney Afrika Polis Servisi'ne derhal bildirecektir. İnternet sağlayıcılar

çocuk pornosuna dair ellerindeki kanıtları korumak ve polise teslim etmekle yükümlüdürler. Bunlara ek olarak, internet hizmet sağlayıcılar Güney Afrika Polis Servisi tarafından talep edilmesi halinde çocuk pornosunun yayınlandığı internet adreslerine erişim sağlamayı denemiş veya başarmış olan kişilerin internet adreslerini rapor etmekle yükümlüdür.

İnternet hizmet sağlayıcılar çocuk pornosunu engellemez, çocuk pornosunun yayınlanmasına katkı sağlayanları polise bildirmez, gerekli kanıtları koruyup sunmaz ve çocuk pornosunun yayınlandığı internet sayfalarına girmeye çalışan veya girmeyi başarmış kişilerin internetteki adreslerini polise bildirmezse para cezasıyla veya 5 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar. Aynı anda para cezası ve hapis cezası da verilebilir³¹³.

Güney Afrika'da internetin yasal düzenlemesi oldukça eski bir tarihte yapılmıştır. Günümüzde yeni bir düzenlemenin yapılması gerektiği açıktır. İnternetin güvenlik dâhil olmak üzere her konuda geliştiği ve değiştiği düşünülduğünde proaktif olarak günümüzün ihtiyaçlarına cevap verecek düzenlemelerin yapılması elzemdir. 1996 yılında çıkarılan yasa çocukları koruma konusunda takdir edilmelidir. Ancak internette hem platformlar artmakta hem de çocuklar ve gençler için zararlı içeriklerin türü genişlemektedir. Bunlara yönelik yeni ve kapsayıcı bir yasanın kabul edilmesi yararlı olacaktır. Aslına bakılırsa Filmler ve Yayınlar Yasası 1996 yılında sinema sektörünü düzenlemek için çıkarılmıştır. Başlı başına interneti düzenleyecek yeni bir yasanın çıkarılması gereklidir.

1996 yasası sırasıyla 1999, 2004, 2009 ve 2019 yıllarında Filmler ve Yayınlar Değişiklik Yasaları (Films and Publications Amendment Acts) ile geliştirilmiştir. 2019 yılında çıkarılan yasa basın tarafından oldukça eleştiri almıştır. 2019 yılında kabul edilen 11 sayılı Filmler ve Yayınlar Değişiklik Yasası (Films and Publications Amendment Act 11 of 2019) Güney Afrika basını tarafından ifade özgürlüğüne bir tehdit olarak algılanmıştır. Yasa ilk ortaya çıktığında daha tasarı hâlindeyken, ulusal basında İnternet Sansür Tasarısı (Internet Censorship Bill) olarak adlandırılmıştır. Tasarı, Güney Afrika Devlet Başkanı Cyril Ramaphosa tarafından imzalanmış ve yasalaşmıştır. 2 Ekim 2019 tarihinde devlet başkanlığından yapılan açıklamada tasarının yasalaştığı ifade edilmiştir³¹⁴. Bu yasa ile internetten yayınlanan filmler ve internet üzerinden oynanan bilgisayar oyunlarına dair düzenlemeler getirilmiştir.

Yasanın en çok eleştirilen yönleri Film ve Yayın Kurulu'na internete dair yetkiler tanınması, bazı kavramların tanımlanmasında yoruma çok açık noktalar bırakması ve ileride internette ifade özgürlüğünün engellenmesi için kullanılabileceği tehdididir. Yasanın problemli noktalarından

³¹³ South African Parliament, Films and Publications Act 65 of 1996.

³¹⁴ My Broadband, Ramaphosa signs Internet censorship bill into law, <https://mybroadband.co.za/news/government/321898-ramaphosa-signs-internet-censorship-bill-into-law.html> [Erişim: 15 Temmuz 2020].

birisi nefret söylemiyle ilgili yaptığı tanımdır. Buna göre, internetin kullanımıyla üretilen herhangi bir yazı, konuşma, hareket, davranış veya görsel bir kişiye veya bir gruba karşı açık bir niyetle zarar vermeyi veya nefret oluşturmayı amaçlıyorsa buna nefret söylemi denir. Yasa zararı veya zarar vermeyi birine duygusal, psikolojik ve ahlâki açıdan acı vermek olarak tanımlamıştır. Bu tanım görüldüğü üzere keskin değildir. Eylemlerin bu kadar geniş değerlendirilmesi ileride konuyla ilgisi olmayan tutumların nefret söylemi içine sokulması tehlikesini barındırmaktadır. Bunun dışında yasanın getirdiği birtakım önemli kurallar vardır. Herhangi birinin izni olmaksızın internet veya sosyal medya dâhil olmak üzere bir medya aracıyla bu kişinin özel cinsel fotoğrafı veya filmi bu kişiye zarar vermek için yayınlanamaz. Bu madde aslında birbirinden ayrılan insanların karşı tarafın özel anlarını paylaşarak intikam almalarını engellemek için yazılmıştır. Yasaya göre, fotoğraf veya film bir kadının göğüs veya genital bölgelerini teşhir ediyorsa cinsel sınıfına girer³¹⁵.

Buna ek olarak, hiç kimse internet ve sosyal medya dâhil olmak üzere bir medya aracını kullanarak savaş propagandası yapan, şiddeti kışkırtan ve nefret söylemini savunan herhangi bir yayın, film ve oyunu yayınlamayabilir. Yasa aynı zamanda bu iki suça belli cezalar getirmiştir. İnternet ve sosyal medya dâhil olmak üzere bile bile herhangi bir medya aracında savaş propagandası yapan, şiddeti kışkırtan veya nefret söylemini savunan herhangi bir kişi R150,000'a kadar para cezasıyla veya iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Aynı anda hapis cezası ve para cezası verilebilir. Buna ek olarak, herhangi bir kişi bile bile internette birinin özel cinsel fotoğraf veya filmlerini bu kişinin önceden izni olmaksızın yayınlarsa R300,000'a kadar para cezası veya dört yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Aynı anda hapis cezası ve para cezası verilebilir³¹⁶.

Basında yasaya muhalefet edenlerin eleştirilerini dayandırdıkları birkaç nokta mevcuttur. Birincisi, yasanın yoruma fazla yer bırakacak bir şekilde keskin hatlar olmadan yazılmasıdır. Örneğin, birinin sakıncalı bulunduğu ve nefret söylemi içerdiğini düşündüğü bir internet paylaşımının Film ve Yayın Kurulu'na şikâyet edilmesi mümkündür. Böyle bir durumda Film ve Yayın Kurulu paylaşımın yayından kaldırılmasını sağlayabilir. Bu yasayla Film ve Yayın Kurulu'nun internet üzerinde hâkimiyetinin artması ve ileride yasanın internetteki ifade özgürlüğünü kısıtlamak için kullanılmasından korkulmuştur. İkincisi, bu yasayla ilgili bazı tanımların çok net olmadığı ifade edilebilir.

İfadelerin daha net ve eylemi açıklayıcı olması hukuki karmaşayı ortadan kaldıracaktır. Ayrıca nefret söyleminde tanımlanan zararlı kelimesinin daha açık bir şekilde ifade edilmesi gerekir.

³¹⁵ Güney Afrika Resmi Gazetesi, Gazete Tarihi: 3 Ekim 2019, Films and Publications Amendment Act 2019, s.28.

³¹⁶ Films and Publications Amendment Act 2019, s.28-40.

Bu tanım günümüzde bildiğimiz nefret söyleminin tanımlanma şeklinin çok geniş yorumlanmasıdır. Günümüzde Cambridge sözlüklerine bakıldığında daha net bir tanım görülür. Nefret söylemi “*bir gruba veya kişiye karşı ırk, din veya cinsiyet üzerinden şiddeti özendiren veya nefret içeren konuşma*” olarak tanımlanır³¹⁷. Birleşmiş Milletler de Müslüman düşmanlığı, Yahudi düşmanlığı, ırkçılık veya yabancı düşmanlığı gibi daha somut kavramlarla nefret söylemini ilişkilendirmiştir³¹⁸.

Bu veriler ele alındığında yasanın sorunlu bir yazım şekli olduğu yönünde eleştiriler vardır. Ancak günümüzde Güney Afrika’da böyle bir eğilimin görülmediği ve genellikle sansürün yerleşik bir kültür olmadığı söylenmelidir. Ayrıca yeni ve kapsayıcı bir internet yasasının çıkarılması gereklidir. Günümüzde Güney Afrika’da naçizane internet özgürlüğüne saygı duyulduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

5.2.3.İnternete Erişim

İnternete erişim günümüz enformasyon çağında oldukça önemlidir. İnternet konvansiyonel medya ile birlikte en temel bilgi kaynakları arasında yer alır. Günümüzde artık ana akım medya bile ülkelerin siyasetini etkileyen veya gündem oluşturma kapasitesine sahip haberleri internet aracılığıyla sosyal medyadan alır ve haberleştirir. Bir siyasetçinin attığı bir Tweet veya yaptığı bir Instagram yorumu günümüzde ana akım medyada haber olabilmektedir. Medya – demokrasi ilişkisi içerisinde internet artık yadsınamaz bir öneme sahiptir. Çünkü eskinin kitle iletişim medyası interneti oldukça yoğun kullanmaktadır. İnternet haber siteleri, sinema filmlerinin internetten izlenebilmesi, online televizyon yayınları, sosyal medya kullanımı ve blog siteleri iletişim kurmanın formunu değiştirmiştir. Bu açıdan internet artık ifade özgürlüğünün değerlendirildiği bir platform hâlini almıştır.

Güney Afrika’nın internete erişim olanaklarını değerlendirmek ülkede internete erişimin ne kadar yaygın olup olmadığının görülmesini sağlamaktadır. Afrika kıtası dünyanın diğer bölgelerinin aksine internetin yaygın olmadığı bir coğrafyadır. İnternet daha çok ekonomik güç akslarının olduğu merkezlerde kullanılır. Kırsal bölgeler ve köyler internet kullanımının en düşük olduğu bölgelerdir. İnternete erişimin önemi çağımızda çok büyüktür. Güney Afrika’nın son 10 yıllık zaman diliminde ülke çapında internet hizmetlerini artırdığı görülür.

³¹⁷ Cambridge Dictionary, Hate Speech, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hate-speech> [Erişim: 15 Temmuz 2020].

³¹⁸ United Nations, Hate Speech, <https://www.un.org/en/genocideprevention/hate-speech-strategy.shtml> [Erişim: 15 Temmuz 2020].

Tablo 7: Güney Afrika’da Yıllara Göre İnternete Erişimi Olan Hanelerin Yüzdesi

Yıllar	İnternete Erişimi Olan Haneler
2009	%23,4
2010	%27,5
2012	%40,6
2013	%40,9
2014	%48,7
2015	%53,5
2016	%59,3
2017	%61,8
2018	%64,7

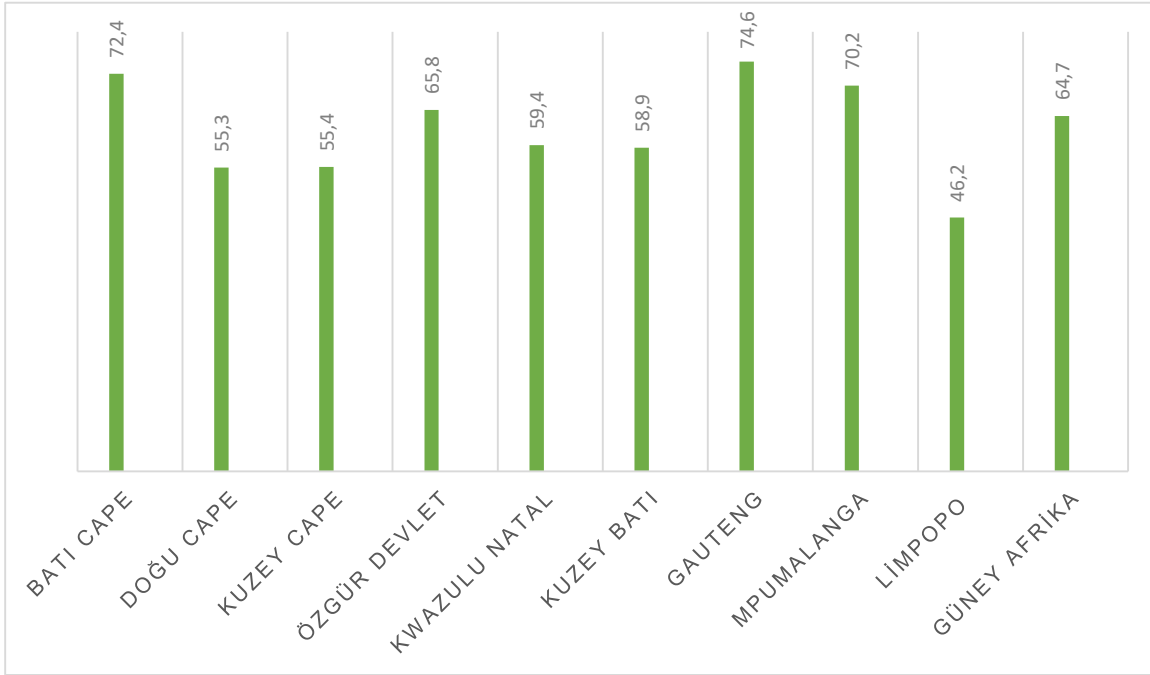
Kaynak: Veriler Statistics South Africa kurumunun ulusal çapta yaptığı araştırmalardan derlenmiştir.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında internete erişimi olan hanelerin genel nüfus içindeki oranının sürekli olarak Güney Afrika genelinde arttığı görülür. 2009 yılında Güney Afrika’da internete erişimi olan hanelerin yüzdesi %23,4 iken bu oran 2018’de %64,7’ye çıkmıştır. Burada olumlu olan nokta genel olarak Güney Afrika’da internete erişim oranının 2009’dan beri yükselmesidir. Bu durum daha fazla insana internet hizmetinin götürüldüğünü ve ayrıca internetin maliyetini karşılayan insanların sayısının arttığını gösterir.

İnternet kentlerde kırsal alanlara göre daha çok kullanılmaktadır. Dünya Bankası’nın 2018 yılında derlediği verilere göre, Güney Afrika’da nüfusun %34’ü kırsal alanlarda yaşamaktadır³¹⁹. Kırsal bölgelerde internet başta olmak üzere birçok hizmetin yetersiz olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ayrıca, insanların internet kullanmaya yönelik bir hayat tarzları yoktur. Bunun yerine daha çok köy sohbetleri ve bahçe tarımı gibi faaliyetlerle uğraşmaktadırlar. Aşağıdaki şekilde Güney Afrika’daki vilayetlerde nüfusa göre internete erişim oranları verilmiştir.

³¹⁹ The World Bank, Data, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS?locations=ZA> [Erişim: 29 Haziran 2020].

Şekil 7: Güney Afrika'da Eyaletlerin İnternete Erişim Oranları - 2018

Kaynak: Statistics South Africa, *General Household Survey 2018*, Pretoria: Statistics South Africa, s.57. Yukarıdaki grafikte Güney Afrika'nın 9 eyaleti hakkında ayrı ayrı ve ülkenin tamamı için internete hanelerin erişim yüzdesi verilmiştir. Veriler Güney Afrika'nın resmi istatistik kurumu olan Statistics South Africa'nın veritabanından alınmıştır. İnternete erişimde en yüksek oranların Gauteng ve Batı Cape eyaletlerinde olduğu görülür. Gauteng eyaletinde %74,6'lık erişim oranı vardır. İnternete erişimin yüksek olduğu bir diğer bölge Batı Cape eyaletidir. Bu eyalette internete erişim oranı %72,4'tür. Bu eyaletleri %70,2 ile Mpumalanga takip etmektedir. Gauteng ve Batı Cape ekonomi ve finans merkeziyken, grafikte görüldüğü gibi nüfusunun sadece %46,2'sinin internet erişiminin olduğu Limpopo eyaleti ülkenin tarım merkezlerindendir. Güney Afrika'nın ve tüm kıtanın bahçesi olarak nitelendirilir. Zengin bir sebze ve meyve üretimi vardır.

Limpopo eyaletinin hükümet verilerine bakıldığında Güney Afrika'nın tarımsal üretimine önemli katkıları olduğu görülür. Güney Afrika'nın mangosunun %75'i, papayasının %65'i, çayının %36'sı, narenciye, muz ve liçisinin %25'i, avokadosunun %60'ı ve domatesinin üçte ikisi Limpopo eyaletinde üretilmektedir. Ayrıca, yılda ortalama 285,000 ton patates üretimi de yapılmaktadır. Görüldüğü üzere tarımın yapıldığı ve ülke için çok önemli topraklara sahip olan Limpopo eyaletinde kendi nüfusuna göre internet kullanımı diğer eyaletlerle kıyaslandığı

zaman en düşük seviyededir. İnternetin elbette tarıma da çok büyük katkısı vardır. Ancak yükselen oranların daha çok kentleşmiş finans merkezlerinde olduğu görülür³²⁰.

Gauteng ve Batı Cape eyaletlerinde internete erişimin ülkenin kalan bölgelerine göre daha yüksek olmasının makul sebepleri vardır. Bunlar Güney Afrika'nın ekonomik anlamda gelişmiş ve ülkenin diğer bölgelerine oranla daha fazla ekonomik aktivitenin gerçekleştirildiği eyaletlerdir. BusinessTech gazetesinin 19 Kasım 2018 tarihli haberine göre Güney Afrika'nın Gauteng eyaleti Afrika kıtasının 7'nci büyük ekonomisidir. Haberde Gauteng eyaletinin başkanı David Makhura, Gauteng'in Sahra Altı Afrika'nın finans ve üretim merkezi olduğunu ifade eder³²¹.

Statistics South Africa'nın verdiği bilgilere göre Gauteng, Kwazulu Natal ve Batı Cape eyaletleri gayri safi yurt içi hasılânın üretiminde en büyük katkıyı veren bölgelerdir. 2017 yılında Gauteng %34, Kwazulu Natal %16 ve Batı Cape %14 katkı sağlamışlardır. Güney Afrika'nın ekonomik güç merkezi Gauteng eyaletidir³²². Ekonomik açıdan ülkenin güç merkezinde ve gayri safi yurt içi hasılâya en çok katkıyı veren eyaletlerinde internet hizmetleri ve internete bağlanacak ekonomik güce sahip insanların sayısı daha fazladır. Ayrıca bu eyaletlerde internet iş dünyasının gerekliliklerinden ötürü daha çok yer tutmaktadır. Ayrıca Batı Cape siyasi açıdan önemli olan ve Güney Afrika'nın başkenti olan Cape Town şehrine ev sahipliği yaparken, Gauteng eyaletiyse Johannesburg ve Pretorya gibi sosyokültürel ve ekonomik açıdan önemli ve gelişmiş şehirleri sınırları içerisinde barındırmaktadır³²³.

5.2.4.Sosyal Medya Kullanımı

Afrika kıtasında internet penetrasyonu Avrupa ve Amerika'ya oranla daha geridedir. Örneğin, Batı Avrupa'da %94 olan oran Kuzey Amerika'da %95 iken Afrika'nın bu alanda en gelişmiş bölgesi olan güneyinde %51'dir. Penetrasyon oranı Kuzey Afrika'da %50, Batı Afrika'da %41, Orta Afrika'da %12 ve Doğu Afrika'da %32'dir. Yaşam şartlarının ve sosyal olanakların çok iyi olmadığı Güney Amerika'da bile bu oranın %73 olduğu görülür³²⁴. Bu tablo Afrika'da internetin

³²⁰ Limpopo Provincial Government, Provincial Economy, http://www.limpopo.gov.za/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=14 [Erişim: 16 Temmuz 2020].

³²¹ BusinessTech, Gauteng is Africa's 7th biggest economy, <https://businesstech.co.za/news/business/285272/gauteng-is-africas-7th-biggest-economy/> [Erişim: 22 Ocak 2020].

³²² Statistics South Africa, Gauteng is South Africa's economic powerhouse, <http://www.statssa.gov.za/?p=12056> [Erişim: 22 Ocak 2020].

³²³ Güney Afrika Cumhuriyeti üç başkente sahiptir. Ülkenin idari başkenti Pretorya'dır. Yasama başkenti Cape Town'dır. Bloemfontein ise yargı başkentidir.

³²⁴ We Are Social, Digital in 2019, <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019> [Erişim: 27 Ocak 2020].

hâlen toplum hayatının tamamına giremediğini ve buna bağlı olarak bu hizmetten yararlanan insan sayısının azlığını göstermektedir.

Bu durum sosyal medya kullanımını genel olarak Afrika kıtasında kısıtlayan olumsuz bir etkiye sahiptir. Afrika'da özellikle kırsal bölgeler internete ve sosyal medyaya erişim konusunda kentlere oranla çok daha dezavantajlıdır. Hayatta kalmak ve gelişebilmek için bilgiye erişim ve bundan yararlanma hususundaki kapasite eksikliği olarak tanımlanabilecek bilgi yoksulluğunun genel olarak Afrika'da ve özel olarak Güney Afrika'da kırsal bölgelerde kentlere oranla daha yoğun olduğu söylenebilir. Örneğin Güney Afrika'da kırsal bölgeler olan Limpopo, Doğu Cape ve KwaZulu-Natal'da bilgi yoksulluğu bir tehlike olarak ortadadır³²⁵.

Güney Afrika'da sosyal medya kullanımı birçok ülkede olduğu gibi önemli bir yere sahiptir. Toplumun kentlerde yaşayan çoğu kesimi tarafından tercih edilen iletişim yollarının başında gelir. Londra merkezli We Are Social şirketinin yaptığı araştırmalar Güney Afrika'da sosyal medya kullanımıyla ilgili önemli verileri sunmaktadır. Güney Afrika'da 58 milyon insan yaşamaktadır³²⁶. 23 milyon kişi aktif sosyal medya kullanıcısıdır. Bunların içinde 22 milyonu mobil sosyal medya kullanıcısıdır. Görüldüğü üzere sosyal medyanın en çok kullanıldığı platform mobil teknolojilerdir. Herhangi bir teknolojik aygıt üzerinden internette geçirilen günlük zaman 8 saat 25 dakikadır. Günde 2 saat 48 dakika sosyal medyada geçmektedir. Genel olarak insanların başka insanlarla iletişim kurmak, okumak, izlemek, dinlemek ve alışveriş yapmak için interneti kullandıkları görülür³²⁷.

Tablo 8: Güney Afrika'da En Çok Ziyaret Edilen İnternet Siteleri

İnternet Siteleri	Kategori
Google.com	Arama Motoru
Google.co.za	Arama Motoru
Youtube.com	Video, film
Facebook.com	Sosyal
Netflix.com	TV ve video
Wikipedia.org	Referans, okuma
Whatsapp.com	İletişim
FNB.co.za	Finans
Twitter.com	Sosyal
Takealot.com	Alışveriş

Kaynak: We Are Social, Digital 2019: South Africa, <https://datareportal.com/reports/digital-2019-south-africa> [Erişim: 27 Ocak 2020].

Kullanıcıların en çok tanıdıklarıyla iletişim kurmak için sosyal medyada var oldukları görülür. İnternet kullanıcılarının %90'ı Whatsapp programını kullandıklarını rapor etmişlerdir. Youtube

³²⁵ Samuel Maredi Mojapelo, "The Internet Access and Use in Public Libraries in Limpopo Province, South Africa", *Public Library Quarterly*, DOI: <https://doi.org/10.1080/01616846.2019.1622980> (2019), s.5.

³²⁶ World Bank Data Portal, Total Population of South Africa, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=ZA> [Erişim: 21 Temmuz 2020].

³²⁷ Detaylı bilgi için bkz. We Are Social, Digital 2019 Report.

%84 ile ikinci ve Facebook %82 ile üçüncü sıradadır. FB Messenger %57 ve Instagram %54 ile sıralanmaktadır. Bu sosyal medya platformları en çok kullanılan iletişim kanallarıdır. Bu oranlar insanların internette iletişim kurmak, yayınları izlemek ve haberleşmek için varlık gösterdiklerini açıklar.

5.2.5.İnternette Özgürlük: Güney Afrika'nın Kıta İçin Önemi

İnternet günümüzde ifade özgürlüğünün değerlendirildiği bir alan olarak kabul edilmektedir³²⁸. Bu alandaki özgürlük hususunda Güney Afrika tüm Afrika kıtası için önemli bir örnek ve model olabilir. İnternet özgürlüğü konusunda kıtanın en iyi performans gösteren ülkesidir. Freedom House tarafından her yıl düzenli olarak yapılan ve internet özgürlüğünü ölçen endekse bakıldığı zaman 2019 yılında Güney Afrika internet kullanımında özgür ülkelerden birisidir. Aynı raporun diğer Afrika ülkeleri için değerlendirmesinde Fas, Tunus, Libya, Nijerya, Ruanda, Uganda, Kenya, Angola, Zambiya, Malavi ve Zimbabve kısmen özgür olarak sınıflandırılmıştır. Bunların yanı sıra Etiyopya, Sudan ve Mısır internette özgürlüğün olmadığı ülkeler olarak tespit edilmiştir³²⁹. Aynı kıtada bulunan ülkelere kıyasla uluslararası alanda Güney Afrika'nın itibarının daha yüksek olduğu görülür.

Raporda Güney Afrika sadece kendi kıtasında değil aynı zamanda dünyada da en özgür ülkeler sıralamasında yer almıştır. Batı ülkelerinin de yer aldığı raporda Güney Afrika 15.sıraya yerleşmiştir. Batı toplumuna ait bir kurum tarafından siyasal dönüşümünü gerçekleştiren ve artık Apartheid rejimi tarafından yönetilmeyen Güney Afrika'nın bu ülkeler içinde yer alması hem ülkenin internet özgürlüğünü hem de Freedom House raporunun ülkeye objektif yaklaştığını gösterir. Freedom House bu sonuçlara ulaşmak için sorular üzerine kurulu bir

³²⁸ İnternette özgürlük dünyada tartışılan bir konudur. Birçok ülke internette belli sitelere girişi yasakladığı için günümüzde eleştirilmektedir. Bu konu dünyada kamuoyunun oluşabildiği alanlardan birisidir. 2012 yılında birçok sivil toplum örgütü ve iş insanının katılımıyla İnternet Özgürlüğü Deklarasyonu ilan edilmiştir. Açık ve özgür internete yönelik çağrı yapan bir manifestodur. Aralarında Uluslararası Af Örgütü, Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği ve Reddit.com sosyal haber sitesinin kurucu ortağı Alexis Ohanian gibi 91 örgüt ve 38 tanınmış kişi tarafından imzalanan deklarasyon beş temel ilkeye dayanır. Birincisi ifade özgürlüğüdür. Bu kapsamda internetin sansürlenmemesi yönünde çağrıda bulunur. İkinci ilke erişimdir. Evrensel olarak hızlı ve karşılanabilir ağlara erişimi destekler. Üçüncü ilke açıklık başlığını taşır ve internetin insanların hür bir şekilde bağlantı kurup ve iletişime geçip yazma, okuma, dinleme, izleme, öğrenme ve üretme eylemlerini yapabildikleri açık bir ağ olması gerektiğini söyler. Dördüncü ilke yeniliktir. Yeni fikirlerin üretilmesi için ihtiyaç duyulan özgürlük ortamının korunması, yeni teknolojilerin önünün kesilmemesi ve yenilikçilerin, kullanıcılarının yaptıkları yanlışlardan ötürü cezalandırılmaması gibi hususları içerir. Beşincisi gizlilik ilkesidir. Herkesin mahremiyeti korunmalı ve insanların kendi bilgilerinin nasıl kullanılacağına kendilerinin karar verme hakkı savunulmalıdır. Dünyada farklı sivil toplum örgütleri ve tanınmış iş insanları internetin özgürlüğü adına bir araya gelerek deklarasyon yayınlayıp kamuoyu oluşturabilmektedir. Uluslararası hedef kitlesi olan basın kuruluşlarında yer bulması konunun sadece Güney Afrika için değil aynı zamanda evrensel ölçekte öneme sahip olduğunu gösterir. Detaylı bilgi için bkz. The Irish Times, Group calls for Internet freedom, <https://www.irishtimes.com/news/group-calls-for-internet-freedom-1.723079> [Erişim: 27 Ocak 2020].

³²⁹ Freedom House, Explore the Map, <https://www.freedomofthenet.org/explore-the-map> [Erişim: 28 Ocak 2020].

methodolojiye sahiptir. Toplamda 21 ana soru ve 100'e yakın alt soru bulunmaktadır. Bu sorular puanlamayı belirleyen 3 ana kategoriye yönelik sorulur.

Birincisi internete erişimin önündeki engellerdir. Altyapı ve ekonomik engellerle internet hizmet sağlayıcılarına dönük yasal engeller ele alınır. Ayrıca düzenleyici kurumların bağımsızlığı sorgulanır. İkincisi internet içeriğine konan kısıtlamalardır. İnternet sitelerinin sansürlenmesi, teknik engellemeler ve çeşitli filtrelerin oluşturulmasında yasal düzenlemeleri ele alır. Sivil hareketlilik için dijital araçların kullanımına yönelik sorular sorulur. Üçüncüsü kullanıcı haklarının ihlâlidir. Çevrim içi yapılan konuşma ve aktivitelerden ötürü yasa dışı taciz, hapse atılma ve siber saldırıya uğrama gibi konuları açıklığa kavuşturacak sorular sorulur. Her sorunun belli bir puanlandırması vardır ve sonuçta elde edilen toplam puan üzerinden ülke puanı oluşturulur. Buna göre bir ülke 100 ile 70 puan arasında özgür, 69 – 40 arasında kısmen özgür ve 39 – 0 arasında özgür olmayan sınıfında yer alır. Freedom House her bir ülke raporunun yazılması için bir araştırmacıyı veya kurumu davet eder³³⁰. Bütün bu süreçlerden elde edilen sonuçlar Güney Afrika'nın 2019 yılında iyi bir internet özgürlüğü performansı sergilediğini gösterir. Ülke bu alanda Afrika kıtasının övünç kaynağıdır. 2019'da sosyal ağlar kısıtlanmamış, sosyal medya ve internet siteleri yasaklanmamış ve hiçbir internet kullanıcısı tutuklanmamıştır³³¹.

Tablo 9: Güney Afrika'nın 2019 Yılında Dünyada İnternet Özgürlüğündeki Durumu

Ülkeler	Puanı ve Statüsü
İzlanda	95 özgür
Estonya	94 özgür
Kanada	87 özgür
Almanya	80 özgür
Avustralya	77 özgür
Amerika Birleşik Devletleri	77 özgür
Birleşik Krallık	77 özgür
Fransa	76 özgür
Gürcistan	75 özgür
İtalya	75 özgür
Japonya	73 özgür
Arjantin	72 özgür
Macaristan	72 özgür
Güney Afrika	72 özgür

Kaynak: Freedom House, Countries in Detail, <https://www.freedomofthenet.org/countries-in-detail?sort=desc&order=Total%20Score%20and%20Status> [Erişim: 28 Ocak 2020].

Freedom House bu raporları her yıl yayınlamaktadır. Ülkeler 1 yıllık süre içerisinde yaptıkları üzerinden değerlendirilmektedir. Ancak internete yaklaşımın bir ülkede özgürlükçü olduğunu

³³⁰ Freedom House, About the Report, <https://www.freedomofthenet.org/report/freedom-on-the-net/2019/the-crisis-of-social-media/about-the-report> [Erişim: 28 Ocak 2020].

³³¹ Freedom House, South Africa Country Facts, <https://www.freedomofthenet.org/country/south-africa/freedom-on-the-net/2019> [Erişim: 28 Ocak 2020].

ifade edebilmek için özgür internet şartlarının birden fazla yıla yayılması ve bunun yerleşmiş bir kültür olması gereklidir. Bu sebeple özgür internet ortamının en azından birkaç yıla yayılabilir olması bir istikrar tablosu sunacaktır. Sadece bir yıl ile sınırlı kalması kuvvetli argümanlar oluşturmayı zorlaştırır. Bundan ötürü Freedom House tarafından yayınlanan birkaç rapora daha bakarak Güney Afrika'nın belli bir zaman dilimi içerisinde internet özgürlüğü noktasında genel durumunu görmek gereklidir. Aşağıdaki tabloda Güney Afrika'nın internet özgürlüğü konusunda 2009 ile 2019 arasındaki dönemde Freedom House tarafından sınıflandırılması bulunmaktadır. Kuruluş, Güney Afrika'yı bu zaman dilimi içerisinde internette özgürlük açısından özgür ülkeler içerisinde göstermiştir. Bu durum 2000'li yıllarda internette özgürlük konusunda Güney Afrika'nın iyi bir performans sergilediğini gösterir.

Tablo 10: Güney Afrika'nın Yıllara Göre İnternet Özgürlüğündeki Durumu

Yıllar	Statü
2009	Özgür
2011	Özgür
2012	Özgür
2013	Özgür
2014	Özgür
2015	Özgür
2016	Özgür
2017	Özgür
2018	Özgür
2019	Özgür

Kaynak: Freedom House tarafından yayınlanan yıllık raporlardan derlenmiştir.

Çevrim içi özgürlük hızla internetin küresel olarak nasıl fonksiyon göstermesi ve kullanılacağını belirten normatif bir çerçeve haline gelmiştir³³². İnternet kullanımı ve bu alandaki özgürlük açısından Güney Afrika kıta için önemlidir. İnternet özgürlüğünün çok yüksek olmadığı Afrika kıtasının en güneyindeki bu ülke hem tüm kıtanın en iyi performans gösteren devleti hüviyetine sahiptir hem de dünyada Batı toplumlarıyla birlikte değerlendirildiğinde itibarlı bir konumdadır. Ayrıca internet alanındaki özgürlüğün belli bir zaman diliminde gözlenebiliyor olması bu kültürün ülkede yerleştiğini gösterir. Özgürlük bir toplumun kurumsal kültürü hâline geldiği zaman uygulanması daha kolay ve etki alanı daha geniş olur. Güney Afrika'nın internet özgürlüğü alanında demokratik ve itibarlı bir ülke olduğu öne sürülebilir.

5.2.6.Dördüncü Sanayi Devrimi ve Afrika

Güney Afrika'da internet özgürlüğü siyasi amaçlarla kısıtlanmamaktadır. Dünyadaki diğer ülkelerle kıyaslandığında iyi bir noktada olması internetin aksama veya engellenme gibi sorunlarla karşılaşmadığını ve özgür iletişim ortamının olduğunu gösterir. İnternet ve buna

³³² Madeline Carr, "Internet freedom, human rights and power", *Australian Journal of International Affairs*, Cilt.67, Sayı.5, 621-637, (2013), s.621.

bağlı olarak sosyal medya artık Güney Afrika'da insanların hayatına geniş bir şekilde girmiş ve her yıl buna olan talep artmaktadır. 2019 yılının verilerine göre, Güney Afrika'daki toplam hanelerin %63'ünün internete erişimi olduğu görülür³³³. Ayrıca insanların tanıdıklarıyla iletişim kurmak için kullandıkları sosyal medya da Güney Afrika toplumunda özellikle Cape Town gibi gelişmiş kentlerde sosyal hayatın ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Ahmet Kavas internet teknolojisinin dijital çağda Afrika'yı ileri bir noktaya taşıyacağını öne sürmektedir. Sanayileşmenin bütün aşamalarını sömürgeleşme neticesinde tüketici olarak geçiren Afrika, dijital çağda uluslararası teknolojinin ve yatırımın merkezi haline gelebilir. İlk üç sanayi devrimini kaçıran Afrika dördüncü sanayi devriminin en güçlü aktörü haline gelebilir. ABD ile Çin arasındaki teknoloji mücadelesinin Afrika'da yaşanması beklenmektedir. 18.yüzyılın sonlarına doğru başlayan makineleşmeyle birlikte doğan birinci sanayi devrimi, 19.yüzyıldan 20.yüzyıla geçiş yıllarında seri üretim modeliyle gelişen ikinci sanayi devrimi ve 20.yüzyıldan 2015 öncesine kadar gelişen otomasyon sisteminin şekillendirdiği üçüncü sanayi devrimi artık ömrünü tamamlamıştır. Dijital çağın hızla teknolojileri ve insanların hayatını değiştirdiği günümüzde artık dördüncü sanayi devrimini takip etmek oldukça zorlaşmıştır. İlk üç sanayi devrimini tam anlamıyla kaçıran ve kırsal alanlarında halen yüzyıllar öncesinin alışkanlıkları devam eden Afrika ülkeleri dördüncü sanayi devriminin merkezi haline gelebilirler. NASA (National Aeronautics and Space Administration) dâhil olmak üzere Afrikalı gençler artık teknolojik kuruluşların beyin takımı içerisinde yer almaktadırlar.

Ahmet Kavas dünya nüfusunun neredeyse %17'sine sahip olduğu söylenen Afrika'nın 2020 yılında bilime katkı oranının oldukça düşük olduğunu ifade eder. İlimi yayınlarda yüzde 2,6 seviyesi ancak yakalanabilmektedir. 1963'te Afrika Birliği Teşkilâtı adıyla kurulan ve 2002'de Afrika Birliği adını alan uluslararası örgüt tüm kıta ülkelerini doğal üye kabul etmiş ve en önemli çatı kuruluş olarak 1974 yılında Dakar zirvesinde her ülkenin teknolojiye öncelik vermesini istemiştir. Gayri safi yurt içi hasılaya oranla yüzde 1'lik bir dilimin teknoloji ve inovasyona yatırılması istenmektedir. Dördüncü sanayi devrimiyle 54 Afrika ülkesinin 1,3 milyarlık nüfusunun sıradan tüketici olmaktan çıkıp yapay zêka kullanması ve robotik eğitim almasının önü açılacaktır.

Son zamanlarda Afrika'da gençleri bilime ve teknolojiye teşvik etmek için birçok ödül verilmektedir. Kwame-Nkrumah Bilim Ödülü (Prix Scientifique Kwame Nkrumah), Obasanjo Bilim Ödülü (Obasanjo Scientific Prize), Afrika Mühendislik İnovasyon Ödülü (African Prize for

³³³ Statistics South Africa, General Household Survey 2019, Pretoria, s.52.

Engineering Innovation) ve Afrika Araştırma Ödülü (Africa Award for Research) bunlar arasında sayılabilir. İnternet Afrika’da dördüncü sanayi devriminin en önemli katalizörü olabilir.

Ahmet Kavas kıtada inanılmaz bir hızla teknolojik imkânların genişlediğini ifade eder. 2004 yılında kıtada sabit telefon hattı genel nüfusun %3’üne hizmet verirken 2018’de yalnızca Sahra Altı Afrika içindeki cep telefonu kullananların sayısı 450 milyonu geçmiştir. Güney Afrika bu konuda önemli ilerlemeler sağlayan ülkeler içindedir. Bir milyon kişiye 800 araştırmacı düşmektedir. Teknolojinin Afrika’da yaygınlaşması ve entegrasyonun sağlanması Afrikalılar için yeni kapıları aralayabilir. Örneğin, Google veya Microsoft gibi dünyaca ünlü ve büyük şirketlerin üst düzey yöneticileri Afrikalı olabilir. Kıtada dördüncü sanayi devrimine hazır ülkeler vardır. Botsvana, Gana, Güney Afrika, Mauritius ve Tunus bunlar arasında sayılabilir³³⁴.

Güney Afrika internet konusunda büyük yasakların olmadığı ve gelişme potansiyeline sahip bir ülke olması sebebiyle geleceğin dünyasında dijital çağda iyi bir noktaya gelebilir. 2009’da ülkedeki toplam hanelerin içinde internete erişimi olanların %23,4 olduğu bilinirken 2019’da bu oranın %63 olduğu görülür³³⁵. İnternet hizmetlerindeki gelişim ve erişen insanların sayısındaki artış kolaylıkla gözlenebilmektedir. Güney Afrika’da olduğu gibi tüm Afrika kıtasında da internet toplum hayatını etkileme potansiyeline sahip olmakla birlikte dördüncü sanayi devrimi için öncü bir etki yapabilir.

5.3.Değerlendirme

Güney Afrika’da medya Apartheid döneminde sistemin kontrolü altındayken siyasal dönüşüm sonrasında özgürleşmiştir. Buna paralel olarak devletin kimliği değişmiş ve Güney Afrika demokratikleştirilmiştir. Televizyon bu süreçte ülkeye girişinden itibaren liberalleşme dönemine kadar Güney Afrika Yayın Kurumu’nun tekel konumuna hizmet etmiştir. Ancak daha sonra özel televizyonlar kurulmuş ve demokratikleşmeyle birlikte kamu yayıncılığı halkın yararını göz önüne almaya başlamıştır. Tıpkı internet alanında olduğu gibi televizyon da siyasal dönüşümle birlikte özgür bir ortamda faaliyet göstermiştir. Günümüzde internet sadece Güney Afrika için değil tüm Afrika kıtası için çok önemlidir.

İnternet kullanımı Güney Afrika’da sansüre uğramayan bir alandır. Her ne kadar son zamanlarda basında sansür tartışmaları yaşansa da, bir hükümet müdahalesi veya katı bir yasal düzenleme göze çarpmamaktadır. Freedom House tarafından yayınlanan raporlara bakıldığında son 10 yılda internet kullanımında Güney Afrika özgür bir ülke olarak

³³⁴ Ahmet Kavas, Teknolojide hamle sırası Afrika’da, https://www.itohaber.com/koseyazisi/212347/teknolojide_hamle_sirasi_afrika_da.html [Erişim: 2 Ağustos 2020].

³³⁵ General Household Survey 2019, Pretoria, s.52.

sınıflandırılmıştır. İnternet yasağı getiren herhangi bir yasa da mevcut değildir. Siyaset radyo ve televizyon alanını demokratikleştirdiği gibi internet kullanımında da oldukça liberal bir tutum sergilemiştir. İnternetteki bu özgürlükçü tutum sosyal medyanın özellikle gelişmiş kentlerde yaygın bir şekilde kullanılmasına yol açmıştır. Apartheid sonrasında siyasal dönüşümünü tamamlayan Güney Afrika'da siyasetin internet kullanımında liberal ve demokratik bir tutum sergilediği kolaylıkla söylenebilir.

Siyasal dönüşümün ülke medyasına demokrasiye hizmet edecek hüviyeti kazandırdığı söylenebilir. Bu ortamın oluşturulmasında Frederik Willem de Klerk'in reformları ve Afrika Ulusal Kongresi'nin yönetimi önemli rol oynamıştır. Afrika Ulusal Kongresi uzun süren iktidarına ve tüm yıpranmışlığına rağmen internet alanında özgürlük ortamına katı bir müdahalede bulunmamıştır. Bunu bizzat siyasilerin liberal ve özgürlükçü tutumu gerçekleştirmiştir. Apartheid rejiminin sonlarında yaygınlaşan internet teknolojisi kitle iletişiminin aksine Güney Afrika siyasetinin değişim döneminde doğmuştur. Medya ortamına ideolojik ve siyasi müdahale ortadan kalkmış ve bu alanda ifade özgürlüğü anayasal garanti altına alınmıştır. Siyasetin baskı ortamı Apartheid sonrasında bitmiş ve hissedilen etkisi de zayıflamıştır.

6.BÖLÜM: ULUSLARARASI ENDEKSLERDE GÜNEY AFRIKA: POSTYAPISALCI BİR ANALİZ

Bu bölüme kadar Güney Afrika'nın tecrübe ettiği Apartheid sistemi, siyasal dönüşüm ve bu dönüşümün öncesinde ve sonrasında medyanın özgürlük durumu analiz edilmiştir. Güney Afrika medyası Apartheid döneminde siyasetin etkisi altındayken siyasal dönüşüm sonrasında özgürleşmiştir. Bu özgürlük durumu uluslararası endekslere de yansımıştır. Güney Afrika gelişmiş demokratik bir devlet kadar özgür bir medyaya sahiptir. Bu özelliği BRICS ülkeleri içinde ön plana çıkar. Bu konuya uygun olarak postyapısalcı bir yaklaşımla batı ülkelerinin dışında da demokrasinin ve özgürlüklerin yerleşebileceği tezi öne sürülmektedir.

Güney Afrika'nın genel olarak bazı uluslararası endekslerde ve BRICS ülkeleri içinde basın ve internet özgürlüğü alanındaki başarısını görmek gelişmekte olan ülkelere bu alanda ayrıldığını ve hür bir basına sahip olduğunu gösterir. BRIC kavramı ilk olarak 2001 yılında Amerikan yatırım bankası Goldman Sachs tarafından yayınlanan bir raporda analitik bir kategori olarak kullanılmıştır. Hızlı büyüyen ve 2050 yılında dünyanın zengin ülkelerini gölgede bırakarak önde gelen küresel ekonomilere dönüşecek ülkeler için kullanılmaktadır³³⁶. Ekonomik kökenine rağmen kavram doğuşundan itibaren siyasal bir boyut kazanmıştır. BRIC kavramı Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin devletlerinin baş harflerinin kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Bu ülkeler dünya siyasetinde birbiriyle ilişkili ve tarihsel bağları oldukları için siyasal açıdan her zaman birliktelikleri konuşulmuştur. Rusya Başbakanı Yevgeny Maksimovich Primakov 1998'de Rusya – Hindistan – Çin üçgenine vurgu yaparak yeni bir işbirliğinin altını çizmiştir. Ekonomik potansiyeli büyük olan bu ülkeler ortak bir siyasal amaç belirlemişlerdir. Buna göre, dünya sisteminde polisentrik bir yapı kurulacaktır. Böylece birden fazla siyasi ve ekonomik merkez olacaktır. Bütün güç tek bir kutupta toplanmayacaktır. Bu dünya düzeninde BRIC ülkeleri önemli roller üstleneceklerdir.

Analitik bir araç olan bu birlikteliğin siyasal bir foruma dönüşmesini sağlayan baş aktör Rusya'dır. New York'ta 2006 yılının Eylül ayında BM Genel Kurulu toplantısının açılışında bakanlık seviyesinde dört ülke bir toplantı yapmıştır. Bir yıl sonra gerçekleştirilen ikinci toplantıda bakan yardımcılar düzeyinde danışma mekanizması kurulmasına karar verilmiştir. Mayıs 2008'de Rusya'nın önerisi üzerine ilk olarak BM mekanizması dışında kapsamlı

³³⁶ Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika kısa bir zaman içinde uluslararası ilişkilerde ekonomik ve siyasal etkileriyle ön plana çıkmışlardır. BRICS bloğunu oluşturan bu ülkeler farklı ekonomik ve coğrafi yapıya sahiptirler. 2010 yılında bu beş ülke dünya nüfusunun %43'ünü oluştururken dünyadaki gelirin %18'ini elde etmişlerdir. Ancak siyasal önemi sadece ekonomik boyuttan gelmemekte, aynı zamanda değişen güç dengeleri içinde kolektif bir hareket üretmelerinden gelir. 2009 yılında Yekaterinburg'da gerçekleştirilen ilk zirveyle resmi olarak faaliyetlerine başlamışlardır. Güney Afrika bloğa 2011 yılında kabul edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Deepak Nayyar, "BRICS, developing countries and global governance", *Third World Quarterly*, Cilt.37, Sayı.4, 575–591, (2016), s.575.

danışma toplantıları gerçekleştirilmiştir. Kısa süre içerisinde danışma formatları genişletilmiştir. Tarım ve ticaret bakanları, yüksek güvenlik temsilcileri, kalkınma bankalarının başkanları, yüksek mahkemenin hâkimleri, özel sektör temsilcileri ve araştırma toplulukları arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Dört ülke diplomatlarının BM sistemi içindeki uluslararası örgütlerdeki koordinasyonu sağlamıştır. 2009 yılında Yekaterinburg'da ilk zirve gerçekleştirilmiştir. Bundan sonra toplantılar dönüşümlü olmak üzere BRIC ülkelerinde her yıl yapılmıştır. 2011'de Çin'deki Hainan kentinde gerçekleştirilen zirvede Güney Afrika'nın katılımı kabul edilmiş ve kulüp genişletilmiştir. Böylece grubun adı Güney Afrika'nın da baş harfini kapsayacak şekilde BRICS olarak anılmaya başlamıştır. Güney Afrika'nın katılımı grubun aslında siyasal boyutunun bir göstergesidir. Katılımının BRIC ülkeleri tarafından desteklenmesinin sebebi Afrika kıtasının ekonomik ve siyasi lideri olarak bölgesel bir role sahip olmasıdır. Afrika gelecek yıllarda önemi artacak bir kıtadır ve Güney Afrika bölgenin en önemli devletlerindendir³³⁷.

Bundan sonraki bölümlerde dünyada demokrasinin krizi, Güney Afrika demokrasisi ve sorunları, uluslararası endekslerde Güney Afrika ve BRICS ülkelerinin basın ve internet özgürlüğündeki durumuyla birlikte Güney Afrika'nın demokratikleşmiş medya modelinden bahsedilecektir. Dünyada demokrasi son dönemlerde geriye doğru gitmektedir. Bu durum sadece doğunun değil aynı zamanda batının da sorunu hâline gelmiştir. Bu siyasal ortamda Güney Afrika gelişmiş ülkelerdekine benzer sorunlar yaşamıştır. Buna rağmen demokratik ülkeler grubundadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Afrika kıtası için önemli bir modeldir.

6.1.Dünyada Demokrasinin Krizi

Dünyada son birkaç yıldır demokrasinin krizde olduğu söylenebilir. Hiçbir ülke demokrasi konusunda mükemmel değildir. Bu sebeple demokrasi analizlerini çok dikkatli ve bilimsel bir şekilde yapmak gereklidir. Orta Avrupa ve Orta Asya arasındaki ülkelerde yargının bağımsızlığına yapılan saldırılar, sivil topluma ve medyaya yöneltilen tehditler, seçimlerin manipüle edilmesi ve ulusal meclislerin zayıflatılması genel itibarıyla bir demokrasi krizini doğurmuştur. Anti demokratik liderler halkın isteğine göre davrandıklarını ifade ederek aslında kendi güçlerini artırmakta ve medeni hakları ihlâl etmektedir. Demokrasinin krizi en çok Orta Avrupa ve Balkan coğrafyasında hissedilmiştir. Özellikle Balkan coğrafyası Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra büyük sorunları tecrübe etmiş insanların yaşadığı bir bölgedir.

³³⁷ Elena Maslova ve Mark Entin, "BRICS-EU: Bilateral Partners and Global Rivals", *Strategic Analysis*, Cilt.43, Sayı.6, 657–666, (2019), s.658-659.

Polonya’da iktidardaki Hukuk ve Adalet Partisi (Law and Justice Party) yargıyı tamamen siyasetin bir aracı haline getirmeye çalışmaktadır. Yargı atamalarını tamamen kontrol etmeye çalışmış ve anayasa mahkemesi üzerinde otorite sağlamıştır. Polonya Avrupa’da günümüzde bağımsız mahkemelere olan güvenin sarsıldığı bir ülke olarak görülmektedir. Avrupa’daki demokrasi krizine başka bir örnek Macaristan’dan verilebilir. Başbakan Viktor Orbán demokratik kurumlara saygı duymamaktadır. 2010 yılından beri başbakanlık koltuğunda oturmakta ve sistematik bir şekilde medyayı kontrolü altına almaktadır. Ayrıca başbakanlık döneminde sivil toplumun ülkedeki etkisi ciddi anlamda zayıflamıştır³³⁸. Bu arada Balkanlarda Sırbistan ve Karadağ yönetimlerinde Aleksandar Vučić ve Milo Đukanović tarafından güç istismarı gerçekleştirilmektedir. Rusya ve Çin gibi otoriter güçlerin bölgedeki varlığının artması Balkanları güç mücadelesinin yaşandığı bir satranç tahtasına çevirmiştir³³⁹.

Otoriter rejimlerde mevcut liderler iktidarlarını ve güçlerini sağlamlaştırmak için demokrasiye zarar verebilme özelliğine sahip bazı girişimlerde bulunabilirler. Otoriter rejimlerdeki liderler devlet kurumları üzerindeki hâkimiyetlerini artırmak istemektedirler. Bunun en güzel örneğini Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’in gerçekleştirdiği anayasal reformlar oluşturur. Rusya’da yapılan referandumla Putin’in 2036 yılına kadar altışar yıllık olmak üzere 2 dönem daha aday olabildiğini sağlayan anayasa değişikliği %77,9 ‘evet’ oyu ile kabul edilmiştir³⁴⁰. 2024’de görev süresi sona erdiğinde yeniden aday olabilecektir.

Tacikistan, Türkmenistan ve Azerbaycan devlet başkanları nepotizm yaparak akrabalarını önemli kamu görevlerine getirmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti Xi Jinping’in devlet başkanlığı döneminde hem farklı ülkelerde ekonomik ve siyasal çıkarlarını takip etmiş hem de tek parti modelini ve otoriterliği yaymaya çalışmıştır. Ayrıca Ermenistan, Gürcistan, Ukrayna, Bulgaristan, Polonya ve Baltık ülkelerinde şiddet kullanmaktan çekinmeyen radikal sağcı

³³⁸ Aron Buzogány, "Illiberal democracy in Hungary: authoritarian diffusion or domestic causation?", *Democratization*, Cilt.24, Sayı.7, 1307 – 1325, (2017), s.1307 – 1308; DW, Viktor Orban: Era of 'liberal democracy' is over, <https://www.dw.com/en/viktor-orban-era-of-liberal-democracy-is-over/a-43732540> [Erişim: 27 Temmuz 2020].

Uzunca bir zaman Macaristan komünizm sonrasında demokratik bir başarı hikâyesi olarak örnek gösterilmiştir. İstikrarlı bir parti sistemi ve güçlü hükümetlerle yabancı doğrudan yatırımların önemli bir merkezi hâline gelmiştir. AB üyeliği için en ideal ülkelerden birisi olarak örnek gösterilmiştir. Macaristan 1 Mayıs 2004 tarihinden beri AB üyesidir. Üyelik sonrasında Macaristan, siyasal sistemi yeniden şekillendiren birbiriyle bağlantılı birçok kriz yaşamıştır. İktidardaki Sosyalist Parti’nin skandallarından yararlanan Viktor Orbán liderliğindeki Macar Yurttaş Birliği 2010 parlamenter seçimlerinde anayasa yapabilecek çoğunluğa sahip olmuştur. Takip eden yıllarda gerçekleştirilen anayasa değişiklikleri hem muhalif partiler hem de Avrupa Birliği tarafından eleştirilmiş ve liberal demokrasiden otoriter yönetime doğru bir gidiş olduğu söylenmiştir. Macar Yurttaş Birliği’nin 2014 yılındaki seçim zaferinden sonra yönetim anlayışında AB karşıtı bir retorik benimsenmiştir. Orbán 2014 yılında batı siyaset modelinin öldüğünü söylemiştir. Toplumda liberal yöntemlerin terk edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Rusya ve Çin gibi otoriter rejimlerin takip edilmesi gerektiğini açıklamıştır. Yeni inşa edilen devletin liberal olmayacağını deklare etmiştir. Aynı konuyu 4 yıl sonra yine ele almış ve 2018 yılında yaptığı bir açıklamada liberal demokrasi döneminin bittiğini ifade etmiştir.

³³⁹ Freedom House, Nations in Transit 2020: Dropping the Democratic Facade, s.1-2.

³⁴⁰ Habertürk, Putin’in 2036’ya kadar iktidarına ezici onay!, <https://www.haberturk.com/putin-in-2036-ya-kadar-iktidarina-ezici-onay-2731189> [Erişim: 28 Temmuz 2020].

gruplar ulusal kamuoyunda daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Temmuz 2020 tarihinde ABD'nin Los Angeles kentinde Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırısını protesto eden Azerbaycanlılar radikal Ermenilerin saldırılarına uğramışlardır³⁴¹.

Bu grupların yabancı düşmanlığı ve verdikleri mesajlar yeni değildir. Ancak artık benzer düşüncedeki yabancı düşmanlarının farklı ülkelerde aynı amaç uğruna mücadele ettiği, hatta diyalog ve işbirliği içinde oldukları görülür. ABD'de Azerbaycanlılara gerçekleştirilen saldırı bu durumun bir sonucudur. Avrupa Birliği içinde mülteci ve göçmenlere karşı yapılan olumsuz davranışlar insan hakları ihlallerini büyümüştür. Polonya ve Macaristan gibi devletler mültecilere karşı gösterdikleri olumsuz tutumdan ötürü herhangi bir tepki görmemişlerdir. Benzer şekilde Yunanistan'ın sınırdan geçmeye çalışan mültecilere izin vermediği gibi ek olarak saldırması batı demokrasi modelinin krizini gösterir. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump demokratik kurumların zedelenmesine yol açtığı gibi demokrasinin konsolide edilmesi için uluslararası topluma herhangi bir çağrıda bulunmamıştır. Trump'ın başkanı olduğu ve mükemmel demokrasi olarak dünyaya pazarlanan Amerika Birleşik Devletleri'nde George Floyd'un polis tarafından vahşice öldürülmesi dünyadaki demokrasi krizinin önemli bir yansımasıdır.

Rusya'ya karşı ABD ve Polonya arasında yakın bir ittifak oluşması için Trump ilişkilerini özellikle devlet başkanı Andrzej Duda ile sıcak tutmaktadır. Duda koronavirüs sonrası Beyaz Saray'ı ziyaret eden ilk yabancı lider olmuştur. Trump bu görüşmede *"Polonya ile hiçbir zaman şimdi olduğumuzdan daha yakın olmadık"* ifadesini kullanarak gelişmiş ilişkilere dikkat çekmiştir³⁴².

Çin Halk Cumhuriyeti dış politikada Rusya kadar sert olmasa da, demokrasinin işleyişine uzun vadede etki etme potansiyeline sahip bir tutum sergilemektedir. Xi Jinping Orta Avrupa ile Orta Asya arasındaki ülkelerde etki alanını genişletmeye çalışmaktadır. Buna ek olarak Çin'in Afrika'da medya dâhil olmak üzere ekonominin birçok alanında önemli yatırımları vardır³⁴³.

³⁴¹ AA, Los Angeles'ta Ermeniler Azerbaycanlı göstericilere saldırdı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/los-angelesta-ermeniler-azerbaycanli-gostericilere-saldirdi/1918506#> [Erişim: 28 Temmuz 2020].

³⁴² Euronews, Poland's Duda promises 'stronger alliance' with Donald Trump during U.S. visit, <https://www.euronews.com/2020/06/24/polish-president-duda-meets-donald-trump-for-pre-election-boost> [Erişim: 28 Temmuz 2020].

³⁴³ Ross Anthony, "Infrastructure and influence: China's presence on the coast of East Africa", *Journal of the Indian Ocean Region*, Cilt.9, Sayı.2, 134–149, (2013), s.135.

Çin ile Afrika arasındaki ticaret hacmi son yıllarda çok büyük bir gelişim göstermiştir. 2004 yılında 6,5 milyar dolar olan ticaret 2013'de 200 milyar dolara çıkmıştır. Doğal kaynaklar Çin'e gönderilirken teknolojik, kimyasal, tekstil ve elektronik ürünler Afrika'ya ihraç edilmektedir. Çin devletinin şirketleri genellikle Afrika'da altyapı projelerini üstlenmektedir. Okul, hastane, stadyum, otoyol, demiryolu, liman ve boru hatları gibi inşaatların Çinli şirketler tarafından yapıldığı görülür. Bu hatlar sayesinde Afrika'nın ticaret ve iletişim imkânları artarken aynı zamanda Çin'in kaynakları daha kolay bir şekilde kullanmasının önü açılmaktadır. Doğu Afrika'da petrol, doğal gaz ve kömür yataklarının zenginliği Çin'in Doğu Afrika'ya duyduğu ilginin altında yatan sebeptir. Ayrıca Etiyopya, Tanzanya, Kenya, Mozambik, Uganda ve Somali gibi ülkelerdeki petrol ve doğal gaz yatakları yatırımcılar için oldukça kârlı işler olarak ön plana çıkmaktadır. Uganda'da Çin Ulusal Açık Deniz İşletmesi (Chinese National Offshore

Afrika, Çin'in hedefinde olan kıtalardan birisidir. Çin'in etki kampanyası adı verilen politikası iki şeyi hedefler. Birincisi, Çin'in başka ülkelerdeki etkisini artırmaktır. İkincisi, Çin hakkında dünyada pozitif bir imaj oluşturmaktır. Amaç Çin'i destekleyen ve kendi çıkarını düşünen bir siyasal elit tabakanın ortaya çıkarılmasıdır. Böylece bu elit tabakanın bulunduğu ülkeler Çin müttefiki hâline gelecektir. Etkinin en çok hissedildiği alan teknoloji ve gözetimdir. Çinli teknoloji devi Huawei yolsuzluk ve kötü yönetimin olduğu bazı ülkelerle "Güvenli Şehir Anlaşmaları (Safe City Agreements)" imzalamıştır.

Bu kapsamda Tacikistan ve Özbekistan'a yaklaşık olarak bin kamera kamusal alanları izlemesi için yerleştirilmiştir. Sırbistan Huawei'nin izleme ve yüz tanıma sistemini kullanan bir ülke olarak polis güçlerini, teröristleri etkisiz hâle getirme konusunda Çinlilere eğitmiştir. Çin'in bu şekilde etki alanı oluşturması ilgili ülkelerdeki otoriter zihniyete yakın liderlerin yönetimini etkileme kabiliyetine sahiptir. Demokratik kurumların ve bir bütün olarak demokrasinin zayıflamasından endişe edilmektedir.

Çin'in kendi sınırları ötesinde etki alanını genişletmek için kullandığı araçlardan birisi medyadır. 2019 yılında Çek Cumhuriyeti'nde yaşanan küçük çaplı bir kriz Çin'in etki alanını göstermiştir. Çin'de ticari çıkarları olan Çek Cumhuriyeti'nin zenginlerinden Petr Kellner 2019 yılında Çin'in imajını geliştirmeyi hedefleyen bir medya etki kampanyasını finanse etmekle eleştirilmiştir³⁴⁴.

Son olarak Çin Halk Cumhuriyeti etki alanlarını geliştirmek için borç diplomasisini uygulamaktadır. Özellikle altyapısı zayıf olan yoksul ülkelere siyasal bağımlılık oluşturacak şekilde finansman sağlanarak Çin'e borçlu kalmaları ve müttefiklik ilişkileri kurmaları istenmektedir. Tacikistan, Karadağ ve Kuzey Makedonya Çin'e dış borcu olan ülkeler arasında sayılabilir³⁴⁵.

Larry Diamond 2005 yılından beri dünyada özgürlükler ve demokrasi konusunda gerileme eğiliminin olduğunu söyler. Sadece Sahra Altı Afrika gibi demokrasinin kurumsallaşmadığı

Corporation - CNOOC) Albertine havzasında petrol çıkarmaktadır. Ayrıca Çin Ulusal Petrol Şirketi (China National Petroleum Corporation - CNPC) Güney Sudan sınırlarında birçok işletmeye sahiptir. Çin'in özel sektör şirketleri de Etiyopya'nın Ogaden bölgesinde doğal gaz araması yapmaktadır. Çin'in büyük kuruluşlarından olan Sichuan Hongda 2011 yılında Tanzanya ile 3 milyar dolarlık bir anlaşma imzalayarak kömür madeni inşaatı için anlaşmıştır. Çin ekonomik olarak Afrika'da çok büyük bir varlığa sahiptir. 2012'de Çin İletişim İnşaat İşletmesi (China Communications Construction Company - CCCC) Kenya'nın demiryollarını düzeltmek ve geliştirmek için 2,6 milyar dolarlık bir anlaşma imzalamıştır. Ayrıca Mombasa ve Nairobi arasında 479 kilometrelik bir hattın inşaatı öngörülmüştür. Bu ekonomik yatırımlar gelecekte Çin'in destekçisi olacak birçok siyasal yönetimin ortaya çıkışına sebep olabilir.

³⁴⁴ The Guardian, China accused of buying influence after Czech billionaire funds PR push, <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/05/china-buying-influence-czech-republic-loan-company> [Erişim: 28 Temmuz 2020].

Çek Cumhuriyeti'nin en zenginlerinden birisi olan Petr Kellner ülkede Çin'in itibarını ve imajını geliştirmek ve pozitifleştirmekle eleştirilmiştir. Kellner'e ait olan Home Credit şirketinin yerel medyada Çin'i öven yazılar yazması için bir halkla ilişkiler kampanyasını finanse ettiği iddiası ciddi anlamda eleştiriye sebep olmuştur. Çin'in insan hakları ihlalleri yapan bir ülke olduğu basında gazeteler tarafından dile getirilmiştir.

³⁴⁵ Nations in Transit 2020: Dropping the Democratic Facade, s.2-11.

yerlerde değil, aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nde bile demokratik kurumlar zayıflamıştır. Batı demokrasilerinde de gerilemeler yaşanmıştır. Genel bir eğilim olarak dünyanın farklı yerlerinde demokrasilerde zayıflamalar gerçekleşmiştir. Mısır'da General Abdel Fattah el-Sisi tarafından gerçekleştirilen 2013 yılındaki darbe ülkenin demokrasi umutlarına vurulmuş büyük bir darbedir³⁴⁶. Kahire'deki Mescidi Rabiatal Adeviye camisinin yakınındaki meydana gerçekleştirilen darbe karşıtı gösterilerde Mısır güvenlik güçleri çok sayıda insanı öldürmüş ve Adeviye camisini de yakarak yıkmıştır³⁴⁷. 2013 yılında Temmuz ve Ağustos aylarındaki gösterilerde rejimin en az 1,150 kişiyi öldürdüğü öne sürülmektedir³⁴⁸. Caminin yakılması bir ibadethaneye yapılan ve lanetlenmesi gereken bir saldırdır. İnsan Hakları İzleme Örgütü gösterilerde insanların öldürülmesinin insanlığa karşı suç kapsamında değerlendirilebileceğini öne sürmektedir. Dünyada birçok ülkede son birkaç yılda demokrasinin zayıflatıldığı görülür.

6.2.Güney Afrika'da Demokrasi ve Sorunlar

Dünya nüfusunun büyük bir bölümünün demokrasi anlamında sorunları olan yönetimler altında yaşamasına ek olarak aynı zamanda Güney Afrika'nın dünya geneline oranla bulunduğu Afrika kıtası da göz önüne alındığında Afrika'nın güney ucundaki bu ülkenin önemli bir konumda olduğu ifade edilebilir. Her ne kadar Afrika Ulusal Kongresi yolsuzluk, yoksulluk ve kötü yönetim gibi önemli sorunlarla eşleştirilse de, ülkedeki demokrasi ortamı hâlen çalışır konumdadır. Ayrıca yolsuzluk ve kötü yönetim sadece Güney Afrika'nın sorunu değildir. Günümüzde liberal demokrasilerin bayrak taşıyıcısı olan devletlerde kötü yönetim, yolsuzluk ve başka sebeplerle ortaya çıkan yoksulluk en az Afrika'daki kadar vahşidir. Dünya çapında batı gazeteleri ve araştırma kurumları liberal demokratik ülkelerde yoksulluğun hangi boyutlara geldiğini gözler önüne sermektedir. BBC 2018 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaklaşık olarak 553,000 kişinin evsiz olduğunu ifade etmektedir³⁴⁹. Benzer bir şekilde 2018 yılında yayınlanan başka bir haberde İngiliz the Guardian gazetesi Britanya'da en az 320,000 kişinin evsiz olduğunu açıklamıştır³⁵⁰. Ayrıca Birleşik Krallık'ta her gün yaklaşık 8 milyondan fazla

³⁴⁶ Larry Diamond, Is Democracy in Decline?, German Development Institute, 2015.

³⁴⁷ AA, Rabiatal Adeviyye Camisi'ni de yaktılar, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rabiatal-adeviyye-camisini-de-yaktilar/225560> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

³⁴⁸ Human Rights Watch, Egypt: Rab'a Killings Likely Crimes against Humanity, <https://www.hrw.org/news/2014/08/12/egypt-raba-killings-likely-crimes-against-humanity> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

³⁴⁹ BBC, Homeless in US: A deepening crisis on the streets of America, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-45442596> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

³⁵⁰ The Guardian, At least 320,000 homeless people in Britain, says Shelter, <https://www.theguardian.com/society/2018/nov/22/at-least-320000-homeless-people-in-britain-says-shelter> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

insan sofraya yemek koymakta zorlanmaktadır³⁵¹. Yoksulluk ve demokrasi sorunları sadece liberal batı demokrasilerinin konusu değildir. Aynı zamanda doğunun da benzer sorunları vardır.

Mısır'daki darbe sonrası ortam ve Güney Sudan'daki karışıklıklar düşünüldüğünde Güney Afrika'nın kıtada en önemli demokrasilerden birisi olduğu söylenebilir. Dünyada otoriterliğin yayıldığı bir dönemde Güney Afrika'nın yoksulluk ve yolsuzluk gibi sorunlarına rağmen medya ve basın özgürlüğünü koruması ifade edilmesi gereken ve kayda değer olan bir argümandır. Özellikle uluslararası endekslerde özgürlükler ve medya konusunda Güney Afrika'nın çağdaş ve gelişmiş ülkeler sınıfında olması bu çalışmanın argümanını destekleyen en önemli kanıtlardır. Bu sebeple ülkeleri ele alırken her ülkeyi kendi şartları içinde değerlendirmek ve genelleştirici yargılardan uzaklaşmak gereklidir. Analizleri postyapısalcı bir perspektifle yapmak ve çelişkili ifadeleri kullanmamak bilimsel açıdan önemlidir.

Güney Afrika demokrasisi günümüzde medya özgürlüğü noktasında gelişmiş ülkeler sınıfındadır. Bu durum uluslararası endekslere bakıldığında kolaylıkla görülebilir. Ancak Güney Afrika'nın tıpkı gelişmiş ülkelerde görülen ancak kıtanın kendine has özelliklerinden kaynaklanan dinamiklerinden ötürü şiddeti artan bazı sorunları vardır. Bunların çözülmesi hâlinde Güney Afrika demokrasisinde problemlerin birçoğu halledilecektir. Bunlar içinde iki problem öne çıkar. Birincisi, yoksulluğun azaltılması ve zenginle fakir arasındaki uçurumun ortadan kaldırılması gereklidir. İkincisi, son dönemde yaşanan toprak reformu ve beyaz soykırımı gibi tartışmaların tekrar çıkmaması için ulusal güvenlik ve huzurun tam anlamıyla adil bir şekilde sağlanabilmesidir.

Güney Afrika'nın günümüzdeki en büyük problemi ve tartışma konusu zenginliğin adil bölüşümüdür. Irkçılık Apartheid rejiminin bitişi ve ülkenin siyasal dönüşümünden sonra ikinci planda kalmıştır. Zenginle fakir arasındaki ayrımın büyümüş olması küçük ve orta çaplı çetelerin doğmasına sebep olmuştur. Bu farklılık Güney Afrika sokaklarını ve hatta evlerini zaman zaman güvenli bir yer olmaktan çıkarmaktadır. Bu durumun benzeri Amerika Birleşik Devletleri'nde de ekonomik sebeplerden ötürü yaşanmaktadır. 2008 yılında Güney Afrika'da yabancılara çok büyük saldırılar yapılmıştır. Saldırıların olduğu kentler arasında Johannesburg gibi önemli ve ticari merkezler de bulunmaktadır. 15,000 kişi saldırılar yüzünden yerinden edilirken Apartheid rejiminin bitişinden bu yana yaşanmamış olan bir durum gerçekleşmiş, olaylar o kadar büyümüştür ki, polis güçlerine destek olması için askerler mobilize edilmiştir.

³⁵¹ The Guardian, More than 8 million in UK struggle to put food on table, survey says, <https://www.theguardian.com/society/2016/may/06/more-than-8-million-in-uk-struggle-to-put-food-on-table-survey-says> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

Saldırılarda özellikle yabancılar hedef alınmıştır. Malavi, Zimbabve ve Mozambik'ten Güney Afrika'ya çalışmaya gelen insanlara ve dükkânlarına saldırılmıştır. Saldırıları Durban ve Cape Town gibi sahil kentlerine de sıçramıştır³⁵². Güney Afrika devletinin resmi araştırma ajansı olan İnsani Bilimler Araştırma Konseyi (Human Sciences Research Council) saldırıların sebebini iş bulma zorluğu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sosyo – ekonomik şartlar, ulusalcı akımlar, Güney Afrika istisnacılığı (South African Exceptionalism) ve ekonomik şartlardan ötürü yabancıların dışlanması gibi faktörlere bağlamıştır³⁵³.

Yabancılar genellikle Güney Afrika'daki işsizlik oranlarının yüksekliğinden ötürü her zaman tehlikeye açık konumdadır. 2008 yılında Güney Afrika'da toplam işgücü içindeki işsizlik oranı %22 seviyesindeyken 2019 yılında bu oran %28'e çıkmıştır³⁵⁴. İşsizlik Güney Afrika'nın en temel problemidir. Bu durum zaman zaman ulusalcı akımları kuvvetlendirebilmekte ve yabancılar için siyasal ortamı tehlikeli hale getirebilmektedir.

Benzer bir durum son zamanlarda çiftliklerinde cinayetlere kurban giden beyaz ve Afrikaner kökenli insanlar için geçerlidir. Günümüzde Güney Afrika'da çözülmesi gereken ve dünya basınında eleştiriye neden olan en temel konu beyaz soykırımı (white genocide) kavramıdır. 1994 yılında Apartheid rejiminin bitişinin ardından Afrika Ulusal Kongresi sömürgecilik döneminde toprakları elinden alınan Afrikalılar için adaleti sağlamak amacıyla mevcut düzende değişiklik yaparak 2014 itibarıyla toprakların %30'unu eski sahiplerine iade edeceğini vaat etmiştir. Günümüzde Güney Afrika'da verimli ve tarıma uygun toprakların %70'i beyazların elindedir³⁵⁵. Toprak reformu tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir. Bu durum son birkaç yıldır çiftliklerinde öldürülen beyazların siyahlar tarafından kasıtlı olarak ve soykırım niyetiyle kurban edildiği yönünde ciddi eleştirilere sebep olmuştur. Güney Afrika Devlet Başkanı bu dedikoduları reddederek gençlerin ve beyazların Güney Afrika'nın önemli bir parçasını oluşturduğunu ve onların ülkede kalmasının önemli olduğunu altını çizerek, gereksiz dedikodularla ülkeyi terk etmemeleri gerektiğini söylemiştir³⁵⁶.

Güney Afrika'da Afrikaner kökenlilerin haklarını savunmak için kurulmuş olan AfriForum ölümlerin soykırım amacıyla yapıldığını öne sürmektedir³⁵⁷. Bunun aksine Güney Afrika Polis

³⁵² BBC, South Africa troops sent onto streets, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7415177.stm> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

³⁵³ Human Sciences Research Council (HSRC), Violence and Xenophobia in South Africa: Developing Consensus, Moving to Action, s.14-16.

³⁵⁴ World Bank, Data Portal, Total Unemployment of South Africa, <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?locations=ZA> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

³⁵⁵ ABC News, The growing fight in South Africa over land and identity, <https://abcnews.go.com/International/growing-fight-south-africa-land-identity/story?id=62280577> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

³⁵⁶ The Citizen, Ramaphosa wants to 'tie' young, white people 'to a tree', <https://citizen.co.za/news/south-africa/society/2115970/ramaphosa-wants-to-tie-young-white-people-to-a-tree/> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

³⁵⁷ Afriforum, <https://www.afriforum.co.za/en/> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

Servisi cinayetlerin tamamına yakınının soygun amacıyla yapıldığını öne sürmüştür. Güney Afrika polisi 2016 – 2017 yıllarında ülkede toplamda 19,016 cinayetin olduğunu söylemektedir. Hem Güney Afrika'daki beyazların ne kadarının çiftçilikle uğraştığının bilinmemesi hem de beyaz çiftçilerin siyah çiftçiler veya halkın genelinden daha fazla tehlikede olduğunu gösteren herhangi bir kanıt olmamasından ötürü böyle bir soykırım söylemini doğrulayan güçlü herhangi bir veri yoktur. Ancak böyle söylemlerin çürütülmesi için detaylı bir şekilde araştırılması ve daha fazla insanın zarar görmemesi adına gerekli önlemlerin alınması her devlet için bir zorunluluktur³⁵⁸.

Güney Afrika demokrasisi ve medyası incelendiğinde gelişmiş ülkelerdekine benzer bir özgürlük modeli görülür. Her ne kadar ülkenin ciddi sorunları olsa da, bunların birçoğunu gelişmiş liberal demokrasiler de tecrübe etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Güney Afrika'nın demokrasisini güçlendirmesi için toplumsal sorunlarını çözmesi yararlı olacaktır. Özgürlükler ve medya konusunda değerlendirildiği zaman Güney Afrika gelişmiş bir devlet kadar başarılı performans gösterebilmektedir. Bu anlamda Güney Afrika'nın dünyada gerileyen demokrasi eğilimi içerisinde kendi başına ifade edilmeyi hak eden iyi bir durumunun olduğu söylenebilir.

6.3.Uluslararası Endekslerde Güney Afrika: Postyapısalcı Bir Analiz

Bu çalışmada postyapısalcılık yardımcı kuram olarak seçilmiştir. Uluslararası ilişkiler disiplininde postyapısalcı yaklaşım 1980'lerden sonra etkisini göstermiştir. Dış politika, devlet, güvenlik ve egemenlik gibi kavramların yeniden okunması gerektiğini öne süren bu yaklaşım Richard Ashley tarafından yazılan "Neorealizmin Sefaleti" başlıklı çalışmayla ilk kez literatürde kendine yer bulmuştur³⁵⁹. Postyapısalcılığın uluslararası ilişkiler disiplinine sağladığı en önemli katkı metinlerin deşifresini gerçekleştirmektir. Bunu yaparken teorik yaklaşımda bilgi – iktidar ikilemi, söylem, yapısöküm ve çifte okuma ile hiper – realite gibi kavramlar kullanılır. Metinlerde bir 'ben' ve 'öteki' oluşturulduğu ve böylece ötekilerin susturulduğu öne sürülür. Bu sebeple metinleri deşifre etmek oldukça önemlidir. 'Ben' ve 'öteki' ilişkisine batı medyasının başını çektiği söylem şekli örnek verilebilir. Batılı birçok yazar, siyasetçi ve medya kuruluşu batının demokratik doğunun ise anti-demokratik olduğunu öne sürer. Doğu demokrasinin olmadığı ülkeler sınıfı altında ötekileştirilir.

³⁵⁸ BBC, Are protesters right on South Africa farm murder rate?, <https://www.bbc.com/news/world-africa-41807642> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

³⁵⁹ Richard K. Ashley, "The poverty of neorealism", *International Organization*, Cilt.38, Sayı.2, 225-286, (1984).

Bilgi – iktidar ilişkisinde bilginin iktidar veya gücü elinde tutanlar için bir meşruiyet aracı hâline gelmesinden bahsedilir. Bu noktada bilginin kullanılmasıyla söylem geliştirilir. Söylem belirli bir zaman içinde tek gerçek olarak kabul edilen ve hâkim ideolojinin hizmetine sunulan fikirler setidir. Bunlara karşı alternatif yollar geliştirilemez veya geliştirilen alternatifler genellikle bir kenara itilir. Bu söylemleri çürütebilmek için Jacques Derrida tarafından önerilen yapısöküm ve çifte okuma gerçekleştirilir³⁶⁰. Yapısöküm bir söylem veya metindeki kavramlar ve işleyiş arasındaki istikrarsızlığı ve çelişkileri ortaya koyar. İlk okuma esnasında hâkim söylem ortaya çıkarılırken, ikinci okuma ezber bozmak için yapılır. Söylem veya metinlerdeki istikrarsızlıklar ve iç çelişkiler ortaya çıkarılarak gerçeğe ulaşılır. Böylece insanlara, özellikle görsel medya tarafından sunulan hiper – realite aşılabılır. Hiper – realite iletişim çağının en önemli aracı olan görsel medyanın gerçeği yansıtmaktan daha fazla bir işlevi olduğunu öne sürer. Görsel medya aynı zamanda kendi gerçekliğini oluşturur ve kurgular. Ürettiği gerçeklikte neyi nasıl sunmak istiyorsa o şekilde dile getirebilir³⁶¹. Böylece gerçeklik medyada yeniden üretilir. Bu durum genellikle teknolojik olarak gelişmiş postmodern toplumlarda yaşanır. Sanal gerçeklikle fiziksel gerçeklik birbirine karışır. Ancak bu üretilmiş gerçeklik bilgi – iktidar ilişkisi içerisinde gücü elinde bulunduranlara hizmet edebilir³⁶². Bu bölümde Afrika kıtasıyla ilgili öne sürülen yanlış ön yargılar ifade edilecek ve ardından Güney Afrika'nın kıtanın içinde demokratik ve özgür bir ülke olduğu söylenecektir. Böylece hâkim söylemin yanlışlıklar barındırdığı gösterilmiş olacaktır.

Çalışmanın bu bölümünde kullanılan postyapısalcılık yardımcı kuram olarak seçilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin başını çektiği medya imparatorluğuna ve bunun müttefiklerine bir eleştiri yapmak amacıyla tercih edilmiştir. Güney Afrika gerek siyasi tarih bölümünde gerekse de daha sonraki medya bölümlerinde ele alındığı üzere demokratik ve insan haklarının önemsendiği bir ülkedir. Ayrıca medya ve basın özgürlüğü konusunda gelişmiş bir ülke kadar iyi konumdadır. Bu özelliklerine rağmen Güney Afrika ve Afrika kıtası hak ettiği değeri batı medyasında bulamamaktadır. Soğuk Savaş'ın bitişinden sonra bir hayli kuvvetlenen batı medyası bütün dünyayı etkisi altına almıştır. Özellikle BBC, CNN, Reuters, Fox ve New York Times gibi kuruluşlar tarafından yönlendirilen dünya medyası batıyı ve ideallerini yıkılmaz bir gerçeklik olarak sunmuştur. Hatta bu yaklaşım uluslararası ilişkiler disiplininde bile karşılık bulmuş, Francis Fukuyama tarihin sonu tezini geliştirmiştir. Öyle ki batı tipi yaşam tarzı, kapitalizm ve serbest pazar ekonomisi ile liberal demokrasilerin insanlığın göreceği son

³⁶⁰ Detaylı bilgi için bkz. John D. Caputo (Ed.), *Deconstruction in a Nutshell: A Conversation with Jacques Derrida*, Fordham University Press, 1996.

³⁶¹ Jean Baudrillard, *Simulacres et Simulation*, Editions Galilee, 1981.

³⁶² Tuncay Kardaş ve Ramazan Erdağ, "Postyapısalcılık ve Uluslararası İlişkiler", Ramazan Gözen (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (379-404), İstanbul: İletişim Yayınları, 2015, s.379-397.

yönetim biçimi olduğunu ifade edecek kadar bilimden uzaklaşmış ve çeşitlilikten yoksun bir mantığın kudretine teslim olmuştur. Özellikle Amerikan sineması olan Hollywood aracılığıyla güçlendirilen bu argüman başka kıtadaki ülke ve insanların başarılarını yok sayma eğilimini artırmıştır. Bu duruma basit bir şekilde batı merkezcilik denilebilir. İlk okuma batı merkezçiliğin demokrasi ve özgürlükler literatüründe hâkim olduğunu ortaya çıkarır. Afrika'nın barbar toplulukları barındırdığı ön yargısı batı merkezçiliğe eşlik eder.

Wa'Njogu çoğu batılının Afrika'yı ziyaret etmemesine rağmen kıtayla ilgili ön yargılara sahip olduğunu ifade eder. Ön yargılar genelde okuldaki ders kitapları, gazete haberleri, kilise raporları veya eğlence endüstrisinin ürettiği enformasyondan kaynaklanır. Ön yargıların başında Afrika'nın genelde medeni bir yer olmadığı gelir. Vahşi doğanın yaygın varlığı üzerinden inşa edilen söylemde Afrika'nın büyük medeniyet kentleri yok sayılır. Batı merkezci söylemin bu yaklaşımının temelinde en az medya kadar tarihsel öğretinin de rolü vardır. Yunan medeniyetinin inşa ettiği toplumsal yaşam tasviri günümüzde batı medeniyetinin temeli olarak kabul edilir. Bu yaklaşımda Afrika vahşi bir yer olarak tasvir edilir. Günümüzde batı medeniyetinin kitle iletişim araçları bu tasviri sürekli olarak yeniden üretir. İlkel Afrika'ya karşılık batı modern bir dünya olarak sunulur. Batının gözünde Afrika zaten kabile kültüründen kurtulamamış ilkel bir kıtadır³⁶³. Afrika kıtasına yönelik en yaygın bilinen ön yargılar aşağıdaki gibi sıralanabilirler³⁶⁴:

- Afrika kıtasında yaşayan herkes siyahtır.
- Siyah insanlar ahlâki, fiziksel ve entelektüel kapasite açısından beyazlardan daha aşağıdır.
- Siyah ırk dünyada uygarlığın gelişimine hiçbir katkıda bulunmamıştır. Sosyal, kültürel, sanatsal veya bilimsel gelişmelere de katkı sağlamamıştır.
- Afrika vahşi ve barbardır.
- Afrika kıtası tehlikeli bir yerdir.

Ancak uluslararası endekslere bakıldığında ve farklı ülkelerle ilgili literatür okunduğu zaman yukarıda ifade edilen ön yargıların doğru olmadığı görülür. Bu sebeple çifte okuma yaparak ön yargıların çelişkilerini ortaya çıkarmak ve Afrika kıtasının aslında sunulandan daha iyi durumda olduğunu göstermek mümkündür. Örneğin, Güney Afrika'nın tıpkı batı ülkeleri gibi demokratik ve medeni bir yer olduğu tezi öne sürülebilir. Afrika kıtasının güney ucunda bulunan bu ülke basın özgürlüğü ve demokrasi konusunda batı standartlarını yakalayan ve bu noktada kalmaya

³⁶³ John Kiarie Wa'Njogu, "Representation of Africa in the Western Media: Challenges and Opportunities", Kimani Njogu ve John Middleton (Ed.), *Media and Identity in Africa* içinde (76-84), Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009, s.76-77.

³⁶⁴ Wa'Njogu, s.77.

alışan bir ulustur. Uluslararası endekslere bakıldığında standardının Afrika kıtasına göre bir hayli yüksek olduğu ve gelişmiş bir batılı devlet sınıfında bulunduğu kolaylıkla görölebilir. Güney Afrika'nın kişi başına düşen milli gelire oranla ve insani gelişim endeksi açısından kendisine benzer olan ölkelere göre internet özgürlüğü konusunda bulunduğu konumu görmek genel olarak Afrika kıtası açısından önemini daha net gösterecektir.

Tablo 11: 2019 Yılında Kişi Başına Düşen Milli Gelir Açısından Benzer Ölkeler ve Güney Afrika (4,500 – 34,000 Dolar)

Ölkeler	Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Dolar Cinsinden)
Kenya	4,509.3
Pakistan	4,884.9
Nijerya	5,348.3
Hindistan	7,034.2
Özbekistan	7,288.8
Fas	7,826.2
Vietnam	8,374.4
Ördün	10,316.6
Tunus	11,201.3
Mısır	12,250.8
Endonezya	12,301.8
Güney Afrika	12,999.1
Ukrayna	13,341.2
Sri Lanka	13,620.1
İran	14,535.9
Azerbaycan	15,000.8
Brezilya	15,258.9
Lübnan	15,327.3
Kolombiya	15,643.7
Çin	16,784.7
Venezuela	17,527.4
Belarus	19,943.3
Meksika	20,410.7
Rusya	29,181.4
Macaristan	33,979.0

Kaynak: World Bank, GDP per capita, PPP, https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?most_recent_value_desc=true [Erişim: 2 Ağustos 2020].

Yukarıdaki tabloya bakıldığında İran, Rusya, Çin ve Venezuela gibi Amerika Birleşik Devletleri tarafından her daim eleştiriye maruz kalan ölkeler görölmektedir. Ayrıca, batının sömürsünü yaşayan ve bu sebeple sanayi devrimlerini sıradan tüketici olarak geçirmiş, darbelerle gelişmesinin önü kapanmış Afrika ölkeleri göze çarpmaktadır. Buna ek olarak Brezilya ve Hindistan gibi dünyanın büyük ve önemli ekonomileri görölmektedir. Bu ölkelerle Güney Afrika'yı internet özgürlüğü konusunda kıyaslamak önemli verileri sunacaktır. Güney Afrika'nın Afrika kıtası için önemini görmenin yanı sıra, aynı zamanda kişi başına düşen milli gelir açısından kendisine benzer, kendisinden daha zayıf veya güçlü olan ölkelerle de farklılaştığı görölecektir.

Tablo 12: Güney Afrika ve Diğer Ülkelerin İnternet Özgürlüğü (2019 Yılında)

Ülkeler	İnternet Özgürlüğü (0 = en az özgür, 100 = en çok özgür)
Kenya	68 – Kısmen Özgür
Pakistan	26 – Özgür Değil
Nijerya	64 – Kısmen Özgür
Hindistan	55 – Kısmen Özgür
Özbekistan	26 – Özgür Değil
Fas	54 – Kısmen Özgür
Vietnam	24 – Özgür Değil
Ürdün	47 – Kısmen Özgür
Tunus	64 – Kısmen Özgür
Mısır	26 – Özgür Değil
Endonezya	51 – Kısmen Özgür
Güney Afrika	72 - Özgür
Ukrayna	56 – Kısmen Özgür
Sri Lanka	49 – Kısmen Özgür
İran	15 – Özgür Değil
Azerbaycan	39 – Özgür Değil
Brezilya	64 – Kısmen Özgür
Lübnan	52 – Kısmen Özgür
Kolombiya	67 – Kısmen Özgür
Çin	10 – Özgür Değil
Venezuela	30 – Özgür Değil
Belarus	35 – Özgür Değil
Meksika	60 – Kısmen Özgür
Rusya	31 – Özgür Değil
Macaristan	72 – Özgür

Kaynak: Freedom House tarafından yayınlanan raporlardan derlenmiştir.

İnternet özgürlüğü açısından yapılan tabloda Güney Afrika ve Macaristan'ın özgür ülke sınıfında oldukları ve diğer ülkelere oranla öne çıktıkları görülür. Özellikle Güney Afrika ile birlikte BRICS bloğu içerisinde yer alan Rusya ve Çin'in özgür olmadıkları görülür. Brezilya ve Hindistan ise kısmen özgür ülkeler konumundadır. Bu durum BRICS ülkelerinde internet özgürlüğü konusunda endekse göre Güney Afrika'nın en başarılı ülke olarak diğerlerinden ayrıştığını ortaya koyar. Ayrıca listedeki başka birçok ülkeden de daha özgürdür. Arap Baharı'nın yaşandığı Fas ve Tunus gibi ülkeleri de geride bırakmıştır. 20 Şubat Hareketi'nin etkin olduğu Fas veya 2014 yılında yeni anayasa kabul eden Tunus³⁶⁵ internet özgürlüğünde Güney Afrika'nın gerisinde kalmıştır. Mısır yaşadığı darbe sonrasında özgürlükler bakımından oldukça geri gitmiştir.

Güney Afrika'nın bulunduğu önemli noktayı anlamak için başka endekslere de bakmakta yarar vardır. Bunlardan birisi de yüksek insani gelişim endeksindeki basın özgürlüğü sıralamasıdır. Güney Afrika 2019 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan insani gelişim raporunda yüksek insani gelişim endeksindeki ülkeler arasında gösterilmiştir.

³⁶⁵ Africanews, La Tunisie, berceau du Printemps arabe, <https://fr.africanews.com/2019/09/15/la-tunisie-berceau-du-printemps-arabe/> [Erişim: 3 Ağustos 2020].

Tablo 13: Yüksek İnsani Gelişim Endeksindeki Ülkeler ve Basın Özgürlüğü

Ülkeler	Yüksek İnsani Gelişim Endeksinde	2020 Yılında Dünyadaki Basın Özgürlüğü Sırası (180 Ülke İçinde)
Sırbistan	Evet	93
Panama	Evet	76
Arnavutluk	Evet	84
Küba	Evet	171
Brezilya	Evet	107
Cezayir	Evet	146
Kuzey Makedonya	Evet	92
Çin	Evet	177
Tunus	Evet	72
Ukrayna	Evet	96
Venezuela	Evet	147
Libya	Evet	164
Mısır	Evet	166
İran	Evet	173
Meksika	Evet	143
Gabon	Evet	121
Bosna - Hersek	Evet	58
Tayland	Evet	140
Güney Afrika	Evet	31

Kaynak: United Nations, Human Development Report 2019, Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century, s.23; Reporters Without Borders, 2020 World Press Freedom Index, <https://rsf.org/en/ranking> [Erişim: 2 Ağustos 2020].

Bu ülkeler arasında sadece doğunun ulusları yoktur, aynı zamanda Sırbistan, Arnavutluk ve Ukrayna gibi batılı ülkeler de vardır. 2020 yılında Güney Afrika'nın basın özgürlüğünde açık ara bu ülkelerin önünde olduğu görülür. Devrimlerin yaşandığı Güney Amerika kıtasının temsilcisi Meksika bile Güney Afrika'nın çok gerisinde kalmıştır. Sırbistan, Arnavutluk, Kuzey Makedonya, Bosna – Hersek ve Ukrayna gibi Avrupa ülkeleri de Güney Afrika'nın gerisindedir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin de 177.sırada yer alarak en başarısız ülke olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Görüldüğü üzere Güney Afrika yüksek insani gelişim endeksinde yer alan ülkelerin hepsinden daha özgür bir basına sahiptir. Güney Afrika'nın basın özgürlüğü konusunda gerçek anlamda sınanmasını sağlayacak tablolardan birisi de liberal demokrasiler içindeki durumunu analiz eden verilerdir.

Tablo 14: Liberal Demokrasiler İçinde Güney Afrika

Ülkeler	2020 Yılında Dünyadaki Basın Özgürlüğü Sırası (180 Ülke İçinde)
Güney Afrika	31
Fransa	34
İtalya	41
Amerika Birleşik Devletleri	45
Slovenya	32
Birleşik Krallık	35
Çek Cumhuriyeti	40

Kaynak: Reporters Without Borders, 2020 World Press Freedom Index, <https://rsf.org/en/ranking> [Erişim: 2 Ağustos 2020].

Yukarıdaki tabloda Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve İtalya gibi liberal demokrasiler bulunmaktadır. Bunlara ek olarak bazı Avrupa devletlerine de yer verilmiştir. Bunların içinde Güney Afrika'nın 2020 yılında basın özgürlüğü sıralamasında en iyi konumda bulunduğu görülmektedir. Fransa gibi özgürlükler noktasında doğu ülkelerini ve Afrika'yı eleştiren bir medyaya sahip ülke bile sıralamada geri planda kalmıştır. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık sıralamada Güney Afrika'nın takipçisi olmuşlardır. Bu tablo Güney Afrika'nın gelişmiş ülke standartlarında bir basın özgürlüğüne sahip olduğunu gösterir. Bütün bunlara ek olarak Güney Afrika'yı Avrupa Birliği'nin merkezini oluşturan ve medya özgürlüğü söz konusu olunca eleştirel olmaktan çekinmeyen Batı Avrupa ulusları içinde görmek yararlı olacaktır.

Tablo 15: Batı Avrupa Ülkeleri ve Güney Afrika

Ülkeler	2020 Yılında Dünyadaki Basın Özgürlüğü Sırası (180 Ülke İçinde)
Güney Afrika	31
Avusturya	18
Belçika	12
Fransa	34
Almanya	11
İrlanda	13
Hollanda	5
İsviçre	8
Birleşik Krallık	35
Çek Cumhuriyeti	40
Lihtenştayn	24
Lüksemburg	17

Kaynak: Reporters Without Borders, 2020 World Press Freedom Index, <https://rsf.org/en/ranking> [Erişim: 2 Ağustos 2020].

Bu tabloda Batı Avrupa ülkelerinin basın özgürlüğü konusunda Güney Afrika'dan daha başarılı bir performans sergilediği görülmektedir. Ancak Güney Afrika bulunduğu konum itibarıyla aynı klasman içinde değerlendirilebilir. Fransa, Çek Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık gibi ülkeleri geride bırakarak basın özgürlüğü konusunda gelişmiş ülkeler sınıfında olduğunu göstermiştir. Burada elbette önemli olan ülkeler arasındaki üç veya beş puanlık farklar değildir. Genel olarak tablolara bakıldığında Güney Afrika'nın kendisine benzer kişi başına milli geliri olan ülkelere ve aynı zamanda Afrika ülkelerine göre çok daha özgür bir medyaya sahip olmasıdır. Endeksler sadece bu özgür medyanın yansımasıdır. Toparlamak gerekirse, Güney Afrika hâkim batı medyasının bile zaman zaman özgürlük noktasında önüne geçebilmekte ve bu konuda gelişmiş ülke standartlarını yansıtabilmektedir.

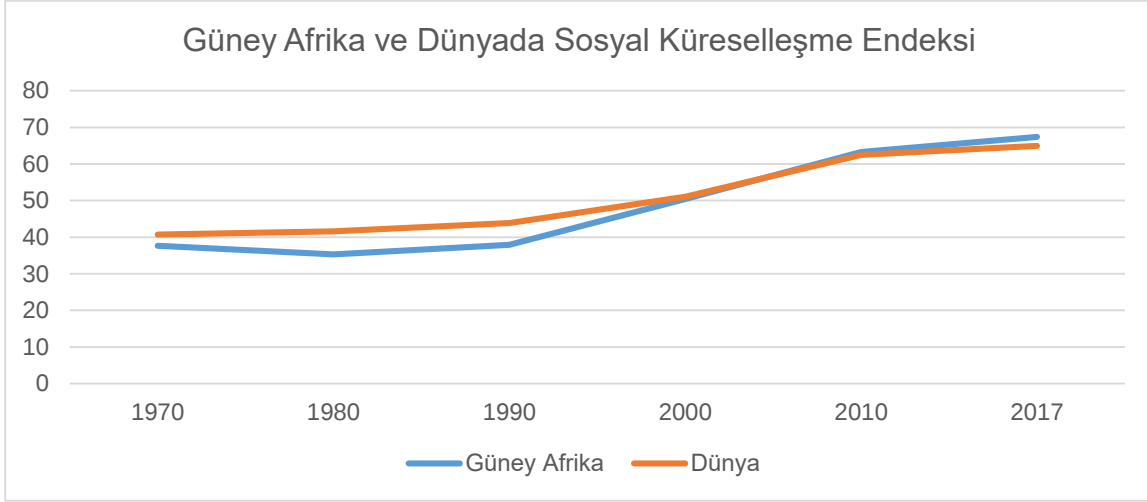
6.3.1.Sosyal Küreselleşme Endeksinde Güney Afrika

Özgürlüklerin yanı sıra bir diğer önemli nokta küreselleşmenin sonucu olarak Güney Afrika'da ziyaret edilen internet siteleriyle ilgilidir. Küreselleşen dünyada Güney Afrika'da internet konusundaki eğilimler başka ülkelerle benzeşmektedir. Tıpkı özgürlük konusunda Güney Afrika iyi bir noktada olduğu gibi küreselleşmeyle birlikte Güney Afrika'da demokratik batı ülkeleriyle benzer internet sitelerine girildiği görülür. Bu durum özgürlük alanındaki benzemeye ek olarak tercihlerin de birbirine yaklaştığını gösterir. Dünyada sosyal küreselleşme endeksi incelendiği zaman hem dünyada hem de Güney Afrika'da doğrusal bir ilişkinin varlığı, korelasyonu saptanabilir. 1980'de Güney Afrika'da 35,3 olan sosyal küreselleşme oranı, 1990'da 37,91, 2000'de 50,45, 2010'da 63,29 ve 2017'de 67,37 olmuştur. Benzer bir gelişme dünyadaki sosyal küreselleşmede de görülebilir. 1980'de 41,56 olan sosyal küreselleşme, 1990'da 43,84, 2000'de 51, 2010'da 62,48 ve 2017'de 64,94 olarak görülmektedir. Bu durum Güney Afrika ve dünya arasında bu alanda pozitif bir korelasyonun olduğunu gösterir. Her iki aktördeki sosyal küreselleşme ayrı ayrı incelendiği zaman 1980 – 2017 yılları arasında hem Güney Afrika'da hem de dünyada artmıştır. Küreselleşmenin bir sonucu olan Youtube, Google, Facebook ve Netflix gibi internet siteleri dünyada oldukça çok tercih edilmektedir. Bu siteler Güney Afrika'da da en çok girilen internet sayfaları içindedir. Bu sayfaların ziyaret edilisinin genel bir sonuç olduğu ve dünyada da zaten benzer bir küreselleşmenin yaşandığı ifade edilebilir. Güney Afrika'ya benzer şekilde Fransa'da insanlar en çok Facebook, Youtube ve Google gibi sitelere girmektedir³⁶⁶. Amerika Birleşik Devletleri'nde de benzer şekilde Google, Youtube ve Facebook en çok ziyaret edilen internet siteleri arasındadır³⁶⁷.

³⁶⁶ Miss Futée, Top 100 des sites internet les plus visités en France, <https://miss-futee.com/top-100-sites-internet-2016-france/> [Erişim: 2 Ağustos 2020].

³⁶⁷ Bilan, Les 10 sites web les plus visités aux Etats-Unis, https://www.bilan.ch/techno/les_10_sites_web_les_plus_visites_aux_etats_unis [Erişim: 2 Ağustos 2020].

Şekil 8: Güney Afrika ve Dünyada Sosyal Küreselleşme Endeksi

Kaynak: ETH Zürich - KOF Swiss Economic Institute, KOF Globalisation Index, <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> [Erişim: 2 Ağustos 2020].

Bu endeksler Güney Afrika'nın günümüzde basın ve internet özgürlüğünde gelişmiş ülkeler sınıfında olduğunu gösterir. Bu durum Apartheid geçmişine sahip bir ülke için oldukça olumlu bir gelişmedir. Bilindiği üzere medya – demokrasi ilişkisinde hür bir medya demokrasinin sacayaklarından birisi olarak kabul edilir. Bu konunun korunması ve zamanla daha iyiye gitmesi için Afrika Ulusal Kongresi başta olmak üzere tüm medya mensuplarına büyük iş düşmektedir. Güney Afrika'nın bir parçası olduğu BRICS bloğundaki ülkelerin medya özgürlükleri noktasındaki durumunu öğrenmek Güney Afrika'nın öneminin daha iyi anlaşılmasına ek bir katkı sağlayacaktır.

6.4.BRICS İçinde Basın ve İnternet Özgürlüğü

BRICS ülkelerinin basın ve internet özgürlüğü alanlarındaki durumunu görmek Güney Afrika'nın önemini ortaya koyacaktır. Bu bölümde Freedom House ve Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütünün raporlarından yararlanılmıştır. Çin'in medya özgürlüğü noktasında bloğun diğer üyelerine kıyasla daha kötü bir durumda olduğu görülmektedir. Çok partili ve adil seçimlerin yapılmaması sistemin en büyük sorunudur. Hindistan, Brezilya ve Rusya'nın daha iyi bir durumda olduğu görülür. Brezilya'da son dönemde oluşan popülist söylemler dışında büyük bir olumsuzluğun olmadığı söylenebilir. Hindistan'a bakıldığında genel olarak özgürlüklere saygı duyulduğu görülür. Fakat Müslümanlara yönelik saldırılar ve Hindu milliyetçiliği Hindistan demokrasisi için yakın gelecekte önemli bir problem olarak görülmektedir. Rusya'da Vladimir Putin'in daha liberal bir yönetim anlayışını benimsemesi hâlinde medya özgürlüğü daha iyi bir noktaya gelebilir.

6.4.1.Rusya

Rus siyasetçiler genelde batının insan hakları, yolsuzluk, yoksulluk ve siyasal özgürlükler konusundaki eleştirilerine kuşkuyla bakar ve çoğunlukla bunları reddeder. Genelde batılılar tarafından yapılan ekonomik, siyasal değerlendirme ve puanlandırmalar Rusya'nın egemenlik haklarına müdahale ve siyasal baskı aracı olarak yorumlanır. Vladimir Putin yönetimi Amerikan hegemonyasının bu siyasal baskı araçlarıyla devam ettirildiğini düşünür. Bu sebeple Amerikan fonları dâhil olmak üzere Rusya ve çevresinde batı etkisinin azaltılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilir. Genelde ABD'nin faaliyetlerinin Avrasya'yı istikrarsızlaştırdığı ve Rus karşıtı olduğu söylenir³⁶⁸.

Rusya'da genel olarak medya özgürlüğüne saygı duyulsa da bazı noktalarda özgürlükler açısından sorunlar mevcuttur. Rusya Federasyonu 1999 – 2000 yıllarında yaşanan Grozny Savaşı'nda çok sayıda sivil öldürmüştür. Çeçen başkenti savaşta harabeye dönmüş ve BM tarafından dünyada en fazla yıkıma uğramış şehir olarak gösterilmiştir³⁶⁹. İkinci Çeçen – Rus Savaşı'nda şehir İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki Berlin'e dönmüştür. Ayakta kalmış bir bina bile bulmak bir hayli zordur. İkinci savaşta binlerce sivilin öldüğü ifade edilmektedir³⁷⁰. Rusya, Grozny kentini sivil – silahlı ayrımı yapmadan bombalamıştır.

Rusya gazeteciler için güvenli bir yer olmaktan özellikle Anna Politkovskaya'nın suikastle öldürülmesi sonucunda çıkmıştır. Bu ve benzeri cinayetlerin kim tarafından yaptırıldığı net bir şekilde bilinmese de, genellikle siyasi konular üzerine yazan gazetecilerin güvende olmadıkları söylenebilir. Politkovskaya Putin'in Rusyası (Putin's Russia – 2004) başlıklı kitabın yazarıdır. Ayrıca Çeçenlerin sorunlarına da bir hayli ilgi göstermiş ve Rusya'nın uygulamalarını eleştirmiştir. Putin'in Rusyası başlıklı kitabında Putin yönetimi altındaki Rusya'nın mafya devleti hüviyeti gösterdiğini söylemiştir³⁷¹. Elbette hiçbir gazeteci cinayeti bir siyasetçinin üzerine yığılamaz. Muhakkak suçun mahkeme tarafından kesinleşmesi gerekmektedir. Ancak burada zaten anlatılmak istenen husus Güney Afrika'nın gazeteciler için çok daha güvenli bir ortam teşkil ettiği ve daha özgür bir çalışma atmosferinin varlığıdır. Gazetecileri Koruma Komitesi Rusya'da 1992 ile 2020 yılları arasında toplamda 58 gazetecinin öldürüldüğünü ifade

³⁶⁸ Andrei P. Tsygankov ve David Parker, "The securitization of democracy: Freedom House ratings of Russia", *European Security*, Cilt.24, Sayı.1, 77 - 100, (2015), s.77.

³⁶⁹ BBC, Scars remain amid Chechen revival,

http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/6414603.stm [Erişim: 3 Ağustos 2020].

³⁷⁰ Christoph Zürcher, *The Post-Soviet Wars: Rebellion, Ethnic Conflict, and Nationhood in the Caucasus*, New York: New York University Press, 2007, s.100.

³⁷¹ BBC, Anna Politkovskaya: Putin's Russia, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6035133.stm> [Erişim: 3 Ağustos 2020].

etmektedir³⁷². Bu kuruluş Güney Afrika’da aynı dönem içinde sadece 4 gazetecinin öldürüldüğünü açıklamaktadır³⁷³. Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Freedom House raporlarında Rusya günümüzde özgürlük noktasında bazı sorunlara sahip olan bir ülkedir.

Tablo 16: Rusya’nın Yıllara Göre Özgürlük Durumu

Yıllar	Durum
2017	Özgür değil
2018	Özgür değil
2019	Özgür değil
2020	Özgür değil

Kaynak: Freedom House raporlarından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur.

<https://freedomhouse.org/>

Çok partili seçimlerin yapılması ve büyük bir medya ağına sahip olması bu değerlendirmelerin biraz ağır olduğunu düşündürebilir. Bu eleştirinin haklılık payı olsa da Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra Rusya’da birçok önemli sorunun varlığından bahsedilebilir. Rusya’da siyasal gücün Vladimir Putin’in elinde olduğu görülmektedir. Bu durumun dış politikanın yönlendirilmesinde etkili olduğu ve Kırım’ın ilhakına yol açtığı ortadadır. Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç’in 2013 yılında AB Ortaklık Anlaşmasını imzalamayı reddetmesiyle Kiev’de başlayan batı yanlılarının protestoları sonucunda ülkede Kırım’ın ilhakına yol açacak olaylar zinciri başlamış ve Yanukoviç yönetimi devrilmiştir. Kırım sokaklarında “Yeşil Adamlar” olarak anılan silahlı kişiler gezmeye başlamıştır. Rus yanlısı olan ve Rusya’nın gizli askerlerinden oluşan bu kişiler parlamento binası dâhil olmak üzere birçok kamu binasını ele geçirmiştir. Bu siyasal ortamda Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu Rusya’ya bağlanmak mı yoksa Ukrayna’ya bağlı kalmak mı sorusu üzerine kurulu bir referandum yapmaya karar vermiştir.

BM Güvenlik Konseyi’nin Ukrayna ve Kırım’daki sorunları çözmemesi uluslararası hukuktaki ve siyasetteki gücünün sorgulanmasına yol açmıştır. Kırım Tatar Milli Meclisi’nin boykot kararı aldığı referandum 16 Mart 2014 tarihinde yapılmıştır. Rus yanlısı olmayanlara baskı uygulandığı bir dönemde yapılan referandumdan Rusya’ya bağlanma kararı çıkmıştır. Bu kararın üzerine Rus askerleri Kırım’a yerleşmiştir. Rusya Federal Güvenlik Servisi (FSB) camilere, evlere ve okullara baskınlar yapmıştır. Kırım’daki birçok internet haber sayfasına erişim engellenmiştir. Bu ilhak medya alanını da vurmuştur. Kırım Haber Ajansı, Kırım ve Ukrayna basın kuruluşları baskılar ve tehditler yüzünden yarımadadan taşınmak zorunda kalmışlardır. Günümüzde Kırım Haber Ajansı merkezlerini Ukrayna’da Kiev’e ve Türkiye’de Ankara’ya konuşlandırmıştır³⁷⁴. Ukraynalılar Kırım’ın yeniden ülkeye katılacağını düşünürken, Putin yönetimindeki Rusya Kırım meselesinin artık kapandığını ve konuşulmaması gerektiğini

³⁷² Committee to Protect Journalists, Russia, <https://cpj.org/europe/russia/> [Erişim: 3 Ağustos 2020].

³⁷³ Committee to Protect Journalists, South Africa, <https://cpj.org/africa/south-africa/> [Erişim: 3 Ağustos 2020].

³⁷⁴ Qırım Haber Ajansı, Bize Ulaştın, <https://qha.com.tr/kontakty/> [Erişim: 6 Ağustos 2020].

savunmaktadır³⁷⁵. Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Freedom House Rusya'yı günümüzde konsolide otoriter rejim olarak sınıflandırmıştır.

Tablo 17: Rusya'nın Yıllara Göre Demokrasi Durumu

Yıllar	Durum
2015	Konsolide otoriter rejim
2016	Konsolide otoriter rejim
2017	Konsolide otoriter rejim
2018	Konsolide otoriter rejim
2019	Konsolide otoriter rejim
2020	Konsolide otoriter rejim

Kaynak: Freedom House raporlarından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur.

<https://freedomhouse.org/>

Rusya Federasyonu internet konusunda Çin Halk Cumhuriyeti kadar baskıcı ve yasakçı değildir. Ancak bazı sorunların olduğu yine de söylenebilir. 2018 yılında anlık mesajlaşma hizmeti veren Telegram teröristler tarafından kullanıldığı gerekçesiyle erişime kapatılmıştır. Ancak 2020 yılında yeniden erişime açılmıştır³⁷⁶. Putin'in internete yaklaşımı iki temele dayanır. Birincisi interneti kontrol etme ve ikincisi de dünyadaki ortak WWW (World Wide Web) sisteminden izole olmadır. 2018 yılında sanal özel ağlara (Virtual Private Networks) erişim sağlayanlara para cezası getirilmiştir. Böylece yasaklı sitelere erişim cezalandırılmıştır. 2019 yılında çıkan "egemen internet yasası" (Sovereign Internet Law) internet hizmet sağlayıcılarına hükümetin yasakladığı sitelere erişimi otomatik olarak engelleyecek bir sistemi kurmalarını zorunlu hâle getirmektedir. Ayrıca veri yerelleştirme yasalarıyla sosyal medya paylaşım sitelerinin Rus vatandaşlarının özel bilgilerini Rusya'da depolamaları zorunlu hâle gelmiştir³⁷⁷. Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Freedom House Rusya'yı günümüzde internet alanında özgür ülkeler sınıfında kabul etmemektedir.

Tablo 18: Rusya'nın Yıllara Göre İnternet Özgürlüğündeki Durumu

Yıllar	Durum
2009	Kısmen özgür
2011	Kısmen özgür
2012	Kısmen özgür
2013	Kısmen özgür
2014	Kısmen özgür
2015	Özgür değil
2016	Özgür değil
2017	Özgür değil
2018	Özgür değil
2019	Özgür değil

Kaynak: Freedom House raporlarından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur. <https://freedomhouse.org/>

³⁷⁵ AA, Rusya'nın Kırım'ı yasa dışı ilhakinin üzerinden üç yıl geçti, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-nin-kirim-i-yasa-disi-ilhakinin-uzerinden-uc-yil-gecti/771891> [Erişim: 6 Ağustos 2020].

³⁷⁶ VOA, Russia Lifts Ban on Telegram Messaging App, <https://www.voanews.com/europe/russia-lifts-ban-telegram-messaging-app> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

³⁷⁷ Human Rights Watch, Russia: Growing Internet Isolation, Control, Censorship, <https://www.hrw.org/news/2020/06/18/russia-growing-internet-isolation-control-censorship> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

Bu eleştirilerin biraz ağır olduğu öne sürülebilir. Demokrasi ve özgürlükler noktasında bazı sorunlar olsa da, medya özgürlüğüne büyük ve direkt müdahaleler göze çarpmaz. Anna Politkovskaya cinayetiyle ilgili Putin'i suçlayan bir yargı kararı çıkmadıkça bu cinayetten onu sorumlu tutmak haksızlık ve hukuksuzluktur. Ancak gazetecilerin korunması için önlemler alınmalıdır. Bu sebeple medya konusunda Putin yönetiminin büyük ve direkt olarak bir müdahalesi söz konusu değildir. Özgürlükler noktasında Çeçen Savaşı'nda görülen sorunlar olsa da, medya konusunda direkt bir müdahale söz konusu değildir. Ancak oluşturulan siyasal iklimin medyanın özgürlüğünü olumsuz etkilediği söylenebilir.

Rusya'da iletişim, enformasyon teknolojileri ve kitle iletişiminden sorumlu olan kurum Roskomnadzor'dur. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün sağladığı verilere göre, üç bin civarında çocuk pornosu içeriği Roskomnadzor tarafından erişime kapatılmıştır. Bu oldukça faydalı ve doğru bir adımdır. Ayrıca yine engellenen içerikler arasında uyuşturucu kullanımı, kumar ve iddia gibi konuları kapsayan yasaların ihlâli, telif hakkı, alkol ve çocukları hukuksuzluğa itecek faaliyetlerin yayınlanması bulunmaktadır. Bunlar göz önüne alındığında tıpkı belli bir yaştan önce ehliyet almak veya oy kullanmak nasıl mümkün değilse, bu engeller de aslında toplum için yararlı adımlardır. Çocuk pornosu veya suçun radikal paylaşımlarla özendirilmesi toplum nezdinde yasaklanması gereken faaliyetlerdir. Genel itibarıyla internette atılan bazı olumlu adımların Rusya için çok faydalı olduğu söylenebilir. Rusya, Freedom House raporlarında sert bir şekilde eleştirilse de Putin yönetiminin medya konusunda özgürlüklere bir müdahalesi yoktur. Fakat yukarıda da ifade edildiği gibi rejimi destekleyen medya kuruluşlarının ve siyasal iklimin genel olarak basını olumsuz etkileme kapasitesi yüksektir.

6.4.2.Çin

BRICS içinde tek parti yönetimi sadece Çin Halk Cumhuriyeti'nde vardır. Demokrasi daha önce ifade edildiği gibi dar tanımıyla bir ülkede adil ve çok partili seçimlerin yapılmasıdır. Geniş tanımıyla ele alındığında ise çok partili adil seçimlere ek olarak insan hakları ve ifade özgürlüğünün korunduğu ülkelerdeki yönetim şeklini ifade eder. Çin Komünist Partisi'nin tek parti modeliyle ülke yönetilmektedir. Otoriter hükümet şeklinin en temel formu tek parti sistemidir. Çin'deki sistem ulusalcılar ve komünistlerin devrimlerinin bir ürünüdür. Çan Kay Şek 1920'lerin sonunda ulusalcıların lideri olarak askeri güçle Çin'i yönetimi altına aldığı tek parti sisteminin temelleri atılmıştır. 1949 yılında komünistlerin kazandığı zaferle Çin'deki

ulusalcı tek parti hâkimiyeti komünist tek parti hâkimiyetine dönüşmüştür. Komünist parti mevcut tek parti sisteminin garantörüdür³⁷⁸.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin bazı uygulamalarına bakıldığında özgürlüklere saygı duyulmayan bir ortamın varlığı kolaylıkla görülür. 11 Eylül saldırılarından sonra 29 Kasım 2001 tarihinde Çin hükümeti "Doğu Türkistan Örgütleri Tarafından Yapılan Terörist Aktiviteler ve Usame bin Ladin ve Taliban ile Olan Bağları" adı altında bir doküman yayınlamıştır³⁷⁹. Dokümanda Uygurlu insanların içinde teröristlerin bulunduğu ve bunların hem dünya hem de Çin için bir tehdit olduğu söylenmektedir³⁸⁰. 2017 yılından beri Çin hükümeti Uygurlar ve diğer Türk kökenli insanlara Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi'nde gözaltı ve hapsedme politikası uygulamaktadır. Buradaki insanların toplama kamplarına götürüldüğü ve birçok toplama kampı olduğu bilinmektedir. Çin hükümetinin toplama kamplarıyla ilgili açıklamalarında genelde radikalize olmuş Uygurların buralarda mesleki eğitim aldığı ifade edilmektedir. Mesleki eğitim alan Uygurlar yeniden Çin toplumuna dâhil edilmektedir. Fakat kamplara girenlerin itiraflarından anlaşıldığı kadarıyla siyasal beyin yıkama faaliyetleri, Uygur kimliğinin reddi ve işkence uygulamaları yapılmaktadır³⁸¹. 21.yüzyılın dünyasında toplama kampları kabul edilemez. İnsan hakları alanında birçok gelişmenin olduğu günümüzde bu uygulamaların son bulması gerekir.

Çin'in Uygur Türklerine karşı insan haklarına aykırı olan tutumuna ABD bir karşılık vermiştir. Ekonomik alandaki en büyük rakibi olan Çin'e karşı Donald Trump Uygur İnsan Hakları Politikası Yasası'nı (Uyghur Human Rights Policy Act of 2020) imzalayarak onaylamıştır. Yasa Uygur Türklerine karşı işkence ve gözaltı yapan haksız uygulamaların aktörleri olan Çinlilere yaptırım uygulanmasını öngörmektedir. Çin'in batısında Xinjiang özerk bölgesinde Türk kökenli insanlara karşı gerçekleşen insan hakları ihlallerine karşı alınmış bir tutumdur³⁸². Elbette Trump her fırsatı değerlendirerek Çin'i sıkıştırmaya çalışmaktadır. Çin'de genel olarak basın ve internet özgürlüğüne saygı duyulmadığı görülmektedir.

³⁷⁸ Suisheng Zhao, "Political Reform and Changing One-Party Rule in Deng's China", *Problems of Post-Communism*, Cilt.44, Sayı.5, 13-21, (1997), s.14.

³⁷⁹ Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Estonia, Terrorist Activities Perpetrated by "Eastern Turkistan" Organizations and Their Links with Osama bin Laden and the Taliban, <https://www.fmprc.gov.cn/ce/ceee/eng/ztlm/fdkbzy/t112733.htm> [Erişim: 4 Ağustos 2020].

³⁸⁰ Sean R. Roberts, "The biopolitics of China's "war on terror" and the exclusion of the Uyghurs", *Critical Asian Studies*, Cilt.50, Sayı.2, 232–258, (2018), s.232-233.

³⁸¹ Henryk Szadziwski, "The push for a Uyghur Human Rights Policy Act in the United States: recent developments in Uyghur activism", *Asian Ethnicity*, Cilt.21, Sayı.2, 211–222, (2020), s.211 – 212.

³⁸² Middle East Monitor, US' Trump signs law sanctioning China officials for anti-Uyghur policies, <https://www.middleeastmonitor.com/20200623-us-trump-signs-law-sanctioning-china-officials-for-anti-uyghur-policies/> [Erişim: 4 Ağustos 2020].

Tablo 19: Çin'in Yıllara Göre Özgürlük Durumu

Yıllar	Durum
2017	Özgür değil
2018	Özgür değil
2019	Özgür değil
2020	Özgür değil

Kaynak: Freedom House raporlarından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur.

<https://freedomhouse.org/>

Çin'in internet altyapısının her yerinde siyasal sansür bulunmaktadır. Dünya literatüründe Çin'in Büyük Güvenlik Duvarı (Great Firewall of China) olarak bilinen internet sansürü komünist tek parti modelinin tehlikeli gördüğü her şeyi sansürlemek amacıyla kurulmuştur³⁸³. İnternet sansürü Enformasyon Endüstrisi Bakanlığı (Ministry of Information Industry) tarafından denetlenmektedir. Sansürlenecek içeriği Devlet Konseyi Enformasyon Ofisi ve Çin Komünist Partisi'nin Propaganda Birimi belirlemektedir³⁸⁴.

Komünist partinin ve sosyalist sistemin eleştirisi tek parti devletinde kesinlikle istenmeyen davranış şeklidir. Çin'de Youtube, Twitter ve Facebook gibi küreselleşen dünyada bütün insanların girdiği ve kullandığı sosyal paylaşım siteleri yasaktır³⁸⁵. Küresel sosyal medyanın temsilcisi olan bu sitelerin hiçbirisi Çin internetinde yoktur³⁸⁶. Çinli internet kullanıcıları Google yerine arama motoru olarak Baidu motorunu kullanmaktadır. Çin'in Twitter yasağı Weibo sosyal paylaşım platformunun ve WhatsApp yasağı WeChat iletişim uygulamasının gelişmesine yol açmıştır³⁸⁷. Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Çin Halk Cumhuriyeti günümüzde internet konusunda halkını bazı kısıtlamalara maruz bırakmaktadır.

Tablo 20: Çin'in Yıllara Göre İnternet Özgürlüğündeki Durumu

Yıllar	Durum
2016	Özgür değil
2017	Özgür değil
2018	Özgür değil
2019	Özgür değil

Kaynak: Freedom House raporlarından elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur.

<https://freedomhouse.org/>

Facebook Çin'in batısındaki gösterilerde protestocular arasında iletişimi kolaylaştırdığı sebebiyle Temmuz 2009 tarihinde erişime kapatılmıştır. Instagram Eylül 2014 tarihinde Hong Kong'da gerçekleşen demokrasi gösterileri neticesinde erişime kapatılmıştır. WhatsApp

³⁸³ Christopher R. Hughes, "Google and the Great Firewall", *Survival: Global Politics and Strategy*, Cilt.52, Sayı.2, 19–26, (2010), s.19-23.

³⁸⁴ Human Rights Watch, How Censorship Works in China: A Brief Overview, <https://www.hrw.org/reports/2006/china0806/3.htm> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

³⁸⁵ South China Morning Post, Chinese holiday island to unlock Facebook, Twitter and YouTube for foreign visitors, <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2152102/chinese-holiday-island-unlock-facebook-twitter-and> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

³⁸⁶ The Diplomat, Chinese Internet Law: What the West Doesn't See, <https://thediplomat.com/2017/10/chinese-internet-law-what-the-west-doesnt-see/> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

³⁸⁷ Tao Liu ve Wing Thye Woo, "Understanding the U.S.-China Trade War", *China Economic Journal*, Cilt.11, Sayı.3, 319-340, (2018), s.334.

iletişim uygulaması da Eylül 2017 tarihinde engellenmiştir. Google tarafından sunulan Çin arama motoru hizmeti (Google.cn) 2010 yılında erişime kapanmıştır. Google, arama motorunda aranan kelimeleri sansrlememek için artık hizmetlerini Hong Kong üzerinden vermeye karar vermiştir. Kullanıcılar Google sitesine girdikleri zaman Hong Kong'daki (Google.com.hk) adresine ynlendirilmektedir³⁸⁸.

Twitter 2009 yılında Tiananmen Meydanı gösterilerinin 20.yıl dönümünde erişime kapatılmıştır. Tiananmen Meydanı olaylarında 1989 yılında demokrasi isteyen gençler Çin güvenlik güçleri tarafından ldrlmştir. Ancak hâlen insanların sanal özel ağlar aracılığıyla (Virtual Private Network – VPN) Twitter'ı kullandığı ifade edilmektedir. Snapchat ve Pinterest siteleri de yine erişime kapalı olan internet siteleri arasında sayılabilir³⁸⁹. Weibo ve WeChat gibi hükümetin gözetimi altında faaliyet gösteren sosyal medya platformları sayesinde Çin Komünist Partisi muhtemel bir ayaklanmayı kolaylıkla önceden öğrenebilmekte ve istenmeyen içeriği sansrleyebilmektedir³⁹⁰. Batı tabanlı internet sitelerinin yerini Çin tabanlı hizmet sağlayıcılar almıştır. İnternet ve teknoloji Çin'in yatırımlarında büyük yer tutmaktadır. Komünist parti için batı tabanlı sosyal medya sitelerini erişime kapatırken sektörün canlı kalmasını sağlamak ekonomi ve teknolojik gelişim açısından çok nemlidir³⁹¹.

6.4.3.Hindistan

Hindistan günümüzde coğrafi olarak geniş bir alana yayılan, tarihsel bir uygarlık mirasına sahip olan ve bölgesinde aktif bir dış politika yürüten büyük bir devlettir. Dünya Bankası'nın 2019 yılındaki verilerine göre, 1,3 milyarlık nüfusuyla Çin Halk Cumhuriyeti'nden sonra dünyada en çok insanın yaşadığı ikinci lkedir³⁹². Ayrıca 2,8 trilyon dolarlık gayri safi yurt içi hsılasıyla dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alır³⁹³. Bu zellikleriyle G20 yesidir³⁹⁴.

Hindistan'da genel olarak özgürlük ve medya özgürlüğünü analiz etmek için öncelikle ülkenin anayasasıyla başlamak gerekir. Hindistan anayasasının başlangı kısmında devletin egemen,

³⁸⁸ BBC, China condemns decision by Google to lift censorship, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8582233.stm> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

³⁸⁹ Business Insider, Here are all the major US tech companies blocked behind China's 'Great Firewall', <https://www.businessinsider.com/major-us-tech-companies-blocked-from-operating-in-china-2019-5> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

³⁹⁰ Jieren Hu ve Yang Zheng, "Social Media, State Control and Religious Freedom in China", *Political Theology*, Cilt.20, Sayı.5, 382-391, (2019), s.385.

³⁹¹ James C. Mulvenon ve Michael S. Chase, "Breaching the Great Firewall: External Challenges to China's Internet Controls", *Journal of E-Government*, Cilt.2, Sayı.4, 73-84, (2006), s.76.

³⁹² The World Bank, Population, total – India, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=IN> [Erişim: 25 Ocak 2021].

³⁹³ The World Bank, GDP (current US\$) – India, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=IN> [Erişim: 25 Ocak 2021].

³⁹⁴ G20, Participants, <https://www.g20.org/en/il-g20.html> [Erişim: 25 Ocak 2021].

sosyalist, seküler ve demokratik bir cumhuriyet olduğu yazılıdır. Vatandaşlar sosyal, ekonomik ve siyasal adalete ve fırsat eşitliğine sahiptir. İfade, inanç ve ibadet özgürlüğü vatandaşların temel hakları arasındadır. Özgürlükler bakımından anayasanın oldukça geniş hürriyetler tanıdığı görülür. İfade, silahsız olarak barışçıl bir şekilde toplanma, birlik ve dernekler kurma, Hindistan içinde serbest dolaşım, ülkenin herhangi bir yerine yerleşme ve orada yaşama özgürlüklerinin tamamı anayasal garanti altına alınmıştır³⁹⁵. Görüldüğü üzere Hindistan demokratik ve özgürlükleri kapsamına almış bir anayasaya sahiptir.

Hindistan demokratik bir devlet olmasına rağmen polis güçlerinin ulusal basında gazetecilere bazı sert müdahalelerde bulunduğu ve muhabirlerin siyasal gösterilerde çekim yaptıkları zaman engellendiklerine yönelik haberler yayınlanmıştır³⁹⁶. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün raporlarına bakıldığında son üç yılda Hindistan'ın basın özgürlüğü konusunda başarısız olarak değerlendirildiği görülür. Bu durum demokrasinin yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvveti olan medyaya vurulmuş bir darbe olarak değerlendirilir. Fakat Hindistan'da son yıllarda bazı yasaklar uygulansa da basın özgürlüğü ve genel olarak hürriyetler konusunda ihtiyatlı bir yönetim anlayışının olduğu söylenebilir. Bu açıdan Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün son yıllardaki değerlendirmelerinin yeniden formüle edilmesi gerekir. Hindistan'daki asıl sorun suç çetelerinin gazetecileri kendi amaçları doğrultusunda öldürmesidir. Gazetecileri Koruma Komitesi'nin verilerine göre, 1992-2021 arasında Hindistan'da 52 gazeteci cinayet sonucunda öldürülmüştür³⁹⁷. Tıpkı Rusya bölümünde ifade edildiği gibi gazetecilerin korunması ve konuya dair önlemler alınması hükümetlerin sorumluluğundadır.

Tablo 21: Hindistan'ın Son Üç Yıldaki Basın Özgürlüğü Sırası

Yıllar	Basın Özgürlüğü Sırası
2020	142
2019	140
2018	138

Kaynak: Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütünün sıralamalarından derlenmiştir. <https://rsf.org/en>

Anayasada ifade edildiği gibi Hindistan özgürlüklerin korunduğu demokratik bir devlettir. Freedom House tarafından yayınlanan raporlara bakıldığında Hindistan'ın son yıllarda özgür bir ülke konumunda olduğu görülür. Fakat Aralık 2019 tarihinde yapılan yasa değişikliğiyle Vatandaşlık Kanunu'nda yapılan yeni bir düzenleme (Citizenship Amendment Act - CAA) ülkeye illegal bir şekilde giriş yapanların Hindistan vatandaşı olmalarını kolaylaştırmıştır. Yasa

³⁹⁵ Indian Government - National Portal of India, The Constitution of India, s.1-9.

³⁹⁶ National Herald, Pressure on media is mounting in Modi's India; violence against journalists is increasing, <https://www.nationalheraldindia.com/india/pressure-on-media-is-mounting-in-modis-india-violence-against-journalists-is-increasing> [Erişim: 26 Ocak 2021].

³⁹⁷ Detaylı bilgi için bkz. Committee to Protect Journalists, 52 Journalists Killed in India, https://cpj.org/data/killed/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&cc_fips%5B%5D=IN&start_year=1992&end_year=2021&group_by=year [Erişim: 7 Şubat 2021].

değişikliğine göre, Pakistan, Afganistan ve Bangladeş'ten kaçak olarak Hindistan'a gelen Müslüman olmayanlara af verilecektir. Ayrıca altı dini azınlık grubu için vatandaşlığa gidiş yolu kolaylaştırılmıştır. Bu topluluklar arasında Hindular, Sihler, Budistler, Jainizm'e inananlar, Parsiler ve Hristiyanlar vardır. Bu kişiler eğer Pakistan, Bangladeş ve Afganistan'dan geldiklerini kanıtlayabilirlerse Hindistan vatandaşlığına başvurmak için ülkede 11 yıl yerine sadece 6 yıl çalışmaları veya yaşamaları yeterli olacaktır. Yasanın çıkmasının sebebi dini sebeplerle kötü muameleye maruz bırakılan insanların kurtarılmasıdır. Açık bir şekilde Hindistan'daki Müslümanların dâhil edilmediği ve marjinal bir grup hâline getirildiği bir kanun değişikliğidir³⁹⁸. Bu karara Müslümanlar büyük tepki göstermişlerdir³⁹⁹. Müslümanların toplumun diğer dini gruplarından dışlandığı görülür. Bu dışlayıcı yasa değişikliğine rağmen Hindistan, Freedom House raporları tarafından son yıllarda özgür bir ülke olarak kabul edilmektedir.

Tablo 22: Hindistan'ın Son Dört Yıldaki Özgürlük Durumu

Yıllar	Özgürlük Durumu
2020	Özgür
2019	Özgür
2018	Özgür
2017	Özgür

Kaynak: Freedom House raporlarından derlenmiştir. <https://freedomhouse.org/>

Hindistan'ın demokratik ve özgürlüklere saygılı bir ülke konumunda olduğunu söylerken Hindu milliyetçiliğinin yakın gelecekte en büyük tehlikelerden birisi olacağını ifade etmek gerekir. Günümüzde Hindistan'da yaklaşık olarak 200 milyon Müslüman yaşamaktadır. Ancak milliyetçi Hindular Müslümanların sayısının artışı bir güvenlik tehdidi olarak görürler⁴⁰⁰. Milliyetçi Hindularda Avrupa'dakine benzer bir İslamafobik yaklaşım göze çarpar. Bu bakış açısı 2020 yılındaki Delhi olaylarının çıkmasına sebep olmuştur. Silahlı Hindu grupları Müslümanlara saldırmışlar ve 40'tan fazla insan ölürken 200'den fazla insan da çoğu Müslüman olmak üzere yaralanmıştır. Olaylar için, the Atlantic gazetesi 'katliam' (pogrom) başlığını atmıştır⁴⁰¹.

Müslüman kimliğine saygı duyulmalı ve Müslümanların Hindistan'ın organik bir parçası olduğu kabul edilmelidir. Yakın gelecekte Müslümanlara yapılan kötü muamele Hindistan demokrasisine zarar verme potansiyeline sahip bir sorun olarak öne çıkabilir. Kendisini

³⁹⁸ BBC, Citizenship Amendment Act: Court refuses to put controversial law on hold, <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-51203104> [Erişim: 26 Ocak 2021].

³⁹⁹ AA, March to Parliament against CAA-NRC halt by police, <https://www.aa.com.tr/en/pg/photo-gallery/caa-protest-in-new-delhi/0> [Erişim: 26 Ocak 2021].

⁴⁰⁰ Aljazeera, The Islamophobic roots of population control efforts in India, <https://www.aljazeera.com/features/2019/8/9/the-islamophobic-roots-of-population-control-efforts-in-india> [Erişim: 26 Ocak 2021].

⁴⁰¹ The Atlantic, What Happened in Delhi Was a Pogrom, <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2020/02/what-happened-delhi-was-pogrom/607198/> [Erişim: 26 Ocak 2021].

demokratik ve seküler bir cumhuriyet olarak tanımlayan bir ulusta herhangi bir dini gruba yapılacak her türlü saldırı özgürlüklere ve ülkenin demokrasisine verilen büyük bir zarardır.

Hindistan internet özgürlüğünde Freedom House raporlarına göre kısmen özgür ülke sınıfındadır. Tıpkı toplumsal sorunlarda olduğu gibi internet alanında da bazı sorunlar vardır. Bunların en önemlisi siyasi amaçlarla internetin yasaklanmasıdır. Hindistan hükümeti kontrolündeki Keşmir bölgesinde interneti siyasi amaçlarla kesmekte veya bazen yavaşlatmaktadır. Sosyal medya sitelerine erişimi de yasaklamaktadır⁴⁰².

Tablo 23: Hindistan'ın Son Beş Yıldaki İnternet Özgürlüğü Durumu

Yıllar	İnternet Özgürlüğü Durumu
2020	Kısmen Özgür
2019	Kısmen Özgür
2018	Kısmen Özgür
2017	Kısmen Özgür
2016	Kısmen Özgür

Kaynak: Freedom House raporlarından derlenmiştir. <https://freedomhouse.org/>

Hindistan günümüzde anayasasında ifade edildiği gibi nitelikleri bakımından demokratik ve seküler bir devlettir⁴⁰³. Adil ve çok partili seçimlere saygı duyulduğu görülür. Birçok özgürlük anayasal garanti altında olmasına rağmen internet başta olmak üzere bazı konularda hükümetlerin kısıtlayıcı ve ayrımcı yaklaşımı özgürlükler noktasında ülkeyi geri götürmektedir. Buna örnek olarak Müslümanlara karşı yapılan olumsuz yaklaşım ve Keşmir'de internetin siyasi amaçlarla yasaklanması verilebilir. Güney Afrika dâhil olmak üzere diğer BRICS ülkelerinde olduğu gibi Hindistan da önemli toplumsal sorunlarını çözmek zorundadır. Demokratik ve özgür bir ülke hâline gelmek için bu ülkeler ifade özgürlüğüne imkân tanımalıdır. Bu ülkelerden birisi de Amerika kıtasının önemli ve büyük ülkelerinden olan Brezilya'dır.

6.4.4.Brezilya

Brezilya, Amerika kıtasının önemli ülkelerinden birisidir. Dünya Bankası'nın 2019 yılındaki verilerine göre, ülkenin nüfusu 211 milyondur⁴⁰⁴. Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra kıtanın nüfus açısından ikinci büyük ülkesidir. Ayrıca 1,8 trilyon dolarlık gayri safi yurt içi hâsılasıyla

⁴⁰² Aljazeera, India restores internet in Kashmir after 7 months of blackout, <https://www.aljazeera.com/news/2020/3/5/india-restores-internet-in-kashmir-after-7-months-of-blackout> [Erişim: 26 Ocak 2021].

⁴⁰³ Hindistan 1947 yılında Britanya'dan bağımsız olunca sosyal açıdan kutuplaşmış, yoksul ve düşük eğitim düzeyli nüfusa sahip bir ülkediydi. O dönemde bile Müslüman ve Hindu anlaşmazlıkları bulunmakla birlikte ülkenin nüfusunun büyük bir çoğunluğu okuma yazma bilmiyordu. Hindistan günümüzde seküler bir devlet olsa da tarihteki sorunlar devam etmekte, toplumda İslam karşıtlığı tehdit edici büyüklüktedir. Detaylı bilgi için bkz. Subrata K. Mitra, "How Exceptional is India's Democracy? Path Dependence, Political Capital, and Context in South Asia", *India Review*, Cilt.12, Sayı.4, 227–244, (2013), s.227.

⁴⁰⁴ The World Bank, Population, total – Brazil, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=BR> [Erişim: 25 Ocak 2021].

büyük ekonomiler arasında yer alır⁴⁰⁵. Bu özellikleriyle G20 üyesidir⁴⁰⁶. Brezilya günümüzde Latin Amerika'nın başat aktörleri arasındadır.

Brezilya demokratik bir cumhuriyettir. Devlet egemenlik, insanlık onuru, vatandaşlık, serbest girişimin ve emeğin sosyal değerleri ve siyasal çoğulculuk gibi kavramlara dayanır. Güç halktan doğar ve seçilmiş temsilciler aracılığıyla halk bu gücünü kullanır. Yasama, yürütme ve yargı uyum içinde çalışır ve bağımsızdırlar. Cumhuriyetin dört temel hedefi vardır. Birincisi, adil, özgür ve dayanışma içinde olan bir toplum oluşturmaktır. İkincisi, ulusal gelişimi sağlamaktır. Üçüncüsü, yoksulluğu, sosyal ve bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldırmaktır. Dördüncüsü, köken, ırk, cinsiyet, renk, yaş veya başka herhangi bir ayrımcılık konusu olmadan ön yargısız bir şekilde herkesin refahını artırmaktır. Brezilya anayasasına göre, devlet ırkçılığın ortadan kaldırılmasını uluslararası ilişkilerde bir hedef olarak belirlemiştir. Ayrıca inanç ve ifade özgürlüğü de bu anayasa ile garanti altına alınmıştır⁴⁰⁷.

Tablo 24: Brezilya'nın Son Dört Yıldaki Özgürlük Durumu

Yıllar	Özgürlük Durumu
2020	Özgür
2019	Özgür
2018	Özgür
2017	Özgür

Kaynak: Freedom House verilerinden derlenmiştir. <https://freedomhouse.org/country/brazil/freedom-world/2020>

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Freedom House Brezilya'yı özgür bir ülke sınıfında kategorize etmiştir. Brezilya rekabetçi, adil ve çok partili seçimlerin yapıldığı demokratik bir ülkedir. Siyasetin kamusal alanda özgürce tartışıldığı görülür. Brezilya yolsuzluk konusundaki sorunlarını tam olarak çözmemiş olsa da genel olarak siyasetçilerin demokrasiye ve ifade özgürlüğüne saygı gösterdiği ifade edilebilir. Latin Amerika'nın özgürlük konusunda iyi performans gösteren ülkelerinden birisidir⁴⁰⁸.

Tablo 25: Brezilya'nın Son Üç Yıldaki Basın Özgürlüğü Sıralaması

Yıllar	Basın Özgürlüğü Sıralaması
2020	107
2019	105
2018	102

Kaynak: Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütünün sıralamalarından derlenmiştir.

<https://rsf.org/en/ranking>

Brezilya'nın basın özgürlüğüne sahip olduğu ancak bu hürriyetin siyasilerin yaklaşımlarıyla ve çevrenin de etkisiyle zayıflatılmaya çalışıldığı görülür. Gazetecilere yapılan tehditler ve fiziksel

⁴⁰⁵ The World Bank, GDP (current US\$) – Brazil,

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=BR> [Erişim: 25 Ocak 2021].

⁴⁰⁶ G20, About the G20, <https://www.g20.org/en/il-g20.html> [Erişim: 25 Ocak 2021].

⁴⁰⁷ The Organization of American States, Constitution of the Federative Republic of Brazil, s.13-15.

⁴⁰⁸ Freedom House, Freedom in the World – Brazil, <https://freedomhouse.org/country/brazil/freedom-world/2020> [Erişim: 1 Şubat 2021].

saldırıları medya açısından Brezilya'nın düzeltilmesi gereken sorunlar olduğunu gösterir. Gazetecileri Koruma Komitesi'nin verilerine göre 1992-2021 arasında Brezilya'da 42 gazeteci öldürülmüştür⁴⁰⁹. Yolsuzluk, organize suç ve kamu politikaları üzerine gazetecilerin eleştirel haberler yapmaları şiddet görmelerine veya tehdit edilmelerine neden olmaktadır. Bu olumsuz durumlar Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütünün Brezilya'yı basın özgürlüğünde orta sıralarda göstermesine yol açmış olabilir. Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütü Bolsonaro'nun nefret ve şüphe iklimi oluşturduğunu öne sürer⁴¹⁰. Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro 2020 yılının basına karşı en olumsuz yaklaşımlarından birisini yapmıştır. Kendisine ailesinin de karıştığı bir yolsuzluk iddiası hakkında soru soran gazeteciye yumruk atmak istediğini söylemiştir⁴¹¹. Buna benzer şekilde basına karşı sert söylemlere sahiptir.

Tablo 26: Brezilya'nın Son Beş Yıldaki İnternet Özgürlüğü Durumu

Yıllar	İnternet Özgürlüğü Durumu
2020	Kısmen Özgür
2019	Kısmen Özgür
2018	Kısmen Özgür
2017	Kısmen Özgür
2016	Kısmen Özgür

Kaynak: Freedom House verilerinden derlenmiştir. <https://freedomhouse.org/country/brazil/freedom-net/2020>

Brezilya'da özgürlüklere genel itibarıyla saygı duyulsa da siyasilerin söylemleriyle oluşturulan nefret iklimi kamuoyunu olumsuz etkilemektedir. Bu minvalde önerilen Sahte Haber Tasarısı (Fake News Bill) internet kullanıcılarının kimliklerini ve paylaşımlarını takip etmeyi amaçladığından internet özgürlüğünü olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir. Mesaj atmak için kullanılan uygulamaların içeriğinin takibinin yapılması gazetecilerin haber kaynaklarının gizliliğini tehlikeye atabilir⁴¹².

Jair Bolsonaro'nun oluşturduğu nefret iklimi dışında özgürlükler konusunda büyük bir problem yoktur. Fakat yoksulluk Brezilya'nın önemli bir problemidir. Gini katsayısı 2018'de yüzde 53 olan bir ülkenin öncelikli konusu zengin ile yoksul arasındaki farkı kapatmak olmalıdır⁴¹³. Çünkü yoksulluk popülizm dalgasının gelişmesine yol açar ve popülizm genellikle ifade özgürlüğünü

⁴⁰⁹ Detaylı bilgi için bkz. Committee to Protect Journalists, 42 Journalists Killed in Brazil, https://cpj.org/data/killed/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&cc_fips%5B%5D=BR&start_year=1992&end_year=2021&group_by=year [Erişim: 7 Şubat 2021].

⁴¹⁰ Reporters Without Borders, Climate of hate and suspicion fed by Bolsonaro, <https://rsf.org/en/brazil> [Erişim: 1 Şubat 2021].

⁴¹¹ AA, Brazil's Bolsonaro threatens to punch reporter, <https://www.aa.com.tr/en/americas/brazil-s-bolsonaro-threatens-to-punch-reporter/1952108> [Erişim: 1 Şubat 2021].

⁴¹² Reporters Without Borders, Brazil's "fake news" bill poses major threat to freedom to inform, <https://rsf.org/en/news/brazils-fake-news-bill-poses-major-threat-freedom-inform> [Erişim: 1 Şubat 2021].

⁴¹³ The World Bank, Gini index (World Bank estimate) – Brazil, <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=BR> [Erişim: 1 Şubat 2021].

zedeleyci bir nitelik barındırır. Yoksulluğun olduğu bir ÷lkede demokrasinin ve özgürlüklerin tam olarak korunamayacağı bilinmelidir. Güney Afrika da aynı problemi yaşamaktadır.

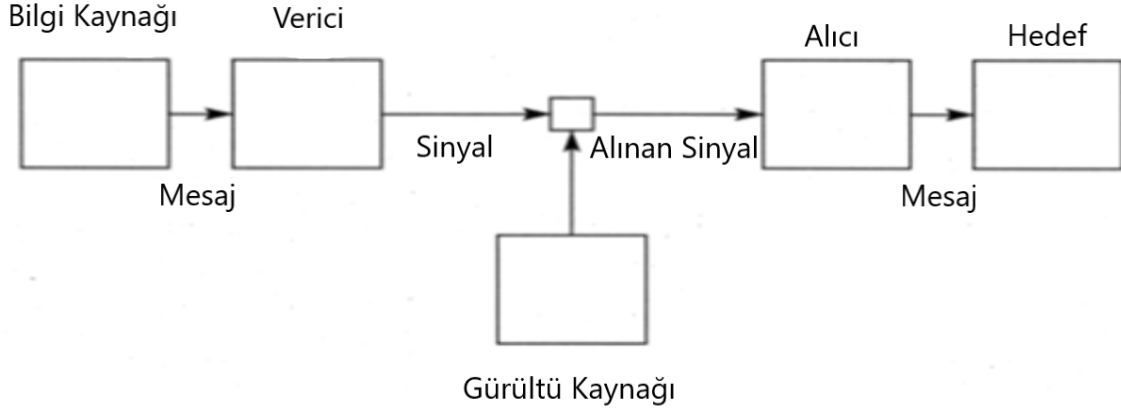
6.5.Değerlendirme

BRICS ÷lkeleri içinde basın ve internet özgürlüğünde Güney Afrika, Rusya, Hindistan ve Brezilya'nın Çin Halk Cumhuriyeti'ne göre daha iyi bir konumda olduğu söylenebilir. Çin tek parti modelinin etkisi altında bu konuda başarı sağlayamamaktadır. Güney Afrika'yı bu alanda başarılı kılan siyasal dönüşüm sonrasında demokratik düzenlemeler yapmasıdır. Siyasal dönüşüm öncesinde Apartheid rejiminin ve ideolojisinin hâkim olduğu bir medya ortamı mevcutken, siyasal dönüşüm sonrasında özgür bir medya ortamı kurulmuştur. Bunun için ilk olarak ifade özgürlüğünü destekleyecek bir anayasa yapılmıştır. Buna ek olarak Afrika Ulusal Kongresi Nelson Mandela döneminde ve sonrasında medyada ifade özgürlüğünü zayıflatacak radikal bir adım atmamıştır. Bu durum Freedom House ve Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütü gibi uluslararası kuruluşlar tarafından düzenlenen endekslerde ortaya çıkmaktadır. Yalnız Çin Halk Cumhuriyeti'nin tek parti modelinin toplum üzerinde oluşturduğu otoritenin ironik bir etkisi vardır. 1992-2021 arasında Çin'de sadece 2 gazeteci öldür÷lm÷ştür⁴¹⁴. Brezilya ve Hindistan'a göre çok daha az kötü bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Güney Afrika'daki basın ve internet özgürlüğünü Claude Elwood Shannon tarafından hazırlanan matematiksel iletişim modeliyle değerlendirmek anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bu özgürlüğün en temel faktörü modeldeki gür÷ltü unsurunun Rusya ve Çin gibi diğ er BRICS ÷lkelerine kıyasla farklılaşmasıdır. Shannon tarafından geliştirilen modelde enformasyon kaynağı mesajını alıcıya, hedef kitlesine gönderir. Bunu yaparken bir kanal seçer ve kullanır. Bu kanal genelde hedef kitleye ulaşmak için seçilen iletişim mecrası veya aracı olarak değerlendirilebilir. Bu iletişim sürecini ortadan kesme özelliğine sahip aktöre gür÷ltü denir. Gür÷ltü, iletişim sürecinin tamamlanmasını engelleyen herhangi bir şey olabilir. Örneğ in, iki insan arasındaki diyalogu kesen otomobil sesi bile bunun içinde sayılabilir.

⁴¹⁴ Detaylı bilgi için bkz. Committee to Protect Journalists, 2 Journalists Killed in China, https://cpj.org/data/killed/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&type%5B%5D=Journalist&cc_fips%5B%5D=CH&start_year=1992&end_year=2021&group_by=year [Erişim: 7 Şubat 2021].

Şekil 9: Claude Elwood Shannon'ın Matematiksel İletişim Modeli

Kaynak: Peter J. Schulz ve Paul Cobley (Ed.), *Theories and Models of Communication*, Berlin: De Gruyter Mouton, 2013, s.67.

Yukarıdaki model Güney Afrika, Rusya ve Çin için değerlendirilirse en büyük gürültü faktörünün siyaset kaynaklı olduğu görülür. Rusya ve Çin'de hükümetler ürettikleri politikalar yüzünden en büyük gürültü faktörleridir. Vladimir Putin Rusya'da kurduğu konsolide otoriter rejimle ve Çin'de komünist parti, tek parti devleti modeliyle gürültünün en büyük aktörleridir. Bir iletişim sürecini farklı gürültüler kesebilir, ancak özellikle Çin'de rejimin hâkimiyeti başka faktörlere yer bırakmamaktadır. Örneğin, internette kurulan güvenlik duvarıyla Twitter, Facebook, Youtube ve Google gibi küreselleşmenin neticesi olan birçok internet sitesi ülkede kullanılmamaktadır. Bunların bir kısmı komünist parti tarafından erişime kapatılırken, bir kısmı da tıpkı Google'ın yaptığı gibi sansür mekanizmasının bir parçası olmak istemeyerek hizmetlerini Hong Kong üzerinden devam ettirmektedir. Bu engelleyici siyaset mekanizmasının Güney Afrika'da olmadığı kolaylıkla söylenebilir. Afrika'nın güney ucundaki bu ülkede basın ve internet özgür bir ortamda faaliyetlerini sürdürmektedir. Hindistan ve Brezilya'nın Güney Afrika'yı takip ettiği ifade edilebilir.

7.BÖLÜM: GÜNEY AFRİKA’NIN YENİ ULUSAL KİMLİK İNŞASI VE MEDYA

Çalışmanın buraya kadar olan bölümünde devletin ve medyanın değişen kimliği anlatılmıştır. Devlet demokratikleşmiş ve medya özgürleşmiştir. Ancak bütün Güney Afrika ulusunun yeniden inşası ve yeni bir kimlikle kendini tanımlaması ihtiyacı doğmuştur. Bunun sebebi Apartheid döneminin ırklar arasında ortaya çıkardığı eşitsizlik ve buna bağlı oluşabilecek sorunlardır. Herkesin aynı şekilde ülkesine ve milletine bağlı olması için ayırıcı değil bütünleştirici bir politika ve yeni bir kimliğe ihtiyaç vardır. Ayrıca beyazlar ile toplumun diğer kesimleri arasında sosyo-ekonomik şartların birbirine yaklaştırılması gereklidir. Halkın her kesimi temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra ancak ortak bir kimlik altında bir araya gelebilecektir.

Apartheid sistemi kurduğu ırk hiyerarşisiyle bir kategorizasyon yapmıştır. Bu sınıflandırmada beyazlar üstün ırktır ve korunması gerekir. Bunun toplumda ortaya çıkardığı sonuç nefret duygusu olmuştur. Afrikaner veya İngiliz olsun beyaz sınıfında görülen insanlarla siyahlar arasında başta siyasal haklar olmak üzere sosyo-ekonomik sebeplerden kaynaklı bir eşitsizlik vardır. Yeni bir ulusun bir arada tutulması için bu grupların ortak bir değer ve kimlik etrafında bir araya gelmesi gereklidir. 1996 anayasasının başlangıç bölümünde yeni Güney Afrika’nın nasıl bir kimliğe sahip olacağı açıkça belirtilmiştir:

“Biz, Güney Afrika halkı, geçmişimizin haksızlıklarını biliyoruz. Topraklarımızda özgürlük ve adalet için acı çekenleri onurlandırıyoruz. Ülkemizi inşa etmek ve geliştirmek için çalışanlara saygı duyuyoruz. Güney Afrika’nın, içinde yaşayan herkese ait olduğuna inanıyoruz, çeşitlilik içinde birleştiğine inanıyoruz. Biz bu nedenle özgür bir şekilde seçilmiş temsilcilerimizle bu anayasayı geçmişteki ayrılıkları iyileştirip temel insan haklarına, sosyal adalete ve demokratik değerlere dayalı bir toplum kurmak, her vatandaşın kanunla korunduğu ve hükümetin halkın isteğine dayandığı açık ve demokratik bir toplumun temellerini atmak için Cumhuriyet’in üstün hukuku olarak kabul ediyoruz⁴¹⁵.”

Görüldüğü gibi yeni ulusal kimlik özgürlük ve demokrasi üzerine inşa edilmiştir. Güney Afrikalı olmak demokratik bir ülke vatandaşı olmak anlamına gelecektir. Güney Afrikalılık ortak payda olurken demokrat kimliği inşa edilip ön plana çıkarılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde uluslararası ilişkiler disiplindeki sosyal inşacılık (social constructivism) teorisini kullanarak Güney Afrika’nın yeni ulusal kimlik inşası ve medyanın bu süreçteki etkinliği ele alınacaktır. Afrika Ulusal Kongresi, iktidara geldikten sonra ülkenin en önemli değerlerinden olan devlet arması, ulusal bayrak ve milli marş gibi konularda ciddi revizyonlara gitmiş ve ülkenin kimliğini

⁴¹⁵ The Constitution of the Republic of South Africa, 1996.

yeniden inşa etmiştir. Buna ek olarak önemli spor organizasyonlarına ev sahipliği yapılarak ülke markalaması gerçekleştirilmiştir. Dünya basınında genel olarak Afrika kıtasının özel olarak ise Güney Afrika'nın olumsuz algısının değiştirilmesi amaçlanmıştır.

Afrika Ulusal Kongresi Güney Afrika'nın yetiştirdiği veya kökeni buraya dayanan ünlülerinin başarılarını sahiplenerek başarılı, demokratik, uzlaşmış ve modern bir ulus imajı oluşturmuştur. Önemli spor olaylarının ve ünlülerin medyada kullanımı günümüzde oldukça yaygın bir eğilimdir. Pazarlamadan halkla ilişkilere kadar birçok amaçla tercih edilen bu davranış bazı ülke markalarının geliştirilmesi, ulus kimliğinin inşası ve siyasilerin kendi itibarlarını yönetmek amacıyla yaptıkları çalışmalardır. Afrika Ulusal Kongresi'nin bunu yapmaktaki amacı Apartheid rejiminden sonra Güney Afrika'nın olumlu bir imaj ve itibarla gelişmiş modern devletler arasındaki yerini almasını sağlamaktır.

7.1.Uluslararası İlişkilerde İnşacı Yaklaşım

İnşacılık bu tez çalışmasının ana kuramı olarak seçilmiştir. İnşacı yaklaşım her şeyin bir inşa olduğunu ve devletler arası ilişkilerin de sosyal olarak inşa edildiğini ifade eder. Uluslararası ilişkiler sistemi maddi dinamiklerden ziyade kültürel, zihinsel, normatif ve sosyal unsurlardan oluşur. İnşacı yaklaşım sosyal etkileşimi, öznelerarası anlamları ve kolektif bilinci içerir. Bunların inşa sürecinde belirleyici etken olduğunu öne sürer. Devletler sisteminde en belirleyici unsurlar söylemler, kimlikler, normlar ve kurallardır. Bu kavramlar inşacı yaklaşımın en önemli kavramlarıdır. Uluslararası ilişkiler sistemi bu kavramlar aracılığıyla açıklanır. Buna Güney Afrika örnek verilebilir. Apartheid rejimi ırkçı bir devlet ve medya kimliğiyle dünyada bilinirken günümüzde Güney Afrika devleti demokratik ve özgür bir ulus kimliğiyle kendini tanımlamaktadır.

İnşacı perspektife göre uluslararası ilişkiler sisteminde devlet, egemenlik, anarşi, çıkar ve aktör gibi kavramlar sabit olmayan sosyal inşalardır. İnşacılık teorisinin kurucu isimlerinden olan Alexander Wendt'in şu sözü teorisinin perspektifini yansıtır: *"Anarşi devletlerin yaptığı bir şeydir"*. İnşacılık teorisi realist teorisinin ulusal çıkar ve anarşi gibi kullandığı kavramların çoğunun aslında öznelerarası anlamlar aracılığıyla inşa edildiğini ifade eder⁴¹⁶. Bunlar değişime açık kavramlardır. Apartheid rejimi bütün ulusun çıkarını ırkçılıkta görürken, Afrika Ulusal Kongresi'nin inşa etmeye çalıştığı yeni ulusun çıkarlarının demokratik bir ulus kimliğiyle uluslararası topluma entegre olunca korunacağına inanılmaktadır.

⁴¹⁶ Mustafa Küçük, "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık", Ramazan Gözen (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (325-379), İstanbul: İletişim Yayınları, 2015, s.325.

İnşacılık belli başlı unsurları araştırma konusu haline getirir. Birincisi, uluslararası ilişkilerde sabit ve sistemin değişmeyen doğal parçasıymış gibi görünen güvenlik, anarşi, egemenlik ve çıkar gibi kavramların nasıl inşa edildiğinin ve devletler sistemini nasıl etkilediğinin araştırılması gerektiğini ele alır. İkincisi, uluslararası politikanın icra edildiği dünya sosyal bir inşadır. Uluslararası ilişkilerin sosyal boyutuna vurgu yapılmalıdır. Karşılıklı ilişkiler ve etkileşim ele alınmalıdır. Üçüncüsü, uluslararası ilişkilerde değişim mümkün bir olgudur. Uluslararası ilişkilerin değişmeyen ve sürekli sabit kalan tek bir gerçeği yoktur. Realizmin güç ilişkilerine ve sadece çıkarlara odaklanan bakış açısı reddedilir. Toplumsal ve sosyo – kültürel dinamiklerin ele alınması gerektiği ifade edilir⁴¹⁷.

İnşacılık kavramını uluslararası ilişkiler disiplininde literatüre ilk olarak 1989 yılında *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations* başlıklı kitabıyla Nicholas Onuf sokmuştur. Onuf'a göre, insanlar içinde bulundukları sosyal gerçekliği inşa ederler⁴¹⁸. Wendt buna paralel olarak kimlik ile toplumsal yapıların birbirlerini karşılıklı olarak inşa ettiklerini ifade eder⁴¹⁹. Barkin ise uluslararası politikanın toplumların katkılarıyla inşa edildiğini öne sürer. Uluslararası ilişkilerde aktörlerin çıkarları ve etkileşimleri maddi koşullar yerine normlar ve fikirler üzerinde şekillenir⁴²⁰.

Aktörlerin çıkarlarının normlar ve fikirler üzerine şekillendiği düşüncesi Güney Afrika üzerinden sınanabilmektedir. Apartheid rejimi uluslararası toplumdan izole olmayı dış politikada kendisi için bir sorun olarak görmezken, 1994 yılında demokrasiye geçildikten sonra yeni yönetim anlayışında Güney Afrika'nın BM sisteminin ve uluslararası toplumun etkin bir üyesi olması fikrinden hareketle geçmiştekinden farklı bir dış politika anlayışı benimsenmiştir. Bunun en belirgin göstergesi muhaliflere yaklaşımda görülür. Apartheid rejimi komşu ülkelerde kendisine muhalif olanları özel harekâtlarla öldürürken Afrika Ulusal Kongresi'nin böyle bir girişimi olmamıştır. Çünkü bu yaklaşım şekli temel insan haklarına aykırı olduğu gibi uluslararası toplumun da lanetlediği bir durumdur. Apartheid karşıtı birçok aktivist Afrika kıtası başta olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerinde öldürülmüşlerdir. Bunların bir kısmı kesinleşmiş cinayetlerken bir kısmıysa Apartheid rejiminin yaptığından şüphelenilen eylemlerdir. Bunlardan biri de Apartheid karşıtı aktivist Dulcie September cinayetidir. 1988 yılında Paris'te Nelson Mandela ve Afrika Ulusal Kongresi'ni temsil ederken suikast sonucunda öldürülmüştür⁴²¹.

⁴¹⁷ Küçük, s.326-327.

⁴¹⁸ Nicholas Greenwood Onuf, *World of Our Making: Rules and rule in social theory and international relations*, South Carolina: University of South Carolina Press, 1989, s.1.

⁴¹⁹ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Bursa: MKM Yayıncılık, 2013, s.499.

⁴²⁰ J. Samuel Barkin, "Realist Constructivism", *International Studies Review*, Cilt.5, Sayı.3, 325-342, (2003), s.325-330.

⁴²¹ France24, 30 years on: Who killed anti-apartheid activist Dulcie September?.

Kimlik ve çıkarlar devletlerin dış politikalarını etkiler. İnşacılık teorisi özellikle ana akım pozitivist teorilerin eleştirilmeye başlandığı 1980'lerde yükselmiştir. İnşacılar aktörlerin ve yapıların etkileşime girerek birbirlerini karşılıklı bir şekilde etkilediklerini ve inşa ettiklerini savunur. Devletler sisteminde aktörlerin sahip oldukları kimlikler yaşadıkları çevre tarafından belirlenir. Bu çevre normatif ve ideolojik nitelikler barındırır. Devletlerin ve bireylerin düşüncelerini fikirler ve normatif unsurlar belirler. Bununla beraber inşacılar yapı – yapan ilişkisinde iki tarafın da karşılıklı olarak birbirini inşa ettiğini ifade eder⁴²².

İnşacılık teorisinin önemli ismi Alexander Wendt anarşinin sadece klasik realizmde ifade edildiği gibi Hobbesçu kendi kendine yardım türünün olmadığını aksine anarşinin üç kültürünün bulunduğunu öne sürer. Wendt, bu ekolleri Hobbesçu, Lockçu ve Kantçı olarak adlandırır. Hobbesçu kültürün kendi kendine yardım unsuruna dayandığını ve savaşın temel belirleyici olduğunu öne sürer. Ancak artık devletler sisteminde bunun etkili olmadığını iddia eder. Lockçu kültürde şiddet devletler sisteminde sınırlandırılmıştır. Kantçı kültürdeyse dostluk ilişkileri hâkimdir. Wendt, Kantçı kültüre doğru henüz hızlı bir gidişin olduğunu söylememektedir. Ancak devletler sisteminde geriye doğru bir gidişin olmayacağını öne sürer. Özetle, devletler artık Hobbesçu herkesin herkese karşı savaş durumunda olduğu siyasetin içerisinde değildirler ve bundan sonra da olmayacaklardır⁴²³. Tez çalışması açısından bu anarşik kültürler oldukça önemlidir. Bunun sebebi Güney Afrika siyasetinin değerlendirilmesinde bir belirleyici faktör olarak kullanılmasıdır.

Tablo 27: Alexander Wendt, Anarşinin Üç Kültürü

Anarşi Kültürü	Dünya Görüşü	Ben ve Öteki İlişkileri	Karşılık Geldiği Uluslararası İlişkiler Teorisi
Hobbesçu	Kendi kendine yardım; herkesin herkese karşı savaş durumunda olması; güvenlik; askeri güçle hayatta kalmak.	Düşmanlar arasında sınırsız şiddet yaşanır.	Realizm
Lockçu	Egemen haklara karşılıklı saygı göstermek; normlar ve kurumlar sosyal beklentileri oluşturur ve devlet davranışlarını düzenler.	Rakipler arasında rekabetçi şiddet göreceli olarak sınırlandırılır.	İngiliz Okulu, liberalizm ve inşacılık.
Kantçı	Çoğulcu güvenlik toplulukları; takım gibi düşünüp hissetmek; barışçıl ilişkilere karşılıklı olarak adanmışlık; hukukun askeri güce üstünlüğü.	Şiddet dostlar arasında tamamen ortadan kaldırılmıştır.	Liberalizm, eleştirel teori, feminizm, küresel adalet teorileri, kozmopolitan demokrasi.

Kaynak: Patrick Thaddeus Jackson ve Joshua S. Jones, "Constructivism", Richard Devetak, Anthony Burke ve Jim George (Ed.), *An introduction to international relations* (103-119), New York: Cambridge University Press, 2012, s.107.

⁴²² Arı, s.499-511.

⁴²³ Alexander Wendt, *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*, Helin Sarı Ertem ve Suna Gülfer İhlamur Öner (çev.), İstanbul: Küre Yayınları, 2016, s.305-378.

Ronen Palan, inşacılığın oldukça geniş bir perspektifle uluslararası ilişkilere yaklaştığını öne sürer. Toplumsal gerçekliğin bir inşa süreci olduğu mantığından yola çıkan teori, bu anlamda realist uluslararası ilişkiler teorisini bile zaman zaman kapsamına alabilmektedir. Realist teori ulus mantığının ve bunun ideolojik altyapısı olan ulusal çıkar gibi kavramların tarihsel olarak inşa edildiği temeline dayandığı için inşacılığın zaman zaman bir parçası olarak bile düşünülmektedir. Bu minvalde uluslararası ilişkilerde inşacılık kuramının aslında her grup teorisine açık bir perspektif olduğu söylenebilir. Herkes aslında biraz inşacıdır. İnşacılığın uluslararası ilişkilere temel katkısı ana akım uluslararası ilişkiler teorilerini aşırı rasyonalizmden ötürü eleştirmesidir. İnşacılık uluslararası politikanın mekanik birkaç yasaya dayandırılmayacağını ifade eder.

Ronen Palan bunlara ek olarak uluslararası politikada aktörlerin davranışlarının karmaşık olduğunu ve kimlikler ile çıkarların önceden tanımlanamayacağını söyler. Politika yapımı sadece askeri güç gibi maddi unsurlara dayandırılmaz. Bundan daha çok normları ilgilendiren yumuşak güç unsurlarıyla ilgilidir. Realizmin temel mesajı olan uluslararası politikanın devletler arasındaki dinamik etkileşimden doğduğu fikrinin karşısına normların, değerlerin ve sosyal gerçekliğin dinamik bir iletişim sonucunda inşa edildiği argümanı konur. Dinamik iletişim ve etkileşim küreselleşme çağının bir gereğidir. Bu süreç küreselleşmeyi de önemli bir faktör haline getirir. Küreselleşme zaman ve yerin kompresyonuyla ilgilidir. Küreselleşmeyle zaman ve mekân ortadan kalkmıştır. Bu kompresyonda inşacılık küreselleşme konusunun bir parçasıdır⁴²⁴. Ronen Palan, makalesinde inşacılığın normların, değerlerin ve sosyal gerçekliğin bir etkileşimle inşa edildiğini ifade eden bir teori olmasının yanı sıra aynı zamanda küreselleşmenin bir parçası olduğunu da açıklamaya çalışmıştır.

7.1.1. Entelektüel Temeller

İnşacı kuramın entelektüel temellerini ele alırken Immanuel Kant (1724 - 1804) ile başlamak yararlı olacaktır. Kant, uluslararası ilişkiler disiplini inşacılığa insanların düşünme biçiminin ve algılamalarının kendi değer süzgecinden geçtiği fikriyle katkı sağlamıştır. İnsanlar araştırdıkları sosyal dünyanın bir parçasıdır ve bundan ayrı düşünülemezler. Bu sebeple sosyal bilimler ve doğa bilimleri arasında temel fark insanların ve sosyal dünyanın bir laboratuvar ortamında araştırılamayacağıdır. İnşacılar bu sebeple doğa bilimlerinin yöntemlerinin sosyal bilimlerde uygulanabileceği hususuna kuşkuyla bakarlar. İnsanların sübjektifliği her konunun farklı kişiler tarafından farklı algılanmasına yol açtığından inşacılık

⁴²⁴ Ronen Palan, "Constructivism and globalisation: from units to encounters in international affairs", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt.17, Sayı.1, 11-23, (2004), s.11-23.

sosyal gerçekliği bireyler arası etkileşim ve sosyal inşa olarak görür. Kant, fikirlerini bu kadar ileri götürmese de, inşacılar Kant'ın bilginin sübjektifliğini ifade etmesini ileri taşımışlardır.

İngiliz teorisyen John Locke (1632 - 1704) anarşinin doğası üzerine geliştirdiği fikirler sayesinde inşacı görüşü etkilemiştir. Locke, toplumun kurulması için sosyal bir sözleşme öngörür ve Thomas Hobbes tarafından savaş durumu olarak ifade edilen doğa durumunun (state of nature) her zaman savaş formunu ortaya çıkarmayacağını ifade eder. Bu mantıktan yola çıkan inşacılar anarşinin her zaman Thomas Hobbes tarafından ifade edilen doğa durumunu ve insanların birbirlerini öldürdüğü savaş ortamını ifade etmeyeceğini ve bunun aksine anarşinin başka formlarının olduğunu ileri sürerler. Anarşi tek bir tip üzerinden anlaşılamaz. Lockçu kültür bu anlamda düşmanların değil rakiplerin olduğu bir kültürdür. Bu kültürde herkes herkese karşı savaş ortamında değildir. Devletler zaman zaman anlaşmalar yapabilirler⁴²⁵.

Émile Durkheim (1858 - 1917) genellikle neorealistler tarafından yapının birimler arasındaki ilişkileri şekillendirebildiği hususunda referans alınmaktadır. Ancak Durkheim katıldığı birçok deneysel araştırmada bireylerin sergilediği davranışların sosyal ilişkiler içerisinde farklı etkenlerden ortaya çıktığını belirlemiştir. Bu anlamda her şeyi yapıya bağlamının doğru olmadığını ifade etmiştir. Örneğin, Endüstriyel Devrim döneminde Fransa'nın kırsal bölgelerindeki intihar olaylarının oranlarının düşük olması Fransız kırsalında insanların kurduğu güçlü ahlâki ve sosyal bağlardan kaynaklanmaktadır⁴²⁶. Durkheim tarafından belirlenen bu dinamiğin inşacılar için önemi burada yapının dışında aktörler arasındaki ilişkinin bir olay için neden – sonuç ilişkisini kurabilmesidir. Böylece aktörler arasındaki olayların neden – sonuç ilişkisi biçiminde ele alınabileceği gösterilmiştir. Durkheim, bu neden – sonuç ilişkilerinin sadece maddi unsurlara dayandırılmayacağını ve fikişel faktörlerin de bilimsel olarak çalışılabileceğini öne sürmüştür.

Alman Max Weber (1864 - 1920) neden – sonuç ilişkileri ve yorumsal anlayış açısından uluslararası ilişkiler disiplinine yaklaşımları etkilemiştir. Weber, insan davranışlarının değer odaklı olabileceğini ifade etmiştir. Bu değerler toplumların ahlâki, etik, dini ve kültürel dinamiklerine dayanabilir. Weber, insanların kültürel varlıklar olduğuna inandığı için fikirlerin normatif bir role sahip olduğunu düşünür. İnsanların temelini ahlâk gibi toplumsal dinamiklerde bulan değer odaklı düşünceleri, kayıpları minimize eden ve kazançları da maksimize eden realist davranıştan daha az rasyonel değildir. Bu minvalde insanların ve toplumların kendi

⁴²⁵ Paul Viotti ve Mark Kauppi, *International Relations Theory*, Pearson, 2012, s.279-280.

⁴²⁶ Bunun benzeri Anadolu coğrafyasında görülebilir. İnsanların güçlü ahlâki ve komşuluk ilişkileri mutluluklarını artırmakta ve aynı zamanda sosyalleşmelerini sağlamaktadır. Anadolu'da insanlar yalnız değildir. Ancak büyük ve sanayileşen kentlerdeki yaşantının insanları daha mutsuz ettiği bilinmektedir.

değerlerinden oluşan normlar, kurallar, kültürler ve kimlikler uluslararası ilişkilerde inşa edici bir role sahiptir⁴²⁷.

7.1.2.Kimlik

Paul Viotti ve Mark Kauppi kimliklerin ötekiyle olan etkileşimde birinin kendisi hakkındaki beklentileri ve rol tanımlı anlayışlarından oluştuğunu ifade eder. Kimlikler sosyal ilişkileri, kuralları, normları, pratikleri ve paylaşılan anlamları belirleyecek kapasiteye sahiptir. Sosyal inşacılık kuramında kimlikler realist ve liberal ekolün ifade ettiği sistem ve devlet seviyesindeki analizleri yıkararak devletlerin, sistemin, yapının ve aktörlerin karşılıklı olarak birbirlerini oluşturduğuna işaret eder. Bireysel seviyede kimlik oluşumunda ben ve öteki söylemi kurulur. Ben ve ötekinin farklılaştırıcı özellikleri vardır. Örneğin, profesör ve öğrenci kimliklerinin anlam kazanması için bir okul ve sınıf bağlamı olması gereklidir. Sınıf bağlamında profesör ve öğrenci kimlikleri birbirlerini karşılıklı olarak inşa ederler. Buna başka bir örnek Güney Afrika'dan verilebilir. Apartheid rejimi Afrikaner beyazların ağırlıkta olduğu bir 'ben' ve siyahların 'öteki' sınıfını oluşturduğu bir kimlik inşa etmiştir. Siyasal dönüşümden sonraysa Afrika Ulusal Kongresi herkesi kapsayacak bir ulusal kimlik inşa etmeye çalışmıştır. Bu kimlikte 'ben' kapsamında siyahlar ve diğer ırklar da varken 'öteki' sınıfı ulusal sınırlar içerisinde tanımlanmamıştır. Bu durum eşitlikçi ve kapsayıcı bir politika izlendiğini gösterir.

Paul Viotti ve Mark Kauppi zamanla kurulan bu kimliklerin değişime açık olduğunu ifade eder. Yukarıdaki örneğe dönecek olursa, profesör – öğrenci ilişkisinde öğrenci okulunu bitirdikten sonra lisansüstü eğitim alıp kendi okuluna profesör olarak dönebilir. Bu durumda eskiden öğrenci – profesör ilişkisi içinde olan iki insan, iş arkadaşı konumuna geçerler. Böylece kimliklerde değişim olur. Uluslararası politikadan örnek vermek gerekirse Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki ilişki ele alınabilir. Soğuk Savaş döneminde ABD, Sovyet ve komünizm karşıtı olarak kendini konumlandırmış ve kendisini dünyaya böyle tanıtmıştır. Hâliyle bu durum hem ABD siyasetinin hem de halkının dünyaya bakışını ve Sovyetler Birliği'nin faaliyetlerini değerlendirme biçimlerini etkilemiştir. 1990'larda komünist rejim çökünce komünizm karşıtlığıyla şekillenen Amerikan kimliği de değişmiştir. Bununla beraber Amerika'nın uluslararası politikadaki çıkar ve tehdit tanımı da değişmiştir⁴²⁸.

Carla Anne Houkamau, kimliğin bir varlığın hayatı boyunca kendini nasıl tanımladığı, kim ve ne olarak gördüğüyle ilgili olduğunu ifade eder. Bu kimlik edinme sürecinde hayat tecrübesi ve

⁴²⁷ Viotti ve Kauppi, s.281.

⁴²⁸ Viotti ve Kauppi, s.287-288.

hikâyesi varlığa kimliğini kazandırır⁴²⁹. Kimlikler her zaman değişime açıktır ve ırk, dil, din, cinsiyet, askeri doktrin, siyasal doktrin ve ekonomik perspektif gibi birçok dinamikten etkilenir. Askeri doktrine göre kimlik oluşumuna NATO örnek verilebilir. Kolektif bir kimlik inşası olarak NATO, 1949 yılında kurulduğu zaman liberal ekonomik düzeni savunan ve SSCB karşıtlığı içerisinde toplanan Batı ülkelerini kapsamıştır. Amaç Avrupa savunmasının güçlendirilmesi ve Sovyet tehdidinin dengelenmesidir.

Kimlik sadece diğerinin dost veya düşmanlığı üzerine inşa edilmez. Devletlerin karşılıklı etkileşimiyle normlar, paylaşılmış anlamlar ve kimlikler inşa edilir. Kimlik inşası bu anlamda karşılıklı bir süreç olarak ele alınabilir. Kimlikler, normlar ve kurallar uygunluk mantığı içerisinde uluslararası ilişkiler disiplininde bir araya gelirler. Uygunluk mantığı, insanların özel durumlara ait kimliklere uygun norm ve kuralları takip ettiğini ve onlara uyduğunu ifade eder. Daha dar tanımlamak gerekirse, davranışlar norm ve kurallara uygun kimliklere göre yapılır. Davranışları etkileyecek olan norm ve kuralların oluşumu uluslararası ilişkilerde zaman alır. Bu oluşumda gerek hükümet yetkilileri gerek hükümet dışı kuruluşlar etkili olabilirler. Örneğin, çevrenin korunması ve küresel ısınmayla savaş vermek uzun zamanda oluşmuş bir savunma mekanizmasıdır. Artık günümüzde sadece çevreci kimliğine sahip bireylerden değil, aynı zamanda İsveç gibi çevreci kimliğe sahip ülkelerden bahsedilmektedir⁴³⁰. Buna benzer olarak demokratik devlet veya özgür medya gibi kimlik nitelemelerinden bahsedilebilir. Apartheid rejiminin aksine 1990'lardan sonra Güney Afrika demokratik bir devlet kimliğini benimserken medyası da kimliğine özgürlük unsurunu dâhil etmiştir.

7.1.3.Normlar

Annika Björkdahl normların davranışlara rehber olduğunu ve yönlendirdiğini ifade eder. Özellikle neorealizm ve neoliberalizm gibi konvansiyonel teorilerin tam olarak fikirlerin, değerlerin ve normların aktörlerin çıkarları ve kimlikleri üzerindeki etkilerini açıklayamadığını düşünür. Bunun aksine sosyal inşacılık teorisi normların kimlik ve çıkarlar üzerindeki etkisine vurgu yapmaktadır. İnşacılık normlara bağımsız ontolojik statü vermektedir. Genellikle normlar uluslararası ilişkiler disiplininin realizm gibi ana akım teorileri tarafından açıklayıcı gücü olmadığı yönünde yorumlanmıştır. Örneğin, neorealist düşünür John Mearsheimer savaş ve barışın sebeplerini güçler dengesinin bir fonksiyonu olarak görür. Fikirler, normlar ve

⁴²⁹ Carla Anne Houkamau, "Identity construction and reconstruction: the role of socio-historical contexts in shaping Māori women's identity", *Social Identities*, Cilt.16, Sayı.2, 179-196, (2010), s.180.

⁴³⁰ Viotti ve Kauppi, s.288-290.

uluslararası kurumlar ikinci planda olan değişkenlerdir⁴³¹. Björkdahl tarafından öne sürülen fikirler Güney Afrika üzerinden sınanabilir. Irkçılık normatif olmayan bir norm olarak ele alınırsa Apartheid rejiminin iktidar partisi olan Ulusal Parti'nin politikaları üzerinde etkili olduğu öne sürülebilir. Buna benzer şekilde demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi normların da siyasal dönüşüm sonrasında Afrika Ulusal Kongresi'nin davranışlarına rehber olduğu söylenebilir.

Annika Björkdahl rejim teorilerinin ve neoliberal kurumsalcılığın normların devlet davranışı üzerindeki etkisini önemseydiğini ifade eder. Rejim teorilerine göre, normlar devlet davranışlarını sınırlayabilirler. Böylece normlar devlet davranışlarıyla ilgili açıklayıcı bir değişken görevi görürler. Benzer şekilde neoliberal kurumsalcılık fikrîsel faktörlere kısıtlı bir nedensellik rolü verir. Björkdahl ve Raymond uluslararası normları devletlerin kararlarını, hukukunu ve zorunluluklarını belirleyen ve onların sınırlarını çizen genelleştirilmiş davranış standartları olarak tanımlar⁴³².

Normlar, standart davranışların çerçevesini çizerler⁴³³. Normlar aynı zamanda kendileriyle birlikte yaptırım gücünü de getirmektedir. Bu anlamda Goertz ve Diehl normları sadece yapılması gerekenler olarak değil, aynı zamanda yaptırımları da içerisinde barındıran ve gerektiğinde uygulayabilen dinamikler olarak kabul etmektedir⁴³⁴. Bu bakış açısına göre, aktörler normları ihlâl ettikleri zaman cezalandırılmaktadırlar. Amy Gurowitz norm kavramına sosyolojik bir perspektifle yaklaşmıştır. Normları, meşru ve uygun davranışın standartları olarak tanımlar. Bu normlar uluslararası uzlaşma neticesinde oluşabileceği gibi devletler arasındaki pratikler sonucunda da meydana gelebilir. Burada önemli olan bir normun düzenli olarak uygulanmasıdır⁴³⁵.

Björkdahl her normun normatif olması gerekmediğini söylemiştir. Normatif normlar hakları ve hukuku ön plana çıkarırken bazı normlar etik standartlara uygun olmayabilir. Kurallar ve normlar normatif olan ve olmayan şeklinde ikiye ayrılır. Hedley Bull, kuralları tanımlarken normlara benzer şekilde bir açıklama getirmektedir. Bull kuralların devletlerin ve insanların belirlenmiş şekillerde davranmasını sağlayan genel prensipler olduğunu ifade eder⁴³⁶.

⁴³¹ John J. Mearsheimer, "The False Promise of International Institutions", *International Security*, Cilt.19, Sayı.3, 5-49, (1994-1995), s.13.

⁴³² Gregory Raymond, "Neutrality Norms and the Balance of Power", *Cooperation and Conflict*, Cilt.32, Sayı.2, 123-146, (1997), s.123-146.

⁴³³ Annika Björkdahl, "Norms in International Relations: Some Conceptual and Methodological Reflections", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt.15, Sayı.1, 9-23, (2002), s.9-14.

⁴³⁴ Gary Goertz ve Paul Diehl, "Towards a Theory of International Norms: Some Conceptual and Measurement Issues", *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt.36, Sayı.4, 634-664, (1992), s.638.

⁴³⁵ Amy Gurowitz, "Mobilizing International Norms: Domestic Actors, Immigrants, and the Japanese State", *World Politics*, Cilt.51, Sayı.3, 413-445, (1999), s.417.

⁴³⁶ Hedley Bull, *The Anarchical Society*, New York: Palgrave, 2002, s.52.

Normlar, devletlerin beklenen davranışlarının çerçevesini çizerler. Fonksiyonları açısından normlar izin veren, oluşturan ve düzenleyen kurumlardır. Kimliklere uygun davranış kalıplarını belirlerler. Normlar aslında devletlerin uyacakları yol haritası olarak tanımlanabilirler. Normlar devletlerin pratiklerinden doğarlar. Buna ek olarak, devletlerin ihtiyaçlarından doğan normlardan söz edilebilir. Uzun süren çalışmalar ve uzlaşma neticesinde deniz hukukunda bir devletin karasularının 12 mil olabileceği buna örnek olarak verilebilir. Bu durum artık uluslararası hukukta yerleşmiş bir norm ve yazılı bir kural haline gelmiştir.

Björkdahl ayrıca bazen uluslararası normların yerelleştirilebileceğini veya yerel normların uluslararası bir nitelik kazanabileceğini ifade eder. Bazı normlar yazılı anlaşmalarla bağlayıcı hale getirilmektedir. Buna örnek olarak yukarıda adı geçen 12 mil karasuları kuralı ifade edilebilir. 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'yle bu norm yazılı bir kural haline getirilmiştir. Uluslararası hukukta antlaşmalar taraflar için bağlayıcıdır. Ancak bir norm eğer jus cogens norm haline gelmişse o zaman evrensel bir normdur ve tüm devletler için geçerlidir. Soykırım yasağı buna örnek verilebilir. Jus cogens normlar devletler tarafından ihlâl edilemezler⁴³⁷.

Normlar uygun davranış açısından neyin beklendiğini ifade eder. Björkdahl normların dış politikaya da etki ettiğini öne sürer. Normlar devletlerin amaç ve hedeflerini belirlemelerine yardımcı olur. İnşacılık küresel normların devletlerin ve bireylerin çıkarlarını tanımlamasının bir parçası olduğunu ifade eder. Normlar devletlerin politika tercihlerinden bireylerin siyasi fikirlerine kadar etkindir. Normlar meşru politikaların yol haritasıdır. Çünkü politika yapıcılarının vereceği kararlar normlar tarafından kısıtlanır ve şekillenir. Normlara dayanan dış politika stratejileri maddi güç unsurları, kurumlar ve fikirlerle donatılmış bir uluslararası düzen tarafından şekillendirilir⁴³⁸. İnşacı teoriye göre, normlar devletlerin ve bireylerin kararları üzerinde etkilidir.

7.2.Kalkınma Politikaları ve Yeni Ulus İnşası Çalışmaları

Afrika Ulusal Kongresi 1994'te iktidara geldikten sonra ırk ayrımcılığını tam anlamıyla ortadan kaldırmak için herkesin tek bir vatandaşlık kimliği altında bir araya gelmesini hedeflemiştir. Ulusun tamamı tarafından paylaşılan ortak bir Güney Afrikalılık duygusu oluşturulmak istenmiştir. Afrika Ulusal Kongresi yeni ulus inşasında Afrikaner halk ile diğerleri arasında sorunların çözülmesini hedeflemiş ve uzlaşmayı yeni ulusal karakter olarak belirlemiştir. Bu yeni ulusal karakterin oluşturulması için birleşmiş, ırkçı ve cinsiyetçi olmayan demokratik bir

⁴³⁷ Malcolm Shaw, *International Law*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s.117.

⁴³⁸ Björkdahl, s.14-23.

toplumun inşa edilmesi gereklidir. Fakat Güney Afrikalılık duygusunun oluşturulması sosyo-ekonomik dönüşüm olmaksızın mümkün değildir.

Afrika Ulusal Kongresi yeni bir ulusal kimlik inşa etmek için öncelikle ulus inşası projesini başlatmıştır. Ulus inşası Apartheid sisteminin olumsuz etkilerini ortadan kaldırarak eşit bir toplum oluşturmayı hedeflemektedir. Bunu gerçekleştirmek için 1994-2003 yılları arasında bir dizi reform programı başlatılmıştır. Aşağıdaki tabloda uzun bir döneme yayılan reformlar ve politikalar yazılıdır. Bunların içeriğine bakıldığında ırkı ve cinsiyeti ne olursa olsun herkes için fırsat eşitliğinin sunulmasının amaçlandığı görülür. Ayrıca sosyo-ekonomik gelişimin yeni bir kimlik inşasının ön şartı olması gayri safi yurt içi hâsıla ve istihdam oranlarının artırılmasını gerekli kılmaktadır. Başpsikopos Desmond Tutu'nun 'gökkuşağı ulusu' (rainbow nation) felsefesinin Güney Afrika için gerçekleşmesi öncelikle Apartheid sisteminin olumsuz etkilerinin toplumdan silinmesine bağlıdır. Bunun yolu sosyo-ekonomik açıdan halkın topyekûn iyi şartlara ulaştırılmasıdır⁴³⁹. Afrika Ulusal Kongresi sağlık, eğitim, konut, ekonomi ve toplumu ilgilendiren tüm konularda topyekûn bir kalkınmayı hedeflemiştir. Bu kalkınmanın gerçekleştirilmesi yeni bir ulusal kimliğin ön şartıdır.

Tablo 28: Afrika Ulusal Kongresi'nin Ulus İnşası Politikaları

Yeniden Yapılanma ve Geliştirme Programı (1994)	Apartheid sisteminin toplumda ortaya çıkardığı yoksulluğun azaltılması ve ekonomik gelişim sağlanması amaçlanmaktadır.
Büyüme, İstihdam ve Yeniden Dağıtım Stratejisi (1996)	Yeni bir neo-liberal ekonomik strateji belirlenmiştir. Buna göre, gayri safi yurt içi hâsıla ve istihdam artırılabilecektir. Gelir ve sosyo-ekonomik fırsatlar yoksulların lehine olacak şekilde yeniden dağıtılacaktır.
Bütünleşik Ulusal Engelli Stratejisi (1997)	Engelliler için fırsatları artırmak ve ayrımcılıkları ortadan kaldırmak amaçlanmaktadır.
İstihdam Eşitlik Yasası (1998)	İstihdamda ırk, cinsiyet, dil, din ve kültüre dayalı ayrımcılıklar yasaklanmaktadır.
Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlendirilmesi İçin Ulusal Politika Çerçevesi (2000)	Kadınların istihdam piyasasında erkeklerle eşit haklar içinde çalışmasını sağlamak hedeflenmiştir.
Ulusal Dil Politikası Çerçevesi (2002)	Güney Afrika'nın resmi dillerinin kullanılmasını ve dil hürriyetini sağlamak amaçlanmaktadır.
Geniş Tabanlı Siyah Ekonomik Güçlendirme Yasası (2003)	Şirketleri kontrol edenlerin, yönetenlerin ve kuruluşların sahiplerinin ırksal mozaikini değiştirmek amaçlanmaktadır. Kadınlar, işçiler, gençler ve engellilerin ekonomik hayatta daha fazla yer almaları hedeflenmektedir.

Kaynak: Romo, s.33.

Yukarıdaki tabloda belirtilen politikaların hepsi tamamen olmasa da birçoğu gerçekleştirilmiş, toplumda sosyo-ekonomik eşitlik için bir gelişim sağlanmıştır. Afrika Ulusal Kongresi'nin 2019

⁴³⁹ Michelle Romo, "National Identity in Post-Apartheid South Africa", (University of Cape Town, Department of Politics, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Cape Town, 2011), s.32-33.

seçimleri için yayınladığı seçim manifestosuna bakıldığında 1994 yılından beri sosyo-ekonomik açıdan toplumun büyük bir kesiminin iyi şartlara kavuştuğu görülür. 1994 yılında nüfusun sadece yüzde 36'sı ve kırsal bölgelerde yaşayanların sadece yüzde 12'si elektriğe erişim sağlayabilmektedir. 2019 yılında içinde kırsal bölgelerde yaşayanların da olduğu Güney Afrikalıların yüzde 80'i evlerinde elektriğe erişim sağlayabilmektedir. Bu gelişim insanların hayat kalitesini artırdığı gibi aynı zamanda ısınmak ve yemek pişirmek için kömürün kullanılması engelleyerek hava kirliliğinin önüne geçmiştir. Ayrıca güneş, rzgr ve sudan üretilen enerjinin toplum hayatında daha fazla yer alması için alıřılmaktadır⁴⁴⁰.

Topluma götürülen hizmetlerden birisi de su konusundadır. 1994 yılında Güney Afrikalıların sadece yüzde 60'ı temiz içme suyuna erişebilirken 2019'da nüfusun yüzde 90'ı temiz içme suyuna sahiptir. Sağlıklı bir yaşam için gerekli olan temiz suya erişimin artması aynı zamanda kadınlara ve kızlara zamanı daha iyi yönetmeleri için fırsat tanımıştır. Kadınlar 1990'larda temiz içme suyu depolamak için günlük büyük bir zaman harcarken artık suya kolay bir şekilde erişebilmektedirler. Böylece arta kalan zaman eğitim veya gelişmiş ülkelerdeki gibi farklı boş zaman aktivitelerine ayrılabilir⁴⁴¹.

Afrika Ulusal Kongresi'nin yeni ulus inşası projesinde bir diğer konusu konut yapımı olmuştur. 1994'ten bu yana 4,7 milyondan fazla bedelsiz konut yapılmış, bunlardan 14 milyondan fazla kişi yararlanmıştır. Böylece toplumda ev sahibi aile oranı artmıştır. Konuta ek olarak Apartheid döneminin kötü etkilerini hisseden en önemli alan eğitimdir. Günümüzde Güney Afrikalı yetişkinlerin yüzde 90'ı okuyup yazabilmektedir. Okuma yazma bilmeyenin kalmadığı bir ulus hedeflenmektedir. Kamu okullarında eğitim büyük ölçüde ücretsiz hâle getirilmiştir. Bu durum okula gitme oranlarını artırmıştır. 1994'te okula gitme oranı yüzde 51 iken 2019'da yüzde 99 olmuştur. Üniversite eğitimine destek devam ederken doktoralı insan kaynağının artırılması amalanmaktadır⁴⁴².

Sağlık ve sosyal güvenlik alanlarında önemli ilerlemeler gerçekleşmiştir. Güney Afrika'da ortalama yaşam süresi 2005 yılında 53 yıl iken 2018'de 64 yıla çıkmıştır. 1994 yılında ücretsiz birinci basamak sağlık hizmetleri sadece kadınlar ve 6 yaşından küçük çocuklara verilirken günümüzde bu hizmetler bütün vatandaşları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Sağlık alanında yapılanlara ek olarak kapsamlı bir sosyal güvenlik sistemi kurulmuştur. Yoksulların tamamına yakınının sosyal yardımlardan faydalanması sağlanmıştır. 1994 yılında 3 milyon kişi

⁴⁴⁰ African National Congress, *2019 Election Manifesto*, s.10-11.

⁴⁴¹ *2019 Election Manifesto*, s.12.

⁴⁴² *2019 Election Manifesto*, s.12-14.

sosyal yardımlardan yararlanırken 2017 yılında 17,5 milyon insan bu yardımlardan faydalanabilmiştir. Bunların içinde yaşlılar ve engelliler de bulunur⁴⁴³.

Ekonomi ve altyapı yatırımlarına önem verilmiştir. Siyahların ekonomik hayatta daha çok yer almaları sağlanmıştır. Böylece Apartheid döneminin haksız politikalarının etkisi biraz azaltılmıştır. Geniş Tabanlı Siyah Ekonomik Güçlendirme programı sayesinde endüstride siyahların beyazlar gibi patron, yönetici ve personel olmalarına imkân tanınmıştır. Ayrıca kadınların sektörel istihdamda yer almaları sağlanmıştır. 1994 yılında 139 milyar dolar olan gayri safi yurt içi hâsıla 2019'da 351 milyar dolara çıkmıştır⁴⁴⁴. Ayrıca 2009-2019 arasında 2 trilyon dolardan daha fazla bir ekonomik kaynak okul, hastane ve yol yapımına harcanmıştır⁴⁴⁵.

7.3.Yeni Ulusal Kimlik İnşası

Ulus inşasına harcanan kaynaklarla birlikte aynı zamanda yeni bir ulusal kimlik inşa edilmeye çalışılmıştır. Charles Puttergill ve Anne Leildé kimliklerin sosyal bir inşa olduklarını ve değişme özelliği gösterebildiklerini ifade eder. Zaman ve mēkan üstü olmadıkları için tarihsel ve ilişkisel açıdan toplumda bir konumları vardır. Kimlikler sürekli olarak oluşum ve inşa sürecindedirler. Kimlik olduğumuz şey değil yaptığımız şeydir⁴⁴⁶. Kimliklerin değişebildiği kabul edilirse Güney Afrika'nın yeni kimlik inşası çabaları daha rahat anlaşılır. Yeni kimlik inşası ve medyanın bu süreci sahiplenmesi ülke markalaması adına gerçekleştirilen önemli bir faaliyettir. Apartheid rejiminin bıraktığı kötü imaj değiştirilerek düzeltilmeye çalışılmıştır. Demokratik ve çağdaş bir ulus imajı oluşturulmuştur.

Janis van der Westhuizen 1994 yılında yapılan ilk demokratik seçimlerden bu yana Güney Afrika devletinin Apartheid geçmişinden farklı yeni bir kimlik inşa etmeye çalıştığını öne sürer. Geçmişte Güney Afrika Batı uygarlığının kıtadaki temsilcisi, izole edilmiş devlet ve Avrupalı beyaz Hristiyanların hâkimiyetinde olan siyasal bir varlık olarak tarihte kendine bir konum sağlamıştır. Apartheid sonrasındaysa Güney Afrika kendisini Afrika Rönesansı'nın lideri olarak konumlandırmaya çalışmıştır. Afrika ülkelerinde elçiliklerin açılması, barış operasyonlarına katılım ve Afrika'nın Gelişimi İçin Yeni Partnerlik gibi kurumlardaki etkinliği yeniden doğacak Afrika'nın lideri konumunda olma arzusunu göstermektedir. Janis van der Westhuizen bu kimlik inşasının büyük spor etkinliklerinin ve ünlülerin başarılarının medyada kullanımıyla

⁴⁴³ 2019 Election Manifesto, s.14-15.

⁴⁴⁴ The World Bank, GDP (current US\$) - South Africa, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=ZA> [Erişim: 3 Şubat 2021].

⁴⁴⁵ 2019 Election Manifesto, s.15.

⁴⁴⁶ Charles Puttergill ve Anne Leildé, "Identity Studies in Africa", Simon Bekker ve Anne Leildé (Ed.), *Reflections on Identity in Four African Cities* içinde (11-25), Cape Town: African Minds, 2006, s.13.

desteklendiğini söyler⁴⁴⁷. Nelson Mandela ve Thabo Mbeki dönemlerinde medyanın tanıtım gücünden yararlanılarak spor organizasyonlarının düzenlenmesine ve böylece ülkenin imajının iyileştirilmesine önem verilmiştir.

Güney Afrika tıpkı diğer Afrika ülkeleri gibi baskıcı, bölücü ve katmanlara ayrılmış bir toplum yapısı oluşturan sömürgecilik tecrübesine sahip bir ülke olarak Soğuk Savaş'ın bitişinin ardından yeni bir ulusal kimlik inşası gerçekleştirmiştir. Ülke Apartheid döneminde ırk, sınıf, cinsiyet ile kentli ve köylü ayrımıyla tamamen farklı segmentler hâlinde yeniden organize edilmiştir. Kırsal yaşam alanları genellikle kötü yaşam şartları, yoksulluk ve imkânsızlıklar içerisinde bulunmuştur. Ulusal hükümette ülkedeki siyahların temsili mümkün olmamıştır. Sosyal hayatın bütün katmanlarına katılım hakkı sadece küçük bir azınlığı oluşturan beyazlara ait olmuştur. Ancak siyasal dönüşüm bu düzeni derinden sarsmış ve değiştirmiştir.

Günümüzde Güney Afrika Cumhuriyeti Spor, Sanat ve Kültür Bakanlığı'nın ifade ettiği gibi yeni bir ulus ve ulusal kimlik inşası 1994 sonrasında en önemli konu haline gelmiştir. Ulusal kimliğin toplumun kültürünü ve kimliğini yansıtmayı gerektğine karar verilmiştir⁴⁴⁸. Apartheid rejiminin siyasal dönüşüme gitmek zorunda kalışının akabinde göreceli kazancı ön plana alan realist Hobbesçu devlet kimliği terk edilmiştir. Devlet uluslararası düzene Lockçu bir kültürle yaklaşmaya başlamıştır. Uluslararası örgütlere aktif katılım, demokrasi, insan hakları, eşitlik ve adalet yeni ulusal kimliğin önemli parçalarını oluşturmuştur. Bu gelişim medya alanında da hissedilmiş ve geçmiş problemlerini çözmüş, uzlaşmış ulus devlet imajı oluşturulmuştur. 1996 Anayasasının getirdiği yeni norm ve kurallar üzerine bir ulus inşası planlanmıştır. Özgürlükçü, demokratik, eşitlikçi, kapsayıcı ve farklı insanların temsil oranının yüksek olduğu bir toplum şekli kurulmuştur. Yeni inşa edilen ulusun markalamasının yapılması ve dünyadaki itibarının artırılması için medyanın ilgi göstereceği spor etkinliklerine ev sahipliği yapılmıştır.

Güney Afrika Apartheid rejiminin çöküşüyle birlikte bir siyasal dönüşüm yaşamıştır. Lockçu bir kültüre geçen ulusal siyaset ve dış politika aynı zamanda ulusal kültüre yeni normları entegre etmiştir. Çeşitlilik, farklı dil, din ve etnik gruplardan insanlara saygı bu yeni ulusun temelini oluşturmuştur. Ulusal kimlik yeniden inşa edilmiş ve buna yönelik milli sembollerde revizyon yapılmıştır. Bundan sonraki bölümlerde sırasıyla yeni ulusal kimlik inşası, spor etkinlikleri ve ünlü kullanımı analiz edilecektir.

⁴⁴⁷ Janis van der Westhuizen, "Popular culture, discourse and divergent identities: reconstructing South Africa as an African state", *African Identities*, Cilt.6, Sayı.1, 45–61, (2008), s.45-51.

⁴⁴⁸ Department of Sports, Arts and Culture, Background and overview, <http://www.dac.gov.za/content/background-and-overview> [Erişim: 5 Haziran 2020].

7.3.1.Yeni Ulusal Arma

Armalar veya devlet amblemleri bir devletin en önemli görsel sembolüdür. Güney Afrika devletinin günümüzdeki arması 27 Nisan 2000 tarihinde toplum hayatına girmiş ve kabul edilmiştir. 27 Nisan, Güney Afrika'da özgürlük günü olarak kutlanır. 27 Nisan 1994 tarihinde ilk demokratik seçimler yapılmıştır. Sömürgecilik, ırkçılık ve bir grup azınlık beyazın yönetiminden kurtularak özgürlüğe kavuşma günü olarak kutlanmaktadır. Armanın özellikle bu günde kabul edilmesi ve yeni bir tasarımla oluşturulması demokrasiye verilen önemi gösterir. Ayrıca, siyahların da sahipleneceği yeni bir milliyetçilik duygusunu toplumda oluşturmayı amaçlar. Siyasal dönüşüm sürecinden sonra tasarlanmış olması Apartheid ideolojisinin aksine yeni ve uzlaşmış bir toplum birlikteliği oluşturmanın amaçlandığını gösterir.

Şekil 10: Güney Afrika Cumhuriyeti Devlet Arması

Kaynak: Department of Sports, Arts and Culture, National Coat Of Arms, http://www.dac.gov.za/national-coat-of-arms#The_design_process [Erişim: 5 Haziran 2020].

Armaya ilk bakıldığı zaman en alt kısma yerleştirilmiş resmi slogan göze çarpar. Armadaki slogan devletin resmi sloganıdır. Bölgede yaşayan /Xam halkının Khoisan dilinde yazılan *!ke e: /xarra //ke* cümlesi anlam olarak çeşitli insanların birleşmesini ifade eder. Sloganda birbirinden farklı insanların birleştiğine vurgu yapılır. Apartheid rejiminin ayrı gelişim ideolojisinin aksine devletin yeni sloganı birleşmeyi ve birlikte yaşamayı önermektedir. Bu noktada ulusal gurur içerisinde devletin birleştirici kimliğine ulaşılır. Sloganın hemen üzerinde birbirine bakan iki insan figürünün bir zırh içinde resmedildiği görülür. Bu figürler Khoisan kaya süsleme sanatından gelir. Burada iki insan figürü birbirini selamlamaktadır. Zırhın hemen üstünde bir mızrakla başında topuz bulunan bir knobkerrie görünmektedir. Bunlar birbirlerine doğru bir harmoni içerisinde çizilmiştir. Burada barışı temsil etmektedirler.

Mızrağın hemen üzerinde protea bulunur. Bu aynı zamanda Güney Afrika'da bulunan bir bitki türüne verilen isimdir. Armada protea Afrika'nın en popüler renkleriyle süslenmiştir: Kırmızı, siyah, sarı ve yeşil. Protea armada Güney Afrika'nın Afrika Rönesansı'nı gerçekleştirecek bir ulus olduğunu ve Afrika'nın doğal güzelliğini temsil etmektedir. Protea figürünün üzerindeki

hayvan sekreter kuşudur. Aynı zamanda yılan akbabası olarak da isimlendirilir. Hızın ve gücün sembolüdür. Ormanların kralı aslanın havadaki eşitidir. Kanatlarının açık bir şekilde yerleştirilmesinin sebebi hareketli olduğunu ve yılan avladığını göstermek içindir. Burada yılan avlamak Güney Afrika'yı düşmanlarına karşı korumak anlamına gelir. Buna ek olarak havaya kalkmış kanatlar Güney Afrika ulusunun bir bütün olarak kalkışa geçtiğini, topyekûn kalkındığını sembolize eder. Rengi altının tonlarından olup en yüksek güç ve güneşle olan ilişkisini gösterir. Armanın en üstüne yukarıya doğru yükselen bir güneş yerleştirilmiştir. Bu güneş ihtişam, parlaklık, doğal enerji ve en önemlisi yeni bir ulusun doğuşunu sembolize eder. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde bu arma, Güney Afrika'nın yeniden doğuşuna ve büyük bir ulus olduğuna işaret eder. Yeni devlet arması birlikteliğe yaptığı vurguyla aynı zamanda Batho Pele felsefesine de hizmet etmektedir⁴⁴⁹.

7.3.2.Yeni Ulusal Bayrak

Ulus devletler için ülke bayrağı oldukça önemlidir. İnsanların milli değerleri altında sınıflandırılan birimlerin en önemlileri arasındadır. Bir ülkedeki insanların ortak bir değer etrafında buluşmalarını sağlar. Ülkedeki insanların milliyetçilik duygularının görsel sunumudur. Ulus devletlerde bayrak insanlar için kutsal bir konumda bulunmaktadır. İnsanlar bayraklarını genelde yüksek yerlere yerleştirir ve ona aidiyet hissederler. Bu durum ülkelere olan bağlılıklarına katkı sağlar. Güney Afrika'da siyasal dönüşüm süreciyle birlikte yeni bir ulusal bayrağın tasarlanması uzlaşma kültürü içerisinde herkesin ülkesine olan bağlılığını artırmayı hedeflemiştir.

Şekil 11: Güney Afrika'nın Yeni Bayrağı

Kaynak: Department of Sports, Arts and Culture, National Flag, <http://www.dac.gov.za/national-flag> [Erişim: 6 Haziran 2020].

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin yeni ulusal bayrağı devletin Arma Bürosu'nun eski başkanlarından olan Fred Brownell tarafından tasarlanmıştır. İlk olarak 27 Nisan 1994 tarihinde kullanılmıştır. Bayrağın tasarımı ve renkleri ilhamını ülkenin eski bayraklarından almıştır. Bayraktaki renkler farklı insanlar için farklı anlamlara gelir. Bayrak direğinden bir 'V' formunda

⁴⁴⁹ Department of Sports, Arts and Culture, National Coat Of Arms, http://www.dac.gov.za/national-coat-of-arms#The_design_process [Erişim: 5 Haziran 2020].

başlayarak ilerleyen tasarım farklı renklerle Güney Afrika toplumu içerisindeki farklı katmanların karışımını ve birleşmesini gösterir. Farklı grupların birlikteliği vurgulanır. Bayrak ülkenin armasıyla uyumlu bir şekilde farklı insanların birleşmesini ve çeşitlilik içerisindeki birlikteliği ön plana çıkarır⁴⁵⁰. Armada olduğu gibi yeni bayrakta da Güney Afrika toplumunun uzlaşması ve birlikte uyumlu olması öngörülmüştür.

7.3.3.Yeni Milli Marş

Siyasal dönüşüm sürecinden sonra yeni bir milli marş ile ülkeye olan bağlılığın artırılması ve ortak değerler etrafında toplanabilme kabiliyetinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Güney Afrika'nın 1996 Anayasasının birinci bölümünün dördüncü maddesi ve resmi gazetede 18341 sayılı 10 Ekim 1997 tarihli kararla Nkosi Sikelel' iAfrika'nın kısaltılmış versiyonu ve Güney Afrika'nın Çağrısı (The Call of South Africa - Die Stem van Suid-Afrika) günümüzde ülkenin milli marşını oluşturur. Die Stem van Suid-Afrika 1918 yılında Cornelis Jacobus Langenhoven tarafından yazılan bir şiidir. Bestesi Marthinus Lourens de Villiers tarafından 1921 yılında yapılmıştır. Die Stem van Suid-Afrika Güney Afrika Yayın Kurumu tarafından kapanışlarda çalınmıştır. 1952 yılında İngilizce versiyonu olan the Call of South Africa resmi olarak kullanılmaya başlanmıştır. 2 Mayıs 1957 tarihinde devletin resmi milli marşı olarak kabul edilmiştir.

Nkosi Sikelel' iAfrika 1897 yılında Metodist misyonerlerden olan öğretmen Enoch Sontonga tarafından hazırlanmıştır. İlk dördlük orijinal olarak Xhosa dilinde yazılmıştır. Buna Samuel Mqhayi tarafından yedi dördlük eklenmiştir. 1942 yılında Sesotho versiyonu Moses Mphahlele tarafından yayınlanmıştır. Apartheid döneminde bu marş mevcut ideolojiye ve hükümetlere bir meydan okuma olarak görüldü. İlk dördlük genellikle Xhosa veya Zulu dilinde okunur. Daha sonra Sesotho versiyonu gelir⁴⁵¹. Bu iki şiirin dizelerinin birlikte Güney Afrika'nın milli marşı olarak kabul edilmesi uzlaşma kültürünün bir parçasını oluşturur. Ayrıca yine farklı dillerde söylenmesi bu dil grupları aracılığıyla çeşitliliğin temsil edilmesini sağlar.

⁴⁵⁰ Department of Sports, Arts and Culture, National Flag, <http://www.dac.gov.za/national-flag> [Erişim: 6 Haziran 2020].

⁴⁵¹ South African Government, National anthem, <https://www.gov.za/about-sa/national-symbols/national-anthem> [Erişim: 6 Haziran 2020].

Şekil 12: Güney Afrika Milli Marşı Esnasındaki Duruş Pozisyonu

Kaynak: South African Government, *The National Identity: Passport of Patriotism*, s.6.

Görüldüğü üzere yeni milli marş Güney Afrika'da yeni ulusal kimlik inşasının önemli bir göstergesidir. Güney Afrika hükümeti tarafından yayınlanan 'Milliyetçilik Pasaportu' isimli kitapçıkta milli marşın okunuşu esnasında nelerin yapılması gerektiği ele alınmaktadır. Yukarıdaki insan figüründen de anlaşılacağı üzere hazır ol pozisyonunda beklenmekte ve saygıyla marş söylenmektedir. Eller vücudun iki yanında bulundurulmalı ve saygılı bir şekilde hareket etmek için marşın bitmesi beklenmelidir. Kitapçık milli marşın okunuşunu detaylı bir şekilde gösterdiği için eğitici bir hüviyete sahiptir.

Yeni milli marş insanların saygı dolu bir şekilde sahip çıkacakları ortak değer olması için tasarlanmıştır. Farklı dillerde okunması bu dil grupları üzerinden ülkedeki farklı dil ve etnik kökenden insanlara duyulan saygıyı gösterir. Yeni kimlik inşasında insanların dışlanmadan yeni inşa edilen ulusa milliyetçi duygularla bağlı olarak dâhil olmaları amaçlanmıştır. Apartheid ideolojisinin ırkçı mantığının aksine yeni milli marş uzlaşmacı, farklı grupların birliktelik kültürüyle ve ırkçılık olmadan sahip çıkacakları ortak bir değer olarak tasarlanmıştır. Kitapçıkta kullanılan insan figürünün siyah olması bu kültürün ön plana çıkan özelliğidir.

7.4.Spor Etkinlikleriyle Kimlik İnşası

Vitalii Aleksandrovich Gorokhov spor organizasyonlarında ev sahibi ülkelerin hem düzenleyici hem de mümkünse başarılı olarak güçlü bir ulus imajı vermek istediğini ifade eder. Bu durum ülkeye dair vatandaşların milliyetçiliğini artırırken küresel izleyiciye mükemmel bir spor başarısı izlettirmek istenir. Spor aracılığıyla milliyetçi duygular geliştirilirken her anlamda kalkınmış bir ulus kimliği inşa edilir. Gorokhov bu sonuçlara incelediği ve Rusya'nın ev sahipliği yaptığı 2018

FIFA Dünya Kupası, Soçi’de düzenlenen 2014 Kış Olimpiyatları ve 2013 yılında Kazan’da düzenlenen Universiade - Üniversite Yaz Oyunları ile ulaşmıştır⁴⁵².

Tara Magdalinski spor aktivitelerinin kimlik inşasında önemli rol oynadığını telaffuz eder. Toplumun tüm kesimlerinden insanların destekledikleri spor etkinliği ve takımlarıyla ulusal bir aidiyet oluşturulur. Spor aracılığıyla kimlik inşasına Doğu Almanya’dan milli güreşçi Werner Seelenbinder’in toplumsal konumunu örnek verir. Seelenbinder naziler tarafından İkinci Dünya Savaşı döneminde idam edilmiştir. Savaştan sonra sosyalist ve anti-faşist kişiliğiyle Doğu Almanya’da sürekli olarak anılmış ve ölüm yıl dönümünde özel aktiviteler yapılmıştır. Nazilerin elinde can veren birisi olarak onun sosyalist kimliği toplumda vurgulanmış ve Doğu Almanya’nın ulusal retoriği ve kimliğinin oluşturulmasında önemli rol oynamıştır. Seelenbinder halkın ideolojik eğitiminde kullanılmıştır. Ulusal bir figür olarak ölüm yıl dönümündeki anma törenlerine çok sayıda sosyalist örgüt katılım göstermiş ve anma törenleri sosyalist toplantılara benzer hâle gelmiştir. En üst noktada Seelenbinder SSCB ile Doğu Almanya’nın arasındaki ilişkinin sembollerinden birisi hâline gelmiştir.

Doğu Almanya’nın sosyalizmle olan ilişkisinin güçlendirilmesi için önemli bir figür olmuştur⁴⁵³. Bu örneklerle benzer şekilde siyasal bir amaçla, Güney Afrika’nın da Apartheid sonrasında iç politikada tam anlamıyla bir uzlaşma aracı olarak sporu kullandığı görülür. Apartheid sorunlarını aşmış bir Güney Afrika ulusu oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Güney Afrika’da spor başarılı ve yenilikçi ülke imajının oluşturulması için kullanılmıştır.

7.4.1.Rugby Dünya Kupası (1995)

Spor etkinlikleri kimlik inşasında en yararlı araçlardan birisidir. Apartheid sonrası Güney Afrika’sında düzenlenen büyük spor organizasyonlarından biri 1995 Rugby Dünya Kupası olmuştur. Rugby ilk çıktığı andan itibaren beyazların ilgi gösterdiği bir spor olması sebebiyle yeni Güney Afrika siyasetindeki Afrika Ulusal Kongresi’nin uzlaşmacı tavrını gösterir. Beyazların daha çok ilgi alanına giren bir spor dalına Güney Afrika hükümetinin destek vermesi dönüşümün ve uzlaşmacı yaklaşımın göstergesi olmuştur. Jacqueline Maingard’ın söyledikleri Rugby Dünya Kupası’nın ulusal kimlik inşasında kimliğe birliktelik ruhunu nasıl kattığını gösterir.

⁴⁵² Vitalii Aleksandrovich Gorokhov, "Forward Russia! Sports mega-events as a venue for building national identity", *Nationalities Papers*, Cilt.43, Sayı.2, 267–282, (2015), s.279-280.

⁴⁵³ Tara Magdalinski, "Sports history and East German national identity", *Peace Review*, Cilt.11, Sayı.4, 539-545, (1999), s.539-545.

“Rugby Dünya Kupası 1995 yılında Güney Afrika’da yapılmıştır. Güney Afrika kazanmıştır. Buradaki konu Güney Afrika’nın Dünya Kupası’nı kazanıp kazanmaması değildir. Ulusun birliğinin kutlanması için olaya kahramanca bir boyut kazandırılmıştır. Ulus Başkanı Nelson Mandela’nın bizim çocuklar olarak tanımladığı Güney Afrika takımının arkasında tek bir vücut olarak inşa edilmiştir⁴⁵⁴.”

Dünya kupasını Güney Afrika Rugby Ulusal Takımı kazanmıştır. Sporun kimlik inşasındaki gücü ve birleştirici etkisi turnuvanın sonunda tekrardan görülmüştür. Takımın resmi kıyafeti olan Springbok forması ve şapkasını kupa töreninde giyen Nelson Mandela bir Afrikaner olan ve takımın kaptanı Francois Pienaar’ın elini sıkarak onu tebrik etmiştir⁴⁵⁵. Bu anı ölümsüzleştiren fotoğraf günümüzde Güney Afrika’da en değerli anlardan birisi olarak değerlendirilirken aynı zamanda tarihe geçmiştir. Genellikle Rugby Dünya Kupası gibi büyük spor etkinliklerinin düzenlenmesinin belli sebepleri vardır. Afrika kıtasında büyük spor organizasyonları düzenli olarak yapılmamaktadır. Güney Afrika kıtanın ekonomik olarak en gelişmiş ülkelerinden olduğu için büyük ve itibarlı spor etkinliklerini düzenlemeyi kendisine hak görmektedir.

7.4.2.Kriket Dünya Kupası (2003) ve Olimpiyat Oyunları (2004) Adaylığı

Kriket sporunun uygarlaştırıcı misyonu İngilizlerin sporu siyaset amacıyla kullanmasının bir yansımasıdır. Özellikle 1900’lerin başına denk gelen Edward döneminde, İngiliz emperyal kültürünün merkezinde sporun yer aldığı bilinmektedir. Sömürge yönetimleri tarafından kolonilerdeki insanları uygarlaştırmak için en iyi aracın spor olduğu yönünde bir inanç oluşmuştur. İngiliz perspektifinde atletizm ve bilgiyle aydınlanmış insanlar genelde Hristiyanlar oldukları için kolonilerdeki halka aşağılayıcı bir bakış hâkim olmuştur. Bu durum din ile özdeşleştirilince Hristiyanların koloni halklarına göre daha medeni oldukları düşüncesinin doğmasına yol açmıştır. Beyaz adam zamanla kendini Afrikalılara göre daha medeni görmeye başlamıştır.

19.yüzyılın sonlarına doğru kriket sporu ahlâki bir disiplin hâline gelmiştir. Britanyalı beyaz adamın üstünlüğünün sergilendiği bir platform niteliği kazanmıştır⁴⁵⁶. Sömürgecilik ve siyasetle bu şekilde ilişkilendirilen bir sporun Güney Afrika’da Afrika Ulusal Kongresi tarafından sahiplenilmesi ülkedeki yeni ulus ve kimlik inşasına işaret eder. Güney Afrika’daki durumuna

⁴⁵⁴ Jacqueline Maingard, “Imag(in)ing the South African Nation: Representations of Identity in the Rugby World Cup 1995”, *Theatre Journal*, Cilt.49, Sayı.1, 15-28, (1997), s.15.

⁴⁵⁵ Sowetan Live, 18th anniversary of Mandela moment of glory, <https://www.sowetanlive.co.za/sport/2013-06-24-18th-anniversary-of-mandela-moment-of-glory/> [Erişim: 31 Ağustos 2019].

⁴⁵⁶ Geoffrey Levett, “The ‘White Man’s Game’? West Indian Cricket Tours of the 1900s”, *The International Journal of the History of Sport*, Cilt.34, Sayı.7-8, 599–618, (2017), s.599.

bakıldığı zaman kriketin tıpkı rugby gibi beyazların ve Afrikaner halkın sporu olduğu görülür. 2003 yılında düzenlenen Kriket Dünya Kupası'na ev sahipliği yapan Güney Afrika tarihinde İngiliz emperyalizminin ve sömürgeciliğin medenileştirme misyonunu bulunduran kriket sporunu destekleyerek bu sporu Afrikalılaştırmaya ve kriket kültürünü ülkeye adapte etmeye çalışmıştır. Böylece Güney Afrika, Afrika Rönesansı'nın lideri olabilecektir. Kimliğine yenilikçilik unsurunu katacaktır.

Güney Afrika benzer bir girişimi 2004 yılında düzenlenen Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmak için aday olduğunda da göstermiştir. Uluslararası alanda Batı'nın ilgi gösterdiği ve dünya basınında yer bulan önemli spor etkinliklerinin Güney Afrika'da düzenlenmesinin ulusa ve ülkeye kazandıracağı sosyal, ekonomik ve toplumsal artıların önemi bu girişimlerin sebebini oluşturur. Ayrıca bu etkinliklerin Güney Afrika'da düzenlenmesi ülkeyi demokratik, çağdaş ve gelişmiş ülkeler sınıfına sokacaktır. Önemli spor etkinliklerinin Afrika kıtasına katkı sağlayacağı ve Afrika Rönesansı'nı geliştireceğini ifade etmek önemli bir argüman hâline gelmiştir. Güney Afrika'nın 2004 Olimpiyat Oyunları için adaylığını koyması bu tezin bir sonucudur.

7.4.3.FIFA Dünya Kupası (2010)

2010 yılında 11 Haziran – 11 Temmuz tarihleri arasında yapılan FIFA Dünya Kupası'nı düzenleyen Güney Afrika uluslararası toplumla entegrasyon, uzlaşma ortamının konsolide edilmesi, yeni ve barışçıl bir ulusal kimlik inşa etme gayretiyle bu organizasyona ev sahipliği yapmıştır⁴⁵⁷. Bu organizasyonlar ayrıca ülkenin Apartheid rejimi döneminde kaybettiği itibarını yeniden kazanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan bakıldığında ciddi bir ülke markalaması faaliyetidir. Ayrıca futbolun birleştirici gücünden yararlanılarak ülkedeki farklı ırklara mensup insanların aynı heyecan ve tutkuyu paylaşması amaçlanmıştır. Güney Afrika'nın Dünya Kupası gibi büyük bir organizasyonu düzenleyecek başarıda ve güçte bir ulus olduğu gösterilmiştir. Ulusun sosyal ve ekonomik kapasitesinin bu organizasyonu yapmak için yeterli olduğu uluslararası topluma kanıtlanmıştır.

2010 FIFA Dünya Kupası'nın Güney Afrika'yı tanıtmak açısından yararlı olduğu ve Afrika'nın akıllarda kalan imajını değiştirmek için yapıldığı söylenebilir. Güney Afrika devleti yaklaşık olarak 2,5 milyar Euro değerinde bir yatırımla yeni futbol stadyumlarının inşasını, hava alanlarının renovasyonunu, yolların geliştirilmesini ve Gautrain adı verilen Afrika kıtasının ilk yüksek hızlı demiryolunun tamamlanmasını sağlamıştır. Bütün bu masraflara rağmen olumlu markalama açısından kupanın iyi olduğu öne sürülebilir, ayrıca turnuva için yapılan yatırımlar

⁴⁵⁷ Westhuizen, s.51-54.

yine halkın hizmetine sunulmuştur. Güney Afrika Futbol Federasyonu ülkenin turizm potansiyelinin kupa sayesinde iyi bir şekilde tanıtıldığını ifade etmiştir.

Güney Afrika'nın Dünya Kupası komitesinin başkanlığını yapan Danny Jordaan turnuvanın düzenlenme sebebini Afrika'nın ticaret ve yatırım için ideal bir yer olduğunun gösterilmesi olarak açıklamıştır. Ancak bunun gerçekleşmesi için öncelikle olumsuz algıların yıkılması gerektiğini ifade etmiştir. Her ne kadar turizm sayılarında ilerleme sağlanmış olsa da, bu tarz yatırımları yaparken bütçenin dengeli bir şekilde dağıtılması ve toplumun ihtiyaçlarının giderilmesi gerekir. Dünya Kupası gibi büyük organizasyonlar bir bölgenin tanıtımı için en iyi araçtır. Genellikle şölen havasında geçmesi ülkelerin markalaması açısından çok kıymetlidir⁴⁵⁸.

Ülke markalamasına önem verilirken yoksulluğun azaltılması geri plana atılmamalıdır. Güney Afrika toplumu 26 yıllık demokrasi geçmişine rağmen ekonominin iyi yönetilememesinden ötürü günümüzde ekonomik eşitlik konusunda dünyanın en kötü performans gösteren ülkesidir. Dünya Bankası'nın verilerine göre, Güney Afrika'nın 2014 yılında Gini katsayısı %63'tür⁴⁵⁹. Bu sayıyla Güney Afrika dünyada ekonomik anlamda eşitsizliğin en yüksek olduğu ülkedir⁴⁶⁰.

Afrika Ulusal Kongresi'nin ve diğer siyasi partilerin bundan sonraki politikalarında en önemli vaadi kesinlikle zengin ile yoksul arasındaki ekonomik eşitsizliği azaltmak olmalıdır. Toplumun ihtiyaçları karşılandıktan sonra elbette büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yapmak Güney Afrika gibi büyük ve güçlü bir ülkenin Afrika kıtasına yapacağı en güzel katkılardan birisi olacaktır. Afrika Ulusal Kongresi FIFA Dünya Kupası'nı düzenleyen hükümet olarak sadece Güney Afrika için değil, aynı zamanda Afrika kıtası için de önemli bir başarıya imza atmıştır. Kıtanın dünyadaki olumsuz algısını değiştirmek için hatırı sayılır bir çaba göstermiştir.

FIFA Dünya Kupası aynı zamanda Güney Afrika kültürünün dünyaya tanıtılmasında etkili olmuştur. Öncelikle vuvuzela kültürü ele alınabilir. Güney Afrika futbol stadyumlarının vazgeçilmez bir parçası olan vuvuzela üflemeli bir çalgıdır. Dünya Kupası'yla birlikte dünyaya tanıtılan bu çalgı aleti çok yüksek ses çıkarmaktadır. Maçların tamamında görülen vuvuzela etkisi dünya basınında bile kendine yer bulmuştur. The Guardian gazetesi 5 Haziran 2010

⁴⁵⁸ Irish Times, Tangible effects of 2010 World Cup <https://www.irishtimes.com/news/world/africa/tangible-effects-of-2010-world-cup-not-equal-for-all-south-africans-1.1841415> [Erişim: 21 Temmuz 2020].

⁴⁵⁹ CNN, South Africa is the world's most unequal country, <https://edition.cnn.com/2019/05/07/africa/south-africa-elections-inequality-intl/index.html> [Erişim: 22 Temmuz 2020].

⁴⁶⁰ World Bank, South Africa – Gini Coefficient, <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=ZA> [Erişim: 22 Temmuz 2020].

Gini katsayısı ekonomik eşitliği veya eşitsizliği ölçmek için kullanılır. 50 ve üstündeki sayılar ekonomik anlamda eşitsizliğin yüksek olduğu ülkeleri gösterir. 30 veya üstündeki sayılar ekonomik eşitsizliğin orta derecede olduğu ülkeleri sıralar. 30'dan düşük olan ülkelerdeyse ekonomik eşitsizlik azdır.

tarihinde vuvuzelanın tarihi üstüne bir araştırma haberi yayınlamıştır. Geleneksel Zulu kalkan ve mızraklarını tutan seyircilerin, Afrika'ya has yüz boyası ve peruklar kullanan insanların ve Bafana Bafana olarak adlandırılan Güney Afrika Futbol Milli Takımı'nın dünya basınına çıkması çok büyük bir tanıtım faaliyeti olmuştur. Güney Afrika spor kültürüne ait olan makarapa baretinin dünya tarafından tanınması bu turnuva sayesinde olmuştur⁴⁶¹.

Dünya Kupası ulusal basında heyecanla karşılanmıştır. 28 Nisan 2010 tarihli News24 haberinde Shakira'nın Güney Afrikalı müzik grubu Freshlyground ile birlikte söylediği Waka Waka (This Time for Africa – Bu Kez Afrika için) şarkısının 2010 FIFA Dünya Kupası'nın resmi şarkısı olarak seçildiği ifade edilmektedir. Freshlyground grubunun üyesi olan Zolani Mahola Afrika şarkısının bütün dünyada insanlara ilham olacağını ifade etmiştir:

*"Waka Waka (This Time for Africa) şarkısında Shakira'yla işbirliği yapmaktan ötürü çok heyecanlıyız. Bu şarkı Afrika Dünya Kupası'nın ruhunu ve enerjisini yakalamaktadır. Bu şarkının her şeyin başladığı yer olan Afrika'da ulusların toplanmasını kutlamak için dünyanın her yerinde insanlara ilham olacağından eminiz"*⁴⁶².

Güney Afrika'yı temsil eden bir diğer unsur turnuvanın resmi maskotu olan Zakumi'dir. İnsanların özelliklerinin insan olmayan canlılara aktarılması mantığıyla oluşturulmuştur. Afrika leoparının insan gibi tasvir edilmesiyle oluşturulmuştur. Yeşil ve sarı renkler tercih edilmiştir. Böylece kıtaya ve Güney Afrika'ya ait unsurların kullanılmasına özen gösterilmiştir. Zakumi dünya basınında ünlü olmuştur. 23 Eylül 2008 tarihinde BBC Türkçe tarafından yayınlanan haberde FIFA Dünya Kupası'nın maskotu olacağı ifade edildikten sonra fiziksel özellikleri anlatılmıştır. Dönemin FIFA yöneticilerinden olan Jerome Valcke, Zakumi'nin Güney Afrika'nın halkını, ruhunu ve coğrafyasını temsil ettiğini ifade etmiştir⁴⁶³.

7.5.Kimlik İnşasında Ünlü Kullanımı

Bir ülkenin veya siyasal partinin destekçi toplaması ve başka insanlarla arasında bağ kurabilmesi için ünlülerin bir iletişim aracı olarak kullanılabileceği bilinir. Bu tercih önemli bir markalama stratejisidir. Afrika Ulusal Kongresi sanat, spor ve bilim alanında ön plana çıkan Güney Afrikalıların elde ettikleri başarıları sahiplenerek hem partinin ulusal siyasetteki itibarını artırmak hem de Güney Afrika'nın demokratik gelişmiş devletler gibi modern, sanatta, sporda

⁴⁶¹ The Guardian, 2010 World Cup: A brief history of the vuvuzela,

<https://www.theguardian.com/football/blog/2010/jun/05/2010-world-cup-vuvuzela-history> [Erişim: 3 Şubat 2021].

⁴⁶² News24, Shakira: SWC song an honour, <https://www.news24.com/News24/Shakira-SWC-song-an-honour-20100428> [Erişim: 22 Ocak 2021].

⁴⁶³ BBC Türkçe, 2010 kupasının maskotu: Leopar,

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/09/080923_worldcup.shtml [Erişim: 3 Şubat 2021].

ve bilimde başarılı ve yenilikçi olduğunu göstermeye çalışmıştır. Janis van der Westhuizen medyada görünen ve kendi alanlarında başarılı olan ünlülerin Güney Afrika'da kimlik inşasında kullanıldığını söyler⁴⁶⁴. Onların Güney Afrika milletinin içinden çıkan ve ülkeye ait milli değerler olarak gösterildiğini ifade eder.

7.5.1. Mark Shuttleworth

Güney Afrika'da ulusal basının önemli kuruluşlarından olan News24 haber sitesinin verdiği bilgilere göre Güney Afrikalı milyoner Mark Shuttleworth tarafından gerçekleştirilen uzay yolculuğunun kimlik inşasında kullanıldığı görülür. Kazakistan Baykonur'dan havalanan Rus Soyuz uzay taksisi Uluslararası Uzay İstasyonu'na vardığı zaman Mark Shuttleworth kıtanın uzaydaki ilk astronotu olmuştur. Devlet başkanı Mbeki bu olayın Güney Afrika'nın tarihte yaptığı önemli sıçramalardan biri olarak değerlendirilmesi gerektiğini Free State Rugby Stadyumu'ndaki 6,000 kişiye yaptığı konuşmasında söylemiştir⁴⁶⁵. Shuttleworth uzay yolculuğuyla ilgili New York Times gazetesinde çıkan haberde büyük bir gururla aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:

*"Bir Afrika ülkesi olan Güney Afrika'nın bayrağını ilk defa uzaya taşımaktan gurur duyuyorum. Bu bireysel bir hayalin gerçekleşmesidir, Afrika'nın ucunda başlayan bir hayal. Umuyorum bu, hayallerinin gücüne inanmak için her yaştan Afrikalı dostlarımın hepsine ilham kaynağı olacaktır"*⁴⁶⁶.

Görüldüğü gibi uzaya gerçekleştirilen bu seyahat sadece Güney Afrika için değil, tüm Afrika'nın sahiplenmesi gereken bir olay şeklinde sunulmuştur. Güney Afrika'nın milyonerleri arasında bulunan Mark Shuttleworth teknolojiye meraklı olmakla beraber araştırmacı bir ruha sahiptir. Uzaya gitmesi Güney Afrika siyasetinin dikkatini çekmiş ve dönemin başkan yardımcısı Jacob Zuma kendisini tebrik ederek *"tüm Güney Afrika'yı gururlandıran çok yetenekli ve cesur birisi olduğunu"* ifade etmiştir⁴⁶⁷.

⁴⁶⁴ Westhuizen, s.54-58.

⁴⁶⁵ News24 Archives, A leap forward, Mbeki tells Mark, <https://www.news24.com/xArchive/Archive/A-leap-forward-Mbeki-tells-Mark-20020427> [Erişim: 31 Ağustos 2019].

⁴⁶⁶ The New York Times, A South African With a Dream Ready for Launch Into Space, <https://www.nytimes.com/2002/04/24/world/a-south-african-with-a-dream-ready-for-launch-into-space.html> [Erişim: 25 Mayıs 2020].

⁴⁶⁷ The New York Times, A South African With a Dream [Erişim: 25 Mayıs 2020].

7.5.2.Sibusiso Vilane

Sibusiso Vilane ilk siyah Afrikalı olarak Everest dağını tırmanan kişi unvanıyla Güney Afrika'nın ulusal kimlik inşasında kullandığı bir başka ünlüdür. Ancak Vilane'nin ulusal kimliğı açısından bu onurun Güney Afrika ve Svaziland (yeni adıyla Esvatini) arasında paylaşılması hususunda sorun çıkmıştır. Esvatini kralı olan III. Mswati, Sibusiso Vilane'yi ülkeye getirdiğı onurdan ötürü tebrik etmiştir. Vilane daha sonra yaptığı açıklamasında Güney Afrika'da doğduğunu ancak 2 yaşında Svaziland'a gittiğini söylemiş, Güney Afrikalı olduğunu deklare etmiştir.

Mbeki bu başarının Afrika için sürdürülebilir bir başarıya ulaşma noktasında çok önemli bir ilham olarak görülmesi gerektiğini söylemiştir. Vilane, Mbeki'ye Everest dağının tepesine yerleştirdiğı bayrağı hediye etmiştir. Vilane tarafından elde edilen başarı 5 Haziran 2003 tarihli Telegraph gazetesinin haberinde *"Afrikalı aslan dağların kralıdır"* başlığıyla verilmiştir. Habere göre Mbeki bu başarı için *"Vilane'nin bütün Afrikalıların 8,848 metre yükseklikte bulunmasını sağladığını"* söylemiştir⁴⁶⁸. Görüldüğü gibi uluslararası basında Afrika'nın tanıtımına katkı sağlanmıştır.

Sibusiso Vilane'nin dağcılık alanındaki başarısı dünya basınında Güney Afrika'nın tanıtımına ve yeni kimlik inşasına olumlu katkı sağlamıştır. CNN tarafından 19 Ocak 2011 tarihinde yayınlanan *"Sibusiso Vilane: Bir Maceracının Dünyanın Zirvesine Yolculuğı"* başlıklı haberde Vilane'nin Everest dağına tırmanan ilk siyah Afrikalı olduğı ifade edilmiştir. Vilane başarısını uluslararası alanda heyecanla dile getirmiş ve şu sözleri söylemiştir:

*"Sonunda burada olmayı başardım. Altmış gündür taşıdığım mesaj şudur ki biz Afrikalılar büyük yüksekliklere ulaşabiliriz tüm dünyada. O zamanda eğer düşüp ölseydim, bu benim için problem olmazdı. Hissiyatım odur ki en mutlu insan olurdum. Bu inanılmaz çünkü yola çıktığımda bütün ülkenin bu kadar heyecanlı ve neşeli olacağını düşünmemiştim"*⁴⁶⁹.

CNN tarafından yapılan haber okunduğunda Vilane'nin başarısının takdir edildiğı ve kendisinin kahraman gibi anlatıldığı görülür. Bu haberler Afrika kıtasının ve Güney Afrika'daki dönüşümün dünyaya tanıtılması için çok önemlidir. Vilane yeni ulusal kimliğin oluşumuna da katkı sağlamıştır. Apartheid dönemi daha önce de ifade edildiğı gibi ırkçılığı bir sistem olarak benimsemiş ve böl – yönet politikasını uygulamıştır⁴⁷⁰. Afrikalılar toplumun izole edilen ve aşağılanan kesimini oluşturmuştur. Ancak Vilane siyah bir Afrikalı olarak kendi alanında büyük

⁴⁶⁸ Telegraph, African lion is the mountain king, <https://www.telegraph.co.uk/news/1399790/African-lion-is-the-mountain-king.html> [Erişim: 31 Ağustos 2019].

⁴⁶⁹ CNN, Sibusiso Vilane: An adventurer's journey to the top of the World, <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/01/19/sibusiso.vilane.everest/index.html> [Erişim: 4 Şubat 2021].

⁴⁷⁰ Kristin Henrard, "Post-Apartheid South Africa: Transformation and Reconciliation", *World Affairs*, Cilt.166, Sayı.1, 37-55, (2003), s.37.

bir başarı göstermiş ve dünya basınında bu başarısı takdir edilmiştir. Dünya Afrikalıların da başarılı bireyler yetiştirebileceğini görmüştür. Ayrıca Güney Afrikalıların başarılı olduğuna yönelik bir izlenim oluşturmuştur. Yeni ulusal kimliğin önemli bir parçası olan başarı hissini bütün ulusa aşılamıştır. Bu başarıları haberleştiren ulusal ve uluslararası medya kuruluşlarının da yeni ulusal kimlik oluşumuna katkısı yadsınamaz. Bu haberler sayesinde milyonlarca Güney Afrikalı kimliğiyle gurur duymaya başlamıştır.

7.5.3.Charlize Theron

Siyasetin gündemine aldığı bir diğer ünlü Güney Afrikalı Charlize Theron'dur. Güney Afrika'nın beyaz kesimine mensup olmakla birlikte Afrikaanca'yı birinci dili olarak öğrenmiştir⁴⁷¹. Sinema oyuncusu Monster filmiyle Oscar ödülü kazanmış ve devlet başkanı Mbeki kendisini tebrik etmiştir. Mbeki *"Theron bir kez daha kanıtlamıştır ki biz bir ulus olarak dünyada en iyisini yapabiliriz"* demiştir⁴⁷². Janis van der Westhuizen ünlülerin başarılarının ve büyük spor organizasyonlarının siyaset tarafından öne çıkarılarak ve medyada gösterilerek ulusal kimliklerin inşa edilmesinde kullanıldığını telaffuz eder. Bu örneklerin siyaseten kullanılması Afrika'da çağdaş ve başarılı ülkelerin olduğunu göstermeyi ve ulusal gururun artırılmasını sağlamayı amaçlamaktadır⁴⁷³.

Charlize Theron başarılarıyla Güney Afrika'nın ve kıtanın dünya medyasında olumlu bir şekilde yer almasını sağlamıştır. Dünyada sinemanın en bilinen internet sitelerinden olan IMDB platformunda Theron'un tüm filmografisine ve başarılarına yer verilmektedir⁴⁷⁴. New York Times gazetesi Güney Afrikalı oyuncunun Monster filmindeki başarısından bahsederek Oscar ödülü kazandığını ifade etmiştir⁴⁷⁵. Charlize Theron Güney Afrikalı bir sinema sanatçısı olarak başarılarıyla ülkeye katkı sağlamıştır.

Ulusun çıkardığı tüm başarılar ortak bir tarih anlayışı çerçevesinde yeni bir kimlik inşası için kullanılmaktadır⁴⁷⁶. Uzlaşma noktasında merkezi bir öneme sahip olan tarihsel ortaklık Apartheid sonrasında uluslararası itibarın kazanılmasına yönelik yumuşak güç aktiviteleriyle

⁴⁷¹ Vogue, 5 Things You Didn't Know About Charlize Theron, <https://www.vogue.com/article/charlize-theron-five-things> [Erişim: 7 Şubat 2021].

⁴⁷² News24 Archives, Mbeki congratulates Charlize, <https://www.news24.com/SouthAfrica/News/Mbeki-congratulates-Charlize-20040301> [Erişim: 31 Ağustos 2019].

⁴⁷³ Westhuizen, s.54-58.

⁴⁷⁴ IMDB, Charlize Theron, https://www.imdb.com/name/nm0000234/bio?ref=nm_ov_bio_sm [Erişim: 4 Şubat 2021].

⁴⁷⁵ New York Times, Charlize Theron Wins Best Actress Award, <https://www.nytimes.com/2004/02/29/movies/oscars/charlize-theron-wins-best-actress-award.html> [Erişim: 5 Şubat 2021].

⁴⁷⁶ Teemu Ryymin, "Creating Kvenness: Identity building among the Arctic Finns in northern Norway", *Acta Borealia*, Cilt.18, Sayı.1, 51-67, (2001), s.59.

beslenmiştir. Spor organizasyonları düzenlenmiş ve ünlülerin başarılarıyla övünülmüştür. Özellikle medyada görünür olunarak başarılı, uzlaşmış ve geçmişten gelen sorunlarını halletmiş demokratik ülke imajı ve kimliği oluşturulmaya çalışılmıştır.

7.6.Değerlendirme

Sosyal kimlikler ve çıkarlar değişime her zaman açıktır. Çıkarlar aktörlerin normları ve sosyal kimlikleri tarafından belirlenir. Neoliberal ve neorealist teoriler sosyal kimlikleri ve çıkarları değişmez görürken, inşacılık kimlik ve çıkarların her zaman değişebileceğini ve sabit olmadığını öne sürer. Normlar ve diğer inançlar aktörlerin kimliklerini ve çıkarlarını etkileme gücüne sahiptir. İnşacılık teorisi açısından bakıldığında Güney Afrika, Apartheid dönemindeki kimliğini siyasal dönüşüm süreciyle değiştirmiştir⁴⁷⁷. Yeni kimlik insan hakları ve demokrasi normları üzerine kuruludur. 1996 Anayasasında bunların birçoğuna çoğulcu bir perspektifle yer verilmiştir.

Afrika Ulusal Kongresi'nin inşa ettiği yeni ulusal kimlik bazı özellikleri barındırır. Birincisi, Güney Afrikalı olmak demokratikle aynı anlama gelir. 1994 yılında yapılan ilk çok partili ve adil seçimlerden sonra demokrasi kültürü benimsenmiştir. İkincisi, özgürlük hem medyada hem de siyasette ön plana çıkan özellik olmuştur. Günümüzde ulusal basının özgürlüğü 1996 anayasasıyla garanti altına alınmıştır. Çalışmanın basın bölümünde ifade edildiği gibi Afrika Ulusal Kongresi'nin günümüzde basın özgürlüğünü sınırlayacak bir girişimi olmamıştır. Jacob Zuma'nın kişiliğini ve saygınlığını küçük düşürecek girişimlerde bile basının özgürlüğü kısıtlanmamıştır.

Yeni ulusal kimliğin üçüncü özelliği başarı ve çağdaşıktır. Yukarıda ifade edildiği gibi ünlülerin başarılarının siyasiler tarafından sahiplenilmesi bu sürecin sacayaklarından biridir. Ayrıca Güney Afrikalı bireylerin dünya basınında başarılarıyla yer almaları bu kimliği inşa etmiştir. Dördüncüsü, çeşitlilik içinde birliktir. Bu birlik anayasal garanti altına alınmıştır. 1996 anayasasının başlangıç bölümünde *"Güney Afrika'nın içinde yaşayan herkese ait olduğuna inanıyoruz, çeşitlilik içinde birleştiğine inanıyoruz"* ibaresi yer almaktadır⁴⁷⁸. Çeşitliliğin anlamı Güney Afrika'nın nüfus kompozisyonundan gelmektedir. Ülkede çok farklı dilleri konuşan ve birbirlerinden farklı ırklara mensup insanlar vardır. Cumhuriyet'in resmi dilleri Sepedi, Sesotho, Setswana, SiSwati, Tshivenda, Xitsonga, Afrikaanca, İngilizce, IsiNdebele, IsiXhosa ve IsiZulu'dur. Görüldüğü üzere Güney Afrika ulusu çok sayıda dili konuşmaktadır. Ayrıca Afrikaner ve İngiliz kökenli Avrupalılar başta olmak üzere Zulu ve Xhosa gibi çok farklı

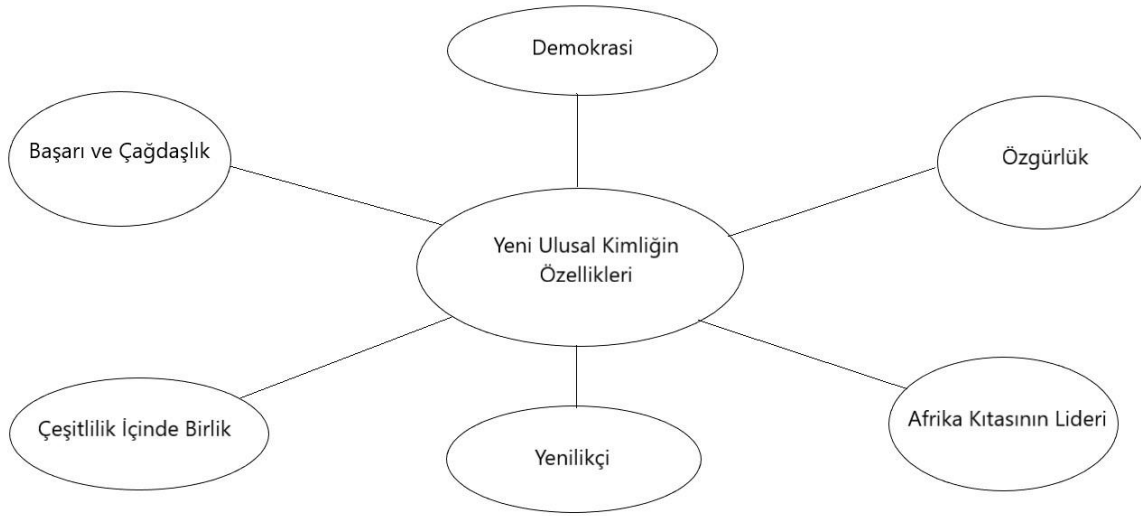
⁴⁷⁷ Tayyar Arı (Der.), *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri* – 2, Bursa: DORA Yayınları, 2014, s.117.

⁴⁷⁸ The Constitution of the Republic of South Africa, 1996.

topluluklardan insanlar bir arada yaşamaktadırlar. Bu insanları ortak bir ulusal kimlik altında bir araya getirmek gereklidir. Bunun için yeni ulusal kimlik inşa edilirken 1996 anayasasında çeşitlilik içindeki birliğe vurgu yapılmıştır.

Beşinci ve altıncı özellikler yenilikçilik ve Afrika kıtasının liderliği iddiasıdır. Yenilikçilik iddiası Afrika Rönesansı fikrinden gelir. Thabo Mbeki kıta siyasetinde çok bilinen 'Ben bir Afrikalıyım' konuşmasını 8 Mayıs 1996 tarihinde mecliste yaptığı zaman Afrika Rönesansı ideali gündeme gelmiştir. Bu konuşmasında Rönesans projesinin ne anlama geldiğini anlatmıştır. Afrikalı olmanın ayrıcalığını hissetmenin öneminden söz etmiştir. Güney Afrika ile Afrika'nın kalanı arasındaki bağlara dikkat çekmiştir. Yeniden doğuşun gerekli olduğunu anlatmıştır. Bu fikrin temeli yeni dünya düzeninde Afrika'nın bir bütün olarak güçlü bir aktör olmasına dayanır. Nijerya ile birlikte Afrika kıtasının en büyük ekonomisi olan Güney Afrika ekonomik ve yumuşak gücü sayesinde bu yeniden doğuşun doğal lideri konumundadır. Mbeki'nin bunu bir ideal olarak ortaya koyması yeni ulusal kimlik inşasına katkı sağlamıştır. Güney Afrikalı olmak kıtanın önemli ve büyük ülkelerinden birine mensup olmayı ifade eder hâle gelmiştir⁴⁷⁹.

Şekil 13: Yeni Ulusal Kimliğin Özellikleri

Yenilikçilik Güney Afrikalı olmanın en önemli öğelerinden birisi olarak değerlendirilmektedir. Güney Afrikalı gençler artık araştırma ve geliştirmeye daha çok önem vermektedirler. 1996 ile 2014 yılları arasında üniversitede doktora eğitimine kayıt olma oranı %350 artmıştır⁴⁸⁰. Bu oran Güney Afrikalı gençlerin araştırma ve geliştirmeye önem verdiğini ve buna bağlı olarak yenilikçiliğin ulusal kimliğin bir parçası hâline geldiğini kanıtlar niteliktedir. Doktoralı gençlerin

⁴⁷⁹ Elias K. Bongmba, "Reflections on Thabo Mbeki's African Renaissance", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.30, Sayı.2, 291-316, (2004), s.291-292.

⁴⁸⁰ Republic of South Africa, Science and Technology Department, *White Paper on Science, Technology and Innovation*, 2019, s.7.

sayısının artışı yenilikçiliğin ulusal kimlikte içselleştiğini göstermektedir. Çünkü doktora eğitimi yeni bir icat veya fikir üretmek için yapılır. Devlet Başkanı Nelson Mandela'nın 4 Mayıs 1998 tarihinde yaptığı bir konuşmada yenilikçilik ve inovasyonun yeni Güney Afrika için önemi daha iyi anlaşılmaktadır: *"Enformasyon devrimi hız ve köklerini kazandıkça, dünyayı anlayışımızı yeniden tanımlamaktadır. Teknolojik inovasyonun hızı aslında düşündüğümüzden daha hızlı bir şekilde küresel köy idealini gerçekleştirebilir. Gelişmekte olan dünya için zorlukları ve fırsatları birlikte getirecektir"*⁴⁸¹.” Mandela, Afrika kıtasının ve özel olarak Güney Afrika'nın gelecek dönemin teknolojik imkânlarından dünyanın herhangi bir yerindeki başka bir ulus kadar yararlanabilmesini istemiştir.

İnşacılık teorisine göre uluslararası politika kendi başına var olamaz, insanların ürettiği bir şeydir. Ulusal ve uluslararası politikaları oluşturan fikir ve düşünceler değişirse, bunlar da değişir. Bu perspektiften yaklaşıldığı zaman Afrika Ulusal Kongresi'nin Apartheid rejiminin ayrı gelişim sisteminin (separate development system) aksine demokratik, geçmişten gelen sorunlarını halletmiş ve uzlaşmış bir toplum ve ülke oluşturmaya çalıştığı söylenebilir. Bu yeni kimlik inşasında yeni bayrak, yeni milli marş ve yeni devlet arması oluşturarak tüm halkın kendini ait hissedebileceği ve kendinden bir parça bulacağı yeni bir ulus tasarlanmıştır. Buna ek olarak dünya çapında spor organizasyonlarına ev sahipliği yapılarak kıtanın ve Güney Afrika'nın olumsuz algısı değiştirilmeye çalışılmıştır. Ulusal siyaset Apartheid politikalarının tam tersine değişmiştir.

Ayrıca Rugby Dünya Kupası gibi beyazların daha çok ilgi gösterdiği bir spor etkinliğinin sahiplenilmesi Afrika Ulusal Kongresi'nin kapsayıcılığını ve Güney Afrika'nın gelişmiş ülkeler sınıfında olduğunu göstermek açısından değerlidir. Bununla birlikte modern ve demokratik ülke kimliği üretilmiştir. Ünlülerin başarılarının sahiplenilmesiyle gelişmiş ülkeler grubunda başarılı ve çağdaş bir ulus imajı oluşturulmuştur.

⁴⁸¹ Nelson Mandela Foundation, Speech by President Nelson Mandela at the opening of Africa Telecom '98, 4 May 1998.

8.SONUÇ

Güney Afrika ile ilgili İngilizce literatür analiz edildiğinde ülkenin siyasi tarihi, siyasal dönüşümü ve medyası ile ilgili birçok sonuca ulaşılabılır. Apartheid kavramı ırklar arasında ayırım yaparak bir ülkenin yönetimine ve sosyo-ekonomik hayatına bazı ırkların erişiminin kısıtlanması olarak tanımlanabilir. Apartheid literatürü incelendiğinde eserlerin ağırlıklı olarak Güney Afrika'da uygulanan ırkçı politikaları ve 1948 – 1994 arasındaki dönemi açıkladıkları görülür. Ancak literatür aynı zamanda ırk ayrımcılığının aslında Güney Afrika'ya Jan van Riebeeck kontrolündeki Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin gemilerinin gelmesiyle başladığını ifade eder. 1652 yılında başlayan Hollanda kolonizasyonu Güney Afrika'da 27 Nisan 1994 tarihinde gerçekleşecek ve siyahların beyazlarla eşit şartlarda oy kullanma haklarının olduğu ilk demokratik seçimlere kadar etkilerini göstermiş ve yüzyıllarca sürececek olan bir esaret hayatı siyahlar için tarihteki yerini almıştır.

Hollandalılar çok sayıda Güney Afrika yerlisini katletmiş ve bölgede büyük bir kolonizasyon hareketi gerçekleştirmiştir. Hollandalılar tarafından gerçekleştirilen kolonizasyonun ardından bölgede İngilizler hâkimiyet kurmuş ve bu sefer de başka bir Avrupa milleti olan İngilizler tarafından Güney Afrika yeniden kolonileştirilmiştir. Uzun süren baskı ve zulümlerin ardından 1948 yılında Apartheid rejimi Ulusal Parti'nin politikalarıyla başlamıştır. Apartheid rejiminin temel özelliklerinden birisi ayrı gelişim yasasıdır. Hristiyan Avrupa ırkının siyahlarla karışmasını önlemeye yönelik olan bu ırkçı düşünce çok sayıda insanın ülkelerinde düşman muamelesi görmesine sebep olmuştur. Siyahların toplumdan izole olması için çok sayıda yasa çıkarılmıştır. Siyahlar sadece toplum hayatından değil ekonomik ve sosyal yaşamdan da izole edilmiş, kötü işlerde çalıştırılmışlardır. Bu insanlık dışı uygulamalar uluslararası toplumdan tepki görmüş ve BM Apartheid uygulamalarını eleştiren birçok adım atmıştır. En önemlilerinden birisi 30 Kasım 1973 tarihinde kabul edilen Apartheid Suçunun Cezalandırılması ve Bastırılması Uluslararası Sözleşmesi'dir. Sözleşme, Apartheid faaliyetlerini insanlığa karşı suç kabul etmiştir⁴⁸².

Apartheid rejimi polis gücüyle insan öldürmesine ve ırkçılık yapmasına rağmen BM tarafından askeri bir müdahaleye maruz kalmamıştır. Apartheid uygulamalarına İngilizler ve Hollandalılar çoğunluk oldukları bir ülkede maruz kalsalardı İkinci Dünya Savaşı sonrasında kazananların kararlarıyla kurulan BM nasıl tepki verirdi? Bu soruya pratikte cevap vermek mümkün değildir. Çünkü tarih bir laboratuvar ortamında farklı şartlar altında farklı sonuçlar elde etme imkânı

⁴⁸² United Nations, Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid, New York: 30 November 1973.

sunmamaktadır. Bunun yerine tarihsel süreçler, kimlikler, insanlar ve insanlar tarafından yapılan tarih çoğunlukla ele alınmıştır. BM'nin söz konusu siyahlar ve başka milletlerden insanlar olunca Apartheid uygulamalarına askeri müdahale kararı almadığı söylenebilir. Buna rağmen uluslararası toplumun en önemli temsilcisi olarak BM, Apartheid rejimine gerekli uluslararası baskıyı yapmış ve yaptırımlar uygulanması için gerekli adımları atmıştır.

Apartheid rejiminin ekonomik olarak sürdürülebilir olmadığı görülür. İlk olarak ifade edilmesi gereken şey işgücünün verimliliğinin düşürülmesi ve ırksal sınıflandırmadır. Siyahların sadece kötü işlerde çalıştırılması personel istihdamında dengesizliklere sebep olmuştur. Ayrıca veriler savunma harcamalarının özellikle rejimin son zamanlarına doğru oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. 1983 yılında ülkenin savunma harcamaları gayri safi millî hâsılanın yaklaşık olarak %4'üne karşılık gelmektedir⁴⁸³. Bu durum bir ülke ekonomisi için ciddi bir yük anlamına gelir. Ayrıca işsizliğin ekonomik olarak aktif çalışabilecek nüfusta 1980 – 1985 yılları arasında %30,6'dan %37'ye çıkması bir başka dezavantajdır. Ekonomik sorunlar, siyasal baskı, buna karşı verilen direniş mücadelesi ve yasalarla insanların toplumdan izole edilmesi aslında Apartheid rejiminin çerçevesini çizer. Dünyada insan haklarının vurgulanmaya başlandığı ve Soğuk Savaş'ın iki kutuplu yapısının bittiği 1990'larda bu rejimin ayakta kalması beklenemezdi.

1994 yılında demokrasiye geçen Güney Afrika'da yazılı basın, televizyonun, sinema ve topluluk radyalarının gelişimine bakıldığı zaman siyasetle muhakkak ilişkileri olduğu ve Apartheid döneminde baskı altındayken demokrasiyle birlikte özgür ortam buldukları ifade edilebilir. Güney Afrika'da Apartheid döneminde üç basın anlayışı olduğu görülür. Afrikaner basın ilk olarak ifade edilmesi gereken gruptur. Genellikle demokrasiye aykırı olacak şekilde Afrikaner basında çıkan çoğu gazetesinin Ulusal Parti politikalarına itiraz etmediği literatürden anlaşılmaktadır. İkinci basın kültürü İngiliz gazeteciliğidir. Bu gazetecilik anlayışının temeli basın özgürlüğüne dayalıdır. Örneğin, muhalefetin en güçlü kalesi olan ve İngilizce yayınlanan Rand Daily Mail gazetesi Ulusal Parti'ye çoğu zaman eleştirel yaklaşmıştır. Üçüncü ve son grup olarak telaffuz edilebilecek gazetecilik anlayışı siyahların gazeteciliğidir. Siyah Bilinç Hareketi'nden de etkilenen bu anlayış siyahların insan olduklarını hatırlamaları gerektiği argümanı üzerine kuruludur. Bu anlayış siyahların haklarının beyazlar tarafından çalındığına inanmakta ve habercilik anlayışında demokrasiyi destekler nitelikte basın özgürlüğünün altını çizmektedir.

⁴⁸³ Detaylı bilgi için bkz. World Bank, Military expenditure (% of GDP) - South Africa. Dünya Bankası'nın verileri 1983 yılında Güney Afrika'nın askeri harcamalarının gayri safi yurt içi hâsılasının yüzde 3,6'sına karşılık geldiğini göstermektedir. Yaklaşık olarak yüzde 4'lük bir oranın askeri harcamalara aktarıldığı görülür. Ayrıca 1987 yılında oranın yüzde 4'ü geçtiği görülmektedir. Bu bütçe bir devlet için çok büyük bir yüküdür. Günümüzde bile bu oranların çok yüksek olduğu kabul edilmektedir.

Apartheid döneminde basın özgürlüğünün olmadığı kolaylıkla ifade edilebilir. Bunun önemli örneklerinden birisi Sam Nzima tarafından çekilen Hector Pieterse fotoğrafıdır. Bu fotoğraf Güney Afrika polisi tarafından vurularak öldürülmüş bir çocuğu göstermektedir. Fotoğraf, World gazetesinde yayınlanmış ve böylece uluslararası medyaya da düşmüştür. Apartheid rejimine karşı uluslararası nefret güçlenmiştir. Bu yayının ardından World gazetesi kapatılmış ve Nzima ev hapsine konmuştur. Basın yasalarla baskı altına alınmış ve gazetecilere demokrasiye destek verecek şekilde meslek yapma fırsatı tanınmamıştır. Basını kontrol altına almak için devlet birçok yasa çıkarmıştır. Örneğin, 1950 yılında çıkarılan Komünizmin Yasaklanması Yasası akabinde birçok sorunu doğurmuş, bundan kısa bir süre sonra 1952 yılında Guardian gazetesi kapatılmıştır. Basının yasalarla baskı altına alındığı ve ifade özgürlüğünün kısıtlandığı bir Apartheid rejiminden bahsedilebilir.

Bu mantık siyasal dönüşüm sürecinden ve 1994 demokratik seçimlerinden sonra değişmiş ve ülkenin ulusal medyasında farklılıklar görülmüştür. Demokrasi ile birlikte 1996 yılında yeni anayasa yapılmış ve ifade özgürlüğü anayasal garanti altına alınmıştır. Buna uygun şekilde günümüzde Güney Afrika'da çok sayıda gazete mevcuttur. Bunlar demokrasiye destek verir nitelikte çalışmaktadır. Media24, Lebashe Yatırım Grubu, Independent Media ve M&G Media Limited ulusal gazetelerin çoğunu elinde bulunduran şirketlerdir.

Bu çalışmada Freedom House, Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütü ve Gazetecileri Koruma Komitesi'nin verilerinden yararlanılmıştır. Freedom House 2019 yılında verdiği bilgilerde basın özgürlüğünün ülkede anayasal garanti altında olduğunu ve pratikte buna zarar verilmediğini söylemiştir. Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütü Güney Afrika'yı basın özgürlüğü sıralamasında 2017'de 31'inci, 2018'de 28'inci ve 2019'da 31'inci seviyede göstermiştir. Bu değerlendirmeler 180 ülkeyi kapsamaktadır. Bu sebeple Güney Afrika'nın vaka analizleri de ele alınarak bu endekslerle birlikte basın özgürlüğü konusunda başarılı olduğu söylenebilir. Bu endeksler tek başına bir anlam ifade etmezler. Ancak bir ülkenin tarihsel olarak geçtiği şartları bilerek ve ulusal gazetelerinin yayınlarını inceleyerek bu endeksler doğru bir şekilde kullanılabilir.

Demokrasilerde medya halkın bilinçlendirilmesinde görev yapar. Güney Afrika'da gazetelerin görevlerini başarılı bir şekilde yaptıkları öne sürülebilir. Böylece seçmenler bir sonraki seçimlerde oy verip vermeme hususunda siyasetçileri tartabilirler. Buna birçok örnek verilebilir. Jacob Zuma'nın 2006'da tecavüzden yargılanması ve Shapiro tarafından adalet sistemine tecavüz ettiğini tasvir eden bir karikatürün 7 Eylül 2008 tarihinde Sunday Times gazetesinde yayınlanması verilebilecek bazı örneklerdir. Güney Afrika'da basın siyasetçiler ile ilgili konulara profesyonel bir habercilik anlayışıyla yaklaşmaktadır. Örneğin, Marikana Katliamı için Güney

Afrika'daki çok sayıda gazete katliam nitelendirmesini kullanmıştır. Bu gazeteler arasında Citizen, Mail & Guardian, City Press, Sowetan, Daily Dispatch, Herald ve Daily Sun sayılabilir. Bu gazeteler olayı katliam olarak nitelendirmişler ve lanetlemişlerdir. Görüldüğü üzere Apartheid rejimiyle kıyaslandığında demokrasi sonrasındaki hükümet ortamında basın hakları olumlu yönde değişmiştir.

Güney Afrika'da televizyon yayınları radyodan 50 yılı aşkın bir süre sonra ve basından da yüzyıllar sonra başlamıştır. Güney Afrika 1970'lerin başında kıtada ekonomik anlamda gelişmiş bir ülke olmasına rağmen televizyon yayınlarını yasaklayan bir ülkedir. Apartheid rejimi televizyonun yasaklanmasının çocukları, siyahları ve diğer ırkları televizyon yayınlarının olumsuz etkilerinden koruyabileceğini savunmuştur. Televizyon aracılığıyla dünyaya açılmak rejim için düşünülməsi gereken bir karar olmuştur. Ancak 1971 yılında halkın büyük talep göstermesi üzerine televizyon yayınlarının kademeli olarak Güney Afrika'da yayınlanmasına izin verildiği açıklanmıştır. Televizyonun mevcut ulusal kimliği bozmaması ve Hristiyan değerlerine aykırı düşmemesi arzulanmıştır. Televizyon üzerinde hükümet kontrolünün şart olduğuna karar verilmiş ve SABC televizyon alanında tekel olmuştur. SABC ilk yayınlarını gerçekleştirdiği zaman İngilizce ve Afrikaanca programlar yayınlamıştır. Daha sonra TV2 ve TV3 kanallarını organize ederek Afrikalılara yerel dillerde yayınlar hazırlamıştır. TV2 ve TV3 kanalları Zulu, Tsvana, Sotho, Venda ve Xhosa dillerinde yayın yapmıştır. SABC ayrı gelişim yasasını televizyon sektörüne uygulamış ve beyazlar ile siyahların maruz bırakılacağı yayınları ayrı ayrı programlamıştır⁴⁸⁴.

Televizyon dizileri bile buna göre programlanmıştır. Afrikaanca yayınlanan Orkney Snork Nie Afrikanerleri hedefleyen bir dizi olarak yayınlanmış ve bu insanların ülkedeki yaşamını yansıtmaya çalışmıştır. Bu sitcomun siyahların değerlerine ve kültürüne karşı herhangi bir eğilimi yoktur. Buna ek olarak siyahları hedef kitlesi olarak seçmemiştir. Shaka Zulu dizisiyse siyahları hedef kitlesi olarak seçmiştir. Ancak dizi ülkedeki siyahlar tarafından tarihi bilgileri yanlış bir şekilde aktarmakla eleştirilmektedir. 1980'lerin sonu ve 1990'larla birlikte televizyon sektörü liberalleşmeye başlamış, Hakikât ve Uzlaşma Komisyonu'nun toplantılarının SABC tarafından yayınlanan bir belgeselle gösterilmesi Apartheid rejiminin karanlık yüzünü toplumun önünde tekrardan ifşa etmiştir.

Televizyon sektörünün liberalleşmesi iki sebeple açıklanabilir. Birincisi, Apartheid rejiminin çözülme yıllarına bağlanabilir. Rejim artık siyahların direnişine karşı siyasi iklimi ılımlı bir hâle getirmek istemektedir. Çözülme yılları medya üzerinde kontrolün azaldığı bir dönemdir. Bu sebeple yeni televizyon hizmet sağlayıcılarına sektöre girme hakkı verilmiştir. Böylece baskı

⁴⁸⁴ Hachten ve Giffard, s.221-226.

politikaları biraz olsun hafiflemiştir. İkincisi, medya sektörünün rejimi kabul etmeyişidir. Özellikle basın alanında Afrikaanca bazı gazetelerin bile rejime muhalif olması yönetenlerde tansiyonu düşürme eğilimini artırmıştır. Afrikaanca bir gazete olan Die Suid – Afrikaan'ın bile rejim muhalifi olması yönetimi bu konuda yumuşatmıştır. Afrikaner sermayenin liberalleşme dalgasında ilk olarak sektöre girdiği görülmektedir. Bu durum Afrikaner medya gruplarının bu konudaki arzusunu ve hâliyle rejim üzerindeki baskısını gösterir.

Hakikât ve Uzlaşma Komisyonu'nun toplantılarının SABC tarafından yayınlanması ulusal kimliğin inşasına olumlu katkı sağlamıştır. Toplantılarda Afrikaner devlet adamlarının yaptığı haksızlıkların ortaya çıkması siyahların ve başka mağdurların durumunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Afrika Ulusal Kongresi'nin de hukuksuz eylemlerinin toplum nezdinde öğrenilmesini sağlamıştır. Yayınlarda uzlaşmaya vurgu yapılması yeni Güney Afrika'nın uzlaşma olmaksızın içine düştüğü sorunlardan kurtulamayacağını göstermiştir. Genel siyasi iklimin de demokrasiye geçilmesiyle birlikte hoşgörü ortamını oluşturduğu hesap edilince çeşitliliklere saygı içinde birleşme fikri topluma aşılmıştır. Bu anlamda SABC yayınları faydalı olmuştur. İnsanlık onuru, insan hakları ve herkesin eşit doğduğu fikri bu yayınlarla halka anlatılmıştır.

Televizyonun af başvurusuyla itiraflarda bulunan devlet yetkililerinin konuşmaları ve insanların ailelerinin çektiği sıkıntıları anlatması toplumsal bilgilendirme ve uzlaşma görevi görmesine olanak tanımıştır. Televizyon yayınları komisyonun etkisini ve gücünü artırmış, masa başında kalacak olan kararların ve toplantıların halkın gözleri önüne taşınmasına katkı sağlamıştır.

Yeni radyo lisansları verilmiş ve radyoyla televizyon alanında liberalleşme desteklenmiştir. 1985 yılında Naspers grubu M-Net ismini taşıyan ücretli televizyonu kurmuştur. SABC'nin tekel konumu yıkılmaya başlamıştır. Önemli kurumsal düzenlemeler yapılmış, 1993 yılında çıkarılan Bağımsız Yayın Otoritesi Yasası ile iletişim sektörü kamu, özel ve topluluk medyası olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılmıştır.

Sinema sektöründe de benzer bir tablo görülür. Apartheid rejiminde baskı altına alınan sinema yapımcıları demokrasiye geçildikten sonra özgür bir ortam bulmuşlardır. Apartheid döneminde sinema filmleri sosyal bir konuya eğildikleri zaman veya hükümeti eleştirdiklerinde yasaklanırken Apartheid sonrasında toplumsal konulara eğilen ve Apartheid döneminin sorunlarını ele alan filmler çekilmiştir. Bu filmler yasaklanmamış ve oldukça başarılı olmuşlardır. İngiltere ve Güney Afrika ortak yapımı olan 2013 yayın tarihli Mandela: Özgürlüğe Giden Uzun Yol filmi örnek gösterilebilir.

Güney Afrika'da demokrasiye katkı sağlayan ve siyasal dönüşüm süreciyle birlikte güçlenme fırsatı bulan bir diğer grup topluluk radyolarıdır. Topluluk radyolarının sahipleri ve çalışanları radyonun faaliyet gösterdiği bölgedeki topluluklardan gelmektedir. Topluluk radyolarında ilgili

topluluklardan insanlar program yapımcısı ve gazeteci olarak çalışabilmektedir. Topluluk radyolarının en önemli özelliklerinden birisi ilgili topluluklardan insanların fikirlerini, dertlerini, sorunlarını ve kendilerine dair isteklerini belirtebilmeleridir.

Topluluk radyoları bir coğrafyaya yönelik kâr amacı gütmeyen yayınlar yapan iletişim araçlarıdır. Ancak internet teknolojisi sayesinde artık dünyaya yayın yapar hâle gelmişlerdir. Bu durum vatandaş gazeteciliğinin ilerlemesine yol açmış ve böylece insanlar akıllı telefonlarıyla internete bağlanıp bu radyoların sosyal medya sayfalarında fikirlerini ve bilgilerini paylaşmaya başlamışlardır. Güney Afrika'da günümüzde birçok topluluk radyosunun resmi Twitter hesabı bulunmaktadır. Bu durum demokrasiye katkı sağlayan topluluk radyolarının aynı zamanda başka topluluklardan insanların fikirlerini ifade etmelerine olanak tanımış ve katılımcı iletişimi geliştirmiştir.

Güney Afrika'da internet kullanımı son yıllarda artmış ve internet kullanan hanelerin yüzdesi 2018'de 64,7'ye çıkmıştır. İlk üç sanayi devrimini sıradan tüketici olarak geçiren Afrika kıtası dördüncü sanayi devrimini yakalama şansına sahiptir. Günümüzde birçok şirket ve üniversitede Afrikalıların akademisyen ve danışman pozisyonunda çalışabildiği görülür. Yıllardır doğal kaynakları sömürülen Afrika, artık dördüncü sanayi devrimiyle üretici sınıfına geçebilir. Afrika kıtasında internet kullanımı açısından dördüncü sanayi devrimine en hazır ülkelerin başında Güney Afrika gelmektedir. Sosyal medya kullanımı ve internete erişim konusunda özgür ülkeler sınıfında olması küreselleşen internet çağını takip etmesini kolaylaştırmaktadır. Küreselmeye paralel olarak Güney Afrika'da Youtube, Netflix, Google ve Facebook gibi siteler en sık ziyaret edilen platformlar arasında yer alır. Bu açıdan bakılırsa küreselleşmeyle özgürlük arasında bir paralellik olduğu düşünülebilir.

Ayrıca Güney Afrika Apartheid rejiminin çöküşünün ardından yeni bir ulusal kimlik inşa etmiştir. Yeni devlet arması, yeni ulusal bayrak ve yeni milli marş ile siyahlar ve beyazların hep birlikte demokratik Güney Afrika'ya milliyetçilik duygularıyla bağlı olmaları hedeflenmiştir. Kimlik inşasının en önemli kısımlarından birisi de ünlüler ve spor aktivitelerinin kullanımıyla ülke markalaması yapılmasıdır. Örneğin, sinema sektörünün ünlü ismi ve Güney Afrikalı Charlize Theron, Monster filmiyle Oscar ödülü kazanmış ve Güney Afrika'da devlet başkanı Mbeki tarafından bu başarı büyük bir takdirle karşılanmıştır. Mbeki söylemlerinde Charlize Theron'un başarısını sahiplenerek bütün bir ulusa mal etmiş ve topluma örnek oluşturması için kendisini tebrik etmiştir. Spor aktivitelerini düzenleyen ülke olarak Afrika Rönesansı'nın lideri olmak istenmiştir. 2010 yılında FIFA Dünya Kupası'na ev sahipliği yapılmış ve Afrika kıtasıyla ilgili kötü algıların yıkılması amaçlanmıştır. Güney Afrika'nın marka değeri artırılmaya çalışılmıştır. Demokratik, özgür ve çağdaş ülke imajı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Siyasal dönüşüm sonrası Afrika Ulusal Kongresi yeni bir ulusal kimlik inşa etmeye çalışmıştır. Bu kimliğin altı temel özelliğinden bahsedilebilir. Birincisi ve en önemlisi demokrasidir. Güney Afrika 1994 yılında demokrasiye geçtikten sonra başta devlet adamları olmak üzere birçok insan ülkesini demokrasi kavramıyla tanımlamaya başlamıştır. İkincisi, özgürlüktür. Özgür bir halk ve medya tasavvur edilmiştir. Özgürlük ve demokrasi 1996 anayasasıyla garanti altına alınmıştır. Üçüncüsü çağdaşlık ve başarıdır. Önemli spor aktivitelerine ev sahipliği yapılarak ve ünlülerin başarılarının siyaset başta olmak üzere bütün bir ulus çapında sahiplenilmesiyle çağdaş ve başarılı bir ulus inşa edilmeye çalışılmıştır. Dördüncüsü, yenilikçiliktir. Yenilikçilik Afrika Rönesansı'nın lideri olmak fikrinden gelir. Bu konuda ülke gençleri desteklenmiş ve çok sayıda genç doktora eğitimlerine kayıt olmuştur. Ayrıca kıtanın en büyük ekonomilerinden biri olmanın verdiği gururla bu alandaki öncülük iddiası her daim devam etmiştir. Beşincisi, çeşitlilik içinde birliktir. Anayasada da geçen bu kavram ülkede yaşayan, farklı dilleri konuşan ve değişik topluluklara ait olan insanların ortak bir Güney Afrika vatandaşlığı altında bir araya gelmesini hedeflemektedir. Ayrıca bu farklılıklara rağmen ulusun tek bir vücut gibi hissetmesi amaçlanmıştır. Altıncısı, Afrika kıtasının lideri olmaktır. Afrika kıtasının bir Rönesans yaşaması hâlinde bu gelişimin öncüsü ekonomik, yumuşak ve sert gücüyle Güney Afrika olacaktır. Afrika kıtasının liderliği iddiası Mbeki tarafından da dile getirilmiştir. Bu yeni ulusal kimliğin Güney Afrika toplumunda ne kadar benimsendiğini anlayabilmek için saha araştırması yapmak gerekir. İnsanlarla ve kamuoyu önderleriyle görüşmek yararlı olabilir. Fakat bu aşamada bir kimlik inşa etme gayretinin varlığından kolaylıkla bahsedilebilir.

Bu çalışmada Güney Afrika'da siyasal dönüşüm sürecinin medyayı özgürleştirdiği ve günümüzde bu özgürlüğün gelişmiş ülkeler sınıfında olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca günümüzde bütün problemlerine rağmen Güney Afrika'nın hâlen demokratik ülkeler sınıfında olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Afrika konusu Türkiye'de geç fark edilmiş bir alan olmasına rağmen Türkçe literatürde siyasetini ve tarihini ele alan çalışmalardan söz edilebilir. Bunlardan en başta geleni Prof. Dr. Ahmet Kavas tarafından yazılan *Geçmişten Günümüze Afrika* başlıklı çalışmadır. Fakat Afrika medyasını araştıran ve ele alan ciddi bir akademik çalışma yoktur. 2018 yılında Mpiwa Jullian Sandra Mangwiro tarafından Hacettepe Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler ana bilim dalında yerel medyanın yabancı düşmanlığını nasıl yansıttığına dair bir yüksek lisans tezi yapılmıştır. Bunun dışında akademik sıfatını üstüne alan ciddi bir çalışma yoktur. Zaten uzunca bir zaman Afrika kıtasına da merak ve ilgi gösterilmemiştir.

Güney Afrika'yla ilgili bundan sonra yapılacak en önemli çalışma ülke sinemasının ele alınmasıdır. Bu konu hakkında İngilizce ve Afrikaanca literatürde yeterli çalışma mevcuttur. Özellikle sinemanın Apartheid döneminde ve sonrasında hangi fonksiyonlara sahip olduğunu

araştırmak literatüre büyük katkı sağlayacaktır. Buna ek olarak Afrikaanca basının araştırılması ve bu dilin akademik dünyada daha yaygın kullanılması yeni bir bilgi evrenine kapıları aralayacaktır. Yüzyıllardır Güney Afrika'da Afrikaanca gazete basılmakta ve günümüzde de bu dili kullananların medya üzerindeki etkisi ele alınmayı hak etmektedir. Naspers kuruluşu bu dilin basındaki en büyük grubu olarak Afrikanerlerin hâlen Güney Afrika toplumunun çok önemli bir parçasını oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

1.GİRİŞ

Aron, Raymond. (1967). "What is a Theory of International Relations?", *Journal of International Affairs*, Cilt.21, Sayı.2, 185-206.

Baumann, Rainer, Peter Mayer ve Bernhard Zangl (Ed.). (2011). *International Relations: The Great Debates Volume I*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

BBC, Great British Ideas: JA Hobson, Lenin and Anti-Imperialism, <https://www.bbc.co.uk/sounds/play/b00z612d> [Erişim: 7 Nisan 2021].

Bull, Hedley. "International Theory: The Case for a Classical Approach", Klaus Knorr ve James Rosenau (Ed.), *Contending Approaches to International Politics* (20-39), New Jersey: Princeton University Press, 1969.

Bunge, Mario. (1960). "Levels: A Semantical Preliminary", *The Review of Metaphysics*, Cilt.13, Sayı.3, 396-406.

Buzan, Barry ve Richard Little. (1994). "The Idea of "International System": Theory Meets History", *International Political Science Review / Revue internationale de science politique*, Cilt.15, Sayı.3, 231-255.

Buzan, Barry, Ole Wæver ve Jaap de Wilde. *Security: A New Framework for Analysis* (Colorado: Lynne Rienner Publishers, 1998).

Domville – Fife, C. W. (Ed.), *The Encyclopedia of the British Empire*.

Fourie, Pieter Jacobus (Ed.). (2007). *Media Studies: Media History, Media and Society*, Cape Town: JUTA.

Gellner, Ernest, (1983). *Nations and Nationalism*, Cornell University Press.

Gilbert, Martin, (Ed). (2012). *Churchill: the Power of Words*, London: Bantam Press.

Hobson, John, (2005). *Imperialism: a Study*, New York: Cosimo Classics.

Hopf, Ted, (1998). "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", *International Security*, Cilt.23, Sayı.1, 171-200.

Kaplan, Morton. (1966). "The New Great Debate: Traditionalism vs. Science in International Relations", *World Politics*, Cilt.19, Sayı.1, 1-20.

National Archives of British Government, the South African War, <http://www.nationalarchives.gov.uk/pathways/census/events/britain5.htm> [Erişim: 7 Nisan 2021].

Nelson Mandela Foundation, Address by President Mandela at a Public Rally in Dar Es Salaam, http://db.nelsonmandela.org/speeches/pub_view.asp?pg=item&ItemID=NMS654&txtstr=white [Erişim: 21 Ocak 2021].

Oktav, Özden Zeynep, (2011). *Basra Körfezi'nin Değişen Dinamikleri: İran – ABD - Suudi Arabistan İlişkileri*, İstanbul: BETA Yayıncılık.

Paris-Midi, "La Vie de M. Churchill", 16 Ağustos 1939.

Romanova, Tatiana. (2015). "The Partnership for Modernisation Through the Three Level-of-Analysis Perspectives", *European Politics and Society*, Cilt.16, Sayı.1, 45–61.

Schraff, Anne, (2008). *Mahatma Gandhi*, Irvine, CA: Saddleback Educational Publishing.

Singer, David. (1961). "The Level-of-Analysis Problem in International Relations", *World Politics*, Cilt.14, Sayı.1, 77-92.

Singer, David. "The Incomplete Theorist: Insight Without Evidence", Klaus Knorr ve James Rosenau (Ed.), *Contending Approaches to International Politics* (62-87), New Jersey: Princeton University Press, 1969.

Smith, Anthony D. (1991). *National Identity*, London: Penguin Books.

South African Government, the Constitution of the Republic of South Africa, 1996.

Wolpert, Stanley, (2001). *Gandhi's Passion: the Life and Legacy of Mahatma Gandhi*, Oxford: Oxford University Press.

2.BÖLÜM

Afrikaner Weerstandsbeweging, <http://awb.co.za/> [Erişim: 30 Haziran 2020].

Alden, Chris ve Garth le Pere, (2003). "Mandela and the Foreign Policy of Transition", *The Adelphi Papers*, Cilt.43, Sayı.362, 11-26.

AP, URGENT Bomb Blast in White Resort Town Kills Seven, <https://apnews.com/a73366e1f88d668ef1f92866c76a9b0d> [Erişim: 9 Ağustos 2020].

BBC, 1994: Mandela becomes SA's first black president, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/may/10/newsid_2661000/2661503.stm [Erişim: 30 Haziran 2020].

BBC, South Africa's Jacob Zuma resigns after pressure from party, <https://www.bbc.com/news/world-africa-43066443> [Erişim: 21 Aralık 2020].

Berg, Servaas van der ve Heleen Hofmeyr, *Background Note, Education in South Africa*.

Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı, Karar Numarası: 395, Karar Tarihi: 2 Aralık 1950.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, Karar Numarası: 134, Karar Tarihi: 1 Nisan 1960.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, Karar Numarası: 181, Karar Tarihi: 7 Ağustos 1963.

Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı, Karar Numarası: 1899, Karar Tarihi: 13 Kasım 1963.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararı, Karar Numarası: 3068, Karar Tarihi: 30 Kasım 1973.

Buntman, Fran Lisa. (2003). *Robben Island and Prisoner Resistance to Apartheid*, Cambridge: Cambridge University Press.

Constitutional Court of South Africa, About us, <https://www.concourt.org.za/index.php/about-us/history> [Erişim: 28 Temmuz 2019].

Cornell, Margaret. (1960). "The Statutory Background of Apartheid: A Chronological Survey of South African Legislation", *The World Today*, Cilt.16, Sayı.5, 181-194.

Davies, John. (1996). "The State and the South African University System under Apartheid", *Comparative Education*, Cilt.32, Sayı.3, 319-332.

Deegan, Heather. (2005). *South Africa reborn: Building a new democracy*, Routledge.

Evans, Martha. (2017). *Speeches that Shaped South Africa: From Malan to Malema*, Cape Town: Penguin Books, E Kitap.

Financial Times, Zuma told to repay R7.8m spent on estate in 'Nkandlagate' scandal, <https://www.ft.com/content/df7cd1b6-3c83-11e6-8716-a4a71e8140b0> [Erişim: 21 Aralık 2020].

Guelke, Adrian. (2005). *Rethinking the Rise and Fall of Apartheid*, Hampshire: Palgrave Macmillan.

Haines, Corrie Gerald. (2001). "The United Nations Challenge to Racial Discrimination in South Africa 1946–1950", *African Studies*, Cilt.60, Sayı.2, 185-204.

Klaaren, Jonathan. (1997). "Structures of Government in the 1996 South African Constitution: Putting Democracy Back Into Human Rights", *South African Journal on Human Rights*, Cilt.13, Sayı.1, 3-27.

Likoti, Fako Johnson. (2007). "The 1998 Military Intervention in Lesotho: SADC Peace Mission or Resource War?", *International Peacekeeping*, Cilt.14, Sayı.2, 251–263.

Lissoni, Arianna ve Shireen Ally, (2018). "Bantustan States", *African Historical Review*, Cilt.50, Sayı.1-2, 1–3.

Lowenberg, Anton. (1997). "Why South Africa's Apartheid Economy Failed", *Contemporary Economic Policy*, Cilt.15, Sayı.3, 62-72.

Mail & Guardian, SANDF's chaotic invasion, <https://mg.co.za/article/1998-09-25-sandfs-chaotic-invasion> [Erişim: 27 Ağustos 2019].

Mail & Guardian, The Mahlabatini Declaration forty years on, <https://mg.co.za/article/2014-01-30-the-mahlabatini-declaration-fourty-years-on> [Erişim: 6 Ağustos 2019].

Mandela, Nelson. (1993). "South Africa's Future Foreign Policy", *Foreign Affairs*, Cilt.72, Sayı.5, 86-97.

Mariotti, Martine. (2012). "Labour markets during apartheid in South Africa", *Economic History Review*, Cilt.65, Sayı.3, 1100–1122.

News24, ANC will rule until Jesus comes, Zuma says again, <https://www.news24.com/news24/elections/news/anc-will-rule-until-jesus-comes-zuma-says-again-20160705> [Erişim: 21 Aralık 2020].

News24, BREAKING: Zuma survives vote of no confidence, <https://www.news24.com/news24/SouthAfrica/News/breaking-zuma-survives-vote-of-no-confidence-20170808> [Erişim: 21 Aralık 2020].

Parihar, R. R. (1964). "India's Crusade Against Colonialism and Racialism: An Appraisal", *The Indian Journal of Political Science*, Cilt.25, Sayı.2, 57- 67.

Parliament of South Africa, Population Registration Act, Kanun Numarası: 30, Kanun Yılı: 1950.

Parliament of South Africa, Group Areas Act, Kanun Numarası: 41, Kanun Yılı: 1950.

Parliament of South Africa, Suppression of Communism Act, Kanun Numarası: 44, Kanun Yılı: 1950.

Parliament of South Africa, Prevention of Illegal Squatting Act, Kanun Numarası: 52, Kanun Yılı: 1951.

Parliament of South Africa, Reservation of Separate Amenities Act, Kanun Numarası: 49, Kanun Yılı: 1953.

Parliament of South Africa, Riotous Assemblies Act, Kanun Numarası: 17, Kanun Yılı: 1956.

Parliament of South Africa, Extension of University Education Act, Kanun Numarası: 45, Kanun Yılı: 1959.

Parliament of South Africa, Unlawful Organizations Act, Kanun Numarası: 34, Kanun Yılı: 1960.

Parliament of South Africa, Internal Security Act, Kanun Numarası: 74, Kanun Yılı: 1982.

Parliament of South Africa, Constitution of the Republic of South Africa Act, Kanun Numarası: 200, Kanun Yılı: 1993.

Reuters, ANC slams new Zuma penis cartoon, <https://de.reuters.com/article/safrica-zuma-idINDEE86508I20120706> [Erişim: 20 Aralık 2020].

Schiffer, Michael ve David Shorr (Ed.). (2009). *Powers and Principles: International Leadership in a Shrinking World*, Plymouth: Lexington Books.

Schneider, Geoffrey. (2003). "Neoliberalism and economic justice in South Africa: revisiting the debate on economic apartheid", *Review of Social Economy*, Cilt.61, Sayı.1, 23-50.

Schraeder, Peter J. (2001). "South Africa's foreign policy: From international pariah to leader of the African renaissance", *The Round Table*, Cilt.90, Sayı.359, 229-243.

Seroto, Johannes. (2018). "Analysing the Presentation of the 1976 Soweto Uprising in Grade 9 History Textbooks", *Africa Education Review*, Cilt.15, Sayı.4, 1–19.

Servaas van der Berg ve Heleen Hofmeyr, *Background Note, Education in South Africa*.

Simpson, Thula. (2009). "Toyi-Toyi-ing to Freedom: The Endgame in the ANC's Armed Struggle, 1989–1990", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.35, Sayı.2, 507-521.

Sonneborn, Liz. (2010). *The End of Apartheid in South Africa*, New York: Chelsea House Publishers.

South African Government, Republic of South Africa Constitution Act 110 of 1983.

South African Government News Agency, Full text of President Zuma's Inaugural Address, May 9, 2009, <https://www.sanews.gov.za/south-africa/full-text-president-zumas-inaugural-address> [Erişim: 20 Aralık 2020].

South African Press Association (SAPA), TAMBO ORDERED CHURCH STREET BLAST: ANC, <https://www.justice.gov.za/trc/media/1997/9705/s970512a.htm> [Erişim: 9 Ağustos 2020].

South African Press Association (SAPA), ANC MASTERMIND CAMPAIGN JUSTIFIES PRETORIA CHURCH STREET BLAST, <https://www.justice.gov.za/trc/media/1998/9805/s980506b.htm> [Erişim: 9 Ağustos 2020].

The World Bank, Gini index (World Bank estimate) - South Africa.

Thompson, Leonard. *A History of South Africa*, New Haven: Yale University Press, 2014, E-Kitap.

Times Live, Cyril Ramaphosa has been elected president of South Africa, <https://www.timeslive.co.za/politics/2018-02-15-cyril-ramaphosa-has-been-elected-president-of-south-africa/> [Erişim: 21 Aralık 2020].

TRC, Amnesty Hearings: Aboobaker Ismail, <https://www.justice.gov.za/trc/amntrans/pta/ismail1.htm> [Erişim: 9 Ağustos 2020].

UN Peacemaker, Groote Schuur Minute, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ZA_900504_Groote%20Schuur%20Minute.pdf [Erişim: 29 Haziran 2020].

UNESCO, UNESCO reaffirms its commitment to fight racism at the Durban Review Conference, Geneva, 20-24 April 2009, <http://www.unesco.org/new/en/member-states/single-view/news/unesco-reaffirms-its-commitment-to-fight-racism-at-the-durba/> [Erişim: 27 Ocak 2021].

United Nations Regional Information Centre for Western Europe, UN and Apartheid, <https://www.unric.org/en/nelson-mandela-day/26991-un-and-apartheid-from-1946-to-mandela-day-> [Erişim: 30 Temmuz 2019].

United Nations Peacemaker, Tripartite Agreement, 22 Aralık 1988.

United Nations Peacemaker, Harare Declaration, 21 Ağustos 1989.

United Nations Peacemaker, Groote Schuur Minute, 4 Mayıs 1990.

United Nations Peacemaker, Pretoria Minute, 6 Ağustos 1990.

United Nations Peacemaker, National Peace Accord, 14 Eylül 1991.

United Nations Peacemaker, CODESA Declaration of Intent, 21 Aralık 1991.

United Nations, Human Development Report 1994, New York: Oxford University Press, 1994.

United Nations, Key Dates,

https://www.un.org/en/events/mandeladay/un_against_apartheid.shtml [Erişim: 7 Ağustos 2019].

World Bank Group, (2018). *Republic of South Africa Systematic Country Diagnostic: An Incomplete Transition Overcoming the Legacy of Exclusion in South Africa*.

Wyk, Jo-Ansie van. (2018). "Sanctions and summits: Sanctioned African leaders and EU–Africa summits", *South African Journal of International Affairs*, Cilt.25, Sayı.4, 497–515.

3.BÖLÜM

AA, South Africa marks 7th anniversary of Marikana massacre, <https://www.aa.com.tr/en/africa/south-africa-marks-7th-anniversary-of-marikana-massacre/1558285> [Erişim: 4 Şubat 2021].

Arena Holdings, Our Brands, <https://arena.africa/brands/> [Erişim: 14 Ağustos 2020].

Bethlehem, Louise ve Tal Zalmanovich, (2020). "Celebrity and Protest in the Anti-Apartheid Movement", *Critical Arts*, Cilt.34, Sayı.1, 1-9.

Biko, Steve. (1978). *I Write What I Like*, Londra: Bowerdean Press.

City Press, 'Zuma auctioned executive authority to the Guptas' – Ramatlhodi, <https://citypress.news24.com/News/zuma-auctioned-executive-authority-to-the-guptas-ramatlhodi-20181128> [Erişim: 15 Eylül 2019].

Committee to Protect Journalists, Michael Tshele, <https://cpi.org/data/people/michael-tshele/index.php> [Erişim: 17 Ağustos 2019].

Cowling, Lesley. (2014). "Building a Nation: The Sowetan and the Creation of a Black Public", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.40, Sayı.2, 325–341.

Daily Sun, Marikana: As It Happened, <https://www.dailysun.co.za/News/National/marikana-as-it-happened-20170816> [Erişim: 17 Ağustos 2019].

Freedom House, South Africa Country Report 2019, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/south-africa> [Erişim: 16 Ağustos 2019].

Friedman, Steven. (2011). "Whose freedom? South Africa's press, middle-class bias and the threat of control", *Ecquid Novi: African Journalism Studies*, Cilt.32, Sayı.2, 106-121.

Gartley, John. (2004). "War of Words: Memoir of a South African Journalist by Benjamin Pogrund", *Africa Today*, Cilt.50, Sayı.4, 122-124.

Green, Louise. (2016). "Apartheid's wolves: political animals and animal politics", *Critical African Studies*, Cilt.8, Sayı.2, 146–160.

Green, Michael. (2004). *Around and About: Memoirs of a South African Newspaperman*, Claremont: David Philip Publishers.

Hadfield, Leslie. (2010). "Biko, Black Consciousness, and 'the System' eZinyoka: Oral History and Black Consciousness in Practice in a Rural Ciskei Village", *South African Historical Journal*, Cilt.62, Sayı.1, 78-99.

Independent, About Us, <https://www.independentmedia.co.za/our-company/about-us/> [Erişim: 15 Ağustos 2019].

Independent Media, Our Brands, <https://www.independentmedia.co.za/our-brands/newspapers/> [Erişim: 14 Ağustos 2020].

IOL, Tiso Blackstar Group sells media, <https://www.iol.co.za/news/south-africa/gauteng/tiso-blackstar-group-sells-media-broadcast-businesses-for-r105bn-27792201> [Erişim: 15 Ağustos 2019].

IOL, Mbeki commits government to free media, <https://www.iol.co.za/news/politics/mbeki-commits-government-to-free-media-66150> [Erişim: 14 Eylül 2019].

IOL, Tutu speaks, <https://www.iol.co.za/news/tutu-speaks-on-marikana-massacre-1366555> [Erişim: 17 Ağustos 2019].

Jackson, Gordon S. (2018). *Breaking Story: the South African Press*, New York: Routledge, E-Kitap.

Kamola, Isaac. (2015). "Steve Biko and a critique of global governance as white liberalism", *African Identities*, Cilt.13, Sayı.1, 62–76.

Kolbe, Hilton Robert. "The South African print media: from apartheid to transformation", (University of Wollongong, School of Journalism, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005).

Mail & Guardian, About Us, <https://mg.co.za/page/about-us/> [Erişim: 15 Ağustos 2019].

Mail & Guardian, Zuma's five biggest career scandals, <https://mg.co.za/article/2018-02-15-zumas-five-biggest-career-scandals> [Erişim: 16 Ağustos 2019].

Mail & Guardian, Zapiro cartoon: Zuma surrenders, drops lawsuit, <https://mq.co.za/article/2012-10-28-zuma-avoids-zapiro-court-showdown-over-cartoon> [Erişim: 17 Ağustos 2019].

Marschall, Sabine. (2006). "Visualizing Memories: The Hector Pieterse Memorial in Soweto", *Visual Anthropology*, Cilt.19, Sayı.2, 145-169.

Mbonambi, Phakama. "Aggrey Klaaste: The Relentless Community-Builder", (Rhodes University Institute for the Study of English in Africa, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Grahamstown, 2014).

Media24, About, <https://www.media24.com/about-us/> [Erişim: 13 Ağustos 2019].

Media24, Newspapers, <https://www.media24.com/newspapers/> [Erişim: 14 Ağustos 2020].

Mole, Stuart. (2012). "Negotiating with Apartheid: The Mission of the Commonwealth Eminent Persons Group 1986", *The Round Table*, Cilt.101, Sayı.3, 253–260.

Moseki, Mojalefa. (1988). "Black journalists under apartheid", *Index on Censorship*, Cilt.17, Sayı.7, 22-24.

Nelson Mandela Foundation, The Secrecy Bill will affect your right to information, <https://www.nelsonmandela.org/news/entry/the-secrecy-bill-will-affect-your-right-to-information> [Erişim: 15 Eylül 2019].

New York Times, Muldergate, <https://www.nytimes.com/1979/04/08/archives/foreign-affairs-muldergate-and-zurich.html> [Erişim: 8 Ağustos 2019].

New York Times, South Africa Vote Strengthens Hold of Botha's Party, <https://www.nytimes.com/1987/05/07/world/south-africa-vote-strengthens-hold-of-botha-s-party.html> [Erişim: 14 Ağustos 2019].

News24 Archives, Controversial secrecy bill passed, <https://www.news24.com/SouthAfrica/Politics/Parliament-passes-controversial-secrecy-bill-20130425> [Erişim: 15 Eylül 2019].

Ordinance for Preventing the Mischief arising from Printing and Publishing Newspapers, Ordinance 60 of 1829.

Parliament of South Africa, Executive Members' Ethics Act, Kanun Numarası: 82, Kanun Yılı: 1998.

Parliament of South Africa, Promotion of Access to Information Act, Kanun Yılı: 2000.

Parliament of South Africa, Protection of State Information Bill, Kanun Yılı: 2013.

Pogrand, Benjamin. (1976). "The South African press", *Index on Censorship*, Cilt.5, Sayı.3, 10-16.

Politicsweb, Why Zuma withdrew, <https://www.politicsweb.co.za/opinion/why-zuma-withdrew-his-case-against-zapiro--preside> [Erişim: 17 Ağustos 2019].

President of the Republic of South Africa, Executive Ethics Code, Kanun Numarası: R.41, Kanun Yılı: 2000.

Public Protector, *Report on an investigation into allegations of a violation of the executive ethics code through an improper relationship between the President and African Global Operations (AGO), formerly known as BOSASA*, 2019.

Robins, Steven. (2008). "Sexual Politics and the Zuma Rape Trial", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.34, Sayı.2, 411-427.

SA people news, Sowetan Front Page, <https://www.sapeople.com/2015/02/12/newspapers-report-nelson-mandelas-release-25-years-ago/> 16 Şubat 1990 tarihli özel gazete sayısı, [Erişim: 10 Temmuz 2020].

Sesanti, Simphiwe Olicius. "The Political Role of Black Journalists in Post-Apartheid South Africa: The Case of the City Press – 1994 to 2004", (Stellenbosch University, Faculty of Arts and Social Sciences, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011).

SowetanLive, About Us, <https://www.sowetanlive.co.za/about-us/> [Erişim: 14 Ağustos 2019].

Sowetan Live, Pre-1994 manifesto, <https://www.sowetanlive.co.za/news/2010-02-22-pre-1994-manifesto/> [Erişim: 15 Ağustos 2019].

Sowetan Live, A Man with Vision, <https://www.sowetanlive.co.za/news/2010-06-18-a-man-with-vision/> [Erişim: 15 Ağustos 2019].

Switzer, Les ve Mohamed Adhikari (Ed.). (2000). *South Africa's Resistance Press: Alternative Voices in the Last Generation under Apartheid*, Ohio: Ohio University Center for International Studies.

The Presidency Republic of South Africa, Joseph Nong "Joe" Thloloe, <http://www.thepresidency.gov.za/national-orders/recipient/joseph-nong-%E2%80%9Cjoe%E2%80%9D-thloloe> [Erişim: 3 Ağustos 2019].

The University of Sheffield, Rand Daily Mail Archive, 1902-1985.

Time, This Photo Galvanized the World Against Apartheid, <https://time.com/4365138/soweto-anniversary-photograph/> [Erişim: 10 Ağustos 2019].

Tiso Blackstar Group, About Us, <http://www.tisoblackstar.com/tbg/about-us/> [Erişim: 14 Ağustos 2019].

Washington Post, S. Africa to Try Two Editors For Reporting on Seychelles, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1982/11/06/s-africa-to-try-two-editors-for-reporting-on-seychelles/89a38951-beda-4cb7-a892-03c1c10ed79f/?noredirect=on> [Erişim: 2 Eylül 2019].

4.BÖLÜM

Atton, Chris. (2003). "What is 'alternative' journalism?", *Journalism*, Cilt.4, Sayı.3, 267–272.

Bosch, Tanja. (2014). "Social Media and Community Radio Journalism in South Africa", *Digital Journalism*, Cilt.2, Sayı.1, 29–43.

Bush Radio, <https://bushradio.files.wordpress.com/2008/07/tune-out-auntie-auckland2.jpg> [Erişim: 20 Temmuz 2020].

Bush Radio, About, <https://bushradio.wordpress.com/about/> [Erişim: 2 Ağustos 2019].

Clark, Nancy L. ve William H. Worger. (2011). *South Africa: The Rise and Fall of Apartheid*, Oxon: Routledge.

Encyclopædia Britannica, Citizen journalism, <https://www.britannica.com/topic/citizen-journalism> [Erişim: 15 Ocak 2020].

Herman, Edward S. ve Noam Chomsky. (1988). *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*, New York: Pantheon Books.

Itai Madamombe, Community radio: a voice for the poor, <https://www.un.org/africarenewal/magazine/july-2005/community-radio-voice-poor> [Erişim: 4 Temmuz 2020].

Klaehn, Jeffery. (2003). "Behind the Invisible Curtain of Scholarly Criticism: revisiting the propaganda model", *Journalism Studies*, Cilt.4, Sayı.3, 359–369.

McLuhan, Marshall. (1962). *the Gutenberg Galaxy*, Toronto: University of Toronto Press.

Nassanga, Goretti Linda. (2013). Linje Manyozo ve Claudia Lopes, "ICTs and radio in Africa: How the uptake of ICT has influenced the newsroom culture among community radio journalists", *Telematics and Informatics*, Cilt.30, Sayı.3, 258-266.

Mhagama, Peter. (2015). "Donor Funding to Community Radio Stations in Malawi and its Impact on their Performance", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.41, Sayı.6, 1301–1314.

Muturi, Nancy ve Samuel Mwangi. (2009). "The theory and practice gap in participatory communication", *Journal of International Communication*, Cilt.15, Sayı.1, 74-91.

Nelson Mandela Foundation, Speeches,

http://db.nelsonmandela.org/speeches/pub_view.asp?pg=item&ItemID=NMS069 [Erişim: 27 Temmuz 2019].

Olorunnisola, Anthony A. (2002). "Community Radio: Participatory Communication in Postapartheid South Africa", *Journal of Radio Studies*, Cilt.9, Sayı.1, 126-145.

Osunkunle, Oluyinka. "Participatory Radio as the Voice of the Community: A Comparative Study of Selected Radio Stations in the Eastern Cape, South Africa", (Nelson Mandela Metropolitan University: Philosophy in Media Studies, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2013).

Parliament of South Africa, Group Areas Act, Kanun Numarası: 41, Kanun Yılı: 1950.

SABC, Springbok Radio Digital, <https://www.sabc.co.za/sabc/springbokradio/> [Erişim: 17 Temmuz 2020].

South African Audience Research Foundation, Technical Report 2012, s.21.

South African Parliament, Broadcasting Act 4 of 1999.

South African Parliament, Independent Communications Authority of South Africa Act 13 of 2000.

The World Bank Data, Access to Electricity in South Africa, <https://data.worldbank.org/indicator/EG.ELC.ACCS.ZS?locations=ZA> [Erişim: 21 Temmuz 2020].

Tufte, Thomas ve Paolo Mefalopulos. (2009). *Participatory Communication*, Washington: The World Bank.

Walker, Gregg B. (2007). "Public Participation as Participatory Communication in Environmental Policy Decision-Making: From Concepts to Structured Conversations", *Environmental Communication*, Cilt.1, Sayı.1, 99-110.

Zibonele FM, About us, <https://zibonelefm.co.za/about-us/> [Erişim: 2 Ağustos 2019].

5.BÖLÜM

Ahmet Kavas, Teknolojide hamle sırası Afrika'da,

https://www.itohaber.com/koseyazisi/212347/teknolojide_hamle_sirasi_afrika_da.html

[Erişim: 2 Ağustos 2020].

Baines, Paul ve Nicholas O'Shaughnessy, (2014). "Political Marketing and Propaganda: Uses, Abuses, Misuses", *Journal of Political Marketing*, Cilt.13, Sayı.1-2, 1-18.

BBC, BBC Worldwide's new global brands BBC Brit and BBC Earth prove a hit with South African audiences, <https://www.bbc.co.uk/mediacentre/worldwide/2015/bbc-brit-earth-south-africa> [Erişim: 21 Aralık 2020].

Bevan, Carin. "Putting Up Screens: A History of Television in South Africa 1929-1976", (University of Pretoria, Faculty of Humanities, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 2008).

Brand South Africa, SowetoTV goes on air, <https://www.brandsouthafrica.com/south-africa-fast-facts/media-facts/sowetotv-030707> [Erişim: 21 Aralık 2020].

BusinessTech, Gauteng is Africa's 7th biggest economy, <https://businesstech.co.za/news/business/285272/gauteng-is-africas-7th-biggest-economy/> [Erişim: 22 Ocak 2020].

Cambridge Dictionary, Hate Speech, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hate-speech> [Erişim: 15 Temmuz 2020].

Carr, Madeline. (2013). "Internet freedom, human rights and power", *Australian Journal of International Affairs*, Cilt.67, Sayı.5, 621-637.

CNET, The internet is changing Africa, mostly for the better, <https://www.cnet.com/news/the-internet-is-changing-africa-for-the-better-cha-zuckerberg-gates/> [Erişim: 16 Temmuz 2020].

Corrigan, Edward C. (1974). "South Africa Enters the Electronic Age: The Decision to Introduce Television", *Africa Today*, Cilt.21, Sayı.2, 15-28.

Cull, Nicholas J., David Culbert ve David Welch, (2003). *Propaganda and Mass Persuasion: A Historical Encyclopedia, 1500 to the Present*, California: ABC-CLIO.

Deukom, Deutsche Fernseh- und Radioprogramme in Südafrika, <https://www.deukom.co.za/> [Erişim: 21 Aralık 2020].

DSTV, <https://www.dstv.co.za/#> [Erişim: 21 Aralık 2020].

E.tv, About us, <https://www.etv.co.za/about> [Erişim: 21 Aralık 2020].

E.tv, TV Guide, <https://www.etv.co.za/tvguide/e.tv> [Erişim: 21 Aralık 2020].

Evans, O. (2019). "Repositioning for Increased Digital Dividends: Internet Usage and Economic Well-being in Sub-Saharan Africa", *Journal of Global Information Technology Management*, Cilt.22, Sayı.1, 47–70.

Fin24, TIMELINE: Internet turns 25 in South Africa, <https://www.news24.com/fin24/Tech/News/timeline-internet-turns-25-in-south-africa-20161111> [Erişim: 13 Temmuz 2020].

Freedom House, Explore the Map, <https://www.freedomofthenet.org/explore-the-map> [Erişim: 28 Ocak 2020].

Freedom House, About the Report, <https://www.freedomofthenet.org/report/freedom-on-the-net/2019/the-crisis-of-social-media/about-the-report> [Erişim: 28 Ocak 2020].

Freedom House, South Africa Country Facts, <https://www.freedomofthenet.org/country/south-africa/freedom-on-the-net/2019> [Erişim: 28 Ocak 2020].

Freedom House, Countries in Detail, <https://www.freedomofthenet.org/countries-in-detail?sort=desc&order=Total%20Score%20and%20Status> [Erişim: 28 Ocak 2020].

Garman, Anthea. (1997). "How the TRC and the media have impacted on each other", *Track Two*, Cilt.6, Sayı.3-4.

Guilday, Peter. (1921). "The Sacred Congregation de Propaganda Fide (1622-1922)", *The Catholic Historical Review*, Cilt.6, Sayı.4, 478-494.

Güney Afrika Resmi Gazetesi, Gazete Tarihi: 3 Ekim 2019, Films and Publications Amendment Act 2019.

Hachten, William A. ve C. Anthony Giffard, (1984). *The Press and Apartheid: Repression and Propaganda in South Africa*, London: Macmillan Press.

Keck, Margaret ve Kathryn Sikkink, (1998). *Activists beyond Borders*, Londra: Cornell University Press.

Krabill, Ron. (2010). *Starring Mandela and Cosby: Media and the End(s) of Apartheid*, Chicago: the University of Chicago Press.

Limpopo Provincial Government, Provincial Economy, http://www.limpopo.gov.za/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=14 [Erişim: 16 Temmuz 2020].

Mojapelo, Samuel Maredi. "The Internet Access and Use in Public Libraries in Limpopo Province, South Africa", *Public Library Quarterly*, DOI: <https://doi.org/10.1080/01616846.2019.1622980> (2019).

MultiChoice, About Us, <https://www.multichoice.com/about-us/our-history/> [Erişim: 29 Ağustos 2019].

My Broadband, Ramaphosa signs Internet censorship bill into law, <https://mybroadband.co.za/news/government/321898-ramaphosa-signs-internet-censorship-bill-into-law.html> [Erişim: 15 Temmuz 2020].

Nelson, Carlos ve Hermon George, (1995). "White Racism and "the Cosby Show": a Critique", *The Black Scholar*, Cilt.25, Sayı.2, 59-61.

New York Times, South Africa Defends TV Ban; Sees Danger to a White Society, <https://www.nytimes.com/1964/11/10/archives/south-africa-defends-tv-ban-sees-danger-to-a-white-society.html> [Erişim: 10 Temmuz 2020].

New York Times, TV Finally Approved by South Africa, <https://www.nytimes.com/1971/04/28/archives/tv-finally-approved-by-south-africa.html> [Erişim: 21 Ağustos 2019].

New York Times, A Secret Society of Afrikaners Helps to Dismantle Apartheid, <https://www.nytimes.com/1990/10/30/world/a-secret-society-of-afrikaners-helps-to-dismantle-apartheid.html> [Erişim: 24 Ağustos 2019].

News24 Archives, Shaka Zulu to be re-broadcast, <https://www.news24.com/xArchive/Archive/Shaka-Zulu-to-be-re-broadcast-20010125> [Erişim: 24 Ağustos 2019].

News24 Archives, A Shaka fashioned by glamour and politics, <https://www.news24.com/xArchive/Archive/A-Shaka-fashioned-by-glamour-and-politics-20010403> [Erişim: 24 Ağustos 2019].

O'Meara, Dan, (1977). "The Afrikaner Broederbond 1927-1948: Class Vanguard of Afrikaner Nationalism", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.3, Sayı.2, 156-186.

PRI, The Cosby Show's' legacy in South Africa, <https://www.pri.org/stories/2016-05-28/cosby-shows-legacy-south-africa> [Erişim: 22 Ağustos 2019].

SABC, About SABC1, <http://www.sabc1.co.za/sabc/home/sabc1/aboutus> [Erişim: 21 Aralık 2020].

SABC2, About SABC2, <http://www.sabc2.co.za/sabc/home/sabc2/sabc2aboutus> [Erişim: 21 Aralık 2020].

SABC3, About SABC3, <http://www.sabc3.co.za/sabc/home/sabc3/sabc3aboutus> [Erişim: 21 Aralık 2020].

SABC, TRC: Episode 01, <http://sabctrc.saha.org.za/tvseries/episode1/playlist.htm> [Erişim: 26 Ağustos 2019].

SABC, TRC Special Report Series, <http://sabctrc.saha.org.za/background.htm> [Erişim: 25 Ağustos 2019].

Safaricom, M-Pesa, <https://www.safaricom.co.ke/personal/m-pesa> [Erişim: 16 Temmuz 2020].

South African Government, Broadcasting Policy Green Paper, <https://www.gov.za/documents/broadcasting-policy-green-paper> [Erişim: 29 Ağustos 2019].

South African Parliament, Films and Publications Act 65 of 1996.

StarSat, About, <https://starsat.co.za/about/> [Erişim: 21 Aralık 2020].

Statistics South Africa, *General Household Survey 2018*, Pretoria: Statistics South Africa.

Statistics South Africa, *General Household Survey 2019*, Pretoria.

Statistics South Africa, Gauteng is South Africa's economic powerhouse, <http://www.statssa.gov.za/?p=12056> [Erişim: 22 Ocak 2020].

The World Bank, Data, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS?locations=ZA> [Erişim: 29 Haziran 2020].

Tomaselli, Keyan ve Arnold Shepperson, (2002). "'Where's Shaka Zulu?': Shaka Zulu as an intervention in contemporary political discourse", *Visual Studies*, Cilt.17, Sayı.2, 129-140.

United Nations, Hate Speech, <https://www.un.org/en/genocideprevention/hate-speech-strategy.shtml> [Erişim: 15 Temmuz 2020].

Verdoolaege, Annelies. (2005). "Media representations of the South African Truth and Reconciliation Commission and their commitment to reconciliation", *Journal of African Cultural Studies*, Cilt.17, Sayı.2, 181–199.

We Are Social, 2020 Global Digital Overview, <https://datareportal.com/reports/digital-2020-global-digital-overview> [Erişim: 15 Temmuz 2020].

We Are Social, Digital in 2019, <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019> [Erişim: 27 Ocak 2020].

We Are Social, Digital 2019: South Africa, <https://datareportal.com/reports/digital-2019-south-africa> [Erişim: 27 Ocak 2020].

World Bank Data Portal, Total Population of South Africa, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=ZA> [Erişim: 21 Temmuz 2020].

6.BÖLÜM

AA, Los Angeles'ta Ermeniler Azerbaycanlı göstericilere saldırdı,

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/los-angelesta-ermeniler-azerbaycanli-gostericilere-saldiridi/1918506#> [Erişim: 28 Temmuz 2020].

AA, Rusya'nın Kırım'ı yasa dışı ilhakinin üzerinden üç yıl geçti,

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-nin-kirim-i-yasa-disi-ilhakinin-uzerinden-uc-yil-gecti/771891> [Erişim: 6 Ağustos 2020].

AA, Rabiatal Adeviyye Camisi'ni de yaktilar, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rabiatal-adeviyye-camisini-de-yaktilar/225560> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

AA, March to Parliament against CAA-NRC halt by police, <https://www.aa.com.tr/en/pg/photo-gallery/caa-protest-in-new-delhi/0> [Erişim: 26 Ocak 2021].

AA, Brazil's Bolsonaro threatens to punch reporter, <https://www.aa.com.tr/en/americas/brazil-s-bolsonaro-threatens-to-punch-reporter/1952108> [Erişim: 1 Şubat 2021].

ABC News, The growing fight in South Africa over land and identity, <https://abcnews.go.com/International/growing-fight-south-africa-land-identity/story?id=62280577> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

Africanews, La Tunisie, berceau du Printemps arabe, <https://fr.africanews.com/2019/09/15/la-tunisie-berceau-du-printemps-arabe/> [Erişim: 3 Ağustos 2020].

Afriforum, <https://www.afriforum.co.za/en/> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

Aljazeera, India restores internet in Kashmir after 7 months of blackout, <https://www.aljazeera.com/news/2020/3/5/india-restores-internet-in-kashmir-after-7-months-of-blackout> [Erişim: 26 Ocak 2021].

Aljazeera, The Islamophobic roots of population control efforts in India, <https://www.aljazeera.com/features/2019/8/9/the-islamophobic-roots-of-population-control-efforts-in-india> [Erişim: 26 Ocak 2021].

Anthony, Ross. (2013). "Infrastructure and influence: China's presence on the coast of East Africa", *Journal of the Indian Ocean Region*, Cilt.9, Sayı.2, 134–149.

Ashley, Richard K. (1984). "The poverty of neorealism", *International Organization*, Cilt.38, Sayı.2, 225-286.

Baudrillard, Jean. (1981). *Simulacres et Simulation*, Editions Galilee.

BBC, Homeless in US: A deepening crisis on the streets of America, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-45442596> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

BBC, Citizenship Amendment Act: Court refuses to put controversial law on hold, <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-51203104> [Erişim: 26 Ocak 2021].

BBC, South Africa troops sent onto streets, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7415177.stm> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

BBC, Scars remain amid Chechen revival, http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/from_our_own_correspondent/6414603.stm [Erişim: 3 Ağustos 2020].

BBC, Anna Politkovskaya: Putin's Russia, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6035133.stm> [Erişim: 3 Ağustos 2020].

BBC, Are protesters right on South Africa farm murder rate?, <https://www.bbc.com/news/world-africa-41807642> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

BBC, China condemns decision by Google to lift censorship, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8582233.stm> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

Bilan, Les 10 sites web les plus visités aux Etats-Unis, https://www.bilan.ch/techno/les_10_sites_web_les_plus_visites_aux_etats_unis [Erişim: 2 Ağustos 2020].

Business Insider, Here are all the major US tech companies blocked behind China's 'Great Firewall', <https://www.businessinsider.com/major-us-tech-companies-blocked-from-operating-in-china-2019-5> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

Buzogány, Aron. (2017). "Illiberal democracy in Hungary: authoritarian diffusion or domestic causation?", *Democratization*, Cilt.24, Sayı.7, 1307 – 1325.

Caputo, John D. (Ed.), (1996). *Deconstruction in a Nutshell: A Conversation with Jacques Derrida*, Fordham University Press.

Committee to Protect Journalists, Russia, <https://cpj.org/europe/russia/> [Erişim: 3 Ağustos 2020].

Committee to Protect Journalists, South Africa, <https://cpj.org/africa/south-africa/> [Erişim: 3 Ağustos 2020].

Diamond, Larry. (2015). *Is Democracy in Decline?*, German Development Institute.

DW, Viktor Orban: Era of 'liberal democracy' is over, <https://www.dw.com/en/viktor-orban-era-of-liberal-democracy-is-over/a-43732540> [Erişim: 27 Temmuz 2020].

Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Estonia, Terrorist Activities Perpetrated by "Eastern Turkistan" Organizations and Their Links with Osama bin Laden and the Taliban, <https://www.fmprc.gov.cn/ce/ceee/eng/ztlm/fdkbzy/t112733.htm> [Erişim: 4 Ağustos 2020].

ETH Zürich - KOF Swiss Economic Institute, KOF Globalisation Index, <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> [Erişim: 2 Ağustos 2020].

Euronews, Poland's Duda promises 'stronger alliance' with Donald Trump during U.S. visit, <https://www.euronews.com/2020/06/24/polish-president-duda-meets-donald-trump-for-pre-election-boost> [Erişim: 28 Temmuz 2020].

Freedom House, Nations in Transit 2020: Dropping the Democratic Facade.

Freedom House, Freedom in the World – Brazil, <https://freedomhouse.org/country/brazil/freedom-world/2020> [Erişim: 1 Şubat 2021].

G20, About the G20, <https://www.g20.org/en/il-g20.html> [Erişim: 25 Ocak 2021].

G20, Participants, <https://www.g20.org/en/il-g20.html> [Erişim: 25 Ocak 2021].

Habertürk, Putin'in 2036'ya kadar iktidarına ezici onay!, <https://www.haberturk.com/putin-in-2036-ya-kadar-iktidarina-ezici-onay-2731189> [Erişim: 28 Temmuz 2020].

Hu, Jieren ve Yang Zheng. (2019). "Social Media, State Control and Religious Freedom in China", *Political Theology*, Cilt.20, Sayı.5, 382-391.

Hughes, Christopher R. (2010). "Google and the Great Firewall", *Survival: Global Politics and Strategy*, Cilt.52, Sayı.2, 19–26.

Human Rights Watch, Egypt: Rab'a Killings Likely Crimes against Humanity, <https://www.hrw.org/news/2014/08/12/egypt-raba-killings-likely-crimes-against-humanity> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

Human Rights Watch, How Censorship Works in China: A Brief Overview, <https://www.hrw.org/reports/2006/china0806/3.htm> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

Human Rights Watch, Russia: Growing Internet Isolation, Control, Censorship, <https://www.hrw.org/news/2020/06/18/russia-growing-internet-isolation-control-censorship> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

Human Sciences Research Council (HSRC), Violence and Xenophobia in South Africa: Developing Consensus, Moving to Action.

Indian Government - National Portal of India, the Constitution of India.

Kardaş, Tuncay ve Ramazan Erdağ. (2015). "Postyapısalcılık ve Uluslararası İlişkiler", Ramazan Gözen (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (379-404), İstanbul: İletişim Yayınları.

Liu, Tao ve Wing Thye Woo. (2018). "Understanding the U.S.-China Trade War", *China Economic Journal*, Cilt.11, Sayı.3, 319-340.

Maslova, Elena ve Mark Entin. (2019). "BRICS-EU: Bilateral Partners and Global Rivals", *Strategic Analysis*, Cilt.43, Sayı.6, 657–666.

Middle East Monitor, US' Trump signs law sanctioning China officials for anti-Uyghur policies, <https://www.middleeastmonitor.com/20200623-us-trump-signs-law-sanctioning-china-officials-for-anti-uyghur-policies/> [Erişim: 4 Ağustos 2020].

Miss Futée, Top 100 des sites internet les plus visités en France, <https://miss-futee.com/top-100-sites-internet-2016-france/> [Erişim: 2 Ağustos 2020].

Mitra, Subrata K. (2013). "How Exceptional is India's Democracy? Path Dependence, Political Capital, and Context in South Asia", *India Review*, Cilt.12, Sayı.4, 227–244.

Mulvenon, James C. ve Michael S. Chase. (2006). "Breaching the Great Firewall: External Challenges to China's Internet Controls", *Journal of E-Government*, Cilt.2, Sayı.4, 73-84.

National Herald, Pressure on media is mounting in Modi's India; violence against journalists is increasing, <https://www.nationalheraldindia.com/india/pressure-on-media-is-mounting-in-modis-india-violence-against-journalists-is-increasing> [Erişim: 26 Ocak 2021].

Qırım Haber Ajansı, Bize Ulaşın, <https://qha.com.tr/kontakty/> [Erişim: 6 Ağustos 2020].

Reporters Without Borders, 2020 World Press Freedom Index, <https://rsf.org/en/ranking> [Erişim: 2 Ağustos 2020].

Reporters Without Borders, Climate of hate and suspicion fed by Bolsonaro, <https://rsf.org/en/brazil> [Erişim: 1 Şubat 2021].

Reporters Without Borders, Brazil's "fake news" bill poses major threat to freedom to inform, <https://rsf.org/en/news/brazils-fake-news-bill-poses-major-threat-freedom-inform> [Erişim: 1 Şubat 2021].

Roberts, Sean R. (2018). "The biopolitics of China's "war on terror" and the exclusion of the Uyghurs", *Critical Asian Studies*, Cilt.50, Sayı.2, 232–258.

Schulz, Peter J. ve Paul Copley (Ed.). (2013). *Theories and Models of Communication*, Berlin: De Gruyter Mouton.

South China Morning Post, Chinese holiday island to unlock Facebook, Twitter and YouTube for foreign visitors, <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2152102/chinese-holiday-island-unlock-facebook-twitter-and> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

Szadziwski, Henryk. (2020). "The push for a Uyghur Human Rights Policy Act in the United States: recent developments in Uyghur activism", *Asian Ethnicity*, Cilt.21, Sayı.2, 211–222.

The Atlantic, What Happened in Delhi Was a Pogrom, <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2020/02/what-happened-delhi-was-pogrom/607198/> [Erişim: 26 Ocak 2021].

The Citizen, Ramaphosa wants to 'tie' young, white people 'to a tree', <https://citizen.co.za/news/south-africa/society/2115970/ramaphosa-wants-to-tie-young-white-people-to-a-tree/> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

The Diplomat, Chinese Internet Law: What the West Doesn't See, <https://thediplomat.com/2017/10/chinese-internet-law-what-the-west-doesnt-see/> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

The Guardian, China accused of buying influence after Czech billionaire funds PR push, <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/05/china-buying-influence-czech-republic-loan-company> [Erişim: 28 Temmuz 2020].

The Guardian, At least 320,000 homeless people in Britain, says Shelter, <https://www.theguardian.com/society/2018/nov/22/at-least-320000-homeless-people-in-britain-says-shelter> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

The Guardian, More than 8 million in UK struggle to put food on table, survey says, <https://www.theguardian.com/society/2016/may/06/more-than-8-million-in-uk-struggle-to-put-food-on-table-survey-says> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

The Organization of American States, Constitution of the Federative Republic of Brazil.

The World Bank, Population, total – India, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=IN> [Erişim: 25 Ocak 2021].

The World Bank, GDP (current US\$) – India, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=IN> [Erişim: 25 Ocak 2021].

The World Bank, Population, total – Brazil,
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=BR> [Erişim: 25 Ocak 2021].

The World Bank, GDP (current US\$) – Brazil,
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=BR> [Erişim: 25 Ocak 2021].

The World Bank, Gini index (World Bank estimate) – Brazil,
<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=BR> [Erişim: 1 şubat 2021].

Tsygankov, Andrei P. ve David Parker. (2015). "The securitization of democracy: Freedom House ratings of Russia", *European Security*, Cilt.24, Sayı.1, 77 – 100.

United Nations, Human Development Report 2019, Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century.

VOA, Russia Lifts Ban on Telegram Messaging App, <https://www.voanews.com/europe/russia-lifts-ban-telegram-messaging-app> [Erişim: 5 Ağustos 2020].

Wa'Njogu, John Kiarie, (2009). "Representation of Africa in the Western Media: Challenges and Opportunities", Kimani Njogu ve John Middleton (Ed.), *Media and Identity in Africa* içinde (76-84), Edinburgh: Edinburgh University Press.

World Bank, GDP per capita, PPP,
https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?most_recent_value_desc=true [Erişim: 2 Ağustos 2020].

World Bank, Data Portal, Total Unemployment of South Africa,
<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?locations=ZA> [Erişim: 29 Temmuz 2020].

Zhao, Suisheng. (1997). "Political Reform and Changing One-Party Rule in Deng's China", *Problems of Post-Communism*, Cilt.44, Sayı.5, 13-21.

Zurcher, Christoph. (2007). *The Post-Soviet Wars: Rebellion, Ethnic Conflict, and Nationhood in the Caucasus*, New York: New York University Press.

7.BÖLÜM

African National Congress, *2019 Election Manifesto*.

Arı, Tayyar. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Bursa: MKM Yayıncılık.

Arı, Tayyar (Der.). (2014). *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri – 2*, Bursa: DORA Yayınları.

Barkin, J. Samuel. (2003). "Realist Constructivism", *International Studies Review*, Cilt.5, Sayı.3, 325-342.

BBC Türkçe, 2010 kupasının maskotu: Leopar,
http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/09/080923_worldcup.shtml [Erişim: 3 Şubat 2021].

Björkdahl, Annika. (2002). "Norms in International Relations: Some Conceptual and Methodological Reflections", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt.15, Sayı.1, 9-23.

Bongmba, Elias K. (2004). "Reflections on Thabo Mbeki's African Renaissance", *Journal of Southern African Studies*, Cilt.30, Sayı.2, 291-316.

Bull, Hedley. (2002). *The Anarchical Society*, New York: Palgrave.

CNN, South Africa is the world's most unequal country,
<https://edition.cnn.com/2019/05/07/africa/south-africa-elections-inequality-intl/index.html>
[Erişim: 22 Temmuz 2020].

CNN, Sibusiso Vilane: An adventurer's journey to the top of the World,
<http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/01/19/sibusiso.vilane.everest/index.html> [Erişim: 4 Şubat 2021].

Department of Sports, Arts and Culture, Background and overview,
<http://www.dac.gov.za/content/background-and-overview> [Erişim: 5 Haziran 2020].

Department of Sports, Arts and Culture, National Coat Of Arms,
http://www.dac.gov.za/national-coat-of-arms#The_design_process [Erişim: 5 Haziran 2020].

Department of Sports, Arts and Culture, National Flag, <http://www.dac.gov.za/national-flag>
[Erişim: 6 Haziran 2020].

France24, 30 years on: Who killed anti-apartheid activist Dulcie September?.

Goertz, Gary ve Paul Diehl. (1992). "Towards a Theory of International Norms: Some Conceptual and Measurement Issues", *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt.36, Sayı.4, 634–664.

Gorokhov, Vitalii Aleksandrovich. (2015). "Forward Russia! Sports mega-events as a venue for building national identity", *Nationalities Papers*, Cilt.43, Sayı.2, 267–282.

Gurowitz, Amy. (1999). "Mobilizing International Norms: Domestic Actors, Immigrants, and the Japanese State", *World Politics*, Cilt.51, Sayı.3, 413-445.

Henrard, Kristin. (2003). "Post-Apartheid South Africa: Transformation and Reconciliation", *World Affairs*, Cilt.166, Sayı.1, 37-55.

Houkamau, Carla Anne. (2010). "Identity construction and reconstruction: the role of socio-historical contexts in shaping Māori women's identity", *Social Identities*, Cilt.16, Sayı.2, 179-196.

IMDB, Charlize Theron, https://www.imdb.com/name/nm0000234/bio?ref=nm_ov_bio_sm [Erişim: 4 Şubat 2021].

Irish Times, Tangible effects of 2010 World Cup
<https://www.irishtimes.com/news/world/africa/tangible-effects-of-2010-world-cup-not-equal-for-all-south-africans-1.1841415> [Erişim: 21 Temmuz 2020].

Jackson, Patrick Thaddeus ve Joshua S. Jones. (2012). "Constructivism", Richard Devetak, Anthony Burke ve Jim George (Ed.), *An introduction to international relations* (103-119), New York: Cambridge University Press.

Küçük, Mustafa. (2015). "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık", Ramazan Gözen (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (325-379), İstanbul: İletişim Yayınları.

Levett, Geoffrey. (2017). "The 'White Man's Game'? West Indian Cricket Tours of the 1900s", *The International Journal of the History of Sport*, Cilt.34, Sayı.7-8, 599–618.

Magdalinski, Tara. (1999). "Sports history and East German national identity", *Peace Review*, Cilt.11, Sayı.4, 539-545.

Maingard, Jacqueline. (1997). "Imag(in)ing the South African Nation: Representations of Identity in the Rugby World Cup 1995", *Theatre Journal*, Cilt.49, Sayı.1, 15-28.

Mearsheimer, John J. (1994-1995). "The False Promise of International Institutions", *International Security*, Cilt.19, Sayı.3, 5-49.

Nelson Mandela Foundation, Speech by President Nelson Mandela at the opening of Africa Telecom '98, 4 May 1998.

News24 Archives, A leap forward, Mbeki tells Mark,
<https://www.news24.com/xArchive/Archive/A-leap-forward-Mbeki-tells-Mark-20020427> [Erişim: 31 Ağustos 2019].

News24 Archives, Mbeki congratulates Charlize,
<https://www.news24.com/SouthAfrica/News/Mbeki-congratulates-Charlize-20040301> [Erişim: 31 Ağustos 2019].

News24, Shakira: SWC song an honour, <https://www.news24.com/News24/Shakira-SWC-song-an-honour-20100428> [Erişim: 22 Ocak 2021].

New York Times, Charlize Theron Wins Best Actress Award, <https://www.nytimes.com/2004/02/29/movies/oscars/charlize-theron-wins-best-actress-award.html> [Erişim: 5 şubat 2021].

Onuf, Nicholas Greenwood. (1989). *World of Our Making: Rules and rule in social theory and international relations*, South Carolina: University of South Carolina Press.

Palan, Ronen. (2004). "Constructivism and globalisation: from units to encounters in international affairs", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt.17, Sayı.1, 11-23.

Puttergill, Charles ve Anne Leildé. (2006). "Identity Studies in Africa", Simon Bekker ve Anne Leildé (Ed.), *Reflections on Identity in Four African Cities* içinde (11-25), Cape Town: African Minds.

Raymond, Gregory. (1997). "Neutrality Norms and the Balance of Power", *Cooperation and Conflict*, Cilt.32, Sayı.2, 123–146.

Republic of South Africa, Science and Technology Department, (2019). *White Paper on Science, Technology and Innovation*.

Romo, Michelle. "National Identity in Post-Apartheid South Africa", (University of Cape Town, Department of Politics, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Cape Town, 2011).

Ryymin, Teemu. (2001). "Creating Kvenness: Identity building among the Arctic Finns in northern Norway", *Acta Borealia*, Cilt.18, Sayı.1, 51-67.

Shaw, Malcolm. (2003). *International Law*, Cambridge: Cambridge University Press.

South African Government, *The National Identity: Passport of Patriotism*.

South African Government, National anthem, <https://www.gov.za/about-sa/national-symbols/national-anthem> [Erişim: 6 Haziran 2020].

Sowetan Live, 18th anniversary of Mandela moment of glory, <https://www.sowetanlive.co.za/sport/2013-06-24-18th-anniversary-of-mandela-moment-of-glory/> [Erişim: 31 Ağustos 2019].

Telegraph, African lion is the mountain king, <https://www.telegraph.co.uk/news/1399790/African-lion-is-the-mountain-king.html> [Erişim: 31 Ağustos 2019].

The Constitution of the Republic of South Africa, 1996.

The Guardian, 2010 World Cup: A brief history of the vuvuzela, <https://www.theguardian.com/football/blog/2010/jun/05/2010-world-cup-vuvuzela-history> [Erişim: 3 şubat 2021].

The New York Times, A South African With a Dream Ready for Launch Into Space, <https://www.nytimes.com/2002/04/24/world/a-south-african-with-a-dream-ready-for-launch-into-space.html> [Erişim: 25 Mayıs 2020].

The New York Times, A South African With a Dream [Erişim: 25 Mayıs 2020].

The World Bank, GDP (current US\$) - South Africa, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=ZA> [Erişim: 3 şubat 2021].

Viotti, Paul ve Mark Kauppi. (2012). *International Relations Theory*, Pearson.

Vogue, 5 Things You Didn't Know About Charlize Theron, <https://www.vogue.com/article/charlize-theron-five-things> [Erişim: 7 şubat 2021].

Wendt, Alexander. (2016). *Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi*, Helin Sarı Ertem ve Suna Gülfer İhlamur Öner (çev.), İstanbul: Küre Yayınları.

Westhuizen, Janis van der. (2008). "Popular culture, discourse and divergent identities: reconstructing South Africa as an African state", *African Identities*, Cilt.6, Sayı.1, 45–61.

World Bank, South Africa – Gini Coefficient, <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=ZA> [Erişim: 22 Temmuz 2020].

8.SONUÇ

United Nations, Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid, New York: 30 November 1973.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Melih Dinçer

Doğum Tarihi: 11.01.1991

Doğum Yeri: İstanbul / Bakırköy

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Askerlik Hizmeti: Tamamlandı

Tütün Ürünleri: Kullanmıyorum

E-Posta Adresi: melihdincerr@gmail.com

Eğitim

İlköğretim: İstanbul Bahçelievler Yenibosna İlköğretim Okulu (2005)

Lise: İstanbul Bahçelievler Necip Fazıl Kısakürek Lisesi (2009)

Lisans: Bahçeşehir Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım / Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım (2014)

İkinci Lisans: İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, (Devam Ediyor)

Yüksek Lisans: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler Ana Bilim Dalı Tezli (2016)

Doktora: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı (2021)

Diller

Türkçe: Ana Dil

İngilizce: B2

Fransızca: B2

İtalyanca: A1

Uzmanlık Alanı

Sosyal ve Beşeri Bilimler, Uluslararası İlişkiler, Avrupa Çalışmaları (Fransa Dış Politikası, Frankofon Topluluklar, İsviçre Dış Politikası), Uluslararası Siyaset, Afrika Çalışmaları.

Yayınlar

Melih Dinçer, (2015). "Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Ulusal Kalkınma ve Güvenlik Politikası", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt.11, Sayı.21, 245-248.

Emel Poyraz ve Melih Dinçer, (2016). "Küreselleşen Dünyada Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri", *Intermedia International e-Journal*, Cilt.3, Sayı.4, 30-48.

Melih Dinçer, "Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi Enstitüsü'nün Faaliyetleri ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımına Etkileri", (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2016).

Melih Dinçer, (2016). "Balkan Savaşları", *Tarih Kritik Dergisi*, Cilt.2, Sayı.2, 93-97.

Melih Dinçer, (2016). "Osmanlılar ve Ermeniler Bir İsyanın ve Karşı Harekâtın Tarihi", *Tarih Kritik Dergisi*, Cilt.2, Sayı.3, 31-35.

Melih Dinçer, (2018). "Uluslararası İlişkilerde Adil Savaş Teorisi: St. Thomas Aquinas'ın Adil Savaş Modelinin Dördüncü Haçlı Seferi'ne Uygulanması", *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.7, Sayı.14, 109-120.

Melih Dinçer, (2019). "Kıbrıslı Rumlar ve Annan Planı", *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, Cilt.3, Sayı.5, 57-68.

Melih Dinçer, (2020). "The Invasion of Iraq 2003 and Canadian Non-Interventionist Approach", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Vol.11, No.2, 55-71.

Melih Dinçer, (2020). "Analysis of the Sino–Swiss Free Trade Agreement from the Perspective of Norman Angell", *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, Vol.12, No.2, 101-116.

Melih Dinçer, (2020). "Güney Afrika Sinemasının Özgürleşmesi: Apartheid Dönemi ve Sonrası", *Intermedia International e-Journal*, Cilt.7, Sayı.13, 358-380.

Hobiler

Satranç oynamak, farklı şehirleri gezmek, futbol maçlarını izlemek, yürüyüş yapmak, toprak ve bahçe işleriyle uğraşmak olarak sıralanabilir.